

**ENGELLİLERE YÖNELİK YEREL YÖNETİM HİZMETLERİ: BURSA
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

Hatice AY

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Fulya AKYILDIZ

Uşak

Kasım, 2018

**ENGELLİLERE YÖNELİK YEREL YÖNETİM HİZMETLERİ: BURSA
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

HATİCE AY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Programı

Danışman: Doç. Dr. Fulya AKYILDIZ

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kasım, 2018

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

ENGELLİLERE YÖNELİK YEREL YÖNETİM HİZMETLERİ: BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Hatice AY

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kasım 2018

Danışman: Doç. Dr. Fulya AKYILDIZ

Bu araştırmanın amacı, yerel yönetimlerin engellilere yönelik ne tür hizmetler sunduğunu örnek bir büyükşehir belediyesi çerçevesinde incelemektir. Araştırmanın konusu, Bursa BŞB'nin sosyal belediyeçilik bağlamında engellilere yönelik sunduğu hizmetler ile sınırlandırılmıştır. Bu araştırma, sosyal bilimler alanında yapılan nitel bir araştırmadır. Bu doğrultuda araştırma konusuna uygun veriler doküman incelemesi ve görüşme teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Bu veriler Bursa BŞB kurumsal yapısında engellilere yönelik hizmet sunumunu gerçekleştiren birimlerden elde edilen dokümanlar ve ilgili birimlerde görevli kişilerin katılımıyla gerçekleştirilen görüşmeler ile araştırma verileridir.

Bu çalışmanın evrenini Bursa BŞB oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini belirtilen evren içerisinde amaçsal örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen Engelliler Şube Müdürlüğü ve BŞB'nin ilgili birimi olan Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi'dir. Bursa BŞB'nin sosyal belediyeçilik bağlamında engellilere yönelik uyguladıkları hizmetlerin ortaya konulması amacıyla elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak tasnif edilmiştir.

Araştırmada Bursa BŞB'nin engellilere yönelik eğitim, bakım ve sağlık, erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ile istihdam hizmetleri sunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sunulan hizmetlerinde projeler ile desteklendiği tespit edilmiştir. Bu hizmetlerden Bursa BŞB'nin erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik hizmetleri ve Engelsiz Yaşam Merkezi ile sosyal yaşama dair hizmetlerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Bu hizmetlerinin amaçları da engellileri toplumsal yaşama dahil etmek, istihdamını sağlamak, kent içerisinde ulaşımı ve erişimi sağlamak, sosyalleşmelerini sağlamak, sağlıklı yaşam sürdürmelerini sağlamak ve diğer bireyler tarafından farkındalık oluşturmak gibi çok boyutlu olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Yerel yönetimler, sosyal belediyeçilik, engelliler, büyükşehir belediyesi.*

ABSTRACT

LOCAL GOVERNMENT SERVICES FOR DISABLED PEOPLE: THE CASE OF BURSA METROPOLITAN MUNICIPALITY

Hatice AY

Department of Public Administration

Usak University Institute of Social Sciences, November 2018

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Fulya AKYILDIZ

The aim of this study is to examine what kind of services are offered to the disabled by local governments within the framework of a sample metropolitan municipality. The subject of the study is limited to the services provided by Bursa BŞB for the disabled people in the context of social municipality. This research is a qualitative research in the social sciences. In this context, data related to the research subject were obtained by using document analysis and interview techniques. These data are research data that the documents obtained from the units that provide service for disabled people in the institutional structure of Bursa BŞB and the interviews conducted with the attendants of the relevant units.

Bursa BŞB constitutes the universe of this study. The sample of the study is the Disability Branch Directorate and the Bursa City Council Disability Assembly, which were selected using the purposive sampling method from the specified universe. The data obtained for the purpose of revealing the services for disabled people in the context of social municipality of Bursa BŞB were classified by using content analysis.

In the study, it was concluded that Bursa BŞB's services related to disabled people, education, health and health, accessibility and socialization, social assistance and social services and social life services were concluded. In addition, it has been determined that the services offered are supported with projects. It has been seen that these services are concentrated in the services of the Bursa BŞB for accessibility and accessibility services and the Center for Handicapped Life and social life. The objectives of these services are to include people with disabilities in social life, to provide employment, to provide access and access within the city, to enable them to socialize, to ensure healthy living and to raise awareness by other individuals.

Keywords: *Local governments, social municipality, disabled people, metropolitan municipality*

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı (Kamu Yönetimi) Yüksek Lisans Programı 164011009 No'lu öğrencisi Hatice AY'ın "Engellilere Yönelik Yerel Yönetim Hizmetleri: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği" başlıklı tezi 30/11/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	:	
Üye	:	
Üye	:	

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN

ÖNSÖZ

“Güzellikleri yalnız engelsizler için değil, engelliler için de isteyin (Anonim).” sözünden hareketle bu tez engellilere karşı bakış açımızda farkındalık yaratmak için yazılmıştır. Farkında olmak, insanlara toplumda sadece kendisinin var olmadığını çevresinde olup bitenlerden haberdar olması gerektiğini ifade etmektedir. Toplumda yaşamımızı devam ettirirken etrafımızdaki engelli kişileri de fark etmemiz gerekir. Çünkü *“Engelliler fark edilmeyi bekler (Anonim).”* Farkındalığı oluşmuş bir toplumun engellilere karşı bakış açısı, davranışı ve düşüncesi değişir. Hayat boyunca birçok sorunla karşı karşıya gelen insanlar eğer engelli olursa veya yakın çevresinde böyle bir durumla karşılaşırsa *“Engelli olmak bir kusur değildir (Anonim).”* ve *“Engelli olmak, engel değildir (Anonim).”* sözlerini daha çok anlar ve özümser.

Bir arada yaşayan toplulukların engellileri fark ederek hayatını devam ettirmesi hem bireysel hem de toplumsal bir sorumluluktur. Ayrıca toplulukların belli bir çatı altında yaşadığı devlete karşı da sorumlulukları vardır. Ancak bu çatı altında sadece toplumun devlete karşı değil, devletin de topluma karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Devlet, çatısı altında yaşayan tüm kişilere eşit hizmet sunması gerekir. Sadece engelsizler için düşünülmüş bir hizmet engellileri dışlayıcı bir sorunu ortaya koyar. Bu sorunu ortadan kaldırmak için de hem merkezi hem de yerel yönetimlerin sorumluluklarını yerine getirmesi gerekmektedir. Bu bakış açısıyla engelliye en yakın yönetim birimi olan yerel yönetimler bu sorumlulukları doğrultusunda hizmet sunmaktadırlar.

“Engellilere Yönelik Yerel Yönetim Hizmetleri: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği” başlıklı yüksek lisans tezi her safhasında emek ve alın teri barındırmaktadır. Bu zorlu süreçte yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Fulya AKYILDIZ’a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu zorlu süreçte hiçbir fedakârlıktan kaçınmayarak desteğini her zaman yanımda hissettiren, evladı olmaktan daima gurur duyduğum canım annem Emel AY'a, babam Özdemir AY'a ve çok kıymetli aileme, araştırmanın tüm aşamalarında her türlü desteğini esirgemediğim yanımda olan kıymetli Mehmet Akif KARALI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Araştırmanın veri toplama safhasında Bursa Engelliler Şube Müdürü Vekili sayın Pelin FEYMI ve Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi'nden sayın Samet ŞAHİN'e verdikleri katkılardan dolayı teşekkür ediyorum.

Hatice AY

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: HATİCE AY

Doğum Tarihi: 21 Haziran 1994

Öğrenim Durumu:

Derece	Alan	Üniversite/ Fakülte	Yıl	Diploma Puanı
Ön Lisans	Adalet	Anadolu Üniversitesi (AÖF)	2016 - 2018	3,07
Lisans	Kamu Yönetimi	Uşak Üniversitesi İİBF	2012 - 2016	3,60
Y.Lisans	Kamu Yönetimi	Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	2016- Halen	3,69

Sınav Puanları:

Yıl	Sınav Türü	Başarı Puanı
2016	ALES	EA-74,77
2017	YÖKDİL	85
2017	YDS	70

Katıldığı Kongre ve Sempozyumlar:

“Dünyada Kadın Hakları; Güney Afrika Cumhuriyeti Örneği”, Ulusal Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Öğrenci Kongresi, İzmir, 2015.

“6360 sayılı Kanun ve Yerel Yönetimlere Etkileri” adlı seminere münazara katılımı, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, 2015.

Alınan Belgeler:

- 1-Kişilik Analizi Teknikleri Eğitim Sertifikası
- 2-İş Hayatında Kurumsal Kimlik Sertifikası
- 3-NLP Teknikleri Sertifikası
- 4-Beden Dili Eğitim Sertifikası

5-Gençlik ve Spor Bakanlığı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Liderlik Sertifikası

6-İŞKUR Uşak Kariyer Günleri Sertifikası

7-KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Belgesi

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	viii
ÖZGEÇMİŞ	ix
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar LİSTESİ	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
GÖRSELLER LİSTESİ	xviii
KISALTMALAR LİSTESİ	xix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: YEREL YÖNETİMLER VE ENGELLİLER..	14
1.1. YEREL YÖNETİMLER VE YEREL YÖNETİM HİZMETLERİ	14
1.1.1. YEREL YÖNETİMLER	14
1.1.1.1. Yerel Yönetim Kavramı	14
1.1.1.2. Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi	15
1.1.1.3. Yerel Yönetimlerin Genel Özellikleri	18
1.1.1.4. Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetim Arasındaki İlişki	20
1.1.1.4.1. İdari Vesayet	21
1.1.1.4.2. Yetki Genişliği	21
1.1.1.4.3. Yerel Özerklik	22
1.1.1.5. Türkiye’de Yerel Yönetimler	24
1.1.1.5.1. İl Özel İdaresi	25
1.1.1.5.2. Belediye	27
1.1.1.5.2.1. Büyükşehir Belediyeleri	30
1.1.1.5.3. Köy	32
1.1.2. YEREL YÖNETİM HİZMETLERİ	33
1.1.2.1. Hizmet Sunmada Yerel Yönetimlerin Önemi ve Üstendiği Roller	34
1.1.2.2. Kamu Hizmetlerinin Yerelleşmesi	36
1.2. ENGELLİLER VE ENGELLİLERİN GENEL DURUMU	41
1.2.1. Engelliler	41
1.2.1.1. Engelli/Özürlü ve Engellilik/Özürlülük Kavramları	41
1.2.1.2. Engellilik Nedenleri	45
1.2.1.3. Engelliliğin Sınıflandırılması	45
1.2.1.4. Engellilerin Karşılaştığı Sorunlar	47
1.2.1.4.1. Engellilerin Eğitim Sorunları	48
1.2.1.4.2. Engellilerin Bakım ve Sağlık Sorunları	50
1.2.1.4.3. Engellilerin Erişebilirlik ve Ulaşabilirlik Sorunları	52

1.2.1.4.4. Engellilerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Sorunları	52
1.2.1.4.5. Engellilerin Sosyal Yaşam Sorunları	53
1.2.1.4.6. Engellilerin İstihdam Sorunları	54
1.2.2. ENGELLİLERİN GENEL DURUMU	56
1.2.2.1. Dünyada Engellilerin Durumu	56
1.2.2.2. Türkiye’de Engellilerin Durumu	58
1.2.2.2.1. Türkiye’de Engelli Hakları	62
1.2.2.3. Uluslararası Kaynaklarda Engelliler	63
1.2.2.3.1. Birleşmiş Milletler	63
1.2.2.3.2. Avrupa Birliği	66
1.2.2.3.3. Avrupa Konseyi	69
1.2.3. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERİN ENGELLİLERE YÖNELİK GÖREV VE SORUMLULUKLARI	69
1.2.3.1. Belediyeler	70
1.2.3.2. Büyükşehir Belediyesi	71
1.2.3.2.1. Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği	72
1.2.3.2.2. Kent Konseyleri	73
1.3. ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLERİN KURUMSALLAŞMASI ...	73
1.3.1. 2000 Öncesi Dönem	74
1.3.2. 2000 Sonrası Dönem	75
1.4. GENEL DEĞERLENDİRME	76
İKİNCİ BÖLÜM	
2. TÜRKİYE’DE SOSYAL DEVLET VE SOSYAL BELEDİYECİLİK BAĞLAMINDA ENGELLİ HİZMETLERİ	83
2.1. SOSYAL DEVLET	83
2.1.1. Sosyal Devlet Nedir?	83
2.1.2. Sosyal Devletin Ortaya Çıkışı ve Dünya da Gelişimi	85
2.1.3. Türkiye’de Sosyal Devletin Gelişimi	91
2.2. SOSYAL BELEDİYECİLİK	95
2.2.1. Sosyal Belediyecilik Nedir?	95
2.2.2. Sosyal Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi	96
2.2.2.1. Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi	97
2.2.3. Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri	99
2.3. ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLERİN YASAL DAYANAKLARI	102
2.3.1. 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	102
2.3.2. Kanunlar	103
2.3.3. Kanun Hükmünde Kararnameler	106
2.3.4. Yönetmelikler ve Genelgeler	107
2.3.5. Kalkınma Planları	108
2.3.6. Hükümet Programları	113
2.4. SOSYAL DEVLET BAĞLAMINDA MERKEZİ YÖNETİM TARAFINDAN SUNULAN ENGELLİ HİZMETLERİ	121

2.4.1. Eğitim.....	122
2.4.2. Bakım ve Sağlık.....	126
2.4.3. Erişebilirlik ve Ulaşılabilirlik	131
2.4.4. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet	133
2.4.5. Sosyal Yaşam.....	135
2.4.6. İstihdam	138
2.5. SOSYAL BELEDİYECİLİK BAĞLAMINDA YEREL YÖNETİMLER TARAFINDAN SUNULAN ENGELLİ HİZMETLERİ	141
2.5.1. Eğitim.....	142
2.5.2. Bakım ve Sağlık.....	143
2.5.3. Erişebilirlik ve Ulaşılabilirlik	143
2.5.4. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet	144
2.5.5. Sosyal Yaşam.....	144
2.5.6. İstihdam	145
2.6. GENEL DEĞERLENDİRME.....	145

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLER: BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ	151
3.1.BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE ENGELLİLER.....	151
3.1.1. Bursa İlinin Genel Tanımı ve Tarihçesi.....	151
3.1.2. Bursa İli Engelli Nüfusu Dağılımı	152
3.1.3. Bursa Büyükşehir Belediyesi Organizasyonel Yapısı	154
3.2.BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ALAN ARAŞTIRMASI.....	156
3.2.1. Sunulan Hizmetler	156
3.2.1.1. Eğitim Hizmetleri.....	158
3.2.1.2. Bakım ve Sağlık Hizmetleri	161
3.2.1.3. Erişebilirlik ve Ulaşılabilirlik Hizmetleri.....	164
3.2.1.4. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler	168
3.2.1.5. Sosyal Yaşam Hizmetleri.....	168
3.2.1.6. İstihdam Hizmetleri.....	172
3.3. GENEL DEĞERLENDİRME.....	173
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	178
KAYNAKÇA	193
EKLER.....	217
EK1. “Engellilere Yönelik Yerel Yönetim Hizmetleri: Bursa Büyükşehir Belediyesi” Konulu Tez Çalışmasına Yönelik Bursa Büyükşehir Belediyesi’ne Yönetilen Sorular	217
EK2. “Engellilere Yönelik Yerel Yönetim Hizmetleri: Bursa Büyükşehir Belediyesi” Konulu Tez Çalışmasına Yönelik Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi’ne Yönetilen Sorular	220
EK3. Engelliler İle İlgili Kanunlar	221

EK4. Engelliler İle İlgili Yönetmelikler	223
EK5. Engelliler İle İlgili Genelgeler.....	226
EK6. Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin 2014-2017 Performans Programları.....	228
EK7. Araştırmanın Uygulama Safhasında Alınan İzinler	232
Ek 7.1. Uşak Üniversitesi Etik Kurul İzin Belgesi	232
Ek 7.2. Bursa Büyükşehir Belediyesi İlgili Birimlerce Görüşme Talep Dilekçesi	233

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. 2018 yılı Belediyelerin Nitelik ve Niceliksel Dağılımı.....	30
Tablo 1.2. AB'ye Üye Olan ve Avrupa Ekonomik Alanı İçinde Yer Alan Ülkelerdeki Engelli Nüfusları ve Toplam Nüfus İçinde Oranları.....	57
Tablo 1.3. Türkiye'de Engelli Hakları	62
Tablo 1.4. BM Engellilere Yönelik Yasal Düzenlemeler.....	66
Tablo 1.5. Avrupa Birliği'nin Engellilere Yönelik Düzenlemeleri.....	68
Tablo 1.6. Avrupa Konseyi'nin Engellilere Yönelik Düzenlemeleri	69
Tablo 1.7. Yerel Yönetimlerin Engellilere Sunduğu Hizmetler.....	81
Tablo 2.1. Bazı Sigorta Uygulamalarının Devletlerde Başlangıç Tarihi.....	87
Tablo 2.2. Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Engellilere Yönelik Düzenlenen Alanlar	109
Tablo 2.3. 2000 Sonrası Hükümet Programlarında Engellilere Yönelik Sunulacak Hizmetler.....	116
Tablo 2.4. Özel Eğitim Kurumlarında Örgün Eğitim Alan Öğrencilerin Yıllara Göre Dağılımı	123
Tablo 2.5. Taşınabilir Eğitimden Yaralanan Engelli Öğrenci/Kursiyerlerin Sayısı ve Aktarılan Kaynağın Yıllara Göre Dağılımı.....	124
Tablo 2.6. Evde Bakım Hizmetinden Yaralanan Engelli Sayısı ve Aktarılan Kaynağın Yıllara Göre Dağılımı.....	127
Tablo 2.7. Yatılı ve Gündüzlü Resmi Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinin Yıllara Göre Dağılımı	128
Tablo 2.8. Resmi Bakım Ve Rehabilitasyon Merkezlerinin Kapasiteleri ile Merkezden Faydalanan Engellilerin Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı.....	128
Tablo 2.9. Özel Bakım Merkezlerinden Yaralanan Engelli Sayısının ve Aktarılan Kaynağın Yıllara Göre Dağılımı.....	129
Tablo 2.10. Engelli Maaşı Alan Engelli Bireylerin Ve Ayrılan Kaynak Miktarının Yıllara Göre Dağılımı	134
Tablo 2.11. Gelir Vergisi İndiriminden Yaralanan Engelli Bireylerin Çalışma Gücü Kayıp Oranlarına Göre Verilen Rapor Sayısı	135
Tablo 2.12. Engelli Çalıştırmakla Yükümlü İşyerlerinde İşçi Olarak Çalışan Engelli Birey Sayısının Yıllara Göre Dağılımı.....	138
Tablo 2.13. Kamu Kurumlarında Engelli Kotasında İstihdam Edilen Memurların Yıllara Göre Dağılımı	139
Tablo 2.14. EKPS İle Kamu Kurumlarına Yerleşen Aday Memurların Öğrenim Düzeylerinin Yıllara Göre Dağılımı.....	141
Tablo 3.1. Bursa Engelli Nüfusunun Engel Türüne Göre Dağılımı.....	153

Tablo 3.2. 2015-2019 Yılları Stratejik Planında Yer Alan Amaç ve Hedefler	157
Tablo 3.3. Bursa Büyükşehir Belediyesi Tarafından Sunulan Hizmetler	174
Tablo 3.4. Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin 2014-2017 Yılları Arası Faaliyet Raporlarının İncelemesi Sonucunda Elde Edilen Bulgular.....	175

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Türkiye’de Yerel Yönetim Birimleri	25
Şekil 1.2. WHO Tarafından Engellilik Kavramlarının Entegrasyonu	44
Şekil 1.3. Engellilerin Karşılaştıkları Sorunlar	48
Şekil 1.4. Türkiye’de Engelli Nüfusunun Dağılımı	58
Şekil 1.5. Türkiye’de Engelli Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	59
Şekil 1.6. Türkiye’de Engelli Nüfusunun İllere Göre Dağılımı	59
Şekil 3.1. Türkiye-Bursa Engelli Nüfusunun Oransal Dağılımı	152
Şekil 3.2. Bursa Engelli Nüfusunun Cinsiyet Göre Oransal Dağılımı.....	153
Şekil 3.3. Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü’nün 2016-2018 Yılları Arası Bütçe Ödeneğinin Dağılımı.....	158

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1. Bursa Büyükşehir Belediyesi Evde Bakım Merkezi	162
Görsel 2. Bebek Bakım ve Emzirme Odası.....	163
Görsel 3. Engelli Hizmetleri Bilgi Sistemleri	164
Görsel 4. Lif Sistemli Rampalı Engelli Aracı	164
Görsel 5. Sevgi Çipi Projesi Tanıtım Broşürü.....	165
Görsel 6. Bursa Kent İçi Sinyalizasyon Sistemi.....	166
Görsel 7. Akü Şarj Dolum İstasyonu.....	167
Görsel 8. Akülü Araç Tamir ve Bakım Atolyesi.....	167
Görsel 9. Bursa Büyükşehir Belediyesi Engelsiz Yaşam Merkezi	171
Görsel 10. Tarımla Engelleri Aşıyoruz Projesi Kapsamında Hazırlanan Sera.....	172

KISALTMALAR LİSTESİ

- AB:** Avrupa Birliği
- AYYÖŞ:** Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı
- BM:** Birleşmiş Milletler
- BŞB:** Büyükşehir Belediyesi
- BUSMEK:** Bursa BŞB Sanat ve Mesleki Eğitim Kursları
- DDK:** Devlet Denetleme Kurulu
- DPT:** Devlet Planlama Teşkilatı
- EDES:** Engelliler Destek Programı
- EKPSS:** Engelli Kamu Personeli Sınavı
- ERDEP:** Erişebilirlik Destek Projesi
- ILO:** Uluslararası Çalışma Örgütü
- IPA-I:** AB Katılım Öncesi Yardım Aracı
- İBB:** İstanbul BŞB
- İŞKUR:** Türkiye İş Kurumu
- KAYA:** Kamu Yönetimi Araştırma Projesi
- KHK:** Kanun Hükmünde Kararname
- MEB:** Milli Eğitim Bakanlığı
- ÖDES:** Özürlüler Destek Programı
- ÖSYM:** Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
- ÖZİDA:** Özürlüler İdaresi Başkanlığı
- PCM:** Britanya Kolumbiya Belediyeler Birliği
- STK:** Sivil Toplum Kuruluşu
- T.C:** Türkiye Cumhuriyeti
- TDK:** Türk Dil Kurumu
- TÜİK:** Türkiye İstatistik Kurumu
- UDEP:** Ulaşılabilirlik Destek Projesi
- UNICEF:** BM Çocuklara Yardım Fonu

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın konusu, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları, evreni ve örnekleme, kullanılan yöntem ve sunum planına ilişkin bilgi verilmektedir.

Araştırmanın Konusu

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de küreselleşmenin ve diğer faktörlerin etkisiyle yönetim anlayışında sürekli bir değişim ve yenilik meydana gelmektedir. Yönetim anlayışındaki yenilikler hem merkezi yönetimde hem de yerel yönetimlerde bir bütün olarak gerçekleşmektedir. Konumuz itibarıyla yerel yönetimlerdeki değişim yani artan sorumluluklar bu yönetimlerin yeni stratejiler ve politikalar belirlemesine yol açmaktadır. Halka yakınlıkları açısından bakıldığında yerel yönetimler halkın bilhassa birincil taleplerine yönelik hizmet sunmaktadırlar. Ancak büyük bir hızla gelişen teknoloji çağında halkın bilinç düzeyi gün geçtikçe artmakta ve talepleri de yoğunlaşmaktadır. Yerel yönetimler klasik hizmetlerinin yanı sıra içine yaşlıları, dar gelirli ve engellileri de alan bir toplumsal kesime yönelik hizmetler sunmaya başlamıştır. Merkezde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlar bu işlevi görürken yerelde halka yakınlık bakımından yerel yönetimler (özellikle belediyeler) etkin olmaktadır. Yerel toplulukların başı olan yerel yönetimler; 1992 yılında yayınlanan Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (KAYA)'nde merkezi yönetim tarafından yürütülen hizmetlerin bir bölümünün yerel yönetimlere aktarılması gerektiği önerilmiştir (Keleş, 2009).

Engellilere yönelik hizmetler geleneksel bağlamda ailenin sorumluluğunda gerçekleştirilmekteydi. Engellilerin karşılaştığı sorunlar ise toplumda sadece ailenin yakın çevresi tarafından bilinmekteydi. Bu sebeple engellilerin toplumsal, siyasal ve ekonomik yaşama dâhil edilmesi geçmişte göz önüne alınmamıştır. Ancak günümüzün modern döneminde engelliler toplumsal yaşama daha fazla dâhil olmaya başlamıştır. Kamu kurumları ihtiyaç sahibi kişilere hizmet uygulamada temel sorumlu birim olarak ortaya çıkmıştır. Sunulan hizmetler engellilerin de içinde yer aldığı dezavantajlı grupları kapsamıştır. Engellilere yönelik sunulan hizmetler ile bu bireylerin toplumsal yaşama katılımı gerçekleştirilerek hem toplumsal hem de bireysel fayda sağlanmaktadır (Kesgin, 2014: 9).

Belediyeler engellilerin yaşadığı mekânların düzenlenmesinde sorumlu olması ve engellilerin karşılaştıkları sorunlarda başvurduğu ilk basamak olan kurumlar olması açısından önem taşımaktadır. Alan araştırmasının konusunu 1987 yılında büyükşehir belediyesi (BŞB) olan Bursa BŞB'nin engellilere yönelik uygulamaları oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amaçları;

1. Engellilere yönelik hizmet bağlamında yerel yönetim, sosyal devlet ve sosyal belediyecilik ile engelli kavramlarını analiz etmek.
2. Türkiye'de sosyal devlet ve sosyal belediyecilik yaklaşımı ile engellilere yönelik sunulan hizmetleri incelemek ve ne tür hizmetler sunulduğunu ortaya çıkarmak.
3. Bursa BŞB'nin engellilere yönelik sunduğu hizmetleri ve uygulamakta olduğu projeleri incelemek ve yapılan çalışmaların amaçlarını ortaya çıkarmak.

Araştırmanın Önemi

Tarih boyunca toplumlarda dezavantajlı grupların varlığı bilinmektedir. Yaşlı, yoksul, hasta ve engellilerin kendilerine yetememesi ve yaşanan toplumsal dışlanma zaman içerisinde bazı uygulamalar yoluyla giderilmeye çalışılmıştır. Toplumlara göre farklılık gösteren bu uygulamalar; inanç, yardımseverlik ve devlet anlayışları çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Eski Yunan toplumlarında görülen yönetici ve halk ayrımı, Hıristiyanlığın yaygınlaşması ile toplumun muhtaç kesimlerine yardım etme inancı, döneminde öneme sahip düşünürlerin dezavantajlı gruplara yönelik devletin uygulamalar yapmasının gerekliliği fikri zaman içerisinde gelişim göstererek sosyal devlet anlayışının ortaya çıkışında etkili olmuştur. Devletlerin sosyal ve ekonomik alanda benimsediği politikalar yapılmış olan uygulamalarda önemli bir etken olmuştur. Sosyal devlet anlayışının toplumda ihtiyaç sahibi kişilere yönelik kolaylaştırıcı uygulamaları, neoliberal politikaların ortaya çıkışı ile yerel düzeyde belediyelerin sorumluluğuna geçmiştir. Sosyal belediyecilik uygulamaları ile yerel halkın doğrudan hizmet alması ve toplumsal problemlere keskin çözümlerin

bulunması amacıyla hizmetler gerçekleştirilmektedir. İhtiyaç sahibi bireylere (engelli, yaşlı ve yoksul) yönelik hizmetlerin uygulanması toplumsal barışın korunması ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesinde oldukça önemlidir.

Bu çalışma ilgili literatür incelendiğinde alandaki eksikliği gidermesi ve daha sonraki yapılacak çalışmalara örnek olması açısından önemlidir. Tüm dünyada özellikle yerel yönetimler kapsamında gerçekleştirilen iyi uygulama örneklerinin incelenmesi ve karşılaştırmalı yöntemlerle uygun olan uygulama örneklerinin değiştirilerek yada başka yerel yönetimlere aktarılması yaygın olarak kullanılmaktadır. Eski bir BŞB olan Bursa BŞB engellilere yönelik sunulan hizmetlerde uzun bir deneyimine sahip olması ve engellilere yönelik hizmetlerinin ortaya konulması açısından diğer büyükşehir belediyelerine (özellikle 6360 sayılı Kanun ile yeni büyükşehir statüsüne sahip büyükşehir belediyelerine) örnek teşkil etmesi bakımından önemlidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları

Tez çalışması kapsamında yerel yönetimlerin engellilere yönelik sundukları hizmetler Bursa BŞB örneği ile incelenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler Bursa BŞB kurumsal yapısı içerisinde Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü ile Kent Konseyi Engelliler Meclisinde görevli kişilerle yapılan görüşme ve bu birimlerden elde edilen dokümanlar (BŞB'nin faaliyet raporları (2014-2017), stratejik raporu (2015-2019), performans programları ve broşürler) ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca doküman analizinde internet kaynaklarının kullanılması ve bazı kaynaklara ulaşamaması diğer bir sınırlılıktır.

Aşağıda belirtilenler bu çalışmanın varsayımları olarak kabul edilmiştir.

1. Engellilere yönelik hizmetler; eğitim, bakım ve sağlık, erişebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ve istihdam olmak üzere sosyal devlet ve sosyal belediyeçilik bağlamında 6 boyutta incelenebilir.
2. Yerel yönetimlerde engellilere yönelik hizmetler sadece belediyeler/BŞB'ler tarafından sunulmaktadır.

3. Bursa BŞB engellilere yönelik hizmetlerde en çok erişebilirlik ve ulaşılabilirliğe öncelik vermektedir.
4. Araştırmada görüşme yapılan ilgili kişilerin/personelin bu çalışmanın faydalarına ve önemine inandığı; görüşme sorularına samimi ve içtenlikle cevap verdikleri kabul edilmiştir.
5. Araştırmada kullanılan görüşme soruları araştırmanın amacına uygun olduğu kabul edilmiştir.

Araştırmanın Problem Durumu ve Alt Problemleri

Bu araştırmanın temel problem durumu; “Bursa BŞB'si engellilere yönelik ne tür hizmetler sunmaktadır?” şeklinde oluşturulmuştur.

Bu doğrultuda aşağıda yer alan alt problem durumlarına da cevap aranmıştır;

1. Bursa BŞB engellilere yönelik hizmetleri ne şekilde belirlenmektedir?
2. Engelli sayıları BŞB tarafından nasıl elde edilmektedir?
3. Sunulan hizmetlerden tüm engelli bireyler yararlanmakta mıdır?
4. Bursa BŞB kurumsal yapısında engellilere yönelik hizmet sunmakla görevli birimler nelerdir?
5. Engellilere yönelik hizmet sunmada bu kurumların üstlendikleri roller nelerdir? Engellilere yönelik hizmet sunmada kurumlar arasında iş birliği var mıdır?
6. Belediye/ BŞB Kanunlarında yer alan engellilere yönelik sunulacak hizmetler Bursa BŞB tarafından dikkate alınmakta mıdır?
7. Bursa BŞB tarafından engellilere yönelik sunulan hizmetlerde “engellilerin toplumsal yaşama aktif katılımı” gibi geri bildirim (feedback) gerçekleşmekte midir?
8. Bursa BŞB tarafından engellilere yönelik sunulan hizmetler için ayrılan bütçe ne kadardır?

9. 6360 sayılı Kanun ile Bursa BŞB tarafından engellilere yönelik sunulan hizmetlerde değişiklik yaşanmış mıdır?
10. Bursa BŞB' ne özgü engellilere yönelik hizmetler mevcut mudur?

Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde yapılan araştırmanın modeline, evren ve örneklemine, veri toplama ve verilerin çözümlenmesi aşamalarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma sosyal bilimler alanında yapılan bir temel nitel araştırmadır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi çeşitli nitel veri toplama yöntemleri kullanılarak, sosyal olguların gerçekçi ve bütüncül bir şekilde araştırılmasını esas alan yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Araştırma kapsamında engellilere yönelik hizmetleri incelenmek üzere Bursa BŞB'nin seçilmesinde; 2000 öncesi yıllarda eski bir BŞB olma özelliği, ilk kez vali öncülüğünde 1999 yılında İl Engelliler Kurulu'nun oluşturularak yönetim esaslı bir yapılanma ile örgütlenme örneğine sahip olması (Seyyar, 2015), yerel halka yönelik hizmetlerde sistemli bir yapılanmanın mevcudiyeti ve büyükşehirlere tanınan imkânlardan uzun zamandır faydalanmış olma faktörleri etkili olmuştur. Bu kapsamda Bursa BŞB'nin engellilere yönelik uyguladıkları hizmetlerin ortaya konulması amacıyla araştırma verileri ilgili kurum ve kuruluşlardan alınan dokümanlar ve bu kurumlarda görevli kişiler ile yapılan görüşme yoluyla toplanmıştır.

Yıldırım ve Şimşek (2008) doküman incelemesinde, araştırmada kullanılacak dokümanların çalışılacak alana yönelik olması gerekli olduğunu ifade etmektedir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında Bursa BŞB'nin engelli hizmetlerine yönelik sorumlu kişi ve kurumlarından engellilere yönelik yapılan hizmetlerin yer aldığı dokümanlar alınarak incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu belirlendikten sonra Bursa BŞB'nin engellilere yönelik çalışmalarının neler olduğu ve amaçlarını ortaya çıkarmak için BŞB'nin resmi web sayfası, stratejik raporu (2015-2019) ve son 4 yıla (2014-2017) ait faaliyet raporları incelenmiştir. Dokümanlar "Bursa BŞB engellilere yönelik ne tür hizmetler sunmaktadır" sorusu üzerinde odaklanarak toplanmıştır.

Sönmez ve Alacapınar (2016) görüşme tekniğini nitel araştırmaların koşulu olarak belirtmişlerdir. Görüşme, bireylerin belli konularda duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarma olarak ifade edilebilir. Görüşme tekniği; yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmamış görüşme ve odak grup görüşme olmak üzere dört şekilde sınıflandırılmıştır. Büyüköztürk vd. (2016) araştırmalarda yapılan görüşmelerin araştırma konusu hakkında derinlemesine bilgi sağlamada faydalı olduğunu ifade etmektedir. Araştırmacı ilgili alana yönelik literatür taraması yaptıktan sonra görüşme maddelerini bir havuzda toplayarak uzman görüşüne başvurmuştur. Uzman görüşü alındıktan sonra Ek1'de yer alan 24 madde ve Ek2'de yer alan 8 maddeden oluşan görüşme formları hazırlanmıştır. Bursa BŞB'nin kurumsal yapısında Engelli Şube Müdürlüğü ve Kent Konseyi Engelliler Meclisinde görevli kişilerce (Engelli Şube Müdür Vekili Pelin FEYİMİ, Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisinden Samet ŞAHİN) araştırmanın konusuna yönelik daha önceden araştırmacı tarafından hazırlanan yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veriler elde edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler ekonomik ve güvenilir olması nedeniyle içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Bursa BŞB'den elde edilen doküman ve görüşme verileri araştırmacı tarafından tasnif edilerek engellilere yönelik hizmetler; eğitim, bakım ve sağlık, erişebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ve istihdam kategorilerinde sınıflandırılarak alt kategoriler çerçevesinde ortaya konulmuştur.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu çalışmanın evrenini Bursa BŞB oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini belirtilen evren içerisinde amaçsal örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen Engelliler Şube Müdürlüğü ve BŞB'nin ilgili birimi olan Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi'dir. Amaçsal örnekleme yöntemi seçkisiz olmayan örnekleme yöntemidir. Bu yöntemde derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla araştırmanın amacı kapsamında bilginin elde edileceği zengin durumlar seçilmektedir (Çelik ve Akgün, 2012). Bursa BŞB bünyesinde bu iki birim engellilere yönelik hizmet sunumunda araştırmanın amacına yönelik zengin durumlar içerdiği düşünülerek araştırmanın örneklemini olarak seçilmiştir.

Araştırmanın Yapısı ve Sunumu

Bu araştırma Giriş ve Sonuç bölümleri hariç olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın konusu, önemi, amacı, yöntemi, problem durumları, varsayımları ve sınırlılıkları hakkında bilgi veren Giriş bölümünün ardından Birinci bölümde, kuramsal ve kavramsal çerçeve kapsamında yerel yönetimler ve yerel yönetim hizmetleri, engellilik ve engellilerin genel durumu ile engellilere yönelik hizmetlerin kurumsallaşması açıklanmıştır. İkinci bölümde sosyal devlet ve sosyal belediyecilik açıklanarak; Türkiye’de engellilere yönelik hizmetler sosyal devlet ve sosyal belediyecilik bağlamında hem merkezi hem de yerel yönetim açısından değerlendirilmiştir. Yerel yönetimlerin engellilere yönelik hizmetleri Türkiye kapsamında incelenmiştir. Üçüncü bölümde Bursa BŞB'nin engellilere yönelik hizmetleri, araştırmacı tarafından yapılan sınıflandırmalar sonucunda oluşturulan başlıklar altında yer verilmiştir. Araştırmanın Sonuç bölümünde araştırmada seçilmiş BŞB'nin engellilere yönelik sosyal belediyecilik bağlamında hizmetleri temel problem durumu ve alt problemler dahilinde açıklanarak diğer büyükşehir belediyelerine örnek olabileceği tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Literatürdeki İlgili Çalışmalar

Çalışmanın bu bölümünde araştırma ile ilgili literatürdeki kaynakların sınıflandırması yapılmıştır. Konu ile ilgili literatür, yurtiçinde ve yurtdışında yapılmış çalışmalar olmak üzere değerlendirilmiştir.

Yurtiçinde Yapılmış İlgili Çalışmalar

Makaleler

Gül vd. (2017), “*Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Bağlamında Engellilere Yönelik Hizmetler: Burdur Belediyesi Örneği*” adlı makalelerinde dezavantajlı gruplar içerisinde değerlendirilen engellilere, belediyeler tarafından yapılan sosyal hizmet ve yardımlar Burdur Belediyesi örneğinde incelenmiştir. Araştırma neticesinde büyükşehir belediyelerinin engellilere yönelik hizmetlerinin giderek arttığı ancak diğer belediyelerde ise bu hizmetlerin sınırlı kaldığını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca küçük ölçekli kent olarak değerlendirilen Burdur Belediyesi’nin de öncelikli alanların genel hizmetler olduğunu ve bu yüzden engellilere yönelik hizmetlerde geri planda kaldığını ileri sürmüşlerdir.

Taşçı (2010), yapmış olduğu “*Yerel Yönetimlerde Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler: Londra Barnet Belediyesi Örneği*” isimli çalışmasında sosyal hizmetler konusunu temel alarak Barnet Belediyesinin yaşlı bireylere, özürlü vatandaşlara ve çocuklara sunduğu sosyal hizmetleri incelemiştir. Bu çalışma ülkemiz belediyelerine örnek teşkil etmesi ve bir karşılaştırma fırsatı sunması açısından önemlidir.

Fırat (2006), “*Belediyelerin Engellilere Dönük Sosyal Hizmet Projeleri*” adlı çalışmasında yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarının günlük yaşama hitap etmesinden dolayı oluşturulacak sosyal hizmet politikalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasının sağlıklı, mutlu ve güvenilir bir çevre oluşturacağını ileri sürmüştür. Sosyal belediyecilik açısından bakıldığında belediyelerin yerel halka olan yakınlılıklarının hizmet avantajı sağladığı belirtilmiştir.

Akbal ve Oluğ (2017), “*Engelsiz Kentin İnşasında Yerel Yönetimlerin Rolünün Değerlendirilmesi: İzmir Örneği*” adlı çalışmalarında yerel yönetimlerin halka en yakın birim olma özelliğinden yola çıkılarak engelsiz kent inşasında rolüne değinmişlerdir. Bu rolü açıklarken Avrupa’da engellerin kaldırılması için düzenlenen erişebilir şehir ödülleri alan Birleşik Krallık, İtalya ve İsveç gibi ülkeleri örnek göstererek İzmir BŞB’nin eksikleri ve örnek alabileceği projeleri ortaya koymuşlardır.

Babaoğlu ve Usta (2017), “*Engelli Politikalarında Belediyelerin Rolü: Ankara ve Karaman Örnekleri*” adlı çalışmalarında Türkiye’deki engelli politikasını incelemiş ve belediyelerce yürütülen engellilere yönelik uygulamaların sorunları giderme açısından değerlendirmesini yapmışlardır. Örnek karşılaştırması için her iki ilde gözlem tekniği, faaliyet raporları taraması ve belediye yetkilileri, kent konsey temsilcileri ve STK temsilcileri ile görüşme tekniğini kullanmışlardır. Engelli politikası olarak Ankara ve Karaman illerinin örnek alınarak büyükşehir ve il belediyesi kıyaslaması yapılmasının sonraki çalışmalara örnek olabileceğini ileri sürmüşlerdir.

Şat ve Göver (2017), “*Engelliler İçin Belediyelerin Erişilebilirlik Sorumlulukları: Çorum Engel Haritası Projesi*” adlı çalışmalarında belediyelerin engellilerin yaşam kalitesini artırmak amacıyla yapacağı sorumluluklarından yola çıkarak engelsiz kentlerin önündeki engellerin yasal düzenlemeler olmadığı sorunun uygulamalarda olduğunu açıklamaktadır. Bu temel varsayıma araştırmacılar Şubat-

Ağustos 2015 tarihleri arasında Çorum’da yapılan “Çorum Engel Haritası” projesi ile elde etmiş ve belediyenin engelsiz erişim için uzman kadro, teknik alt yapı ve istatistiki çalışmalarının kapsamının artırılması gerektiği sonucunu ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada proje saha ekipleri kamusal alandaki zorlukları yaşayanların gözünden görmek amacıyla Çorum şehrini gezerek şehir merkezinde deneyim sahibi olmuşlardır. Ancak kent merkezinde zorlukların giderilmesine yönelik olumlu hizmetlerin oldukça sınırlı sayıda olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Engelli erişebilirliği için yanlış düzenlemelerin gerçekleştirildiği ve bu düzenlemelerin daha fazla engel oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Solmaz (2018), “*Belediyelerin İstihdam Odaklı Sosyal Hizmet Uygulamaları*” adlı makalesinde belediyelerin istihdam odaklı çalışmalarda engellilerin istihdamına yönelik projeler de uyguladığını ve sosyal belediyeçilik anlayışıyla toplumdaki dezavantajlı gruplara yönelik istihdam odaklı sosyal hizmet uygulamaları yapıldığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak engelliler ve hükümlülerin istihdam odaklı sosyal hizmet uygulamalarında yetersiz kaldığını saptamıştır.

Babaoğlu (2018), “*Türkiye’de Anakentlerde Engellilere Yönelik Hizmetler ve Sorun Alanları*” adlı çalışmasında anakent yönetimlerin engellilere yönelik hizmetlerini incelemiştir. Hak temelli bir yaklaşım ile engellilere yönelik hizmetler ile beklenti ve taleplerine yönelik değerlendirmeler yapılmış ve var olan sorunlar tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda yerel düzeyde engelli hizmetleri ve bu hizmete etkisi olan diğer aktörler mevzuat kapsamından incelenerek resmi raporlar dâhilinde karşılaştırmalar yapılmıştır.

Şemşit vd. (2016), “*Avrupa Birliği (AB) Politikaları Perspektifinden Türkiye’de Belediyelerin Sunduğu Engelli Hizmetleri*” adlı çalışmalarında 2001 yılından itibaren yerel yönetim yasalarında meydana gelen değişikliğin başta AB olmak üzere uyum sağlamaya çalıştığını ve bu doğrultuda engellilere yönelik hizmetlerde/ engelliler ile ilgili reform ve iyileştirme faaliyetlerinin yapıldığını ortaya koymaktadırlar. Engellilerinde diğer vatandaşların sahip olduğu haklara sahip olmasının sosyal devletin gereklerinden olduğu ve 2010 yılı Anayasa Değişikliği ile bu hakların tanındığını ifade ederek; engellilere yönelik yerel yönetimlerin hizmet sunmasının AB üyelik sürecinde önemli olduğu belirtmektedirler. Bu doğrultu da AB

engelli politikalarına yer verilmekte, sonrasında ise AB'ye üyelik sürecinde Türk mevzuatında engelli hakları uyumlaştırması ve uygulamaları irdelenmektedir.

İnce vd. (2016), “*Belediye Hizmetleri ve Engelli Vatandaşların Beklentileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma*” adlı çalışmada 20. yüzyılın ortalarında sağlık temelli anlayıştan toplumsal temelli anlayışa doğru değişen engellilik çalışmaları bu değişim ile kamu hizmeti verenlerin sorumluluklarını artırdığını belirtmişlerdir. 5393 sayılı Belediye Kanunu ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile de engellilere yönelik sorumluluklar artmakta ve bu kapsamda Ankara ilinde yürütülen çalışma ile engelli sorunları, beklentileri ve belediye hizmetleri değerlendirilmeye alınmıştır. Araştırma sonucunda engelli bireylerin toplumsal yaşam içinde halen yeterince yer almadığına ulaşılmıştır.

Ucku ve Ulas (2012) “*Services For The Disabled In Turkey (Türkiye’de Engelliler İçin Hizmetler)*” adlı derlemede engellilere yönelik hizmetlerin yasal mevzuatının bakım, sağlık, eğitim, istihdam ve uygulamalar olmak üzere kabul edildiği ve 2005 yılında kabul edilen 5378 sayılı Engelliler Kanunu ile birçok boşluğu doldurduğu ve engellilere yönelik hizmetleri de geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Ancak bu yasal düzenlemenin engellilere yönelik hizmetler bakımından yeterliliğinin sorgulanması ve belirtilen konular üzerinde değerlendirmeler yapılması gerektiğini ortaya koymuşlardır.

Tez Çalışmaları

Gürek (2015), “*Yerel Yönetimlerde Engelli Bireylerin Kentsel Yaşama Uyumu: İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Örneği*” başlıklı yüksek lisans tezinde; engelliliğin toplumdaki yoksul kesimlerde daha fazla olduğunu ve bu bireylerin sorunlarının farklı şekillerde ele alındığını ileri sürmüştür. Sosyal adalet kavramından hareketle yerel yönetimlerin toplumsal sosyal adaleti sağlamak için yerine getirmesi gereken durumlar tavsiye edilmiştir. Aynı çalışmada İBB'nin engellilere yönelik yapmış olduğu çalışmaların son yıllarda önemli bir artış gösterdiği, pek çok alanda engelliler için sosyal hizmet projelerinin geliştirilip uygulandığı ortaya konulmuştur.

Tunay (2012), “*Yerel Yönetimlerde Dezavantajlı Grupların İlişkileri*” başlıklı yüksek lisans tezinde; toplumların tarihsel süreçte engellilere yönelik olumsuz tutumları ortaya konulmuştur. Çalışma kapsamında ülkemiz yerel yönetim tarihi

incelenerek engelli vatandaşlarımıza yönelik ilişkilerin hangi yönde ve ne düzeyde olduğu ortaya konulmuştur. Ülkemizde engellilere yönelik atılan adımların doğru ve yerinde olduğu vurgusu yapılmış ancak bu adımlarda meydana gelen aksaklıkların birçok farklı nedenden kaynaklandığı ve buna rağmen engellilere yönelik tutumların olumlu yönde olduğu saptanmıştır.

Güleç (2014), *“Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerel Yönetimlerin Önemi ve İşlevi Bağcılar Engelliler Sarayı Örneği”* adlı yüksek lisans tezinde politika anlayışının yerelleşmesinin Türkiye’de henüz gelişme aşamasında olduğunu ve sosyal hizmetlerin etkinliğinin yerel yönetimler sayesinde olacağını ileri sürmüştür. Ayrıca çalışma kapsamında dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan engellilere yönelik yapılan sosyal hizmetlerin neler olduğu ve bu hizmetlerin Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı’ndaki uygulamalar ile genel değerlendirmesi yapılmıştır.

Eroğlu (2017), *“Yerel Yönetimlerin Yaşlılara ve Engellilere Yönelik Uyguladıkları Sosyal Politikalar: İstanbul- Stockholm Örneği”* adlı yüksek lisans tezinde sosyal belediyeciliğin yaşlılara ve engellilere yönelik hizmet sunmada önemli bir yere sahip olduğunu ve belediyelerin bu hizmetler için önemli bütçeler ayırdığını belirtmiştir. Çalışma, zorlu ekonomik ve sosyo-kültürel şartlara sahip kentlerin de yaşlı ve engellilere yönelik sosyal politika uygulayabileceğini avantajlı bir şehir olarak Stockholm Belediyesi ile dezavantajlı şehir olarak İstanbul Belediyesi üzerinden ortaya koymaya çalışmıştır.

Tozanlı (2016), *“Yerel Yönetimlerde Sosyal Politika Uygulamaları: Bakırköy Örneği”* adlı yüksek lisans tezinde yerel yönetimlerin uyguladıkları sosyal politikaları sosyal belediyecilik kapsamında incelemiştir. Bakırköy Belediyesi’nin 2013 ve 2014 yıllarında yapmış olduğu sosyal politika çalışmalarını faaliyet raporlarına, dergilere ve bültenlere bakarak tespitlerde bulunmuştur. Diğer yıllara göre 2013 ve 2014 yılları arasında Bakırköy Belediyesi’nin sosyal belediyecilik bakımından sosyal politikalarında artış olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Pekşen (2014), *“Sosyal Belediyecilik Çerçevesinde Engellilere Sunulan Hizmetler: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği”* adlı yüksek lisans tezinde sosyal belediyecilik bağlamında engellilere yönelik hizmetler Ankara BŞB örneği üzerinden açıklanmıştır. Yapılan mülakat görüşmesi ve 2010-2014 yılı stratejik planı

doğrultusunda Ankara BŞB'nin engellilere yönelik hizmetleri değerlendirilerek Swot Analizi yapılmıştır. Belediyenin: ulaşım ve ulaşılabilirlik hizmetler yaptığı ve şehir içi toplu taşıma araçlarının da engellilerin kullanımına uygun olarak düzenlenmesi sonucunda aktif katılımın artacağı; kültürel, sosyal ve sportif hizmetler sunulduğu ve veri tabanı oluşturulmasının yapıldığını saptamıştır.

Yurtdışında Yapılmış İlgili Çalışmalar

Makaleler

Jasinski ve diğerleri (2014), “*OP0123-PARE Local Government Services For Disabled People In Tartu And The Role Of Tartu Rheumatism Association In Mediating The Services (OP0123-PARE Tartu'daki Engelliler İçin Yerel Yönetim Hizmetleri ve Hizmetlere Aracılık Etmede Tartu Romatizma Derneklerinin Rolü)*”, adlı çalışmalarında 1999 yılında kabul edilen Engelliler İçin Sosyal Yardımlar Yasası'na göre sosyal yardımlar sübvansiyonlar ile verildiğini ve yardımlarında çoğunlukla yerel yönetimler ile sağlandığını ifade etmektedirler. Tartu şehrinde sunulan sosyal yardımlar içerisinde engellilerde yer almaktadır. Sunulan hizmetler; konutun uyarlanması, sosyal konut, kişisel asistanlık hizmeti, tıbbi cihazların/ ödeneğin bakımı, evde bakım hizmeti, ücretsiz park kartı, engelliler için ödenek, sosyal yardımlar, sosyal danışmanlık, ücretsiz toplu taşıma, tekerlekli sandalye kullananlar için otobüs, engelliler için özel taksi, rehabilitasyon hizmetidir. Tartu Romatizma Derneği özelinde incelenen engellilere yönelik hizmetlerde sosyal yardımların bu dernek tarafından özenle yerine getirildiği saptanmıştır.

Jones ve Allain (2009) “*Integrating Services For Disabled Children And Their Families In Two English Local Authorities (Engelli Çocuklar ve Aileleri İçin İki İngilizce Yerel Makamda Entegre Etme Hizmetleri)*” adlı çalışmalarında engelli çocukların ve ailelerinin aldığı hizmetlerinin kalitesini iyileştirmek üzere son zamanlarda tartışmaların yoğunlaştığını belirtmektedir. Bu çalışma tarihi ve coğrafi koşullar ekseninde İngiltere'nin iki yerel şehrin hizmet entegrasyonunu karşılaştırmak üzere yapılmıştır. Hizmetten faydalanan ile onların bakıcıları arasındaki entegrasyon başarılı olmasında koşut benzer düşüncelere sahip olmaktadır. Örneğin; hizmetlere ve hizmetlere açık işaretler dahil, profesyoneller ile güvenilir ve saygılı ilişkiler ile kapsayıcı hizmet planlaması yapılması gibi. Bu faktörler bağlamında örgütler arasında açık süreçlerin ve sınırların oluşturulmasından

yararlanarak, örgütler arasında yenilikçi, bütünleşmiş hizmetlerin yaratılmasına doğru köprüler kurmaları için yarar sağlarlar.

Mitchell (2011) “*R (LH and MH) v. London Borough of Lambeth - The Provision of Services for Disabled Children (R (LH ve MH) / Londra Lambeth Belediyesi - Engelli Çocuklar İçin Hizmet Sağlanması)*” adlı çalışmada bir dava sonucunda gelişen duruma yönelik alınan karar da uygulanabilir yasal çerçevenin özellikle yerel fon sıkıntısına açık olan engelli çocuklar için (özellikle konut bakım hizmetleri durumunda) hizmet sunumunu nasıl sağladığını göstermektedir. Bu çalışmada Londra Lambeth Belediyesi tarafından engelli çocuklara hizmet sağlanmasının nasıl yapıldığını bu karar sonucunda ortaya koymaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: YEREL YÖNETİMLER VE ENGELLİLER

1.1. YEREL YÖNETİMLER VE YEREL YÖNETİM HİZMETLERİ

Araştırmanın bu bölümünde yerel yönetimler ve yerel yönetim hizmetleri hakkında bilgi verilmektedir.

1.1.1.YEREL YÖNETİMLER

Bu başlık altında yerel yönetimlerin kavramsal çerçevesi oluşturularak, yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi, genel özellikleri ile yerel yönetim-merkezi yönetim arasındaki ilişkiler “*yetki genişliği, idari vesayet ve yerel özerklik*” bağlamında açıklanmakta ve Türkiye’de yerel yönetimler hakkında bilgi verilmektedir.

1.1.1.1.Yerel Yönetim Kavramı

Yerel yönetim kavramı Batılı ve Doğulu literatürde “*köy, kent, kasaba ve bölge*” yönetimlerini ifade etmek için kullanılmaktadır (Çukurçayır, 2011: 107). Tortop vd. (2006), yerel yönetimler tanımlaması yaparken yerel yönetimleri yerel bir topluluğun ortak gereksinimlerinin karşılanması için doğrudan halk tarafından seçilen karar organlarına sahip, özerk ve demokratik, kamusal ve yönetsel yapılanma biçimi şeklinde ifade etmişlerdir.

Yerel yönetimler siyasi, iktisadi ve hukuki faktörler ile birlikte açıklanırken gelenek motifiyle de açıklanmaktadır. Gelenek motifine göre yerel yönetimlerin tarihi gelişimi devlet örgütlenmesi ile meydana gelmiştir. Yerel yönetimler kamu hizmetinin tamamlayıcı bir parçası olarak yerel kamu hizmetlerini gerçekleştirmektedir. (Toprak, 2014: 39). Ayrıca yerel yönetimler, yerel halkın kendi kendini yönetmesi bakımından demokrasi ve çoğulculukla, yerel halka yapmış olduğu katkılar bakımından siyasal eğitim ve bilinçlendirmeyle (yerel siyaset) ve halka yakınlıkları bakımından ihtiyaçlara etkin ve hızlı sunabilmesi gibi sebeplerden dolayı var olmuşlardır (Aydın, 2011: 12). Halkın ihtiyaçlarının halka en yakın birim tarafından karşılanması, halkın kendi kararlarını kendisinin vermesi ve yerel düzeyde

kamu hizmetlerinin sağlanması hususlarında yerel yönetimler büyük önem taşımaktadır.

Britanya Kolumbia Belediyeler Birliği (PCM) (2015) tarafından hazırlanan “*Britanya Kolombiya’ında Yerel Yönetim: Bir Toplum Çabası*” adlı çalışmada yerel yönetimler; toplumun birer çabası ve hükümetin en ulaşılabilir ve duyarlı bir seviyesi olarak tanımlanmaktadır. Çalışma kapsamında yerel yönetimler tanımlanırken “siz ve sizin komşularınızdır” ifadesine yer verilerek yerel yönetim birimlerinden meclis üyelerine, finansman kaynaklarından personeline kadar her alanda toplumun bir çabası olduğu belirtilmiştir. Böyle bir tanımlama yerel yönetimleri toplum temelli bir anlayışa ve algılayışa yöneltmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde yerel yönetimlerin iki bağlamda ele alındığı görülmektedir (Fidan, 2004). Birincisi merkezi yönetim altında oluşan tüm yapılanmaların merkezi yönetimle ilgili olduğu kabul edilmektedir. Literatürde yerel yönetimler açıklanırken ilk olarak merkezi yönetimin birer parçası olması bakımından, merkezi yönetimin ulusal yapılanması olarak ifade edilmiştir. Diğer bir tanımlama ise yerel yönetimi oluşturan belli özelliklerin varlığı ile alakalıdır. Bu özellikler; yerellik, tüzel kişilik, vatandaşlar tarafından etkin katılım, birçok fonksiyonu yürütmek veya yönetmek için belli (özel) güç ve merkezi yönetim tarafından sınırlandırılması bakımından kendi kendine yeterli olmak ve geniş bir bütçeye sahip olmak şeklindedir.

Genel olarak yerel yönetimler; belli bir coğrafi bölgede varlığını sürdüren yerel halkın kendilerine yönelik konularda hizmet üretmek amacıyla oluşturulan, karar alma organları bölge halkı tarafından seçilerek görevlendirilen, yasalar çerçevesinde çizilen görev ve yetkilere, bütçeye, kendi personeline ve kendi gelirlerine sahip olarak örgütsel yapısını tamamlayabilen ve merkezi yönetim ile etkileşiminde bulunarak idari özerklikten faydalanan kamu tüzel kişiliğidir (Şengül, 2011: 20).

1.1.1.2. Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi

Yerel yönetimlerin ortaya çıkışının tam olarak tarihi bilinmese de devlet aygıtının insanlık tarihinde yer edinmesiyle aynı zamana rastladığı söylenebilir. İnsanların oluşturdukları toplulukların “soya dayalı” bir yapıdan “siyasal yapıya”

dayalı örgütlenmeye geçişin ortaya çıkması kısaca “devletin oluşumu” yerel yönetimlerin oluşturulmasıyla meydana gelmiştir. Devletin ortaya çıkması kimliklerin soy esasından “oturdukları yer” esasına bir dönüşüm başlatmıştır. “Toprağa dayalı” bir örgütlenme modelinin ortaya çıkması hem devletin ilerleyişini sağlaması hem de çağdaş anlamda “yer bakımından yerinden yönetim” anlayışının var olduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır (Güler, 1994: 1). Ayrıca demokrasinin ortaya çıkışının da yerel yönetimler ile başladığı söylenebilir. Örneğin; parlamenter demokrasi yönetimine sahip Batı ülkelerinde önce yerel yönetimler daha sonra merkezi yönetimler ortaya çıkmıştır. Bu sebeple yerel yönetimler tarihsel açıdan bakıldığında devlet örgütlenmesi ile birlikte ortaya çıkmış ve yerel nitelikli kamu hizmetlerini gerçekleştirmesi bakımından kamu yönetiminin birer tamamlayıcı unsuru olmuşlardır (Toprak, 2013: 4).

Demokratik katılımın sağlanması açısından Platon’un da ifade ettiği gibi “city-state”in en iyi örnekleri yerel yönetimler olmuşlardır. Yerel yönetimler, demokrasinin Atina döneminden bu zamana kadar yaşanan süreçte gelişip yaygınlaştığı Avrupa’da “halkın yönetilme” mantığı çerçevesinde yerel dinamikler sayesinde gerçekleşmiştir (Ökmen ve Parlak, 2015).

Keleş (2012: 31) “yerel yönetim”, “kent yönetimi”, “belediye”, “kent” ya da “komün” ifade ederken bu birimlerin akla ilk gelen yerel topluluğun kamusal hizmetlerini sağlayan yönetsel, siyasal ve toplumsal bir işleve sahip olmadığını ifade etmektedir. Tarihsel açıdan bakıldığında ilk yerel yönetimler hukuksal, askeri ve savunma gibi devlete ait olan görevleri üstlenmişlerdir. İlk olarak:

- ✓ Antik çağda “site”; belli bir toprak parçası üzerinde kendi kendini yöneten insan topluluğu olarak ifade edilmiş ve demokratik bir yönetsel birim olmuştur. Siyasal ve yönetsel işlevlerinin yanı sıra yönetsel ve dinsel özerkliği de bulunmaktadır.
- ✓ Roma İmparatorluğunda “municipe”; yerel ve siyasal yetkileri ile birlikte genellikle yönetsel özeğe sahip olan birimlerdir.
- ✓ Antik Yunanda “polis”; ideal toplumun oluşturulabileceği ve toplumsal yaşamın en gelişmiş örgütlenme biçimi olabileceği kent devleti yerel yönetimlerin ilk örneklerini olarak ifade edilmektedir.

Yerel yönetimler, orta çağa kadar inen komünlerin tarihini içine almaktadır. Komün belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan toplulukların sürekli olarak birbirleri ile yardımlaşma, güvenlik ve bir arada yaşamanın gerektirdiği gereksinimleri karşılamaya yönelik örgütlenme biçimini ifade etmektedir. Komün, merkezi yönetime karşı oluşturulmuş örgütlenme şeklidir. Bu yönetim biçimi halk yönetiminde özerkliği imkan sağlamaktadır (Ertürk, 1995:9). Orta çağ komünlerinin görevleri kentsel alanda yaşamı örgütlemek ve kentsel alanın yönetilmesini sağlamaktır (Ertan, 2002:24). Komünler, feodal baskılardan kurtulmuş ve burjuvanın kendi kendini yönettiği kentlerdir.

“Yerel yönetimin sosyolojik biçimi komün, siyasal biçimi belediye veya örgütlenmiş topluluk komün ve bunun yönetimi belediye olarak ele alındığında komünler her zaman varlığını sürdürebilmiştir (Hamamcı, 1981:86. Akt Çelik ve Aykanat, 2007: 104).”

Tarihsel süreçte Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin adem-i merkeziyetin birtakım unsurlarını taşıdığı görülmektedir. Selçuklu döneminde vilayetlerin yerinden yönetim esasına uygun bir şekilde teşkilatlanması ilerleyen dönemde devletin yıpranmasına ve hatta dağılmasına neden olmuştur. Bu bakımdan Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda yerel yönetimlerden uzak kalındığı buna karşın kökleşmiş mutlakiyetçi ve merkeziyetçi bir siyasal yapının olduğu görülmektedir (Arslan, 2009: 6). Keleş (2012:157) bazı tarihçilerin Osmanlı imparatorluğunda yerel yönetimlerin ortaya çıkışını azınlık grupların birtakım haklar elde etmeleri ve devlete yönelik yapılan dış baskıların sonucu olduğunu ifade ettiklerini belirtmektedir. Ayrıca Osmanlı imparatorluğunda belediye teşkilatının ortaya çıkışına kadar olan süreçte bugünkü yerel yönetimlerin gerçekleştirdiği hizmetler klasik kurumlar aracılığıyla yapılmıştır (Ortaylı, 1985). Yerel anlamda gerçekleştirilen hizmetler halk tarafından değil merkezi yönetimce belirlenen temsilciler tarafından onların denetimi altında gerçekleştirilmiştir (Şengül, 2011:25).

Osmanlı İmparatorluğunda ilk belediyecilik oluşumu Batılı ülkeler ile gelişen ilişkiler sonucunda gerçekleşmiştir. “Kırım Savaşı” meydana geldiğinde Osmanlı'nın müttefik devletleri, Osmanlı toplumunda kendi inançlarını paylaşan gayrimüslim vatandaşların daha iyi standartlarda yaşamlarını sürdürmeleri için girişimlerde bulunmuşlardır (Türe, 2000:38). Bu girişimler sonucunda Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesini takip eden süreçte Fransız komün idareleri örnek alınarak İstanbul'da ilk

kez bir belediye örgütlenmesi denenmiştir. Kısaca Osmanlı İmparatorluğunda yerel yönetimler, devletin Avrupa devletlerinden askeri ve ekonomik alanda geri kalmasıyla birlikte meydana gelen yenileşme çabalarının yönetsel ve toplumsal anlamda yansımalarının bir ürünüdür. Bu yenileşme hareketlerinin sonucunda modern anlamda yerel yönetim geleneği Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesi sonucunda oluşmaya başladığı söylenebilir (Çiçek, 2014: 56).

Yerel yönetimler tarihsel süreçte, kent ile ilgili ihtiyaçları karşılamak ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda yerel nitelikteki hizmetler ile ulus devletlerden önce meydana gelmiş ve geleneksel kamu hizmetlerini sağlamada kamu yönetiminin ve kamu kuruluşlarının vazgeçilmez unsurlarındandır (Ökmen ve Parlak, 2015: 7).

1.1.1.3. Yerel Yönetimlerin Genel Özellikleri

Üniter yapıli devletlerin yerel yönetimlerine ait anayasaları, mahkemeleri ve yasama organı bulunmamaktadır. Yerel yönetimlerin kendilerine has ismi, yerel topluluğu ve coğrafi alanı kapsayan kimlik kartları vardır. Bu üç unsur yerel yönetimlerin temel özelliğini oluşturmaktadır. Şengül (2011: 12) yerel yönetimlerin özelliklerini genel olarak yedi temel alana ayırmıştır. Bu alanlar arasında yer alan özerklik ise bir sonraki başlık altında incelenmesi sebebiyle burada yer almamaktadır. Diğer genel özellikler ise şunlardır:

- ✓ Coğrafi Alan,
- ✓ Tüzel Kişilik,
- ✓ Yerel Seçilmiş Organlar,
- ✓ Yerel Hizmetler,
- ✓ Yerel Personel,
- ✓ Malvarlığıdır.

Merkezi yönetim, bir ülkenin tüm coğrafi alanında söz sahibi olurken yerel yönetimler belli bir coğrafi alanda görev ve yetkilidirler (Aydın, 2011). İl Özel İdaresi Kanunu'nda yer alan “*il halkı*”, Belediye Kanunu'nda yer alan “*belde halkı*” ve Köy Kanunu'nda yer alan “*toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar (köy halkı)*” şeklinde yerel yönetimlerin hangi coğrafi alanda görev ve yetkili olduğu belirtilmiştir. Coğrafi alan sınırlaması tüm yerel yönetim birimleri için geçerlidir. Bu

sınırlılık yerel yönetimlerin kurulmasında ve hizmet sağlamasında önemli bir özelliktir.

1982 yılında hazırlanan Türkiye Cumhuriyeti (T.C) Anayasası'nda yerel yönetimlerin merkezi yönetimden farklı bir kişiliğe sahip olduğu belirtilmiştir. Bu farklılık yerel yönetimleri merkezin hiyerarşisinden uzaklaştırmakta ve idari vesayet denetimine tabi olmasına yol açmaktadır. Kamu tüzel kişisi olarak yerel yönetimler hak sahibi olma yeteneğine sahiptir (Kırışık ve Sezer, 2006: 22). Kamu tüzel kişisi olma, yerel yönetimlerin hakları ile birlikte borçlanabilmesini de mümkün kılmıştır. Yerel yönetimler böylelikle birey çıkarlarından ziyade toplumun çıkarlarını temsil etmektedir. Yerel yönetimlerin tüzel kişiliğe sahip olmaları sebebiyle; seçimle gelmiş ve atanmış kişilerin yaptıkları faaliyetler yerel yönetim adına yapılmakta ve sorumlu kişiler mahkemeler önünde davalı ve davacı olabilmektedir. Kamu gücü ayrıcalığı olarak belirtilen kamu tüzel kişiliği, yerel yönetimleri bireyler karşısında ayrıcalıklı ve üstün kılmaktadır (Şengül, 2011: 12-13).

Yerel yönetimlerin yerel seçilmiş organlar özelliği, yerel yönetim organlarının yerel halk tarafından seçilmesini ifade etmektedir. Yerel yönetimler, yerel seçilmiş organları ile görev ve sorumluluklarını yerine getirmektedirler. UBCM (2015) yerel yönetimleri tanımlarken yerel yönetimlerin tümünde toplumun birer çabası olduğunu belirtmiştir. Yerel yönetimlerin toplumun çabası olması yerel halkın yerel yönetimlerde etkinliğinin ve etkililiğinin göstergesidir. Çağdaş (2011), âdemi merkezîyetçiliği benimseyen ülkelerde yerel yönetimlerin, yerel hizmetleri yapmakla yükümlü organlarının halk tarafından seçilmesini gerektiğini belirtmiştir.

Yerel yönetimler, yerel hizmetleri karşılamak üzere ortaya çıkmıştır. Merkezi yönetimin varlık sebebi ise genel olarak ulusal çapta hizmetleri karşılamaktır (Sezer ve Vural, 2010: 207). Varlık nedeni olarak yerel nitelikteki hizmetlerin olması koşulu yerel yönetimlerin taşıdığı diğer önemli özelliklerden birisidir. Anayasamızda yerel yönetimler tanımlaması yapılırken kullanılan “*mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçları karşılamak*” (Belediye Kanunu, 2005, madde3) ifadesi yerel hizmet niteliğini açıklamaktadır

Yerel yönetimlerin merkezden ayrı personel yapısı vardır. Yerel personel, yerel yönetimlerin denetim ve gözetimi altında bulunmaktadır. Kendilerine ait personelin yanında ayrıca mal varlığı da mevcut olan yerel yönetimlerin sahip

oldukları mallar hem kamu hem de özel mallar olarak nitelendirilebilir (Şengül, 2011: 14).

1.1.1.4. Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetim Arasındaki İlişki

Yönetimlerin genel amacını Sivrekli (2015: 22) “*yerel*”, “*bölgesel*” ve “*ulusal*” çapta refahı gerçekleştirmek şeklinde ifade etmektedir.

Halkın ihtiyaçlarını karşılama, güvenliği sağlama ve çıkarlarını koruma gibi birçok sorumluluğa sahip olan devlet, bütün bu sorumluluklarını merkezi yönetim ve yerel yönetim kuruluşları eliyle gerçekleştirir (Seyidoğlu, 1992: 4). Merkezi yönetim ve yerel yönetimler bu ihtiyaçların karşılanmasında sürekli birbirleriyle ilişki halindedirler. Çünkü kamu yönetimi sisteminde ana karakterlerden birisi “*merkezi yönetim ile yerel yönetim*” ilişkileridir (Parlak, 2014: 8). Merkez ve yerel yönetim ilişkileri toplumsal, siyasal ve ekonomik yapıların birbirleri arasında gerçekleşen etkileşim sonucunda şekillenmektedir. Bu yapılar arasında ilişkiler sürekli ve iki yönlü bir etkileşim eksenindedir. Toplumun alt sistemlerinden etkilenmesi “*bağımlı*” bir değişken özelliğini taşıdığına, bu sistemleri etkilemesi durumu da “*bağımsız*” bir değişken özelliği taşıdığını göstermektedir. Kısaca merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkileri belirten birçok değişken bulunmaktadır. Bunlar (Parlak, 2014: 13):

- ✓ Ülkenin sosyo- ekonomik gelişmişliği, demokratik ve katılımlı yönetimin işlerlik derecesi, devlet-vatandaş ilişkileri ile merkez-çevre etkileşimi,
- ✓ Yerel yönetimlerin ülke yönetimi içerisinde konumu,
- ✓ Anayasal, yasal ve kurumsal düzenlemeleri,
- ✓ Yerel yönetimlerin ülkenin siyasi ve idari eksenlerindeki konumu,
- ✓ Federal ve üniter yapıları ülkelere göre yerel yönetimlerin işlevleri,
- ✓ Yerel yönetimlerin hizmet sunmada karar serbestisi olup olmadığı,
- ✓ Yerel yönetimleri merkezi yönetime ulaşabilme yol ve yöntemleri olarak ifade edilmektedir.

Buradan yola çıkarak merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki ilişkiler; idari vesayet, yetki genişliği ve yerel özerklik bağlamında açıklanmıştır.

1.1.1.4.1. İdari Vesayet

Ülkelerin sahip oldukları gelenekler (devlet sistemi, siyasi rejim ve yerinden yönetim geleneği gibi) birbirlerinden farklılık göstermektedir. Ancak genel anlamda merkezi yönetimlerin yerel yönetimler üzerinde farklı ölçülerde denetimi bulunmaktadır (Arslan, 1978: 25). Merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki ilişkiyi denetimsel açıdan belirten kavram “*idari vesayet*”tir. İdari vesayet, idarenin bütünlüğü ve kamu düzeni ile alakalıdır. Merkezi yönetimin yerinden yönetimleri kamu yararı esaslı işlemlerinde denetleme yetkisinin tanınmasına idari vesayet denilmektedir. Buradaki temel amaç idarenin bütünlüğünü sağlamak ve kamu düzeninin bozulmasını engellemektir (Yücel ve Avcı, 2009: 63). Başka bir ifadeye göre idari vesayet, yerel yönetim kuruluşları yapısı içerisinde yer alan birçok etkenin idari faaliyetlerini genel ve yerel anlamda çıkarlarının korunması amacıyla denetleme veya alınan kararları değiştirebilme gücü olan yetkiler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Burada asıl hedef merkezi yönetimlerin isteği doğrultusunda yerel yönetimleri örgütleyebilmesi ve faaliyetlerin sınırlandırılabilmesi şeklinde ifade edilebilir (Önen ve Eken, 2016: 218).

Uluslararası kaynaklar arasında yer alan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (AYYÖŞ)’nin 8. maddesinde idari denetim uygun görülmüştür. Ancak bu denetimin anayasa veya kanunla belirlenmiş durumlarda yapılacağı belirtilmiştir.

Ülkemizde idari vesayet denetimi 1982 Anayasasının 127/5 hükmünde “*merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir*” şeklinde tanımlanmıştır. Böylece anayasal bir ölçütle idari vesayet denetimi sınırlandırılmıştır.

1.1.1.4.2. Yetki Genişliği

Merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki diğer bir ilişki “*yetki genişliği*” dir. Yetki genişliği; “*bir yerin veya bir hizmetin başında bulunan görevliye, aslında merkeze ait olan karar alma ve uygulama gibi kamu gücünden kaynaklanan yetkilerin tanınmasıdır*” (Derdiman, 1995: 66). Diğer bir ifadeyle yetki genişliği,

merkezi yönetimlerin bazı yetki ve görevlerini benzer hiyerarşi içerisindeki alt birimlere devretmesidir. Merkezi yönetimlerde meydana gelecek yoğunluğu azaltmak ve merkezi yönetimlerin daha fazla etkin olması amacıyla yetki genişliği ilkesi uygulanmaktadır. Merkezi yönetimin devrettiği yetkiler ve sorumluluklar devredilen kişi ve kurumlarca merkezi yönetim adına kullanılmaktadır (Gözübüyük, 2006: 40). Bu durum yetki genişliği ilkesi ile yapılan uygulamaların ve alınan kararların denetime tabii olduğunu göstermektedir. Ayrıca yetki genişliği merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında bir denge faktörü olarak değerlendirilmektedir (Ak, 2015: 148).

Başka bir tanıma göre Arslan (2005) yetki genişliğini merkezi yönetime ait bazı yetkilerin tümünün ya da belli kısımlarının merkeze bağlı kurum ve kişilere devretmesi olarak tanımlamaktadır. Ancak yetki devredilen kurumların birtakım konularda merkeze sorulmadan kararlar alabilme ve bu kararları uygulayabilme yetkisini elde ettiğini vurgulamaktadır. Ayrıca yetki genişliği ilkesi göz önünde bulundurularak merkezi yönetim adına taşra görevlilerinin uygulamalarını “*yerel topluluklara yaklaşımları*” ilkesi olarak ifade etmektedir.

Ülkemizde yetki genişliği illerin idaresine verilmiştir. 1982 Anayasasının 126. maddesinde yer alan bu hüküm ile valiler kamu hizmetlerini yerine getirirken merkeze danışmadan karar alma ve bu kararları uygulama yetkisi tanımaktadır. Birer yerel yönetim biri olan il özel idaresi ve onun yürütme organının başı olan valilerin merkezi yönetim adına hizmet sunmakta ve bu hizmetleri yaparken merkezi yönetim tarafından gelir ve giderleri sağlamaktadır (Yılmaz, 2007: 1252).

1.1.1.4.3.Yerel Özerklik

Merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki diğer bir ilişki de “*özerklik*” tir. Özerklik kelime anlamı olarak “*bir topluluğun, bir kuruluşun ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme hakkı*” demektir (TDK). Coşkun (1996: 297) özerkliği özgürlük gibi bir güvercine benzeterek bu benzetmeyi; gevşek bırakıldığında uçan, çok sıkıldığında boğulan bir güvercin olarak ifade etmiştir. Diğer bir deyişle özerklik (Keleş, 2012), “*yerel yönetimlerin yerel nitelikte olan işleri, kendi başına, kendi organları eliyle görebilmesi, bağımsız politikalar oluşturmaları ve bunları yapmaya olanak verecek kaynaklara sahip olabilmesi*” olarak tanımlanmaktadır.

Yerel yönetimler merkezi yönetim tarafından kendisine verilen görev ve yetkileri belli başlı bir çerçevede gerçekleştirirler. Bu durum “*yerel özerklik*” olarak tanımlanmaktadır (Arslan, 2005: 190). Wolman ve Goldsmith (1992: 15) yerel özerkliği yerinden yönetim anlayışı ile açıklamaktadır. Bu anlayışa sahip olan sistemlerde yerel yönetimler görev ve sorumluluklarını merkezi yönetime ihtiyaç duymadan ve denetiminden bağımsız şekilde hareket etme yeteneğine sahip olmaktadır. Buna yerel özerklik denilmektedir. Diğer bir anlamda, yerel özerklik yerel demokrasi ile ilgili bir kavramdır (Pratchett, 2004:357) ve yerel demokrasi ile iç içe bulunmaktadır. Stoker (1996: 188) benzer düşünce ile yerel demokrasinin, yerel yönetim ve siyaset sayesinde geliştiğini belirtmiştir.

AYYÖŞ'de “*yerel makamların kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkânı*” yerel özerklik olarak ifade edilmektedir. Yerel yönetimlerin özerk olması demek özgür olması demektir. Yerel yönetimler özerklik sayesinde yerel hizmetleri uygulamada ve iç örgütlenmede sınırlamalar ile karşılaşmazlar. Sadece idarenin bütünlüğünün sağlanması ve hizmetlerin birliği için belli kural ve sorumlulukları yerine getirirler. Bu sorumluluklar yerel yönetimlerin özerkliği ile bağdaşan bir durumdur (Coşkun, 1996: 39).

Yerel özerklik federal ve üniter yapıları devletlerde farklılık göstermektedir. Federal devlet yapısında yerel yönetimler siyasal ve yönetsel bakımdan özerk iken üniter devlet yapısına sahip yerel yönetimlerin siyasal özerkliği bulunmamakta ancak idari ve mali özerkliği yer almaktadır (Arslan, 2005: 2).

Yerel özerkliğin sağlanabilmesi için Çelik vd. (2008), belli özelliklerin gerçekleşmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bunlar:

- ✓ Yerel özerkliğin temellerinin anayasalarda ve yasalarda yer alması,
- ✓ Serbestçe kullanabilecekleri ve harcayabilecekleri kendilerine ait mali kaynağın bulunması,
- ✓ Merkeze bağlılığın temel sınırlılıklar içinde olmasının yanında iç örgütlenmede kendileri hizmet sağlamak için serbest olması,

- ✓ Yerel yönetimler üzerinde merkezi yönetimin karmaşık vesayet denetiminin kaldırılması ve bunun yerine standartlara ve yasalara uygunluk denetiminin sağlanmasıdır.

1.1.1.5. Türkiye’de Yerel Yönetimler

Ülkemizde yönetim yapısı “merkezi yönetim” ile “yerinden yönetim” olarak 1982 T.C Anayasasında ikiye ayrılmıştır. Üniter yapılı bir örgütlenmeye has olan bu ayırım ülkemizin yerinden yönetim yapılanması olarak “idari yerinden yönetim” anlayışını benimsediğini göstermektedir. İdari yerinden yönetim kendi arasında hizmet ve coğrafi olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu tür yönetim biçimlerinin kendilerine ait özel bütçelerinin yanında mal varlıkları da bulunmaktadır (Nadaroğlu, 2001: 23-25). Hizmet yerinden yönetim kuruluşları; TRT, üniversite gibi kurumlar iken coğrafi yerinden yönetim kuruluşlarına; belediyeler, il özel idareleri ve köyler örnek olarak gösterilmektedir (Gözübüyük, 2006: 157). Bu çalışmada hizmet yönünden coğrafi yönden yerinden yönetim kuruluşlarına yani yerel yönetimlere değinilmiştir.

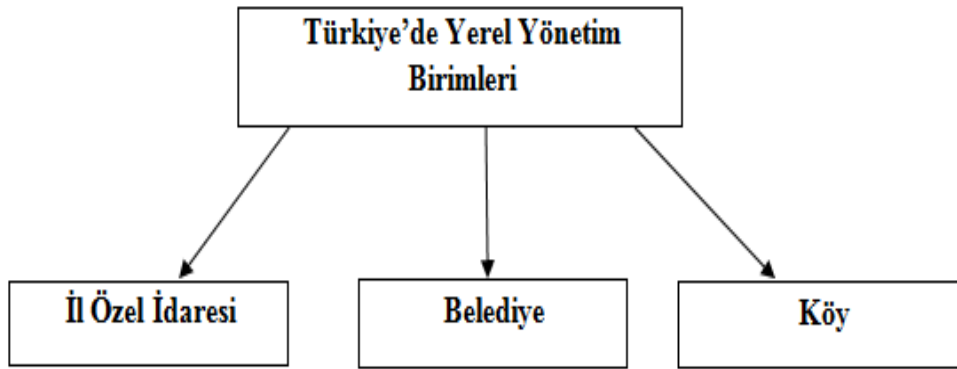
Mahalli ve müşterek nitelikteki görev ve hizmetleri sağlamakla yükümlü olan yerel yönetimler, merkezi devlet kurumlarından farklı olarak geniş bir yetki alanına sahiptir. Bu geniş yetki alanı yerel yönetimleri hem bireysel hem de müşterek yaşamlara fiziksel ve sosyal bağlamda etki etme hakkını tanımaktadır (İzci, 2014: 24). Yerel yönetimler, 1982 T.C. Anayasası’nın 127.maddesinde “Mahalli İdareler” başlığı altında “İl, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, yine kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir” şeklinde tanımlanmıştır (1982 Anayasası, 2018). Böylece, Türkiye’de yerel yönetimlerin anayasal kurum niteliği taşıdığı ve “İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.” hükmüne istinaden de, “İdarenin Bütünlüğü” ilkesini tanımlayan 123. madde ile merkezi yönetimi tamamlayan bir niteliğinin olduğu söylenebilir.

1982 T.C. Anayasası’nda yerel yönetimler tanımlamasından hareketle genel özellikleri şunlardır (1982 Anayasası, 2018):

- ✓ İl, belediye ve köy halkı,
- ✓ Mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçların karşılanması,

- ✓ Kanunla kurulması,
- ✓ Karar organlarının seçmenler tarafından belirlenmesi,
- ✓ Kamu tüzel kişisi olmasıdır.

Bu bölümde Türkiye’de aktif olan yerel yönetim birimlerinin genel bir perspektiften incelenmesi yapılmıştır. İnceleme yapılırken özellikle belediyeler ile ilgili yeni düzenlemeler göz önünde bulundurularak büyükşehir belediyelerinin konumuna ayrıca değinilmiştir.

Şekil 1.1. Türkiye’de Yerel Yönetim Birimleri (İçişleri Bakanlığı 2016 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, <https://www.e-icisleri.gov.tr>, Erişim Tarihi: 11.02.2018)

1.1.1.5.1. İl Özel İdaresi

Ülkemiz yönetim organlarının oluşumu Cumhuriyetin kuruluşu ile başlamamıştır. Milletimiz, tarihsel kökenleri çok eskilere dayanan bir millettir. Tarih boyunca dünyanın farklı bölgelerinde çeşitli şekillerde fazlaca devlet kurmuş ve varlığını bugünlere kadar korumaya başarmıştır. Yakın tarihimizde Osmanlı İmparatorluğu’nun gerileme ve dağılma dönemlerine kadar devlet yapılarımız merkezi yönetim baskısı altında sürdürülmüştür.

Osmanlı Devleti Tanzimat Fermanı’nın ilanına kadar eyalet sistemi ile yönetilmiştir. İdari açıdan örgütlenme eyaletler ile eyaletlerde sanacıklara ayrılarak yapılmıştır. Bu tarz, Osmanlı Devleti’nin kendine has oluşturduğu bir yapı iken merkeziyetçi ya da âdem-i merkeziyetçi olarak sınıflandırılmamaktadır. Çünkü eyaletlerin seçilmiş organları ile tüzel kişiliği bulunmamasının yanı sıra merkeze bağlılıkta tam değildir (Nadaroğlu, 2001: 177).

1839 yılında yayımlanan Tanzimat Fermanı'nın ardından idari yapılanmada değişiklikler meydana getirilmiştir. “1864 Vilayet Nizamnamesi” yayımlanarak eyalet sisteminden, vilayet sistemine geçilmiştir (Sobacı, 2005: 36). Yayımlanan bu nizamnameyle illerin genel yönetimi ile birlikte başkanlığını valinin yaptığı ve her sancaktan dört kişinin seçilmek şartıyla oluşturulan “*İl Genel Meclisleri*” olan il özel yönetimleri oluşturulmuştur (Tortop, 1991:4-5). Fransa sisteminden esinlenerek hazırlanan bu nizamname, il özel idarelerine herhangi bir tüzel kişilik kazandırmamıştır (Çetin, 2015: 249). Tüzel kişiliğe sahip olmayan il özel idarelerin kendilerine ait bütçeleri, gelirleri ve malları olmadığından dolayı bu tür yapılanmaları yerel yönetim olarak kabul edilmeyebilir ancak bu yapılanmalar günümüz yerel yönetimlerin temelleri olarak kabul edilmektedir (Sobacı,2005: 34).

Tüzel kişilik kazanma durumu II. Meşrutiyet ile gerçekleşmiştir. Çağdaş (2011), il özel idarelerinin Fransa'dan esinlenerek kurulduğunu ve II. Meşrutiyetin ilan edilmesine kadar olan süreçte tüzel kişiliğe sahip olmadığını, bu tüzel kişiliği II. Meşrutiyet ile kazandığını ifade etmektedir. 1913'te hazırlanarak yürürlüğe konulan “*İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-ı Muvakkati*” adlı geçici kanun ile il özel idareleri ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş ve tüzel kişilik kazanmıştır (Gözübüyük, 2006: 111). Bu ayrıntılı düzenlemede vilayetlerde üç organ oluşturulmuştur. Oluşturulan bu organlarda yürütme görevini yerine getiren vali, valilere yardımcı olması için vilayet encümeni, karar alma sürecinde etkin olacak olan vilayet umumiye meclisi bulunmaktadır. Burada oluşturulan vilayet yönetimine 1929 tarihinde yayınlanan 1426 sayılı kanun ile bir takım değişiklikler yapılmıştır (Reyhan, 2007: 130-131). 1913 Kanununun il özel idarelerine kattığı olumlu getiriler ilerleyen yıllarda uygulanan birtakım düzenlemeler yoluyla merkezi idareye geri verilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve sonrasında kurulan yeni devletin idari yapılanmaları paralellik göstermektedir. 1913 yılında çıkarılan Kanun, Cumhuriyet döneminde de varlığını sürdürmüştür ancak zaman içerisinde çeşitli değişikliklere uğramıştır. Gözübüyük (2006), bu kanunun uzun yıllarca varlığını sürdürdüğünü ve 1980 yıllarından başlayan günün koşullarının değişime uğraması ile 1987 yılında “*3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu*” yürürlüğe konularak bu alanda da değişikliğe gidildiğini ifade etmektedir. Yapılan bu düzenleme ile il özel idarelerine verilen yetkilerin artırılması amaçlanmıştır. Bu kanun 2005 yılına kadar yürürlükte

kalarak varlığını korumuş ancak 2005 yılında tamamen yeni bir düzenlemeye gidilerek “5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu” yürürlüğe konulmuştur.

22 Şubat 2005 tarihinde kabul edilerek 4 Mart 2005 tarihinde resmî gazetede yayımlanan “5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu” ile önceki düzenlemeler uygulamadan kaldırılmıştır. Hazırlanan bu yeni kanun 73 maddeden oluşmaktadır ve il özel idarelerin yapılandırılmasında bir takım değişiklikler yapmıştır. Kanunun 11. maddesinde, daha önceki uygulamalardan il genel meclisi başkanının seçimi hakkında yapılan değişiklik dikkate değerdir. Bu madde kapsamında il genel meclisinin seçimlerden sonra ilk toplantısına en yaşlı üye başkanlık eder ve bu toplantıda meclis üyeleri gizli oylama yaparak kendi başkanlarının seçimini yapar. Böylece atanmış vali, il genel meclisinin üyesi olmaktan çıkarılmıştır.

İl özel idaresinin görev ve yetkileri il sınırları içerisinde ve belediye sınırları dışında olmak üzere iki şekilde belirtilmiştir. Belediye sınırları dışında olan görev ve yetkileri belediyelerin görev, yetki ve sorumlulukları ile paralellik göstermekte iken il sınırları içinde kalan görev ve yetkileri farklılık göstermektedir. İl özel idaresinin organları resmi gazetede yayımlanan kanun ile il encümeni, il genel meclisi ve vali olarak belirtilmiştir. Merkezi yönetim tarafından göreve atanan valiler, bulunduğu illerin idari sorumluları ve merkezi yönetimin illerdeki temsilcileri olarak tanımlanabilir. Kanunun 29. maddesinde valiler “*il özel idaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir*” şeklinde tanımlanmıştır ve il özel idaresi örgütlenmesini idare etmekle görevlidir. İl genel meclisi, kanunda belirtilen usullere uygun olarak ildeki halk tarafından seçilen il özel idaresinin karar organıdır. İl özel idaresi yönetiminde valilere yardımcı olmak amacıyla oluşturulan ikinci karar alma organıdır (İl Özel İdaresi Kanunu, 2005).

1.1.1.5.2.Belediye

Türkiye’de yerel yönetim denilince ilk akla gelen belediyelerdir. Çünkü belediyeler günlük yaşamda ihtiyaç duyduğumuz hizmetleri yerine getiren kurumlardır. Beşikten mezara birçok hizmeti sunan belediyeler yerel yönetim açısından önemli bir konumda olduğu söylenebilir (Sezgin, 2011: 95). Diğer yerel yönetim birimlerine bakıldığında il özel idaresinin merkezi hizmetleri (daha genel hizmetleri) yapmakla görevli olması, köylerin ise daha küçük çaplı görev ve yetkilere sahip olması belediyelerin niçin ilk akla gelen yerel yönetim birimi olduğunu

göstermektedir. Belediye kanununun 3. maddesinde belediye tanımlaması “*belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini*” ifade eder (Belediye Kanunu, 2005).

Osmanlı Devleti’nde Tanzimat’tan önce belediye olarak ifade edilen yerel yönetim birimi bulunmamaktadır. Şehir hizmetlerini karşılanmasında kadılık kurumu, vakıflar ve loncalar görevliydi. Tanzimat’ın etkisiyle ve özellikle 1854-1856 Kırım Savaşı ile birlikte Batı ile yakınlaşmanın artması sonucunda Fransız komün yönetimleri örnek alınarak ilk kez İstanbul’da belediye kuruluşu oluşturulmuştur. 1855 yılında atılan bu adım modern belediye kuruluşlarının temelini oluşturmaktadır (Ünal, 2011: 243). Tekeli (1983), belediyelerin oluşumunda Kırım Harbi ve sonrasında yaşanan gelişmelerde Batılıların tavsiyesini veya Osmanlı bürokrasisinin Batılı özlemine yeterli görmemektedir. Çünkü Osmanlı Devleti’nin toplumsal yapısında önemli değişiklikler meydana geldiğini ve kent yönetiminin bu değişikliklere ayak uydurmada işlevsiz kaldığını belirtmiştir. Toplumsal yapıda meydana gelen toplumsal katmanlaşmada olan dönüşüm ve kentin fiziksel yapısında olan dönüşüm belediyelerin oluşumunu etkileyecek unsurlar olarak ortaya çıkmıştır.

1855 yılında kurulan “*İstanbul Şehremaneti*” Batılı anlamda ilk belediye kuruluşu olması açısından Türk belediyeciliği için önemlidir. Şehremanetin başında Bâb-ı Ali tarafından seçilen ve padişah onayı ile atanan ve Meclis-i Alâ’nın tabii üyesi olma özelliğini taşıyan şehremini bulunmaktadır. Karar alma organı olarak Şehremaneti Meclisi; şehremini ve iki yardımcısı ile birlikte 15 üyeden oluşmaktadır. Örgütlenme biçimi bakımından Şehremaneti merkeze bağlı olarak hizmet vermektedir. Ayrıca verilen görevleri yerine getirmek için öncelikle merkez tarafından onay alması gerekmektedir. Bu durum Osmanlı Devleti’nin idari merkeziyetçilik anlayışı içinde olduğunu ve geleneksel anlayış içinden kurtulamadığını göstermektedir. Tanzimat döneminin belediyecilik anlayışı içinde büyük beklentiye sahip olan Şehremaneti; merkezin birer kurumu olarak görülmesi ve geleneksel uygulamaların devam etmesi ve ayrıca bağımsız gelir kaynaklarına sahip olmayışı ile beklentileri karşılayamamıştır (Yörükoğlu, 2009: 7-8).

1855 yılında bu örgüte son verilmesinin ardından yerine “*İntizam-ı Şehir Komisyonu*” adında bir birim kurulmuştur. 1858 yılında Beyoğlu-Galata’da doğrudan

Bab-ı Ali'ye bağılı “*Altıncı Belediye-i Daire*” kurulmuştur. Bu gelişmelerin ardından 1864 ve 1870 nizamnameleri, mahalli meclislerin oluşturulmasını sağlamıştır. 1869 tarihli “*Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi*” ile Galata-Beyoğlu'nun kapsamı dışında tüm İstanbul'u da belediye teşkilatının temsil ettiği belirtilmiştir. 1877 tarihli “*Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi*” ile eski belediye teşkilatı korunup İstanbul'daki belediye teşkilatı düzenlenmiştir. Ayrıca İstanbul'daki belediye dairesi sayısı 14'ten 20'ye çıkarılmıştır. Bu düzenlemelerin ardından İstanbul dışındaki belediyeleri düzenleyen 1877 tarihli “*Vilayet Belediye Nizamnamesi*” çıkarılmıştır. Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi İstanbul'daki belediye hizmetlerini düzenlemektedir. Ülkedeki tüm belediyeleri düzenlemesi için ise 1912 yılında “*Dersaadet İdare-i Belediyesi Hakkındaki Kanun-u Muvakkat*” isimli geçici kanun yürürlüğe girmiştir. 18 yıllık sürede yürürlükte kalan bu kanun önemli adımlardan biri olan taşra belediyeleri için seçimle gelen meclis ve bu meclisin seçtiği belediye başkanı ve belediye organları hakkında düzenleme getirmiştir (Toptop vd., 2006: 148).

Cumhuriyet'e geçiş ile birlikte Türkiye, Osmanlı'dan tam olarak oturmamış yerel yönetim geleneğini devralmıştır. 1924 yılında ilk olarak köylerle ilgili kanun çıkarılmış ve ardından kent yönetimi ile ilgili düzenlemelere gidilmiştir. Kent yönetimine ilişkin en önemli kanun 1930 yılında kabul edilen 1580 sayılı Belediye Kanunu'dur. 75 yıllık uzun bir süre yürürlükte kalan bu kanun 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır. 1580 sayılı Kanun, yıllar içerisinde önemli değişiklikler geçirmiştir. Bunlardan bir tanesi 1984 tarihli 3030 sayılı Kanun ile kurulan büyükşehir belediyeleri ile ilçe belediyeleridir (Ökmen ve Parlak, 2010: 288). 1580 sayılı Kanun bu gibi önemli değişiklikler geçirerek yerini yeni 5393 sayılı Belediye Kanunu'na bırakmıştır.

Türkiye, belediye yönetimi olarak iki tür yapılanma benimsemiştir. İlki 5393 sayılı Belediye Kanunu'na tabi olan belediyeler; il, ilçe ve belde belediyeleridir. İkincisi ise 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'na tabi olan belediyeler; büyükşehir belediyeleri ve büyükşehir ilçe belediyeleridir (Eryılmaz, 2010: 151).

Tablo 1.1. 2018 yılı Belediyelerin Nitelik ve Niceliksel Dağılımı

Türü	Büyükşehir Belediye Sayısı	Büyükşehir İlçe Belediye Sayısı	İl Belediye Sayısı	İlçe Belediye Sayısı	Belde Belediye Sayısı	Toplam
Sayı	30	519	51	402	396	1398

İçişleri Bakanlığı 2017 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, <https://www.e-icisleri.gov.tr> Erişim Tarihi: 11.02.2018.

Nüfusu 5000 olan veya aşan yerleşim yerlerinde belediye kurulabilir. Ama il ve ilçelerde belediye kurulması zorunludur (Belediye Kanunu, 2005: madde 4). Kanun belediyeleri kapsamaktadır. 5393 sayılı belediye kanununa tabi olan belediyeler; il, ilçe ve belde belediyeleridir. Bu belediyelerin kuruluşu, yönetimi, organları, görev ve sorumlulukları ile birlikte çalışma esasları 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belirlenmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre belediyelerin üç tane organı bulunmaktadır. Bunlar; belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümenidir. Belediye başkanı yürütme, belediye meclisi karar ve belediye encümeni hem karar hem de yürütme organıdır.

1.1.1.5.2.1. Büyükşehir Belediyeleri

Anayasamızda belirtildiği üzere, yerel yönetimler il özel idaresi, belediye ve köylerden oluşmaktadır. Ancak 1982 Anayasası'nın 127.maddesinde "Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir" hükmüne yer verilmiştir. Büyükşehir belediyeleri böyle bir hüküm doğrultusunda kurulmuştur. Bu çerçevede, 2972 sayılı Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları Ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun ile büyükşehir yönetimi hakkında düzenleme yapılmıştır. Büyükşehir sınırlarının, belediye başkanı seçimlerinde seçim çevresi sayılması ilkesi ile ilçe belediyesi başkanı ve meclis üyeliği için, ilçelerin seçim çevresi sayılması benimsenmiştir (Akyılmaz, 1988: 134-135). Bu Kanunun ardından 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) çıkarılarak İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere üç tane büyük kentte BŞB kurulmuştur (Kılınç, 2010: 72).

1984 yılında yürürlüğe giren 3030 sayılı Kanun ile birlikte BŞB sayısı 2000 yılına kadar 16'ya yükselmiştir. Kanunda BŞB kurulabilmesi ön görülen şart; belediye sınırları içerisinde birden fazla ilçenin bulunmasıdır. Ancak ilçe şartı

ekonomik ve maliyetli oluşu sebebiyle 1988 sonrası düzenlemelerde kaldırıldı. Bunun yerine büyükşehir ilçe belediyelerine benzeyen bir ilk kademe belediyeleri ortaya çıkmıştır. BŞB'nin olduğu yerlerde ilçe kurulmasına ilişkin hususlar 2008 yılına kadar ertelenmiştir (Özgür ve Yavuzçehre, 2016: 912).

3030 sayılı Kanun ile büyükşehir kurulma şartı olarak iki kademeli bir sistem öngörülmüştür. İlki, belediye sınırları içerisinde birden fazla ilçenin bulunması, ikincisi birinci durum mevcut değil ise merkezi yönetimin en az iki ilçe kurması ile BŞB'nin kurulabilmesidir. Kanunda herhangi bir nüfus kriteri getirilmemiştir. Bu Kanun 2004 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı BŞB Kanunu ile mülga edilmiştir. Yeni Kanun ile büyükşehir sınırları için ölçek ve nüfus kriteri belirtilmiştir. Pergel düzenlemesi olarak bilinen bu düzenleme ile İstanbul ve Kocaeli dışındaki belediyeler için farklı ölçütler belirtilmiştir (Turan ve İzci, 2013: 124-125).

2008 yılında yürürlüğe giren 5747 sayılı Büyükşehir Belediye Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile büyükşehir belediyeleri ve büyükşehir ilçe belediyeleri olmak üzere iki kademeli sistem benimsenmiştir. Böylelikle ilk kademe belediyeleri kaldırılmış ve büyükşehir sınırları dâhilindeki belde belediyeleri mahalleye dönüştürülmüştür (Zengin, 2014: 101). 2012 yılında yasalaşan ve 2014 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun¹ ile birlikte büyükşehir olma kriteri, il nüfusunun 750 bin olması şeklinde kabul edilmiştir. Bu kanun ile 16 olan büyükşehir sayısı 30'a çıkarıldığı gibi, daha önce İstanbul ve Kocaeli için kabul edilen düzenlemeye benzer şekilde geriye kalan 28 büyükşehirde de BŞB'nin sınırları il mülki sınırı olarak kabul edilmiştir (Turan ve İzci, 2013: 124-125). 6360 sayılı Kanuna dayanarak 5216 sayılı BŞB Kanunu'nda da değişiklik yapılmıştır. Buna göre, Kanun'un 3. maddesinin a bendinde "sınırları il mülki sınırı olan" ifadesi ve 4. maddesinde nüfus sınırlandırması ile "750.000'i aşan illerin il belediyelerinin BŞB'ye dönüştürülmesi" ifadesi büyükşehir kurulmasının ölçütleri ve BŞB'nin görev alanının net bir şekilde belirlenmesi olarak yorumlanabilir.

¹ On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. 14/3/2013 tarihli ve 6447 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle, bu Kanunun başlığında yer alan "On Üç" ibaresi "On Dört" olarak, "Yirmi Altı" ibaresi "Yirmi Yedi" olarak değiştirilmiş ve 1 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "Muğla," ibaresinden sonra gelmek üzere "Ordu," ibaresi eklenmiştir.

5216 sayılı BŞB Kanunu'na göre büyükşehir "sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan, karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisini" ifade eder. Ayrıca BŞB Kanunu hem BŞB'yi hem de büyükşehir sınırları içerisindeki belediyeleri düzenlemektedir ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'ndaki hükümler de büyükşehir belediyelerinin işleyişinde esastır. 5216 sayılı BŞB Kanunu'na (2005) göre büyükşehir belediyelerinin üç tane organı bulunmaktadır. Bunlar; büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye meclisi ve büyükşehir belediye encümenidir. Büyükşehir belediye başkanı yürütmeyi, büyükşehir belediye meclisi karar organını ve büyükşehir belediye encümeni karar ve yürütme organını temsil eder.

1.1.1.5.3. Köy

İnsanların bir arada yaşama gereksinimleri sonucunda ortaya çıkan topluluklar zamanla büyüme ve gelişim göstererek daha büyük örgütlenmeleri meydana getirmişlerdir. Ancak ilk insanlardan itibaren küçük sayılabilecek bir nüfusla bir araya gelen toplulukların yüzyıllar boyunca varlığını sürdürmeleri bugünkü köy oluşumunun temelleri olarak gösterilebilir. Nitekim günümüz köy yapılanmalarına bakıldığında nüfus, ekonomik yapı ve birçok farklı noktada kasaba ve şehirlere daha küçük yerleşim birimleri olarak nitelendirilebilir.

Tarihsel açıdan incelendiğinde yerel yönetim birimleri arasında geçmişi en eskiye dayanan birimler köylerdir. İsim olarak köy tabirinin ilk kullanımına 1858 yılında hazırlanan herhangi bir tanım ve düzenleme içermeyen yalnızca tabirin geçtiği bir yönetmelikte rastlanılmaktadır.

Köylerin ayrıntılı olarak organlarının belirlenmesi, bu organların görev ve yetkilerinin açıkça ifade edilmesi 1864 yılında hazırlanan Teşkilat-ı Vilayet Nizamnamesi ile gerçekleşmiştir. Arıkboğa (1999)'ya göre bu Nizamname ile köyler yerel yönetim birimleri olarak nitelendirilmiştir. Milli tarihsel süreçte yerel yönetimlerin temellerini oluşturan bu Nizamnamede köylerin yönetiminde yerel halkın yapacağı seçimle oluşturulan yönetim organizması ve ihtiyar heyetlerinin varlığı ifade edilmiştir. Erten (1999), yayımlanan bu Nizamname ile köy idaresinin muhtar ve ihtiyar heyeti ile gerçekleştirildiğini ayrıca yönetim kadrosunu köy

halkının seçimler aracılığıyla belirlediğini aktarmaktadır. Ancak bu Nizamnamede köylerin herhangi bir tüzel kişilik kazanması söz konusu değildir.

Tüzel kişiliği bulunmayan bu köyler, 1924 yılında hazırlanan 442 sayılı Köy Kanunu ile tüzel kişilik kazanmıştır (Gözübüyük, 2006: 81). Bu tarihe kadar olan süreçte köylerin herhangi bir hukuki dayanağı olmamıştır. Karaaslan (2012), köylerin tüzel kişilik kazandığı 442 sayılı Kanunun hazırlandığı tarihten itibaren günümüze kadar varlığını sürdürdüğünü belirtmektedir. Günday (2004), bu Kanunun Cumhuriyet yönetimine geçişte çıkarılan ilk Kanunlardan birisi olduğunu ve hatta 1924 Anayasası'ndan önce çıkarıldığını ifade ederek çıkarılan bu Kanunun önemini vurgulamaktadır. Çıkarılan bu Kanunun zamanla birtakım değişikliğe uğradığı bilinen bir gerçektir. Sencer (1986), bu Kanunun 1960'lı yıllarda dönemin koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmeye gidildiğini ancak temel esasların varlığını koruduğunu ifade etmektedir.

1924 yılında hazırlanarak uygulamaya geçirilen Köy Kanunu'nda nüfusu iki bin kişiden az olan yerler köy olarak tanımlanmıştır (Köy Kanunu, 1924: madde 1). Bir yeri köy olarak nitelendirirken Kanun; cami, mektep, otlak, yaylak ve baltalık gibi orta malların bulunmasını ve toplu yahut dağınık evlerde oturulmasını ayrıca burada oturanların bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir bütün oluşturmasını belirtmiştir (Köy Kanunu, 1924: madde 2).

Köy idarelerinde köy muhtarı, köy derneği ve ihtiyar meclisi olmak üzere üç organ mevcuttur. Köy idaresinin ve yürütme işinin başında muhtar bulunur. Köy dernekleri ve ihtiyar meclisleri ise danışma ve karar organı olarak tanımlanmaktadır. Köy Kanunu'nda köylerin görev ve işlevleri; zaruri olan işler ve köy halkının isteğine bağlı işler olarak ikiye ayrılmıştır. Köylünün zaruri işleri yapmaması mümkün değildir. Yapmadığı takdirde ceza görür. Ancak isteğine bağlı olan işlerde herhangi bir ceza yükümlülüğü yoktur (Köy Kanunu, 1924: madde 12).

1.1.2. YEREL YÖNETİM HİZMETLERİ

Yaşadığımız dönem içerisinde küreselleşme sonucunda ulaşım, iletişim ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte kentlerde imkânlar artmış ve bu sebeple kent nüfusu kalabalıklaşmıştır. Artan kent nüfusu beraberinde kent hizmetlerinin sunumu ile ilgili zorluklar meydana getirmiştir. Yerel yönetimlerin çeşitlenen ve farklılaşan

kent hizmetlerine karşı merkezi yönetimden daha etkin olduğu konusunda kabul edilmekte olan görüşler bulunmaktadır. Çünkü merkezi yönetim ile yerel yönetimler benzer hizmet sunmamaktadırlar. Bunun başlıca nedeni: yerel yönetimlerin yöre halkına, merkezi yönetimin tüm halka; yerel yönetimlerin yöre halkının günlük yaşamını kolaylaştırıcı ve merkezi yönetimin tüm halkı kapsayan nitelikte bir hizmet sunmasıdır (Sezer ve Vural, 2010: 205-207). Bu bağlamda yerel yönetimler 18. ve 19. yy.dan itibaren klasik anlamdaki sorumluluklarından ayrılarak daha geniş kapsamlı hizmet sunma ve bireylerin ekonomik, siyasal ve sosyal ihtiyaçları ile ilgilenmeye başlamışlardır (Berk, 2003:47).

Yerel yönetim hizmetleri; hizmet sunmada yerel yönetimlerin önemi ve üstlendiği roller, kamu hizmetinin yerelleşmesi ve hizmette yerellik olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

1.1.2.1. Hizmet Sunmada Yerel Yönetimlerin Önemi ve Üstlendiği Roller

İnsanların toplu olarak yaşamlarını sürdürmelerinden itibaren kamusal mal ve gereksinimin ortaya çıktığı söylenmektedir. Hizmet sunmada sorumlu olan devlet, zamanla niteliksel anlamda ve sayısal olarak farklılaşan ve değişen hizmet taleplerini karşılayamaz duruma gelmiştir. Kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde esas olarak merkezi yönetim sorumludur ancak bazı durumlarda faydalarının belirli bir alan ile sınırlı olması nedeniyle yerel yönetimler hizmet sunumunda ön plana çıkmıştır (Ökmen ve Çağatay, 2014).

Kamu hizmetlerinin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi organize olmuş bir siyasi sistemle mümkündür. Kamu hizmetlerinin sunulmasında sorumlu yetkililerin topluluklara hesap verebilmesi, sistemin planlanarak hangi alanların öncelik sahibi olacağına karar verilmesinde vatandaş katılımı sağlanmalıdır. Bu bakımdan hizmetlerin sunulmasında merkezi ve yerel yönetimlerin arasındaki sorumluluk ve işbirliği önem kazanmaktadır (Pşiru, 2014).

Kamu hizmetlerinin tamamının merkezi yönetimler tarafından yapılması ekonomik, sosyal, siyasi ve fiziksel anlamda birtakım sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Bu sorunlar sunulacak hizmette etkinliği ve verimliliği azaltıcı niteliktedir. Bu sebeple kamu hizmetlerinde yerel yönetim örgütlenmelerinin etkin

rol oynaması birçok yönden tasarrufa ve sonuçta elde edilecek verimliliğin artmasına katkıda bulunmaktadır (Ökmen ve Çağatay, 2014).

Kamu yönetiminde halka en yakın şekilde ilişki kurabilecek olan birimler yerel yönetimlerdir. Halka sunulan hizmetlerin daha iyi şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla sürekli olarak strateji geliştirme çabasında olan yerel yönetimler, yerel halkın gereksinimlerini ve isteklerini gerçekleştirmek amacıyla kurulmuş birimlerdir (Henden ve Henden, 2005). Yerel topluluğun gündelik yaşamına yönelik sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında yerel ölçekteki örgütlenme ulusal düzeydeki örgütlenmeden daha işlevsel olmaktadır. Uzun süreç gerektiren daha geniş kapsamlı güvenlik ve kalkınma gibi ihtiyaçların karşılanmasında ise ulusal düzeydeki örgütlenme daha etkin bir rol oynamaktadır. Ancak günlük ihtiyaçların bölgeye yakın yerel örgütlenmeler tarafından karşılanması insanlık tarihi boyunca devam etmiş bir güdü olarak ifade edilebilir (Berk, 2003:49).

Yerel yönetimler, kamu yönetimin önemli ve vazgeçilmez bir unsurunu oluşturan kamu tüzel kişileridir. Kamu yönetiminin yetersiz ve kalitesiz hizmet sağladığı düşüncesini ortadan kaldırmaya yönelik yerel yönetimlerin de devlet yönetimi ile ilgili değişim ve gelişmelere ayak uydurması gerekmektedir. Başarılı bir yerel yönetimin hem güçlü hem de etkin olması önemlidir. Yapısal olarak güçlü ve etkin olan yerel yönetimlerin hizmetlerinde de başarılı olması için; hesap verebilir, öngörülebilir, hassasiyet ve demokratik olması gerekmektedir (Yurdakul vd., 2011: 198).

Yerel yönetimler toplumun belirli gereksinimlerinin karşılanması ve bazı yerel hizmetlerin yürütülmesi amacıyla devlet ile beraber, devletin bir parçası olarak ortaya çıkmış ve bazı hizmetleri gerçekleştirmeyi gelenek haline getirmiştir. Dünya üzerindeki ülkelerin neredeyse tamamında kamu yönetiminin önemli ve vazgeçilmez bir unsuru olan yerel yönetimler, günümüzde yerinden yönetim ilkesinin uygulama alanında meydana gelen genişleme sonucunda daha fazla önem kazanmaktadır. Kamu hizmetlerinin yerel boyutunda etkin ve verimli hizmet sunması ve demokratik yönetim birimleri olması bakımında yerel yönetimler devlet bünyesinde önemli kurumlardır (Ökmen ve Çağatay, 2014).

Nüfusun hızlı bir şekilde artması, endüstrileşme ve kentleşme sürecinin hızlanması yerel hizmet sunumunda fazlalaşma ve çeşitlilik ortaya çıkarmıştır. Sınırlı

kaynakların artan gereksinimlere yetecek şekilde kullanılması ve yerel yönetimlerin daha etkili hizmet sunumu amacıyla çeşitli arayışlar gündeme gelmiştir. Yerel hizmetlerin haklı taleplerine ve beklentilerine duyarlı bir şekilde gerçekleştirilmesine yönelik olan bu arayışlar yerel hizmet sunumunda birtakım alternatif yöntemlerin geliştirilmesine ve uygulanmasına sebep olmuştur (Berk, 2003).

1970'lerden itibaren yaygınlaşan neo-liberal politikalar ile özelleştirme ve kamu harcamalarının kısılması sonucunda kamu yönetiminde küçülmeleri gündeme getirmiştir. Örneğin İngiltere'de 1979 yılı itibariyle yapılan birçok yasal düzenleme sonucunda yerel yönetimlerin fonksiyonel ve ekonomik anlamda küçültülmesi amaçlanmıştır (Ökmen ve Çağatay, 2014) Ancak 21. yy.'ın başlarında küreselleşme ve uluslar arası örgütlerin etkisiyle yerel yönetimler tüm dünyada güçlenmeye başlamış ve daha işlevsel bir görünüm kazanmıştır. Farklı örgüt yapıları ile gün geçtikçe artan yerel hizmetlerin gerçekleştirilmesinde üstlenmiş olduğu sorumluluk göz ardı edilemez bir gerçektir (Berk, 2003).

Devletin daha dar alanda konumlandırılması ve özelleştirme politikalarının yaygınlaşması ile birlikte merkezi yönetimlerin kamusal hizmet sunumunda üstlendiği rollerde daralma meydana gelmiştir. Merkezi yönetimler yaşanan yerelleşme sonucunda toplumsal açıdan gerçekleştirilecek kamu hizmetlerindeki görev ve sorumluluklarını yerel yönetimlere sivil toplum örgütlerine ve özel sektör kuruluşlarına devretmek zorunda kalmıştır. Özellikle kentsel kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde yerel yönetimlere önemli işlev ve sorumluluk yüklenmektedir. Kamu hizmetlerindeki yetki ve görev paylaşımında ortaya çıkan tartışmalar ise daha çok merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında meydana gelmektedir (Ökmen ve Parlak, 2015).

1.1.2.2. Kamu Hizmetlerinin Yerelleşmesi

Kamu hizmeti, devlet eliyle yada kamu tüzel kişileri aracılığıyla veya bunların denetiminde yapılan kollektif ve genel ihtiyaçları karşılamak ve kamu yararı esasını sağlamak için yerine getirilen ve kamuya sunulan sürekli faaliyetler olarak ifade edilmektedir (Onar, 1992: 92). Başka bir tanıma göre ise *“toplum için önem kazanmış olan ortak ve genel bir ihtiyacın tatminine yönelik olarak kamu tüzel kişileri veya onların denetimi altında özel kişilerce yürütülen bir faaliyettir”* (Gülen,

1988:148). Yerel kamu hizmeti de yerel yönetimler tarafından yapılan veya yaptırılan hizmetler olarak ifade edilmektedir (Usta ve Bilgiç, 2016: 251). Diğer bir ifadeyle merkezi yönetim tarafından yapılmayan ve bunun yerine yerel yönetimlere verilen kamu hizmetleridir. Kamu hizmetlerinin temel amacını Eryılmaz (2010), toplumun ihtiyaçlarını karşılarken üretilen mal ve hizmetlerde etkinliği ve verimliliği en yüksek seviyede sunmak olarak ifade etmektedir. Devlet bu amacını iki farklı yönetimle gerçekleştirmektedir. İlki merkezi yönetim, diğeri ise merkezi yönetimin alt birimleridir.

Dünya da 1970'lerden itibaren bazı ülkelerde kamu hizmetlerinde verimi ve etkinliği artırmak amacıyla yeni yöntem ve politika arayışları başlamıştır. Bunun temel sebebi klasik bir devlet yapısının ve işleyişinin giderek büyümesi sonucunda ortaya çıkan verimsizlik ve yavaşlık ile görevlerdeki yeniliklere karşı yetersiz kalınıştır (Ökmen ve Çağatay, 2014: 95). Diğer bir sebebi de “*çok kamu*”, “*çok devlet*” anlayışının sebep olduğu 1970 krizidir (Güler, 2005:138). Bu sebepler karşısında devletin konumunun (iktisadi ve sosyal hayat içindeki) yeniden biçimlendirilmesine ve kamu olarak ifade edilen kesimin küçülmesine dair konular gündeme girmeye başlamıştır (Ökmen ve Çağatay, 2014: 95). Çözüm yolu olarak ta;

- ✓ Özel sektörün yaygın olduğu,
- ✓ Serbest,
- ✓ Piyasa koşullarına hakim,
- ✓ Küreselleştirilmiş,
- ✓ Hem ulusal hem de uluslararası sermayenin bütünleştirilmesinin hedeflendiği bir ekonomik sistem mümkün görülmüştür (Aksoy, 1998:4).

Dolayısıyla bu çözüm yolunun öngördüğü ekonomik sistem; kendine ait hukuksal düzene ve ayrıcalıklı personele sahip, piyasa mekanizmasına göre çalışan “özel sektörleşmiş” kamu yönetimi aygıtıdır (Güler, 2005:138). Kamu yönetiminde meydana gelecek olan değişim ve dönüşümün temel araçları özelleştirme ve yerelleştirmedir. Özelleştirme ile kamu alanının daraltılması ve özele kaynak aktarılmasını sağlayan yöntemlerin tümü ile ifade edilmektedir (Aksoy, 1998: 4). Ancak konumuz itibariyle özelleştirmeye değinilmeyecek olup yerelleştirme ile meydana gelen kamu hizmetinin değişimi ve dönüşümüne yer verilmiştir.

Kamu hizmeti ile yerel kamu hizmeti arasındaki ilişkiler küreselleşme, bölgeselleşme ve yerelleşme olgularının tartışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Bunun sebepleri ise; devletin klasik görevleri ve ekonomik-siyasal işlevlerine ilişkin işleyişi, refah devleti politikaları, bilgi-iletişim teknolojileri, yönetim paradigmasında değişim ve dönüşüm gibi faktörlerdir. Bu faktörler devlet, kamu hizmeti ve yerel kamu hizmetin içeriğini işlevsel ve yapısal anlamda değişime uğratmıştır (Ökmen ve Çağatay, 2014: 79).

Kamu hizmetleri ile yerel kamu hizmetleri arasındaki ilişkiye öncelikli olarak küreselleşme boyutundan bakılması gerekmektedir. Kürselleşme; *“hem dünyanın küçülmesini simgeleyen hem de bir bütün olarak dünya bilincinin güçlenmesini gönderme yapan bir kavramdır”* (Robertson, 1999). Kavramsal olarak çok boyutlu ve karmaşık olan küreselleşme üzerine ortak fikir birliği bulunmamaktadır. Küreselleşmenin iki evresi vardır. İlki 1870-1914 arası evre ve ikincisi 1970 sonrası evredir (Yeldan, 2001: 15).

Küreselleşme merkezi yönetimin güç ve yetkilerini uluslararası bölgesel kuruluşlara devrettiği, ülke genelinde kamu hizmetlerinin kamu kurumu olarak yerel yönetimlere aktarıldığı bir süreci başlatmıştır (Yüksel, 2004: 11-12). Bu sürecinin etkisiyle birlikte merkezi yönetim küçültülmekte, yetki ve sorumluluklar sivil toplum ve yerel yönetimlere aktarılarak hem yerel yönetimlerin hem de devletin yapısı değişime uğratılmaktadır (Yüksel, 2007: 291). Küreselleşmenin ardından gelen bölgeselleşme ve yerelleşme hem yönetim hem de yapılanmaları önemli ölçülerde değişime uğratılmaktadır. Bu değişim sürecinde bir yandan katılım, sorumluluk ve saydamlık gibi ilkeleri yönetim ve kamu yönetimi alanında ön plana çıkarken; etkin, verimli ve demokratik olma özelliği ile öne çıkan yerel yönetimler hızla önem kazanmaktadır (Ökmen ve Yılmaz, 2004: 24).

Yerelleşme; merkezi yönetim ile yerel yönetim birimleri arasındaki iş paylaşımında yerel birimlerin daha üstün olması anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle yerelleşme veya yerellik ulus devlete gereksinim duymadan, yerel birimler ve bireyler (vatandaşlar) arasında ortak bir kültür ve aidiyetlik duygusu altında kendi kendine yönetebilme becerisine sahip olmaları olarak ifade edilmektedir (Koçak, 2009: 139). Yerelleşme *“desantralizasyon”* kavramı ile açıklanmaktadır. Desantralizasyon (yerinden yönetimleştirme) klasik anlamda merkezi yönetimden

yerel yönetimlere yetki, kaynak ve görev aktarımı olarak ifade edilirken; modern anlamda merkezi yönetim tarafından kullanılan idari yetkilerin bazılarının taşra kuruluşlarına ve idari yönetimin dışındaki örgütlere aktarılması olarak tanımlanmaktadır. Bir bakıma yerelleşme merkezi yönetimin küçülmesi olarak ifade edilmektedir (Eryılmaz, 2010: 76-77). Modern anlamda yerelleştirme uygulamalarına; yetki genişliği, özelleştirme ve sivilleştirme örnekleri verilmektedir. Bu sayede yerel yönetimler yerelleştirme politikaları ile güç kazanmakta ve ayrıca yetkilerin piyasa güçlerine aktarımını hedeflemektedirler. Bu amaç modern anlamda yerelleştirmeyi, klasik anlamda yerelleştirmeden ayıran en önemli özelliktir (Okur ve Çakıcı, 2007: 6). Yerelleşme ile; hizmetlerin en yakın yönetim birimi tarafından gerçekleştirilmesi sağlamak ve ekonomik kalkınma da yereldeki tüm aktörleri harekete geçirmek ve yönetime katılmasını sağlamak hedeflenmektedir (Köse, 2003: 24).

Yerelleşme uygulamalarının dört türü bulunmaktadır. Bunlar; siyasi, idari, mali ve piyasa açısından yerelleşmedir (Özmüş, 2005: 4). Tüm bu yerelleşme uygulamalarının amacı hizmet sunmada merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki sınıflandırma yapabilmeyi sağlamaktır.

Hizmette Yerellik (Subsidiarite)

1970'li yıllar devlet yapılanması içerisinde yerel yönetimlerin mali özerklik arayışlarının daha fazla üzerinde tartışıldığı yıllar olmuştur. Fransa'ya bakıldığında, merkezi idare sisteminin 1982 yılından itibaren değişime uğradığı ve yerelleşme çabaları ile gündeme geldiğini ifade etmek mümkündür. 20. yüzyıldan itibaren tüm dünyada yayılmaya başlayan yerelleşme çabaları, merkezîyetçi yapılanmadan, yerel yönetim uygulamalarına geçişi başlatan çoğu ülke görülmüştür. İngiltere ve ABD'ye bakıldığında yerel yönetim tartışmaları genel olarak özgürlük, eşitlik, demokratik katılım gibi konular üzerine yoğunlaşırken, yerel yönetimlerde gelişmenin sağlanmasındaki nokta merkezi planlama ile kalkınmanın sağlanamaması olmuştur. 1940-50'li yıllarda çoğu gelişen ülkelerde merkezi planlama ile kalkınmada ihtiyaç duyulan gücü harekete geçirmek mümkün olmamıştır. Merkezi planlama ile kalkınmanın ancak ekonomik, sosyal ve politik süreçlerde halk katılımının artırılması ile olacağını ve bunun da yerelleşme ile mümkün olacağı belirtilmiştir (Görmez, 2005).

Halk katılımının artırılması, modern demokrasinin temel amaçlarından ve bu amaca ulaşmada uygun şartları bulunan da yerel yönetimlerdir (Topal, 2000: 48). Bunun sebebi merkezi yönetim tarafından yerelleşmenin güç olması ve yerel yönetimlerin ideal alt yapıya sahip olmasıdır (Demir ve Karakütük, 2003: 74). Hizmette yerellik de diğer bir ifade ile subsidiarite ilkesi devletin gücünü sınırlandıran bir kavramdır. Hizmette yerellik; kamu hizmetinin “vatandaşa en yakın birimce ulaştırılması” ve ancak bu birimin hizmeti uygun şekilde ve ya hiç yerine getirmedeği durumda üst birimce bu hizmetin yapılması gerektiğini ifade etmektedir (Tozlu, 2017:237).

En temel anlamıyla bir hizmetin yürütülmesinde en yakın birimin görev alması anlayışına dayanan hizmette yerellik ilkesi toplumların odak noktası olarak bireyi görmektedir. Hiyerarşik anlamda yerel yönetimlerin üst yönetim organları ile ilişkilerini düzenleyen ve yerel yönetimlerin özgürlüğünün korunması açısından bu kavram oldukça önemlidir. Hizmette yerellik, kavram olarak fazla bir geçmişi olmamakla beraber günümüzde oldukça önem kazanmıştır. Özellikle İsviçre, Almanya ve Avusturya gibi modern Avrupa devletlerinin kuruluşunda etkin bir rol oynadığı söylenebilir (Demir ve Karakütük, 2003).

Subsidiarite ilkesinin 1980'li yıllardan itibaren ulusal ve uluslar arası bazı kuruluşların kararlarında yer aldığı görülmektedir. Kavramsal anlamı yedekte ve ikincil olma, yardım etme ve destekleme şeklindedir. Kavram ilk olarak 1992 yılında Maastrich'te imzalanan AB Anlaşmasında şu şekilde açıklanmıştır (Demir ve Karakütük, 2003).;

“Topluluk, bu anlaşma ile belirlenen yetkiler ve kendisine verilen amaçlar çerçevesinde hareket edecektir. Topluluk, kendi mutlak yetki alanına girmeyen alanlarda, subsidiarite ilkesine uygun olarak, ancak önerilen eylemin amaçları Üye Devletler tarafından yeterince sağlanamadığı ve dolayısı ile, önerilen eylemin derecesi veya etkileri sebebiyle, Topluluk tarafından daha iyi sağlanabileceği durumlarda harekete geçecektir. Topluluğun herhangi bir eylemi, bu Anlaşma'nın amaçlarının sağlanması için gerekli olan düzeyin ötesine geçemeyecektir.”

Anlaşmada geçtiği şeklienden anlaşılacağı üzere subsidiarite ilkesi yerel özerklikleri korumak amacıyla siyasi bakımdan bir hüküm şeklindedir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (AYYÖŞ)'da hizmette yerellik ilkesini 1985 yılında benimsemiştir. Şartın 4. maddesinin 3. fıkrasında;

“Kamusal sorumluluklar genellikle ve tercihen, yurttaşa en yakın olan yönetimlerce yerine getirilir. Sorumluluğun bir başka yönetime bırakılmasında, görevin kapsam ve niteliği ile etkinlik ve ekonomi ilkelerinin gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır.”

Hizmette yerellik-hizmette halka yakınlık, kamu hizmetlerinin sunulmasında kaynak kullanımını daha rasyonel şekilde gerçekleştirmek ve halkın demokratik eğilimini sağlamak açısından önemli bir ilkedir (Sezer, 2007:22). Aynı zamanda hizmette yerellik, kamu hizmetlerinin sadece sunulmasını değil optimum ölçekte yapılmasını öngörmektedir. Optimumluğu ve verimliliği kapsayan hizmette yerellik, yerel demokrasi ve yerel özerkliği desteklemektedir (Yılmaz, 2005: 138). Özerklik, kamu hizmetlerinin halka en yakın birimce ve halkın yararına olacak şekilde gerçekleştirilmesi anlamına gelmekte ve demokratiklik açısından da başka bir kuruluşa verilmeyen yerel hizmetleri gerçekleştiren birimce bu yönde eğilimin sağlanmasında önemli rol oynadığını göstermektedir (Sezer, 2007: 22).

1.2. ENGELLİLER VE ENGELLİLERİN GENEL DURUMU

Araştırmanın bu kısmında engellilere ilişkin temel kavramlar ve engellilerin durumu ile ilgili bilgi verilmektedir.

1.2.1. Engelliler

Engellilere yönelik yerel yönetim hizmetleri kapsamında temel konu engelliliktir. Bu yüzden yerel yönetimlerin hizmet oluşturmada ve uygulamada “*engelli vatandaşların durumu*” çalışmanın ana merkezidir. Bu bölümde engellilere yönelik yerel yönetim hizmetlerinin kavramsal ve kuramsal çerçevesi ile ilgili; engelli/özürlü ve engellilik/özürlülük kavramları, engellilik nedenleri, türleri ve engellilerin karşılaştığı sorunlar hakkında bilgi verilmektedir.

1.2.1.1. Engelli/Özürlü ve Engellilik/Özürlülük Kavramları

Engelliliği ifade ederken birçok farklı kavram kullanılmaktadır. Bu kavramlar genellikle engellilik ile aynı anlama gelse de “*bozukluk*”, “*engelli*”, “*özürlü*” ve “*sakat*” gibi farklı şekilde ifade edilmektedir. Bu durum engelliğin tek bir tanımını yapmanın zorluğunu ortaya çıkarmıştır. Türkçe’de engelli, sakat ve özürlü birbirinin yerine kullanılsa da aralarında anlamsal bir farklılık bulunmaktadır (Öztürk, 2011: 19).

Engelli ve özürlü kavramları bazen birbirinin yerine bazen de birbirinden farklı olarak kullanılmaktadır. Engelli kavramını Seyyar (2006: 313), “*özürlülerin, yaşlıların ve dezavantajlı grupların sosyal, mimari, ekonomik, kültürel ve tıbbi düzenlemelerin ve imkânların yetersiz olmasından dolayı eşit şartlarda toplum hayatına tam olarak katılamamaları*” şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımlamada engelli kavramının içinde özürlülerde bulunmaktadır. Özürlülerin hem özür dereceleri hem de çevresel yapılanma ve fırsat sunumu açısından mutlak bir engelli olarak ifade edilemeyeceğini sadece bakım zorunluluğu olan özürlülerin birer engelli olduğu belirtilmektedir.

Özürlü kavramı ise doğuştan veya sonradan meydana gelen çeşitli sebeplerden dolayı bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerin belli derecelerde kaybedilmesi sonucunda sosyal hayata adapte olamama ve günlük yaşam ihtiyaçlarını karşılayamama durumları ile karşılaşan ve korunmaya, bakım ve rehabilitasyona, danışmanlık ve destek hizmetlerine gereksinim duyan kişi demektir (Alsancak vd., 2013:7).

5378 sayılı Kanunda² engelli tanımlaması yapılırken özürlü kavramındaki gibi doğuştan veya sonradan ifadesine yer verilmemiştir. “*Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen*” engelli tanımlamıştır.

Türk Dil Kurumu (TDK)³ engelliği “*vücudunda eksik veya kusuru olan*”, özürlüyü “*kusuru olan, defolu ve engelli*” olarak tanımlamıştır. İki kavramdaki ortak benzerlik “*kusuru olan*” ifade etmesidir. TDK özürlü kavramını engelliği de içine alan daha geniş bir tanımlama yapmıştır.

Özürlülük ve engellilikte tıpkı özürlü ve engelli gibi aynı anlama gelse de birbirinden farklılıkları bulunmaktadır. Özürlülük; doğuştan veya sonradan meydana gelen bir durum sonucunda bedensel, ruhsal, hissiyatsal ve sosyal yetilerinin farklı düzeylerde geçici veya kalıcı olarak kaybedilmesini ifade etmektedir (Seyyar, 2006: 329). Engellik ise özürlü, yaşlı, hasta ve dezavantajlı grupları içerine alan (Seyyar, 2006: 313) ve “*bakıma muhtaçlık, çalışabilirlik, sosyal hayata uyumun*

² 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, Md. 3; 2005

³ <http://www.tdk.gov.tr> Erişim Tarihi: 11.04.2018

sağlanabilmesi, ulaşabilirlik ve erişebilirlik” gibi sosyal faktörleri içinde bulunduran bir kavramdır (Öztürk, 2011: 20).

Seyyar (2015: 29), özürlülük ve engellilik kavramlarının bilimsel farklılığını ifade ederken özürlülüğü bedensel, zihinsel ve akılsal olarak sağlığın bozulması veya engelliliğin oluşması olarak; engelliliği de hukuksal, çevresel ve toplumsal sorunların veya engellerin olması durumu olarak açıklamıştır.

2013 yılında kabul edilen 6462 sayılı Kanun⁴ ile özürlü ifadesi yerine engelli tanımlaması kullanılmaya başlanmıştır. Bunun nedeni siyasal ve sosyolojiktir. Kurumsal yapılanmaların başında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Özürsüzlük Kanunu ve yaklaşık 100 kurumda özürlü, sakat ve çürük ifadelerinin yerine engelli ifadesinin kullanılması zorunlu kılınmıştır. Engelli ve özürlü aynı anlamı içermese de yasal düzenleme ile bu gözetilmeden her özürsüzlüğün engelli olarak ifade edilmesi uygun görülmüştür (Seyyar, 2015: 28).

Engellilik kavramının uluslararası boyutta tanımlamaları farklı bakış açılarıyla ortaya konulmaktadır. WHO tarafından yapılan engellilik tanımlaması; bireyin yetersizliği veya özür durumunun var olması nedeniyle cinsiyet, yaş ve sosyo-kültürel etkenlere bağlı olarak bireyden yapabildiği beklenen davranışların engellenmesi veya yapılamaması durumu olarak ifade edilmiştir (Hacıbebekoğlu vd., 2015: 13). Bu tanımlama “*yetersizlik*” sonucuna bağlı engellenme veya yapılamama bakış açısıyla tanımlanmıştır. Ayrıca WHO sağlık kapsamında engelliliği üç gruba ayırarak sınıflandırmıştır⁵:

Yetersizlik (Impairment); psikolojik, fizyolojik veya anatomik yapının ya da fonksiyonun kaybı veya anormal bir halin durumunu ifade eder.

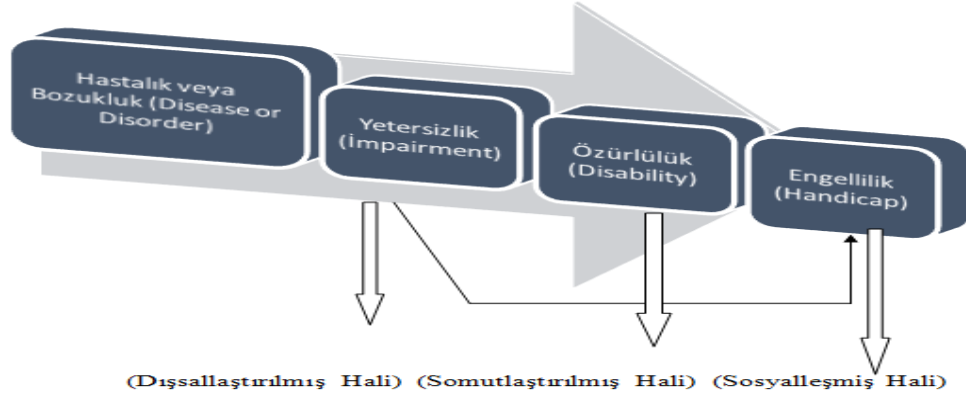
Özürlülük (Disability); yetersizlikten kaynaklanan faaliyeti gerçekleştirme kabiliyetinin kısıtlanması veya eksik kalması durumudur.

⁴ 6462 sayılı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

⁵1980 tarihli Dünya Sağlık Örgütü tarafından “Yetersizlik, Özürlülük ve Engelliliklerin Uluslararası Sınıflandırılması (International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps-ICIDH)” adlı beyanname, s.27-30.

(http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/41003/9241541261_eng.pdf?sequence=1 Erişim Tarihi: 04.05.2018) .

Engellilik (Handicap); bozukluk veya özürlülüğten kaynaklı bir bireyin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak normal olan rollerini yerine getirilmesini sınırlandıran veya engelleyen bir dezavantajlılık durumudur.

Şekil 1.2. WHO Tarafından Engellilik Kavramlarının Entegrasyonu⁶

BM' nin 1975 yılında kabul ettiği 3447 sayılı Bildirge⁷'nin 1. maddesinde engelli tanımlamasını “*sakatlık*” olarak ele almıştır. Engelliliği; kişisel veya sosyal yaşamında kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen normal bireylerin bedensel veya zihinsel olarak yetilerinde, doğuştan veya sonradan olan herhangi bir noksanlıktan dolayı yapamayanlar olarak tanımlamıştır. Bu bakış açısı engelliliğe karşılaşılan bir “*engel*” temelli yaklaşmaktadır.

ILO tarafından 1983 yılında kabul edilen “*Engellilerin Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdamı Sözleşmesi*”⁸'nin 1. maddesinde engelli kavramı “*uygun bir iş temini muhafazası ve işinde ilerlemesi hususundaki beklentileri, kabul edilmiş fiziksel veya zihinsel bir özür sonucu önemli ölçüde azalmış olan bir birey*” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımsal ifadede ise engellilere “*çalışabilir nitelik*” temelinde yaklaşılmaktadır.

1990 tarihli Engelli Amerikalılar Yasası'nın üçüncü bölümünde engelli tanımlaması; kişinin bir veya daha fazla yaşama dair aktivitelerde bulunmasını engelleyen fiziksel ya da zihinsel bozukluğu, bu bozukluğu geçmişte yaşamış olanlar veya böyle bir bozukluğu var olduğu kabul edilenler olarak yapılmıştır (Çakmak,

⁶DünyaSağlıkÖrgütü,1980:30http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/41003/9241541261_eng.pdf?sequence=1 Erişim Tarihi: 04.05.2018

⁷ 3447 sayılı Sakat Kişilerin Hakları Beyannamesi

⁸159 No'lu Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdam (Sakatlar) Sözleşmesi (md.1), http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377302/lang--tr/index.htm

2011: 54). Bu tanımlama ise, kişinin “yaşama katılımı” açısından ele alınmıştır. Başka bir uluslararası bakış açısı olarak Amerikalı yazar Rosemarie Garland Thomson, “*Olağandışı Bedenler*” adlı eserinde engelliği toplumun aşağı konumdaki şanssız kişiler olarak tanımlamıştır (Sachs, 2003: 3).

1.2.1.2. Engellilik Nedenleri

Engelliliğin oluşmasında birçok farklı neden bulunmaktadır. Ancak bu durumların genel sınıflandırılması üç şekildedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2011: 5-7):

✓ *Doğum öncesi nedenler*; ailede var olan kalıtsal hastalıklar ve bu hastalığa sahip akrabaların evlilikleri, kan ve Rh uyumsuzluğu, annenin doğum yaşının alt veya üst sınırında olan yaşta doğum yapması ve annenin kalp ve şeker rahatsızlığı gibi hastalıklarının var olması, hamilelik sırasında yaşanan olumsuz durumlar (yetersiz beslenme, ateşli, bulaşıcı bir hastalık geçirme, alkol vb. kullanımı, doktor tavsiyelerine uymama vb.), hamile kalınmadan önce yeterli vitamin ve minerallerin alınmaması, üst üste hamile kalınması ve sık doğum yapılması vb.

✓ *Doğum anındaki nedenler*; bebeğin doğumunun sağlık biriminde ve sağlık elamanlarınca yapılmaması, erken ve güç doğum olması, bebeğin doğum ağırlığının düşük olması, doğum esnasında yaşanan travmaya ve oksijensizliğe maruz kalınması vb.

✓ *Doğum sonrası nedenler*; bebeğin ateşli ve ağır hastalık geçirmesi, sağlık kontrollerinin ve gerekli testlerin yapılmaması, aşılamanın düzenli olmaması, ağır doğum sarılığı, bebeğin yetersiz ve bilinçsiz beslenmesi, kazalar (ev, iş ve trafik) sonucu meydana gelen durumlar, doğal afetler, zehirlenmeler, aile ile çevrenin yetersiz eğitimi, bireye karşı ihmal ve istismar edici tutum ve davranışlar gibi faktörler engelliliğin meydana gelmesine neden olan durumlardır.

1.2.1.3. Engelliliğin Sınıflandırılması

2013 yılında kabul edilen Yönetmeliğin⁹ beşinci maddesinde sınıflandırma yapılırken WHO tarafından yayımlanan “*İşlevsellik, Yeti yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması*” esas alınmıştır. 2002 yılında Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) tarafından yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması’nda

⁹ Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması Ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik

engelli türleri; ortopedik, zihinsel, işitme, görme, dil ve konuşma ve süreğen hastalıklar olmak üzere altı başlıkta sınıflandırılmıştır.

✓ *Ortopedik Engelli:* Hastalık ve kaza gibi sebeplerden dolayı bedensel açıdan özrü olan kişilere denir. El, kol ve bacak gibi vücut uzuvlarında meydana gelen bozukluk, noksanlık ve rahatsızlık durumu olan kişilere ayrıca “*sakat*”, “*topal*” veya “*kötürüm*” olarak da ifade edilmektedir (Seyyar, 2015: 32). Ortopedik engelli genel anlamda kemik, kas ve sinir sisteminde meydana gelen bozukluklar sebebiyle toplumsal yaşama ayak uyduramama ve günlük hayat ihtiyaçlarını yerine getirememe zorlukları yaşayan ve bu sebeplerden dolayı korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetine gereksinim duyan kişidir (Milli Eğitim Bakanlığı, Bergama Rehberlik ve Araştırma Merkezi, 2016). “*El, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlar ve felçliler, Serabral Palsi, spastikler, spina bifida*” olanlar ortopedik engelli olarak sayılmaktadır (İBB Özürlüler Müdürlüğü, 2012: 505).

✓ *Zihinsel Engelli:* Zekâsal işlevini yerine getirememe durumudur. Zeka, insanın doğumu ile var olan hayat boyu yaşanan tecrübe ve kazanımlarla gelişme gösteren bir sorunun çözülmesi gücü olarak ifade edilir. Zihinsel engellilik doğuştan ve sonrasında meydana gelen sebeplerden dolayı bireyin gelişme evresinde belirlenen, davranışsal olarak yetersizliklerin olması ve bunlara ek olarak dikkat, algılama, bellek ve muhakeme gibi zekasal fonksiyonların normal durumun dışında olmasıdır. Zihinsel engelliler, normal bireylere göre daha yavaş gelişim ve ilerleme gösterirler¹⁰. Zihinsel engelliler psikolojik ve eğitsel olmak üzere ikiye ayrılır. Psikolojik açıdan; hafif derecede, orta derecede, ağır derecede ve ileri derece zihinsel engelli olmak üzere dörde sınıflandırılmıştır. Eğitsel açıdan ise eğitilebilir, öğretilir, ağır ve çok ağır derecede zihinsel engelliler olarak üçe ayrılmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2011: 21).

✓ *Görme Engelli:* Yasal ve eğitsel olmak üzere iki temel tanımı vardır. Yasal tanım tıp bilimi için kullanılmaktadır. Eğitsel tanımlama eğitimcilerin tercih ettiği tanımdır. Yasal olarak görme engelli; tüm müdahalelere rağmen gören gözün görme gücünü 20 ayaktan görebildiği veya daha az boyutlara olduğu ya da görme açısının

¹⁰ Niyazi Ersoy Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Bilgi Bankası, Zihinsel Engelliliğin Tanımı, (Erişim Tarihi:01.06.2018, <http://www.zihinselengellilervakfi.org/zengeltanimi.html>)

20 dereceyi geçmeyen kişilere denir. Bu kişilere ayrıca kör de denilmektedir. Eğitsel anlamda görme engelli ise görme yetisini tamamen kaybetmiş olanların bundan etkilenmesi neticesinde Braille alfabesiyle eğitim ve öğretim hayatına devam edebilen kişilerdir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2013: 6-7).

✓ *İşitme Engelli:* İşitme kaybı ile alakalı bir durumdur. İşitme kaybı, sesleri duyma ve anlama işlevinin kısmen veya tamamen bozulmasıdır. İşitme kaybı doğuştan olan genetik sebeplerin yanında çevresel, yapısal veya bir rahatsızlık sonucunda meydana gelebilir. İşitme kaybı; normal, hafif, çok hafif, orta, orta ileri, ileri ve çok ileri derece olarak sınıflandırılmıştır (Sevinç vd., 2015: 1-2). İşitme engelli toplumsal yaşamda normal düzeyde iletişim kuramayan kişilere denilmektedir. Bu kişiler toplumda sağır olarak da ifade edilmektedir (Seyyar, 2011: 32).

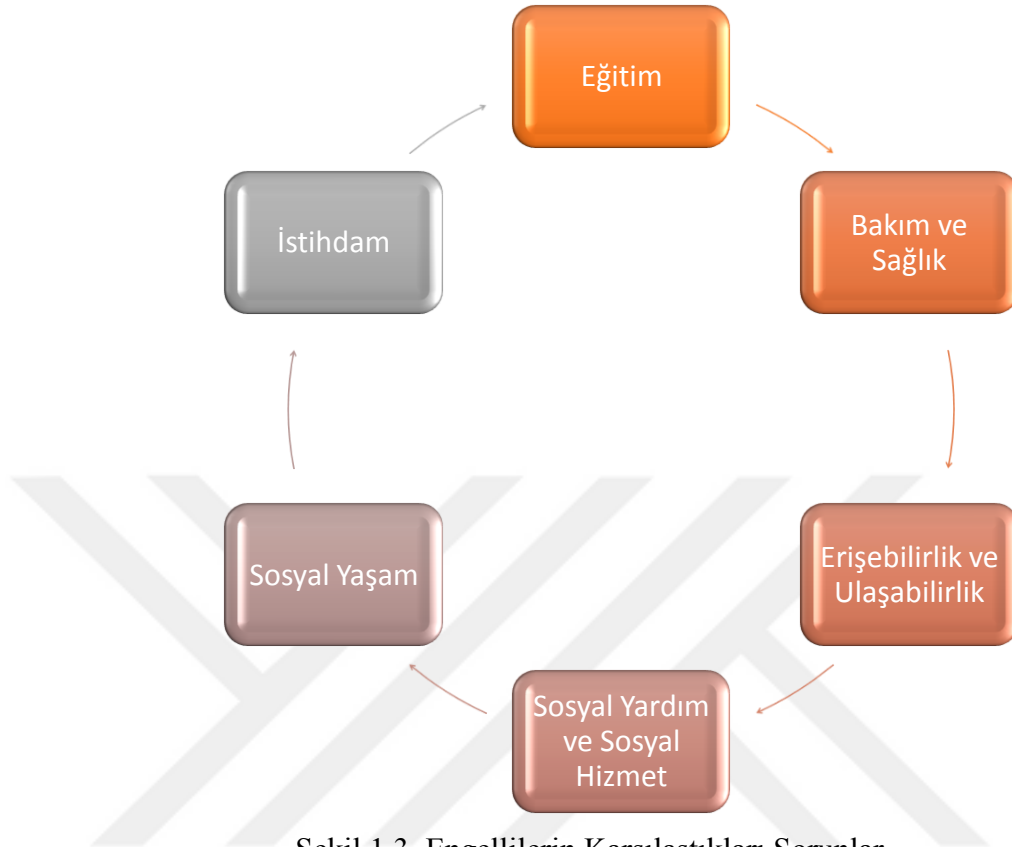
✓ *Dil ve Konuşma Engelli:* Çeşitli sebeplerden dolayı konuşamayan veya konuşma hızı, akıcılığı ve ifade etme biçimlerinde bozukluklara sahip olan ve ses bozukluğu yaşayan kişilere denir. Kekemeler, gırtlak alımanlar, işittiği halde konuşma yetisini kullanamayanlar, afazi ve dil, dudak, damak ve çene yapısındaki bozukluklar gibi rahatsızlıklara sahip olan kişiler dil ve konuşma engelli olarak belirtilmektedir (İBB Özürlüler Müdürlüğü, 2012: 505)

✓ *Süreğen Hastalığı Olan Engelli:* Kronik bir rahatsızlığından dolayı tıbbî tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmasına rağmen iyileşmenin sağlanamaması ve bu rahatsızlığın şiddetine göre bakıma ve tedaviye ihtiyacı olan hastaya denir (Seyyar, 2011: 33). Bu kişilerin hastalıkları; HIV virüsü taşıma durumu, metabolik ve sinir sistemi hastalıkları, kanser hastalığı, kalp ve damar hastalığı, sindirim sistemi, kronik akciğer hastalığı ve AIDS gibi hastalıklardır (İBB Özürlüler Müdürlüğü, 2012: 506).

1.2.1.4. Engellilerin Karşılaştığı Sorunlar

Engellilik toplumun tamamını etkileyen bir problem durumudur. Engelli bireyler toplumsal ayrımcılıkla en sık yüzleşen, fırsat eşitliğinden yararlanması gereken ve en dezavantajlı oldukları için bilhassa özel düzenlemeler yapılması gereken toplumsal kesimlerdir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2012-2017 Stratejik Planı, 2012: 44). Engelli bireylerin öncelikle istihdam ve çalışma yaşamı olmak üzere; eğitim, toplumsal yaşama katılım, sosyal faaliyetler, bilgi,

sağlık ve adalete erişim alanlarında ayrımcılıkla karşı karşıya kaldıkları daha önce yapılan çalışmalarda¹¹ ortaya konulmuştur (ÖZİDA, 2010).

Şekil 1.3. Engellilerin Karşılaştıkları Sorunlar (ÖZİDA, 2010)

1.2.1.4. 1. Engellilerin Eğitim Sorunları

Engelli bireylerin/çocukların temel sorunlarından biri de eğitim sorunudur. Çünkü yeterli kalite ve seviyede eğitim alamayan engelli bireyler yaşam koşullarında

¹¹ “Nazilli’de Engellilerin Memnuniyet Analizi” adlı çalışmada ilçenin sosyal faaliyetler düzenleme konusunda yetersiz kaldığı, engel türüne uygun iş olanaklarının bulunmadığı ve mevcut iş gücüne de tercih edilmediği, mesleki eğitim alma konusunda sıkıntılar yaşandığı, engelli otoparkının sürekli olarak başkaları tarafından işgal edildiği, ulaşımında şehir içi toplu taşıma araçlarının engelliler için uygun olmadığı ve ilçenin fiziki yapısının engellilerin yaşamına uygun olmadığı sonuçlarına varılmıştır (Hacıbebekoğlu, 2015).

“Engellilere Yönelik Sosyal Politikalarda Yerel Yönetimlerin Rolü: Keçiören Belediyesi Örneği” adlı çalışma da engellilere yönelik sosyal yardım ve hizmetlerde pasif bir sosyal politika uygulamalarının görüldüğü belirtilmektedir (Metin, 2017).

“Engellilere Yönelik Toplumsal Algı ve Dışlanmışlık (Siirt Örneği)” adlı çalışma da başta zihinsel engelliler olmak üzere toplum tarafından dışlanma ile karşılaştığını ortaya koymaktadır (Şeker ve Aslan,2011).

“Engellilere Yönelik Özel Eğitim Hizmet Uygulamaları ve Örnek Ülke Karşılaştırması” adlı çalışma da ülkemizin temel problemin ilköğretim okullarının hem fiziksel yapısının hem de eğitici kapasitesinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden engelli özel eğitime daha fazla ihtiyaç duymakta ve bu sayısının artmasına ve özel eğitimin ücretli hale gelmesine neden olduğunu ifade etmiştir.

mücadele etmede zorluk çekmektedirler. Bu durum gelirden bir kazanç meydana getirmemekte ve hatta yoksulluk ortaya çıkmaktadır (Hacıbebekoğlu vd., 2015: 21).

Engelli bireylerin/çocukların eğitim alanındaki sorunları; sağlık durumu, ekonomik durumu ve ulaşım ve hizmetlerden yararlanmada güçlük çekmesinden kaynaklanmaktadır. Bu sorunlar neticesinde engelli bireyler/çocuklar yaşatlarından geriye kalabilmekte veya eğitime geç başlayabilmekte ve eğitimleri kesintiye uğrayabilmektedir (Aykara, 2011: 78). Engelli bireylerin eğitim alması hem topluma katılma hem de bireysel ihtiyaçlarını karşılama ve daha vasıflı bireyler olmasını sağlayarak kendilerini geliştirme imkânlarını yakalamaları açısından büyük önem taşımaktadır (Sevinç ve Çay, 2017).

Engelli bireylere/çocuklara yönelik eğitim veren genel ve özel olmak üzere iki tür eğitim kurumu bulunmaktadır. Genel eğitim kurumları engelsiz bireyler için tasarlandığından dolayı engelli bireylerin eğitim imkânlarından yararlanması tam olarak gerçekleşmemektedir (Hacıbebekoğlu vd., 2015: 21). Ancak Özel Eğitim Hakkındaki KHK'da "resmi ve özel okul öncesi; ilköğretim ve ortaöğretim okulları ile yaygın eğitim kurumları; kendi çevrelerindeki özel eğitim gerektiren bireylere özel eğitim hizmetleri sağlamakla yükümlüdür. Ayrıca özel eğitim gerektiren bireyler için gerekli tedbirleri almak zorundadır" hükümlerine yer verilmektedir. Genel eğitim kapsamında da engelli bireylere/çocuklara yönelik eğitim verilmesinin ve onların iki kuruma da kaydının yaptırılmasının önünde bir engel bulunmamaktadır hükmü yer almaktadır (Özel Eğitim Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname, 1997: md. 24).

Engelli bireylerin/çocukların eğitim sorunları 2009 yılında Devlet Denetleme Kurulu (DDK) tarafından sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma sonucunda:

- ✓ Kayıt ile ilgili sorunlar; okul yönetimlerinin Rehberlik Araştırma Merkezinden (RAM) özel eğitim değerlendirme kurulu raporu isteyerek doğrudan kayıt yapmaması ve rapor alırken sürenin uzun olması, engelli bireyin bu sürede RAM sürekli gidip gelmesi gibi sorunlar,
- ✓ Eğitim sürecindeki sorunlar; okula gelirken kaldırım veya yolların ve okul binasının fiziki yapısının uygun olmaması, okullarda yeterli özel eğitim öğretmenin olmaması, özel eğitimin maliyetli olması gibi sorunlar,

- ✓ Eğitim sisteminin yapısı ile ilgili sorunlar; engelli bireylerin öncelikli olarak kaynaştırılmalı eğitime¹² göre eğitilmesi hedeflenmesine rağmen Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı özel okulların (görme engelli okulu, işitme engelli okulu gibi) olması ayrımcılığa yol açtığı ve engelli bireyin normal bireyler ile kaynaşmasına engel olan sorunlar (DDK, 2009: 176-185),
- ✓ Yükseköğretim ile ilgili sorunlar; üniversite içerisinde yer alan sosyal çevreden kaynaklı sorunlar, üniversitede eğitime başlayan engelli birey için bir takım destek hizmetlerine ihtiyaç duyma sorunu ve üniversitenin fizik yapısından ve eğitim öğretim de gerekli materyal uygunsuzluğundan kaynaklı sorunlardır (Sevinç ve Çay, 2017: 7).

1.2.1.4. 2. Engellilerin Bakım ve Sağlık Sorunları

Engelli bireyler, engelin türü ve derecesine göre toplumsal yaşamını devam ettirirken bazı zorluklar ile karşılaşmakta ve destek hizmetine gereksinim duymaktadır. Bu durumda kişisel ihtiyaçların karşılanması ve engelli bireyin desteklenmesi için bakım hizmeti önemli bir yere sahiptir. Bakım hizmetleri genel anlamda bakıma muhtaç olan kişilere evde veya ilgili kurumda sunulan profesyonel destek hizmetleri olarak tanımlanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2013: 15).

DDK tarafından T.C. Başbakanlık Özürlü İdaresi Başkanlığı'nın denetlenmesi sonucu hazırlanan "*Denetleme Raporu*¹³"nda engellilerin bakım sorunları şu şekilde açıklanmıştır (DDK, 2009: 170-176):

- ✓ Bakım personelinin nicelik ve nitelik olarak yetersizliği,
- ✓ Sağlık hizmetleri ile bakım hizmetleri arasında uyumsuzluk,
- ✓ Engelli ailelerine destekte yetersizlikler,
- ✓ Bakım güvence sisteminin olmayışı,
- ✓ Kötü muamele,

¹² Özel gereksinimli bireyler/çocuklar ile normal gelişim yaşayan bireyler/çocuklar ile aynı ortamda eğitim almaları durumu "Kaynaştırılmalı Eğitim" olarak ifade edilebilir (Çankaya ve Korkmaz, 2012: 2).

¹³ Raporun konusu, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı faaliyetlerinin denetimi ile özürlü bireyler, yakınları ve toplumun bütün kesimlerinde özürlülük konusunda toplumsal bilinç ve duyarlılık oluşturulması amacıyla yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ve bu tür çalışmaların düzenli ve verimli şekilde yürütülmesi ve geliştirilmesi için alınması gereken tedbirlerdir.

- ✓ Manevi bakım hizmetinin verilmemesi,
- ✓ Resmi süreçlerdeki karmaşıklık ve aşırı bürokrasidir.

Rehabilitasyon genel anlamda tedavi, destek, yardım, sorun çözme ve danışma olarak ifade edilen bir kavramdır (Akdemir ve Akkuş, 2006: 83-85). Bu anlamda rehabilitasyon bireylerin içinde buldukları olumsuz durumdan kurtarılıp yaşamsal faaliyetlerinin devam ettirebilmesini, bireysel olarak iş yapabilmesini ve günlük yaşantısını normal olarak sürdürebilmesini sağlayan bir hizmettir (Özdemir, 2017: 140).

Engellilere yönelik uygulanacak rehabilitasyon hizmeti engellilerin topluma katılımını sağlamak, ayrımcılığı önlemek, kendi başına yetebilmelerini sağlamak için önemli yere sahiptir. Rehabilitasyon tıbbi, mesleki ve psiko-sosyal olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Tıbbi olarak rehabilitasyon ilk aşamada başvuru tıbbi tedavi yöntemleridir (Seyyar, 2008: 61-62). Mesleki rehabilitasyon engelli bireylerin istihdam edilmesi için işgücü alanlarında gereksinim duyulan, bilgi ve becerilerine uygun mesleklerde yetiştirilmesini sağlamak ve mesleki olarak devamlılığın esası amaçlı sürekli ve koordinasyon merkezli sosyal ve tıbbi rehabilitasyon, mesleki açıdan hazırlık, rehberlik sağlama ve meslek sahibi etme, geliştirme ve değiştirme eğitimi almasını sağlayarak işe yerleştirme ve takibini yapılması olarak tanımlanmaktadır (Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri Hakkında Yönetmelik, 2018: md.4/ç). Psiko-sosyal rehabilitasyon ise engelli bireylerin evde, merkezde veya sosyal yaşam içerisinde psiko-sosyal açıdan uyumları için destek sağlamayı ve sorunlarla başa çıkmada yardımcı olmayı ve ayrıca kamusal veya özel kurumlarla etkin bir iletişim sağlanması için yapılan rehabilitasyon hizmeti olarak tanımlanmaktadır (Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri Hakkında Yönetmelik, 2018: md.4/ğ).

Tıbbi, mesleki ve psiko-sosyal rehabilitasyon birbirlerinden bağımsız olarak görülmesine rağmen aralarında bir ilişki bulunmaktadır. Engelli bireylerin hayatlarında üçü de birlikte değerlendirilmekte ve uygulanmaktadır (Seyyar, 2008: 62). Bu rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanılamaması ve araç-gereç ihtiyacının karşılanamaması nedeniyle engellilerin toplumsal bütünleşmeyi sağlaması açısından sorun olmaktadır. Ayrıca bu hizmetten faydalanamayan engelli birey ailesine ve topluma karşı bir yük olacaktır (Öztürk, 2011: 27).

1.2.1.4. 3. Engellilerin Erişebilirlik ve Ulaşabilirlik Sorunları

Erişebilirlik, 5378 sayılı Engelli Kanunu'nun 3. maddesinin (f) bendinde “binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olması” şeklinde açıklanmıştır.

Ulaşabilirlik ise zamansal ve mekânsal alanda servis, faaliyet veya faaliyetler ile etkileşimi ya da bunlara sağlanan erişimin kalitesidir. Ulaşabilirlik iki boyutlu bir kavramdır. İlki ulaşabilirliğin erişim kalitesi, ikincisi mekânsal olarak ulaşım faaliyetlerinin, hizmetlerin ve etkinliklerin yoğunluk ve dağılımı ile ilgilidir. Örneğin arazi yapısındaki eğimin fazlalığı, toplu taşıma araçlarının, asansörlerin, kaldırımların, geçitlerin engelli bireylerin şehir yaşamına uygun standartlaştırılmaması ulaşabilirlik konusunda karşılaşılan en önemli sorunlardır (Ersoy, 2012).

“Yaşlı ya da engellinin evinden çıkıp, para çekeceği Bankamatik’e gideceği yolda; yaya geçidinde butonlu ışık ve ikaz araçları, yol boyunca çeşme - gölgelik - büfe - genel tuvalet, oturma birimleri, üst-alt geçitlerde asansör bulunmuyor ise, kaldırımlar alçak/yüksek, merdiven standart dışı, kaldırım döşemeleri oynak, parkların aydınlatılması yetersiz, toplu taşıma durakları zemini engebeli ise, o kent, “özgür” bir kent değil, “engelli” bir kent olmaz mı?” diyen Dönümcü (2006) engellilerin erişebilirlik ve ulaşabilirlik alanında karşılaştığı sorunları belirtmiştir.

Planlı olarak düzenlendiği ileri sürülen kent bölgelerinin çoğunun aslında engellilerin erişebilirliğini ve çevresel iletişimini sağlayacak şekilde düzenlenmediği veya yetersiz kaldığı görülmektedir (Seyyar, 2008: 57). Plansız bir kentleşmenin olduğu şehirlerde; görme engelliler için yüksek kaldırımlardan düşme, yaya geçitlerinde karşıya geçememe, tekerlekli sandalye kullanan engelliler için elverişli bir rampanın yokluğundan kaynaklı sandalyeyi kullanamama, toplu taşıma araçlarını kullanamama, kamu kurumlarında engelli rampası veya asansörün olmamasından kaynaklı sorunlar vb. ile karşılaşmaktadırlar (Kesik, Demirci ve Karaburun, 2012).

1.2.1.4. 4. Engellilerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Sorunları

Engelli bireylerin toplumsal bütünleşmesinin önündeki engellerden en önemlisi yoksulluk sorunudur. Yapılan araştırmalar neticesinde engellilerin büyük

çoğunluğu yoksul kesimden gelmektedir. Ayrıca engellilik işsizliği meydana getirdiği için gelir sağlanamaması yoksulluk ve engellilik arasındaki neden sonuç bağlantısını oluşturmaktadır (MEB, 2011: 13).

Yoksul olan engellide işsizlik ile birlikte toplumsal yalnızlık, kimlik yoksunluğu, özgüven ve öz saygıda eksiklikler meydana gelmektedir. Aile içerisinde çalışamayan veya düşük gelirli işte çalışan engelli birey bu durum karşısında kendi masraflarını karşılamak için aileye ihtiyaç duymaktadır. Bu durumun sonucunda ise borçluluk duygusu ortaya çıkmaktadır (Çınarlı, 2008).

Engelli bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek mal varlığına (menkul, gayrimenkul veya herhangi bir gelir getirici kazanç) sahip olmaması nedeniyle başkalarının yardımına ihtiyaç duyması “kamusal sosyal yardım” olarak nitelendirilmektedir. Kamusal sosyal yardım, devlete ait olan sosyal güvenlik kurum ve yöntemleriyle muhtaçlara yapılan ayni ve nakdi yardımların geneline denilmektedir. Engelli bireyler yaşamlarını devam ettirebilmek için hem devletin hem de toplumun sosyal yardımlarına gereksinim duyarlar (Seyyar, 2008: 60).

1.2.1.4. 5. Engellilerin Sosyal Yaşam Sorunları

Engelli bireylere yönelik geliştirilen politikaların odak noktasında engellilerin içinde bulunduğu psiko-sosyal sorunlar bulunmaktadır. Çünkü engelli bireylerin bakış açısını ve toplumsal ilişkilerini etkileyen önemli ölçüt psiko-sosyal sorunlardır (Seyyar, 2008: 54).

Engellilerin karşılaştıkları psiko-sosyal sorunlar şunlardır (Aytaç, 2000; Seyyar, 2008: 54):

- ✓ Aşağılık kompleksine kapılmak,
- ✓ Kendisine bazen engelli gibi bazen de normal kişi gibi davranılması nedeniyle ikilem yaşamak,
- ✓ Normal kişilerin günlük yaşamdaki tutum ve davranışlarını kendilerine hedef seçerek normal davranışları idealleştirmek,
- ✓ Normal davranmadığı veya bedensel ve toplumsal işlevlerini sağlayamadığı için kendini yetersiz ve bağımlı biri olarak görerek suçluluk duygusuna kapılmak,

- ✓ Ortak bir kanı üzerine inşa edilen engelliliği saklama ve unutma çabasının aslında engelliliğin daha fazla hatırlanıp endişeye kapılmasına yol açması ve bu şekilde engelliliğin hayatın merkezine konulmasına sebep olarak mutsuz ve huzursuz bir hayat yaşanması.

Engelliliği toplumsal yaşam alanında değerlendirdiğimizde belli sınırları ve çerçevesi bulunmaktadır. Toplumun engelli bireye karşı olan tutum ve davranışları olumsuz ve dışlayıcı yönde olduğu takdirde birey yaşama dair becerilerini geliştirmede yetersiz kalmaktadır (Kırılıoğlu ve Karakuş, 2015: 79). Bu durum, toplumsal yaşam alanları ile ilgili yeterli destek alamayan engelli bireylerin uyum sorununun temel nedeni oluşturmaktadır. Engelli birey hem engeli yüzünden hayat mücadelesi vermek için uğraşırken hem de toplumsal uyumu yakalamak zorunda kalmaktadır (Aykara, 2011).

Kırılıoğlu ve Karakuş (2015: 79-80) toplumsal yaşam sorunlarını şu şekilde ifade etmektedirler;

- ✓ Engelsiz bireylerin engelli bireye karşı ön yargılı olmaları, alay edici davranışları ve gönülsüz yardım etmeleri,
- ✓ Engelli bireylerin tıbbi boyutta değerlendirilmeleri ve sosyal boyutu dikkate almadan toplumsal bütünleşmeyi sağlamadan uzak durmaları,
- ✓ Engelli ve engelsiz birey arasındaki toplumsal etkileşim ve iletişimin yetersiz olmasından dolayı engelsiz bireyin bilgi ve tecrübe eksikliğidir.

1.2.1.4. 6.Engellilerin İstihdam Sorunları

Engellilerin istihdamı üzerine hem toplumun hem bireylerin farklı bakış açıları vardır. Ancak genel anlamda acımak ve yardım etmek; yok sayıp ikinci planda bırakmak gibi ortak bakış açıları bulunmaktadır. Devlette bu bakış açılarının etkisinde kalıp öncelikli olarak engelli bireyden ziyade sağlıklı bireylerin istihdamını değerlendirmekte ve böylece sosyal devlet ilkesini gözetmemektedir (Bilgin, 2000: 6). Ancak Fırat (2008: 95), engellilere sunulacak hizmetlerin içerisinde en önemli olanını onların iş yaşamına dâhil edilmesinin sağlanması olarak vurgulamaktadır.

Engellilerin istihdam alanında karşılaştıkları sorunlar; devlet politikaları, engelli ve ailesi kaynaklı sorunlar, işveren ve diğer çalışanlar kaynaklı sorunlar ve sivil toplumdan kaynaklı sorunlar şeklinde sınıflandırılabilir. Ayrıca engelli

istihdamında devletin yaşayacağı ekonomik yük ve çalışma koşullarının engelli bireylere göre düzenlenmesi kaynaklı sorunlar da bulunmaktadır (Bilgin, 2000: 10). Aycan (2005), “Türkiye’de Engellilerin İş Hayatına Katılımını Etkileyen Bireysel, Kurumsal ve Toplumsal Faktörler” başlıklı çalışmasında, engellilerin istihdamında karşılaşılan sorunları engelli bireylere ilişkin faktörler, kurumsal faktörler ve toplumsal faktörler olarak sınıflandırmıştır. Aycan (2005)’a göre engelli bireylerin istihdamında karşılaşılan sorunlar şunlardır:

Engelli bireylere yönelik faktörler: Bu faktörlerden ilki engelli bireyin engel durumu ile ilişkilidir. Engel durumunun bireyi iş yapmada olumsuz etkilemesi, engel türünün görülebilirliği ve görünüş özelliği, engel durumunun kaynağı ve bu durumun diğer bireyler üzerinde etkisi bu faktörlerdendir. Ayrıca bazı engel grupları (fiziksel ve ortopedik) iş bulmada diğer engel gruplarına (zihinsel ve psikolojik) göre daha avantajlı oldukları belirtilmektedir. Engel niteliği açısından bu durumlar engelli bireyin istihdamında sorun oluşturmaktadır. İkinci faktör ise engelli bireylerin bilgi, beceri ve tecrübeleriyle ilişkilidir. Eğitim düzeyi iyi, mesleki bilgi ve becerisi yüksek ve iş tecrübesi fazla olan bireylerin istihdam alanında karşılaştıkları sorunlar diğer engelli bireylere göre daha azdır. Üçüncü faktör engelli bireylerin istihdama yönelik tutumları ve kişilik özellikleri olarak açıklanmaktadır.

Kurumsal faktörler: Engelli bireylerin istihdamında ortaya çıkabilecek sorunlar işveren tutumları ve kurum özellikleri olarak belirtilmektedir. Kurumun yapısal özelliği, kurum kültürü ve kurum yöneticilerinin engelli bireyleri istihdam etmeye yönelik tutumları kurumsal faktörler olarak açıklanmaktadır. Örneğin, engelli istihdamının kurumlara getireceği mali yük düşüncesi, kurumların yapısal olarak küçük ölçekli ve az karlılık payına sahip olması, kurumda çalışanların ve işverenlerin engelli bireylere karşı olumsuz ön yargılarıdır.

Toplumsal faktörler: Engelli bireylerin istihdamında karşılaşılan sorunlardan kısıtlı yaygın, örgün ve mesleki eğitim imkânları ile çalışabilirlik düzeyinin ölçülmesinin yanıltıcı ve eksik olması birer toplumsal faktör olarak açıklanmıştır.

Devlet faktörü de engellilerin istihdamında karşılaştıkları bir sorundur. Engellilerin istihdamında devlet politikalarının olmaması düzenleme bakımından, devlet politikalarının olması uygulama bakımından bir takım problemler doğurmaktadır. Devlet, engellilerin istihdamına yönelik politikalar belirleyerek

bunları yasallaştırmalı ve kamu kurum ve kuruluşlarında uygulayarak diğer kurumlara öncülük etmelidir (Bilgin, 2000: 6). 2009 yılında 4. Özürlüler Şûrası “İstihdam” başlığı altında toplanarak engellilerin istihdamında yaşanan sorunları; devlet tarafından yapılan teşviklerin geç kalınması ve bu teşviklerin yetersiz olduğu şeklinde sıralamıştır (4. Özürlüler Şûrası, 2009).

1.2.2. ENGELLİLERİN GENEL DURUMU

Bu bölümde engellilerin genel durumu Dünyada ve Türkiye’de olmak üzere açıklanmakta ve Türkiye’de engellilerin haklarının neler olduğu hakkında bilgi verilmektedir. Ayrıca uluslararası kaynaklarda engellilerin durumu açıklanmaktadır.

1.2.2.1. Dünyada Engellilerin Durumu

Toplumsal yaşamda engellilerin varlığı kabul edildikten sonra engelli vatandaşların sayısal olarak durumu ve engelli istatistikleri ortaya konulmaya başlanmıştır. Uluslararası kuruluşlardan WHO, ILO ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar engellilerin durumu hakkında çalışmalar yapmaktadır.

WHO’ nun yapmış olduğu çalışmalarda 1970 yılında dünyada toplam nüfusunun %10’unu engellilerin oluşturduğu görülmektedir. Aynı Örgütün 2004 yılında yapmış olduğu “*Dünya Sağlık Araştırması*” verilerine göre 15 yaş ve üzerinde olan engellilerin toplam sayısının 785 milyon olduğu ifade edilmektedir. 2010 yılında dünyada engelli nüfusunun toplam nüfusa oranı ise %15 olarak belirtilmiştir (WHO, 2011: 1-2).

WHO’ nun yapmış olduğu çalışmalar incelendiğinde 1970 yılında 3,69 milyar olan dünya nüfusu içerisinde engelli sayısının 369 milyon olduğu ve bu sayının geçen 40 yılda 7,01 milyar olan dünya nüfusunda engelli sayısının 1,05 milyar kişiye çıktığı görülmektedir. Yapılan incelemeler son 40 yılda dünya nüfusunda yaklaşık iki kat artışın engelli nüfusunda ise üç kat artışın yaşandığını göstermektedir (WHO, 2011: 1-2). Tablo 1.2'de AB üye olan ülkelerin engelli ve engelli olmayan nüfuslarının 2012 istatistikî verileri verilmiştir.

Tablo 1.2. AB'ye Üye Olan ve Avrupa Ekonomik Alanı İçinde Yer Alan Ülkelerdeki Engelli Nüfusları ve Toplam Nüfus İçinde Oranları (2012)¹⁴

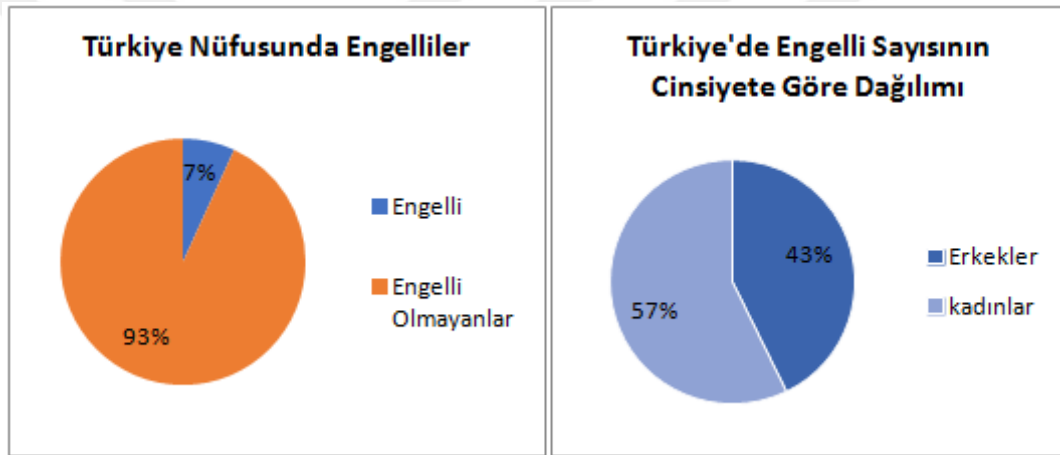
Ülkeler	Engelli Nüfusu (Bin) (15 yaş ve üstü toplamı)	Engelli Olmayan Nüfus (Bin)
Belçika	1,553.4	7,710.1
Bulgaristan	1.369.5	5,019.8
Çek Cumhuriyeti	1,272.1	7,692.1
Danimarka	919,3	3,665.3
Almanya	14,783.8	55,744.0
Estonya	225.1	906,8
Yunanistan	1,686.6	7,686.9
İspanya	6,551.1	32,618.7
Fransa	6,805.4	43,054.5
İtalya	7,399.5	43,708.2
Kıbrıs	104.1	590,6
Letonya	405,4	1,315.7
Litvanya	585,5	1,964.7
Lüksemburg	68.3	355,3
Macaristan	2,072.8	6,298.6
Malta	42,1	308,0
Hollanda	2,395.1	11,506.5
Avusturya	1,162.7	5,947.6
Polonya	5,805.1	26,914.3
Portekiz	1,224.5	7,189.7
Romanya	3,263.6	14,860.7
Slovenya	320.3	1,440.5
Slovakya	814,1	3,748.7
Finlandiya	767,5	3,721.0
İsveç	1,165.0	6,779.0
Birleşik Krallık	10,268.5	41,813.5
İzlanda	40.8	214.6
Norveç	823,5	3,238.8
Toplam	73.894.9 (Tahmini)	346.014.2 (Tahmini)

¹⁴ European Commission, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> Erişim Tarihi: 04.05.2018

Tablo 1.2’de yer alan AB ülkeleri arasında 2013 yılında üye olan Hırvatistan ile 1973 yılında üye olan İrlanda (1973) yer almamaktadır. Ayrıca AB üyesi olmamasına rağmen Avrupa Ekonomik Alanı olan ülkelere Norveç ve İzlanda da dâhil edilmiştir.

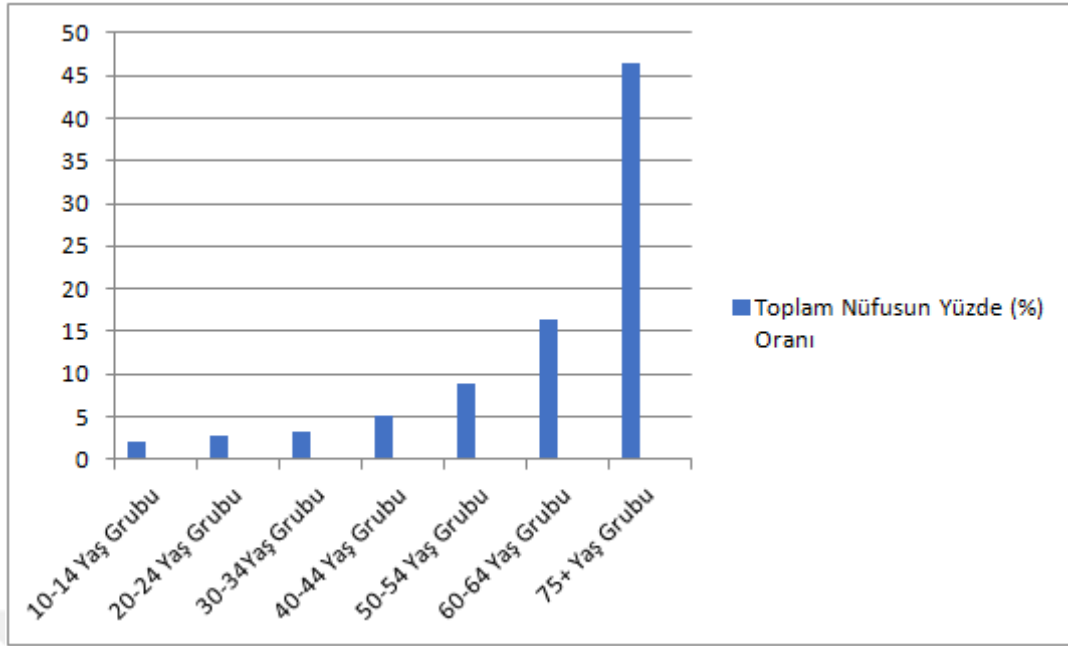
1.2.2.2. Türkiye’de Engellilerin Durumu

Türkiye’de engellilerin durumu nüfus sayımları sonucunda ulaşılmaktadır. TÜİK’ in yapmış olduğu çalışmalar neticesinde ülke genelindeki engellilerin durumu hakkında bilgiler edinilmektedir. Bu bilgilerin yanı sıra bakanlıkların, belediyelerin ve ilgili kurum ve kuruluşların gerekli sayımlar sonucunda da veriler elde edilmektedir.

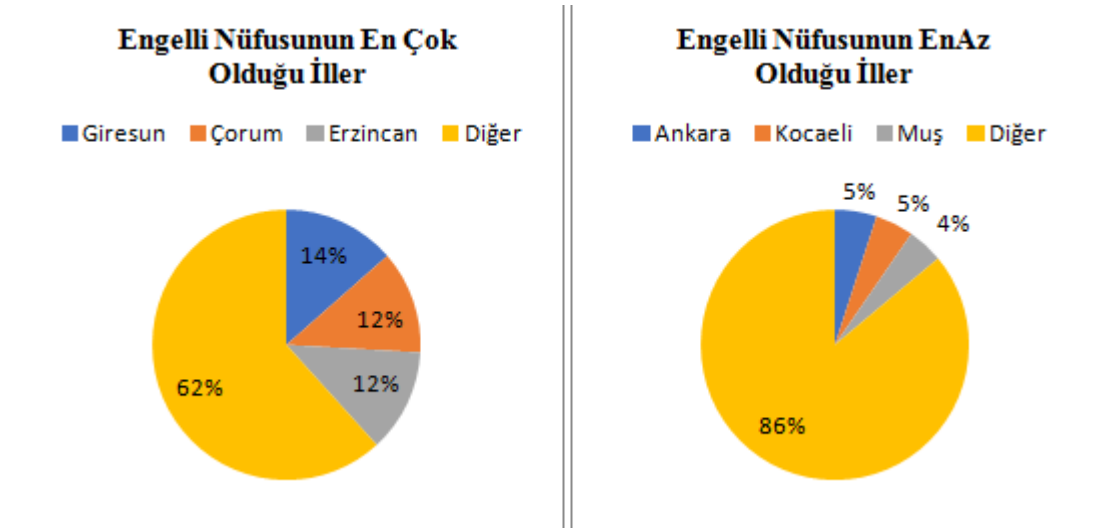
Şekil 1.4. Türkiye’de Engelli Nüfusunun Dağılımı
TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması, 2011

Ülkemizde engellilerin toplam nüfusa oranı %6,9’dur. Bu oran toplam nüfusu 74.724.269 olan ülkemizin 5.155.974 kişisini oluşturmaktadır. Toplam nüfus içerisinde engelli nüfusunun cinsiyete göre oranı ise %5,9 erkekler, %7,9 kadınlar olarak bilinmektedir. Toplam erkek nüfusu içerisinde engelli erkeklerin sayısı 2.214.444 olarak, kadınların sayısı ise 2.938.113 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2011).

Şekil 1.5. Türkiye'de Engelli Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması, 2011

Ülkemizde toplam nüfusta yer alan engelli sayısının yaş grupları arasında oransal olarak dağılımı Şekil 1.5.'te verilmiştir. Bu dağılımdan hareketle ülkemizde sırasıyla en çok 75+ yaş grubu, 60-64 yaş grubu ve 50-54 yaş grubunda engelli vatandaşların varlığı dikkat çekmektedir. İstatistiksel olarak ifade edilmese de %15.1 oranında 3-9 yaş grubunda engelli vatandaşların mevcut olduğu görülmektedir (TÜİK, 2011).

Şekil 1.6. Türkiye'de Engelli Nüfusunun İllere Göre Dağılımı
TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması, 2011

Ülkemizde engelli nüfusunun şehirlere göre oranlamasında en çok engelli vatandaşın yaşadığı şehirler sırasıyla; Giresun, Çorum ve Erzincan olarak görülmektedir. Engelli nüfusu en az olan şehirler ise sırasıyla; Muş, Kocaeli ve Ankara olarak ifade edilmektedir (TÜİK, 2011).

Ülkemizde engel türlerine göre nüfusun dağılımı incelendiğinde %1,4 oranında görmede çok zorlanan veya hiç göremeyen nüfus bulunmaktadır. Görme engelli nüfusun cinsiyet değişkenine göre dağılımı ise erkeklerin oranının %1,3 olduğu, kadınların oranının ise %1,5 olduğu görülmektedir. Türkiye nüfusunun %91'i ise görme konusunda herhangi bir sorun yaşamamaktadır. Ülkemizde görme engelli nüfusu iller bazında incelendiğinde görmede çok zorlanan veya hiç göremeyen nüfus oranının en yüksek olduğu iller %3,7 ile Tunceli, %2,8 ile Çorum, %2,5 ile Erzincan olarak tespit edilmiştir. Görmede zorluk çekmeyenlerin oranının en yüksek olduğu iller %96,6 ile Van ve Muş, %95,4 ile Şanlıurfa olduğu görülmektedir (TÜİK, 2011).

Engel türleri içerisinde işitme engelli bireylerin ülkemiz toplam nüfusuna oranının (işitme cihazı kullanmasına rağmen engelli olanlar dâhil) %1,1 olarak görülmektedir. İşitmede biraz zorlandığını düşünenlerin oranı ise %3,7 olarak tespit edilmiştir. İşitmede çok zorluk çeken veya işitmede tamamen engelli nüfus oranının en yüksek olduğu iller ise sırasıyla %2,7 ile Tunceli, %2,2 ile Artvin ve %2 ile Çorum olduğu görülmektedir. Türkiye'nin toplam nüfusunun %95,1'i işitme konusunda herhangi bir zorlanma veya engel yaşamadığı görülmektedir. İşitme konusunda herhangi bir engel yaşamayanların illere göre oranı incelendiğinde sırasıyla %97,7 ile Muş, %97,6 ile Van ve %97,1 ile Şırnak olarak belirtilmektedir (TÜİK, 2011).

Türkiye'de konuşma bozukluğu, tutukluk, kekemelik gibi nedenlerden dolayı konuşma engeli bulunan nüfusun %2,2 olduğu görülmektedir. Konuşma engeli bulunan bireylerin illere göre nüfus oranının incelendiğinde en yüksek orana sahip sırasıyla %1,8 ile Tunceli, %1,6 ile Artvin ve %1,2 ile Rize olduğu görülmektedir. Konuşmada hiçbir güçlük yaşamadığını bilinen kişilerin oranı ise %97,8'dir. Herhangi bir konuşma bozukluğu, tutukluk, kekemelik yaşamayan nüfusun oranının en yüksek olduğu illerimiz ise %98,4 ile İzmir ve Kocaeli, %98,3 ile Van olduğu belirtilmektedir (TÜİK, 2011).

Türkiye'de yürümede, merdiven çıkmada veya inmede zorluk çeken nüfusun oranı %3,3 olarak tespit edilmiştir. Bu oransal dağılım cinsiyete göre incelendiğinde erkeklerin %2,4'ü ve kadınların %4,1'i merdiven çıkmada veya inmede zorluk çektiği görülmektedir. Bu engel kategorisinin oransal dağılımı il bazında incelendiğinde merdiven çıkmada veya inmede zorluk çekmede engel yaşayan bireylerin sırasıyla en çok %6,2 ile Tunceli, %5,9 ile Çorum ve %5,7 ile Kırşehir olduğu ifade edilmektedir. Yürümede, merdiven çıkmada veya inmede zorluk çekmeyen nüfusun oranı %90 olarak tespit edilmiştir. Yürümede, merdiven çıkmada veya inmede zorluk çekmeyen nüfus oranının en yüksek olduğu iller sırasıyla %95,7 ile Muş, %94,9 ile Van ve %94,4 ile Hakkâri olduğu görülmektedir (TÜİK, 2011).

Bir şeyler taşımada veya tutmada çok zorlandığını veya hiç yapamadığını beyan eden nüfusun oranı %4,1'dir. Bu engel durumunun cinsiyete göre dağılımı ise erkeklerde %3,2 olan bu oran, kadınlarda %5,1'dir. Bir şeyler taşımada veya tutmada çok zorlandığını veya hiç yapamadığını beyan eden nüfusun illere göre en yüksek dağılım oranları ise sırasıyla %9 ile Giresun, %7,7 ile Çorum ve %7,6 ile Burdur olduğu ifade edilmektedir. Bu nüfusun illere göre oransal dağılımına bakıldığında sırasıyla en az %2,5 ile Muş, %2,6 ile Kocaeli ve %2,7 ile Van olduğu tespit edilmiştir. Bir şeyler taşımada veya tutmada zorluk çekmediği bilinen nüfusun oranı %95,9'dur (TÜİK, 2011).

Türkiye'de yeni bilgi ve becerileri öğrenme, yakın zamandan meydana gelen olayları hatırlama ve dikkat toplama konusunda engel yaşayan bireylerin nüfus oranı %2 olarak belirtilmektedir. Bu oran cinsiyete göre incelendiğinde erkeklerin %1,6'sı ve kadınların %2,4'ünün belirtilen konularda zorluk yaşadığı görülmüştür. Zihinsel özürsüzlük, hafıza problemi ve dikkat toplama sorunu yaşayanların toplam nüfus içerisindeki oranı %3,4 olarak belirtilmektedir. Belirtilen bu engel durumlarından hiçbirisini yaşamayan nüfusun oranı ise %94,6 olarak görülmektedir. Türkiye nüfusu içerisinde yaşlılarına göre öğrenmede, basit dört işlem yapmada, hatırlamada veya dikkatini toplamada çok zorlanan veya bunları yapamayan nüfus oranının en yüksek olduğu illerin %5,5 ile Giresun, %5 ile Sinop ve %4,7 ile Artvin olduğu görülmektedir. Belirtilen engel durumlarının ed düşük olduğu iller ise sırasıyla %1,1 ile Kocaeli ve İstanbul, %1,3 ile Ankara olarak görülmektedir (TÜİK, 2011).

1.2.2.2.1. Türkiye’de Engelli Hakları

Genel anlamda engellilere yönelik yasal bağlamda düzenlenmiş olan haklar şunlardır:

Tablo 1.3. Türkiye’de Engelli Hakları

İlgili Alanlarda Engelli Hakları
Eğitim
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (EKPSS)/Kura ile atama hakkı, ✓ Açık öğretim fakültesi (AÖF) harç indirim hakkı, ✓ Özel öğretimden yararlanma hakkı. ✓ Meslek seçme ve eğitim alma hakkı.
Bakım ve Sağlık
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rehabilitasyon merkezlerinden yararlanma hakkı, ✓ Muayenede öncelik hakkı,
İstihdam
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Engelli iş kurma projeleri, ✓ Engelli çocuğu olan çalışanların; gelir vergisi indirimi, nöbet muafiyeti ve izin hakkı, refakat izni, senelik izni, mazeret izni, tayin hakkı, ✓ Engelli çocuğu olan annelerin erken emeklilik hakkı, ✓ Çalışma hayatına katılma hakkı, ✓ Tayin hakkı, ✓ Engelli memurun kendi isteği dışında gece nöbet ve fazla mesai hizmeti yaptırılmama hakkı, ✓ % 40 ve üzerinde engeli olan çalışanların erken emeklilik hakkı, ✓ Kamuda görev yapanların 10-16 Mayıs Engelliler Haftasının ilk günü ile 3 Aralık Dünya Engelliler Günü’nde izin hakkı, ✓ Engelli çocuğu (%60 ve üzeri) olan anne ve babanın ölmesi durumunda yetim maaşının bağlanması, ✓ İşte meydana gelen engel durumu için engel oranı %60’ın altındakilere erken emeklilik, %60 ve üzerinde olanlara malulen emeklilik hakkı,
Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet
<ul style="list-style-type: none"> ✓ 2022 sayılı¹⁵ Yasa bağlamında aylık hakkı, ✓ Engelli kimlik kartı hakkı, ✓ Sosyal güvenlik hakkı, ✓ Devlet tiyatrolarında ücretsiz izleme hakkı, ✓ Danışma hakkı.
Kamusal Haklardan Faydalanma İndirimi (Sosyal Yaşam)

¹⁵ 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Elektrik, su, doğalgaz ve GSM tarife indirimleri (kurumun inisiyatifi dâhilinde), ✓ Gelir vergisi indirimi hakkı, ✓ Emlak vergisi indirimi hakkı, ✓ Özel tüketim vergisi indirimi hakkı, ✓ Gümrük vergisi indirimi hakkı, ✓ Ulaşım indirimleri hakkı, ✓ Müze ve ören yerleri indirim hakkı, ✓ Tıbbi, medikal ve eğitim araç gereçleri için KDV indirim,
Erişebilirlik ve Ulaşılabilirlik
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kamu kurum ve kuruluşlarına ait tüm mevcut yapıların yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanların ve belediye otobüslerinin engellilere uygun hale getirilerek, bu hizmetlerden faydalanma hakkı, ✓ Engelli park yeri kullanım hakkı, ✓ Engelli araç park kartı, ✓ %90 ve üzeri engelli yakınlarına ÖTV ve MTV muafiyeti,

(Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018)

1.2.2.3.Uluslararası Kaynaklarda Engelliler

Uluslararası kaynaklarda engelliler; ayrımcılığın yapılmaması ve engelli haklarının korunması hakkında temellendirilmiştir. Başta BM, AB ve Avrupa Konseyi olmak üzere uluslararası kaynaklarda engellilerin durumu tartışılmış ve üyesi olan ülkelerin bu konu hakkında neler yapması gerektiği hakkında belge, genelge vb. plan ve programlar hazırlamışlar. Bu bölümde de engellilere yönelik bu plan ve programların neler olduğu incelenmiştir.

1.2.2.3.1.Birleşmiş Milletler

BM'in hareket noktası herkes için eşitliktir. 1948 yılında yayımlanan BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi engellilik konusunda atılan ilk adım olmasına rağmen BM engellilik ile ilgili çalışmaları 1945 yılına dayanmaktadır. BM engellilik konusunda özellikle görme ve işitme engeli bulunan bedensel engellilerle ilgilenmiş ve ayrıca engelliliğin önlenmesi ile rehabilitasyon sağlanmasına önem vermiştir (<https://eyh.aile.gov.tr> , Erişim Tarihi: 17.05.2018).

BM tarafından 1981 yılı Uluslararası Engelliler Yılı olarak ilan edilmiştir. 1982 yılında da Engelliler İçin Dünya Eylem Planı hazırlanarak engelliler ile ilgili oluşturulacak politikalar “*Önleme, Rehabilitasyon ve Fırsat Eşitliği*” başlıkları altında bir araya getirilmiştir. BM Genel Konseyi de 3 Aralık gününü Engelliler Günü olarak kutlanması ve Engelliler İçin Dünya Eylem Planını tarafından tavsiye

edilen faaliyetlerin hükümetlerce uygulanması sağlamak ve engelliler ile ilgili küresel bir kalkınma oluşturmak için 1983-1992 BM Engelliler On yılı olarak ilan edilmiştir. Engellilerin çoğunluğu gelişmekte olan ülkelerde yaşaması üzerine 1993-2002 yılı da Asya-Pasifik Engelliler On yılı ilan edilmiştir. Türkiye bu sürece 1999 yılından itibaren katılmıştır. Belirli aralıklarla istenen rapor ve anketler düzenlenerek istenen dokümanlar Asya-Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCAP) gönderilmiştir. 1993-2002 yılı çalışma raporu hazırlanarak 1993-2002 engelliler on yılının kapanışında katılımcı üyelere dağıtımı sağlanmıştır. Asya-Pasifik Engelliler On yılı 2002-2012 yılları arasında tekrar uzatılmış ve 2002 yılı kapanış toplantısında tekrar bir on yıl daha uzatılması kararlaştırılmıştır (<https://eyh.aile.gov.tr> Erişim Tarihi: 17.05.2018).

“Asya-Pasifik Bölgesinde Engelli Bireyler İçin Hakların Gerçeğe Dönüştürülmesine Yönelik Incheon Stratejisi” 2013-2022 Asya-Pasifik Engelliler On yılı olarak ilan edilmiştir. Incheon Stratejisi Asya-Pasifik ve dünya genelinde ilk kez bölgesel bir uzlaşma sağlayarak engellilik durumlarını da kapsamına alan kalkınma hedefleri içermektedir. Türkiye ile birlikte 53 ülkenin kabul ettiği Incheon Stratejisi, Asya-Pasifik bölgesinde büyük oranda yoksulluk içerisinde yaşayan 650 milyon engelli bireyin hayat standardını artırmak ve haklarının gerçekleştirilmesi için yapılan çalışmaların izlenmesini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Hedeflenen amaçların gerçekleştirilmesi için 2013-2022 arası dönem olan “Asya Pasifik Engelliler On yılı” öngörülmektedir. Strateji kapsamında ulaşılması planlanan hedeflerin mümkün olduğu durumlarda cinsiyet bağlamında ayrılarak değerlendirilebileceği ifade edilmiştir (<https://eyh.aile.gov.tr> Erişim Tarihi: 17.05.2018).

Incheon Stratejisi'nin hedefleri şu şekilde açıklanabilir;

- ✓ Yeni on yılda engelli bireyler ve ailelerinin yaşadığı yoksulluk azaltılmalıdır,
- ✓ Engelli bireylerin çalışma yaşamında entegrasyonu için gerekli mesleki bilgilendirmeler ve hizmet içi eğitimlerin tamamlanması gerekmektedir,
- ✓ Engelli haklarının önemli bir noktası, engelli bireylerin siyasal katılımlarının gerçekleştirilmesidir. Engelli bireyler karar alma yetkisine sahip olan hükümetlerde temsil edilmelidir,

- ✓ Engelli bireylerin fiziki çevreye uyumu sağlanmalı, toplu taşıma araçlarında yaşanan sıkıntılar giderilmeli ve bilgi ve iletişim sistemlerine erişimleri kolaylaştırılmalıdır.
- ✓ Engelli bireylerin diğer bireylerle eşit şartlarda sosyal koruma hizmetlerine özellikle de sağlık hizmetlerine erişimi sağlanmalıdır.
- ✓ Doğum anından itibaren okul öncesi eğitime kadar engelli çocuklarda erken tespit ve müdahale tedbirleri artırılmalıdır.
- ✓ Engelli ve engelli olmayan çocukların eğitim kurumlarına kayıt oranlarındaki fark yarıya indirilmelidir.
- ✓ Engelli bireylerde cinsiyet eşitliği sağlanmalıdır.
- ✓ Felaket durumlarına alınan ve alınacak olan tedbirlere engellilik konusu da dâhil edilmelidir.
- ✓ Katılımcı hükümetlerin ulusal mevzuatları engelli haklarına yönelik Birleşmiş Milletler (BM) uluslar arası sözleşmesine uygun hale getirilmelidir (<https://eyh.aile.gov.tr> , Erişim Tarihi: 17.05.2018).

BM tarafından yapılan yasal düzenlemeler Tablo 1.4.'de gösterilmektedir. Bu düzenlemeler Türkiye de dahil taraf ülkeleri bağlamaktadır.

Tablo 1.4. BM Engellilere Yönelik Yasal Düzenlemeler

BM'nin Engellilere Yönelik Yasal Düzenlemeleri	
✓	1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
✓	1955 tarihli Engellilerin Mesleki Rehabilitasyonu Hakkında 99 Sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Tavsiye Kararı
✓	1960 tarihli Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme
✓	1964 tarihli İş Kazaları Durumunda Kazanımlar Hakkında Sözleşme C121 Sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü
✓	1966 tarihli Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
✓	1966 tarihli Uluslararası Vatandaşlık ve Politik Haklar Sözleşmesi
✓	1969 tarihli Sosyal Kalkınma ve Kalkınma Sürecine Dair Bildirge
✓	1971 tarihli Zihinsel Engelli Bireylerin Hakları Hakkında Bildirge
✓	1975 tarihli Engelli Hakları Bildirgesi
✓	1981 tarihli UNESCO tarafından kabul edilen "Sundberg Bildirgesi"
✓	1982 tarihli Engelliler İçin Dünya Eylem Programı
✓	1983 tarihli Engellilerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Hakkında 159 Sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesi
✓	1983 tarihli Engellilerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Hakkında 168 Sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü Tavsiye Kararı
✓	1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi
✓	1990 tarihli Herkes İçin Eğitim Dünya Bildirgesi
✓	1990 tarihli Engelliler Alanında İnsan Kaynakları Geliştirme Eylem Planı için Tallinn Çerçevesi
✓	1991 tarihli Akıl Hastalarının Korunmasına ve Akıl Sağlığının Geliştirilmesine Dair Prensipler
✓	1993 tarihli Engelliler İçin Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar
✓	1994 tarihli UNESCO tarafından kabul edilen "Salamanca Bildirisi"
✓	1995 tarihli Kopenhag Sosyal Kalkınma Bildirgesi ve Sosyal Kalkınma Eylem Planı
✓	2002 tarihli Uluslararası ve Bölgesel Yasal Düzenlemeler Derleme Kitabı (International Norms and Standards Relating to Disability Compilation)

<https://eyh.aile.gov.tr> Erişim Tarihi: 31.05.2018

1.2.2.3.2. Avrupa Birliği

AB'nin dünya üzerinde yer alan diğer ülke ve kuruluşlara kıyasla toplumsal anlamda ortaya çıkacak eşitsizlikleri giderme ve bu durumlara önlemler alma açısından daha ileri bir hukuki mevzuata sahip olduğu söylenebilir. Nitekim bunun örneklerinden birisi; AB toplumlarında ayrımcılığın yasaklanmasıdır. Bu yasaklama hukuki yollarla desteklenerek toplumda meydana gelecek sorunlara önlemler alıcı politikaların da belirlenmesi ve uygulanması temellendirilmiştir (Zeitlin, 2015).

AB'nin engelli haklarına yönelik iki temel kaynağı bulunmaktadır. Bunlar; AB Temel Haklar Şartı ile AB'nin İşleyişine Dair Anlaşma'dır. Şartın 21. maddesi gereğince engellilere yönelik her türlü ayrımcılık yasaktır. 26. maddesinde ise,

engellilerin topluma dahil edilmesi ile birlikte birlik tarafından engelliler bağımsızlık, toplumsal yaşama katılım, sosyal ve mesleki entegrasyonun sağlanmasına yönelik ihtiyaç duyulan tedbirlerden faydalanma hakkı elde etmektedir. Ayrıca şartın ilk maddesinde insan onurunun ihlal edilmezliği, saygı duyulması ve korunması yer almaktadır. Anlaşmada ise, uygulanan politikalarda ve faaliyetlerde engellilere yönelik ayrımcılıkla mücadele edilmesi ve önlenmesi için birliğin yasal hakkı bulunduğu ifade edilmektedir. AB engelli politikalarının kapsamında sekiz tane öncelikli alan bulunmaktadır. Bu alanlar 2010 yılı itibariyle yürürlükte olan Avrupa Engelli Stratejisi 2010-2020, BM Engelliler Sözleşmesi'nin dayandığı hükümler ve 2004-2010 AB Engelliler Eylem Planı'ndan esinlenerek belirlenmiştir. Öncelikli alanlar; erişebilirlik, katılım, eşitlik, istihdam, eğitim ve öğretim, sosyal koruma, sağlık ve dış politika olarak belirlenmiştir (Şemşit, Uçar ve Yüksel, 2016: 212).

AB'nin engellilere yönelik düzenlemelerinin tamamı aşağıdaki Tablo 1.5.'te gösterilmektedir.

Tablo 1.5. AB'nin Engellilere Yönelik Düzenlemeleri

AB'de Engellilere Yönelik Düzenlemeler
✓ 31 Mayıs 1990 tarihli "Engelli Çocuklar ve Gençlerin Öğretim Sistemine Katılımı (90/C162/02)" adlı Konsey İlke Kararı
✓ 20 Aralık 1996 tarihli " Engelli Bireylere Tanınacak Fırsat Eşitliği (97/C/12/01) Konsey İlke Kararı
✓ 4 Haziran 1998 tarihli " Engelliler İçin Park Kartı Verilmesi (1998/376/EC)" Konsey Tavsiye Kararı
✓ 17 Haziran 1999 tarihli "Engelli Kişilere İstihdamda Fırsat Eşitliği Sağlanması (1999/C 186/02)" Konsey İlke Kararı
✓ 12 Mayıs 2000 tarihli "Engelliler İçin Engelsiz Avrupa" Sonuç Tebliği
✓ 27 Kasım 2000 tarihli " İstihdamda ve İşte Eşit Konusunda Genel Çerçeve (2000/78EC) ve AB Temel Haklar Belgesi (2000/C 364/01)" Konsey Direktifi
✓ 27 Kasım 2000 tarihli " Ayrımcılığa Karşı Topluluk Eylem Planı Oluşturulması (2001-2006)" Konsey Kararı
✓ 5 Mayıs 2003 tarihli "Engelli Öğrencilere Eğitim Ve Mesleki Eğitimde Fırsat Eşitliği Sağlanması (2003/C 134/04)" Konsey İlke Kararı
✓ 6 Mayıs 2003 tarihli "Engelli Bireylere Yönelik Kültürel Etkinlikler Ve Bu Etkinliklere Ulaşılabilirlik (2003/C 134/05)" Konsey İlke Kararı
✓ 15 Haziran 2003 tarihli "Engelli Bireylerin İstihdamının Ve Toplumsal Bütünleşmelerinin Teşvik Edilmesi (2003/C 175/01)" Konsey İlke Kararı
✓ 30 Ekim 2003 tarihli " Engellilere Yönelik Fırsat Eşitliği: Avrupa Eylem Planı" Sonuç Tebliği
✓ 11 Aralık 2013 tarihli " Engelli Bireylerin Kültür, Spor, Turizm ve Boş Zaman Etkinliklerine Tam, Eşit ve Etkin Katılımın Sağlanması Üzerine Üye Devletlere Yönelik CM/Rec (2013)3 sayılı Tavsiye Kararı

<https://eyh.aile.gov.tr> Erişim Tarihi: 31.05.2018

"Avrupa Topluluğu Amsterdam Antlaşması"nın 13. maddesi AB engelliler mevzuatının yasal temellerini oluşturmaktadır. Antlaşmanın bu maddesi, ayrımcılık ile mücadelede Avrupa Komisyonu'nun görevlerini içermektedir. Karakaya (2014: 59) bu maddede yer alan ifadelerin topluma, "*AB Temel Haklar Şartı ve Engelliler İçin Engelsiz Avrupa Tebliği*" ile açıklandığını ifade etmektedir.

Engelliler için "*Engelsiz Avrupa Tebliği*" engellilere yönelik AB politikalarını düzenleyerek engelli bireylerin toplumsal yaşamda ulaşılabilirliğini artırmak için tüm kıta genelinde mücadele edilmesini öngörür. Bu tebliğ engelli vatandaşlara yönelik uygulanacak olan politikaların temellendirilmesinde kullanılabilir (Giresunlu ve Akıncı, 2011: 219-222).

AB tarafından yapılan engellilere yönelik yasal düzenlemeler ülkemiz uluslararası mevzuatında yer almaktadır. Bu düzenlemeler birliğe üye olan ülkelere politika kapsamında değerlendirilmektedir.

1.2.2.3.3. Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi 1949 yılında Avrupa kıtasında insan hakları ve demokrasinin geliştirilmesi amacıyla oluşturulmuş bir platformdur. Kuruluşu 47 ülkenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Türkiye 1949 tarihinde Avrupa Konseyi'ne üye olmuştur (Dikmen, 2011). Avrupa Konseyi; “İnsan Hakları, Eğitim Kültür, Spor, Kamu Sağlığı, Sosyal Sorunlar, Gençlik Çeviri, Mimari Miras, Yerel ve Bölgesel Yönetimler ve Hukuk İşleri” alanlarında başlıca çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca engelli bireylerin toplumsal uyum şartlarının oluşturulması ve geliştirilmesi ve engellilerin bağımsız yaşabilme imkânına kavuşmalarının sağlanması Avrupa Konseyi'nin amaçları içerisinde ifade edilebilir (Akyıldız, 2017: 50).

Tablo 1.6. Avrupa Konseyi'nin Engellilere Yönelik Düzenlemeleri

Avrupa Konseyi'nin Engellilere Yönelik Düzenlemeleri
✓ 1977 tarihli “Zihinsel Hastalıkları Olan Bireylerin Durumları” Konusunda Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı (No.818)
✓ 1992 tarihli “Engellilere Yönelik Bütüncül Bir Politika” Konusunda Konsey Tavsiye Kararı (No. 92)
✓ 1992 tarihli “Engellilere Yönelik Rehabilitasyon Politikaları Konusunda Konsey Tavsiye Kararı (No. 1185)
✓ 1995 tarihli “Engellilerin Mesleki Değerlendirilmesine İlişkin Şartın Oluşturulması” Yönünde İlke Kararı (AP)
✓ 2001 tarihli “Yeni Teknolojilerle Engellilerin Vatandaşlık Haklarını Tam Olarak Kullanabilmelerine” Yönelik İlke Kararı (AP)
✓ 2002 tarihli “Omurilik Yaralanmalarının Bakımı Ve Tedavisine Yönelik” Parlamenterler Birliği Tavsiye Kararı (No. 1560)
✓ 2003 tarihli “Engellilerin Toplumla Tam Bütünleşmelerine Yönelik” Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı (No. 1592)

<https://eyh.aile.gov.tr> Erişim Tarihi: 31.05.2018

1.2.3. TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERİN ENGELLİLERE YÖNELİK GÖREV VE SORUMLULUKLARI

Yerel yönetimlerin engellilere yönelik hizmet sunmada bir takım görevleri bulunmaktadır. Bu görevler, yerel yönetim kanunlarında yer alan yasal düzenlemelerdir. Yerel yönetim kanunlarında, yerel yönetim birimlerinin yapmakla görevli olduğu yerel hizmetler bulunmaktadır. Belediye ve BŞB Kanunlarında bu hizmetlerin neler olduğu ve bu birimlerin nelerle yükümlü ve görevli olduğu belirtilmiştir.

Birer yerel yönetim birimi olan köyler ve il özel idareleri ise engellilere yönelik hizmet oluşturmada etkin bir işleve sahip değildir. Köy Kanunu'nda engelliler için herhangi bir madde belirtilmemiştir. Ancak İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6. maddesinde hizmet sunumuna ilişkin il özel idarelerinin “*engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilere*” uygun yöntemler ile hizmet sunulacağı belirtilmiştir. Aynı Kanununun 43. maddesinde il özel idaresi giderleri arasında “*...engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar*” da belirtilmiştir. Ayrıca Kanununun 65. maddesinde il özel idaresinin engellilere yönelik hizmetlere katılımında il kapsamında dayanışma ve katılımı sağlamak ve hizmetlerin etkin, tasarruflu ve verimli olması için gönüllülük esaslı katılıma yönelik programlar uyguladığı ifade edilmiştir (İl Özel İdaresi Kanunu, 2018).

Yerel yönetimler bağlamında özellikle belediyeler engellilere yönelik hizmetlerde ön plana çıkmaktadır (Tekeli, 1983: 3). Belediyeler özellikle eğitim, spor ve kültür, sağlık, konut, meslek ve beceri kazandırma, sosyal yardım ve hizmet, altyapı, temizlik, güvenlik, kurtarma, şehir içi trafik, park ve yeşil alanlar gibi alanlarda belediyecilik faaliyetlerini gerçekleştirmektedir (Metin, 2011).

1.2.3.1. Belediyeler

03.07.2005 tarihinde kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanunu engellilere yönelik hizmetler kapsamında belediyelere görev, yetki ve sorumluluklar yüklemiştir. Belediyelerin engellilere yönelik hizmet sunmakla yükümlü olduğunu belirten ilgili maddeler şunlardır (Belediye Kanunu, 2005):

- ✓ Belediye hizmetlerinin sunumunun engellilere yönelik uygun yöntemlerle yapılacağı ifade edilmiştir (madde 14).
- ✓ Belediye başkanının engelliler ile ilgili hizmetleri yürütmekle ve engelliler merkezini kurmakla görev ve yetkili olduğu belirtilmiştir (madde 38).
- ✓ Belediye giderleri arasında “*... engellilere yönelik sosyal hizmet ve yardımlar*” da gösterilmiştir (madde 60).
- ✓ Belediye “*...engellilere yönelik hizmet yapılmasında belde dâhilinde dayanışma ve katılımı sağlamak ve hizmetlerin etkin, tasarruflu ve verimli*

olması için gönüllülük esaslı katılıma yönelik programlar uygular” ifadesi yer almaktadır (madde 77) .

1.2.3.2. Büyükşehir Belediyesi

10.07.2004 tarihinde kabul edilen 5216 sayılı BŞB Kanunu engellilere yönelik hizmetler kapsamında büyükşehir belediyelerine görev, yetki ve sorumluluklar yüklemiştir. Bunlar:

- ✓ BŞB “... engellilere yönelik her türlü sosyal ve kültürel olarak hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçlar için sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak ve bu hizmetleri yaparken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve STK ile iş birliği yapmak” görev ve sorumluluğu bulunmaktadır (madde 7).
- ✓ Büyükşehir belediye başkanının “... engellilere yönelik yapılacak hizmetlere destek olmak için engelli merkezleri kurmak” görev ve sorumluluğu bulunmaktadır (madde 18).
- ✓ BŞB giderleri arasında engellilere yönelik sosyal hizmet ve yardımlar da gösterilmiştir (madde 24).
- ✓ 5378 sayılı Kanun¹⁶ ile 5216 sayılı Kanuna geçici madde eklenerek BŞB'ye engelli hizmet birimi kurma zorunluluğu getirilmiştir (ek madde 1).

Engelli hizmet biriminin oluşturulması BŞB'ye aittir ve bu birimin kurulması, işleyişi, görev, yetki ve sorumluluğu ÖZİDA'nın görüşleri üzerine İçişleri Bakanlığı'nca hazırlanan yönetmelik ile düzenlenmektedir (Büyükşehir Belediye Kanunu, 2018, ek madde 1). Ancak ÖZİDA öncelikle 2011 yılında 633 sayılı¹⁷ KHK ile Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olan sonrasında 2013 yılında 6462 sayılı¹⁸ Kanun ile Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak son düzenlenmiş ismi ile hizmet sunmaktadır (<https://eyh.aile.gov.tr>, 2018). Bunun için

¹⁶5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun

¹⁷Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

¹⁸Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

geçici madde 1’de yer alan ÖZİDA değil Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün görüşleri alınmaktadır.

Engelli hizmet birimleri, büyükşehir belediyelerinde “bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon” vermekle yükümlüdürler. Engelli vatandaşlar için hizmet sunan dernek, vakıf ve bunların birer üst kuruluşları ile iş birliği yapabilirler ve birlikte hizmet sunabilirler (Büyükşehir Belediye Kanunu, 2004, ek madde 1).

1.2.3.2.1. Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği

İçişleri Bakanlığı’nca 16.08.2006 tarihinde hazırlanan “Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimi Yönetmeliği” sadece büyükşehir belediyeleri tarafından oluşturulan engelli hizmet birimlerini kapsamak üzere yayımlanmıştır. 5216 sayılı Kanunun geçici madde 1’de yer alan büyükşehir belediyelerinde zorunlu olan engelli hizmet biriminin görevleri Yönetmeliğin 8. maddesinde sıralanmıştır. Bunlar genel olarak;

- ✓ Veri tabanı oluşturmak,
- ✓ Ekonomik sıkıntısı olanlara aynî ve nakdi yardım yapmak,
- ✓ Toplumsal hayata dâhil olmalarına yönelik hizmetler yapmak,
- ✓ Kamu, özel ve STK ile birlikte toplum temelli rehabilitasyon programları uygulamak,
- ✓ Maddî imkânı yetmeyen birime başvurmuş engelli birey ve ailelerine psikolojik ve sosyal danışmanlık ve rehberlik hizmeti vermek, engelli bireylerin engelliliği hakkında bilgilendirici, eğitici faaliyetler yapmak ve bu hizmetleri yapacak olan kişilerin gerekli eğitimleri almasını sağlamak,
- ✓ Engelliliği önleme çalışmaları yapmak (kitap, dergi vb. yayımlar çıkarmak)
- ✓ Engellileri istihdama kazandırmak için mesleki rehabilitasyon ve eğitimleri sunmak,
- ✓ Gereksinim duyulduğu zaman engelli kişilerin engeline yönelik araçlar ile bir yerden bir yere götürülmesini sağlamak (hastane, okul ve rehabilitasyon vb.),

- ✓ Bakıma muhtaç olan hem engelli hem de yaşlılara bakım hizmeti sunmaktır (Büyükşehir Belediye Kanunu,2018).

1.2.3.2.2. Kent Konseyleri

Kent konseyleri yönetim anlayışı ekseninde (merkezi yönetim, yerel yönetim, STK'lar gibi) hemşerilik hukukuna dayalı, kent vizyonlarının, sorunlarının ve önceliklerinin sürdürülebilir kalkınma ilkeleri kapsamında belirlendiği, tartışıldığı, çözümlerin geliştirildiği ortak akıl ve uzlaşının esas olduğu demokratik yapı ve yönetim mekanizmalarıdır. Kent konseyleri kente dair;

- ✓ Vizyonun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesini ve hak ve hukukunun korunmasını,
- ✓ Sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve verme, katılım, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirilmeyi çalışmaktadır (Kent Konseyleri Yönetmeliği, 2006, madde 1 ve 4).

Kent konseylerinin görevleri arasında “...engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak” ta yer almaktadır (Kent Konseyleri Yönetmeliği,2006, madde 6). Bu madde ile kent konseyleri görev alanına gören konularda meclis ve çalışma grupları oluşturarak, ilgili alanlarına yönelik görüşlerini önce kent konseyi genel kurula sunarak ve kabul edilerek ilgili belediye meclisine sunarlar (Kent Konseyleri Yönetmeliği, 2006, madde 12).

1.3. ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLERİN KURUMSALLAŞMASI

Ülkemizde engelli dostu sosyal politikalar Batı toplumları ile kıyaslandığında 20-30 yıl geç olarak başlatılmıştır (Seyyar, 2008: 131). Ülkemiz refah sisteminde var olan özellikler ve ülkemiz toplumunun koruma ve dayanışma temelli yaklaşımı sosyal politikalarının gelişiminde meydana gelen gecikmenin nedeni olarak ifade edilmektedir (Metin, 2011). Bu başlık altında bu dönemde yapılan gelişimler tarihsel sıralama halinde incelenmiştir. Bu inceleme 2000 yılı öncesi ve 2000 yılı sonrası dönem olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Çünkü 2000 sonrası dönemde engelliliğe farklı bir bakış açısı getirilmiştir. İnsan hakları ve ayrımcılık konulu engelli anlayışı ortaya çıkmıştır (Aysoy, 2004: 76-77). Türkiye'nin 2000'li yıllara gelindiğinde AB üye

olma girişiminin başlamasıyla birlikte engellilere yönelik sosyal politikalara daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Kurumsal olarak ele alınmaya başlanan engellilik konusu ilk olarak orta ve uzun vadeli olacak şekilde yetersiz altyapı ile kurumlaşmayı sağlamak için insan hakları bağlamında engellilerin sosyal hakları dikkate alınmıştır. Ayrıca bu doğrultuda sivil teşvik edici ve engelliler dostu bir sosyal politikaya önem verici bir gelişme seyredilmeye başlanmıştır. Bu yönde yapılan adımlar akademik yazılar ile artmakta ve engellilere yönelik sosyal hizmetlerde meydana gelmektedir (Burcu, 2015).

1.3.1. 2000 Öncesi Dönem

1950'li yıllara kadar engellilere yönelik hizmetler yalnızca tıbbi bakım alanında olmuş, eğitim ve rehabilitasyon alanında ise herhangi bir hizmet uygulanmamıştır. Ülkemizde engellilere yönelik hizmetlerin başlamasında 1950 yılında meydana gelen gelişmeler oldukça önemlidir. (Küçükali, 2015: 105). 1951 yılında yapılan kanun değişikliği ile Sağlık Bakanlığına bağlı olarak işlev gören özel eğitim hizmetlerinin MEB'e devredilerek engellilerin eğitimsel açıdan rehabilitasyonu ile topluma kazandırılması amacıyla önemli bir adım atılmıştır (Özgökçeler ve Alper, 2010: 41). 1961 yılında kabul edilen T.C Anayasası ile engellilerin korunması anayasal bir hak olarak tanınmıştır (Küçükali, 2014: 68).

1976 yılında çıkarılan 2022 sayılı Kanun¹⁹ işsiz ve yoksul olan engelliler ile 65 yaşını doldurmuş yaşlı vatandaşlara aylık bağlanması için çıkarılmıştır. Ancak hem engelli hem de yaşlılar açısından sağlanan bu aylık gelir onların yaşadığı zorluklar karşısında yeterli olmamıştır. 1980'li yıllara gelindiğinde engellilere yönelik hizmetler ivme kazanmıştır (Seyyar, 2008: 131). BM 1981 yılını “*Uluslararası Engelliler Yılı*” olarak ilan etmesi neticesinde bir takım hedefler belirlemiştir. Bu hedeflerin başında üyesi olan tüm ülkelerin engellilere yönelik hizmet sunumunu yapacak olan ve koordinasyonunu sağlayacak olan bir kurum oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Bunun sonucunda ülkemizde 1981 tarihinde “*Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu*” oluşturulmuş ve bu kurul 1997 yılına kadar faaliyetlerini devam ettirmiştir (Metin, 2011). 1982 yılında kabul edilen T.C. Anayasası ile engelli vatandaşların hakları anayasal olarak güvencesi tekrar sağlanmıştır (Seyyar, 2008:

¹⁹ 1976 tarih ve 2022 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun”

131). 1986 yılında oluşturulan “Türkiye Sakatlar Konfederasyonu”da engelli vatandaşların yaşadıkları sorunları belirleme ve politikacılar aracılığıyla gündeme getirilmesini sağlama açısından önemli bir yere sahip olmuştur (Metin, 2011).

1990’lı yıllarına gelindiğinde engelli vatandaşların sorunları araştırılması, stratejiler geliştirilmesi ve politikalar ortaya konulması açısından kurumsallaşma başlamış ve 1997 yılında ÖZİDA kurulmuştur. Başbakanlığa bağlı olan bu başkanlıkta ulusal çapta politikalar ortaya konulması için yardımcı olan Özürlüler Yüksek Kurulu hizmet vermiştir (Burcu, 2015). 1999 yılında ilk kez “*Çağdaş Toplum Yaşam ve Özürlüler*” I. Özürlü Şurası düzenlenmiştir (Metin, 2011). Şura’da engellilere yönelik kanunun çıkarılması kararı alınmıştır (Burcu, 2015).

1.3.2. 2000 Sonrası Dönem

Bu dönemde engellilere yönelik atılan adımlardan ilki 2005 yılında II. Özürlüler Şurası toplanması ile olmuştur. Ana teması özürlüler ve yerel yönetimler olan şura ile özürlüler kanunun ortaya çıkışı hızlanmış, merkezi ve yerel yönetimlerin engelli politikalarının temel esaslarını belirlemede yardımcı bir görev üstlenmiştir (Seyyar, 2008).

Engelli bireylere yönelik sosyal politika oluşturulmasında atılan en önemli adımlar biri olan 2005 yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun²⁰ dur (Metin, 2011). Engelliler hakkındaki kanun ile ülkemizde engellilerin temel hak ve özgürlüklerden yararlanması teşvik edilmiştir. Bu kanun engelli vatandaşların diğer vatandaşlar gibi sahip oldukları onur ve saygının güçlü bir şekilde hissettirilmesi, toplumsal yaşamda tüm vatandaşların eşit koşullarda etkin bir yer edinmesi ve engelliliği önleme tedbirlerinin alınması açısından gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamak için oluşturulan modern ve kapsamlı bir kanundur (Küçükali, 2014).

Özürlüler Şurası 2007, 2009 ve 2011 yıllarında sırasıyla üçüncü, dördüncü ve beşinci toplantılarını yapmıştır. Ancak 2011 yılına gelindiğinde Başbakanlığa bağlı olan ÖZİDA kapatılmıştır (Burcu, 2015). Bu birimin görev ve sorumlulukları Aile,

²⁰ 6462 sayılı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile ilk hali Özürlüler Kanunu olan bu kanun Engelliler Hakkında Kanun olarak değiştirilmiştir.

Çalışma ve Sosyal Hizmetler²¹ Bakanlığına bağlı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Devredilen bu kurum “dünyada değişen koşullara göre engellilere yönelik çeşitli politikalar, normlar ve standartlar geliştirmek ve ülkemizde de engellilik konusunun değerlendirilmesi ve politikalarının belirlenmesi” bakımından önemli bir yere sahip olmuştur (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2018).

Türkiye’de engellilerle yönelik sosyal politika kapsamında önemli olan bir diğer gelişme 2009 yılında kabul edilen 2006 tarihli ve 2008 yılında yürürlüğe girmiş BM Engelli Haklarına İlişin sözleşmedir (Metin 2011). BM Engelli Hakları Sözleşmesi’nin 4. Maddesinde sözleşmenin taraf ülkelerine bir takım yükümlülükler getirmiştir. Bu yükümlülükler; engellilikle ilgili herhangi bir ayrımcılığın yaşanmasına engel olmak, bütün engellilerin temel hak ve özgürlüklerini uygulama da hiçbir eksiklik olmadan meydana gelmesini sağlamak ve engelli kişilerin özgürlüklerini korumak ve ileri düzeylere taşımaktır.

Türkiye’de engellilere yönelik hizmetlerin gelişiminde 2000 öncesinden 2013 yılına kadar engelli yerine “özürlü” ve “sakat” kavramları kullanılmaktaydı. Ancak bu kavramların engellileri yanlış şekilde ifade ettiği ve onları incittiği gerekçesiyle bu kavramlar 6462 sayılı Kanun²² ile kurum ve kuruluşlardan, kanunlardan, yönetmeliklerden ve genelgelerden kaldırılmış ve yeniden düzenlenmiştir (Seyyar, 2008: 166).

Engelliler Kanununun 4. Maddesinin b bendinde yer alan “Engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılamaz, ayrımcılıkla mücadele engellilere yönelik politikaların temel esasıdır.” ile 4/A ek maddesinde yer alan doğrudan ve dolaylı ayrımcılık yasağı ile eşitliği sağlayıcı ve ayrımcılığı engelleyici tedbirlerin alınması hükümlerini pekiştiren 2016 yılında kabul edilen “*Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu*” ile bu amaç için kurumun oluşturulması açısından önemli bir gelişme olmuştur (Metin, 2011).

1.4. GENEL DEĞERLENDİRME

²¹ Cumhurbaşkanlığı 1 numaralı Kararnamesi ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak değiştirilmiştir.

²² 6462 sayılı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

Yerel yönetim (Keleş, 2006); yerinden yönetim biçiminin, yerel yönetim birimi de bir yönetim biriminin adıdır. Yerel yönetimler, bazı kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi için oluşturulan, kamu tüzel kişiliğine sahip ve karar organları seçimle başa gelen yönetim birimleridir (Arıkboğa, 1999: 103). Başka bir ifadeyle yerel yönetimler, yöre halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulan, özerk ve kamusal yapılanmaya sahip olan ve yürütmenin (karar alma organının) yöre halkı tarafından seçilen ve merkezi yönetimin birer parçası olan yönetim birimleridir.

Tarihsel açıdan bakıldığında yerel yönetim yapılarının oluşması ülkelerin ekonomik, toplumsal ve siyasal yapılarının iç ve dış etkenlere göre şekillenmesinde önemli bir yeri vardır (Batal, 2010). Yerel yönetimlerin tarih sahnesinde ortaya çıkışının kesin tarihi bilinmese de devletin ortaya çıkmasıyla birlikte var olduğu savunulmaktadır. Yerel yönetim kavramları: Antik çağda “*site*”; Roma İmparatorluğunda “*municipe*”; Antik Yunanda “*polis*” olarak ifade edilmiştir. Günümüzde yönetsel, siyasal ve toplumsal işlevlerine sahip olan yerel yönetimler tarihsel açıdan bakıldığında bu birimlerin merkezi yönetime ait olan işlevlere de sahip olduğu görülmektedir. Ancak genel anlamda yerel yönetimler, kamu yönetiminin ve kamu kuruluşlarının vazgeçilmez unsurlarından biri olmuşlardır.

Yerel yönetimler; coğrafi alan, tüzel kişilik, yerel seçilmiş organlar, yerel hizmetler, yerel personel, yerel özerklik ve mal varlığı olmak üzere genel özelliklere sahiptirler. Bu özellikler yerel yönetimin bir bütün olarak değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bir bakıma bu özellikler yerel yönetim ile merkezi yönetim arasındaki ayrımı ortaya koymaktadır. Kamu yönetiminin iki temel unsuru olan merkezi yönetim ile yerel yönetim toplumsal, siyasal ve ekonomik yapıların şekillenmesi sonucu birbirleri arasında ilişkiler meydana gelmektedir. Bunlar; idari vesayet, yetki, genişliği ve yerel özerklik olarak adlandırılabilir. Kamu düzeninin sağlanması ve idarenin bütünlüğünün korunması amacıyla merkezi yönetim tarafından yapılan denetime idari vesayet ve bir kamu hizmetinin merkezi yönetim adına başka bir kişi veya kurumlara devredilmesi yetki genişliği olarak ifade edilmektedir. Yerel özerklik ise merkezi yönetim tarafından yerel yönetimlere verilen görev ve yetkileri belli bir çerçevede kullanılmasını sağlayan diğer bir yönetim ilişkisidir. Bu ilişkiler yerel yönetimlerin hizmet sunarken merkezi yönetim

ile konumunun ve sahip olduğu yetkileri kullanımını ifade etmesi açısından önem taşımaktadır.

Türkiye'nin yönetim yapısı merkezi ve yerinden yönetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Devlet örgütlenmesi olarak üniter bir yapıya sahip olan Türkiye'de yerel yönetimler idari yerinden yönetim anlayışının coğrafi yönden yerinden yönetim türünü oluşturmaktadır. Türkiye'de yerel yönetimler 1982 T.C. Anayasası'nın 127. Maddesinde il özel idaresi, belediye ve köy olarak belirlenmiştir. Mahalli ve müşterek nitelikleri sağlamakla yükümlü olan yerel yönetimler merkezi yönetimden farklı geniş yetkilerle donatılmıştır. Yurttaşlara yakınlık bakımından önde gelen ve en alt düzeyde yönetim birimleri olan yerel yönetimler, insan gereksinimlerinin çok çeşitli olması ve her geçen gün artması nedeniyle karmaşık birçok hizmet üretme yükümlülüğüyle karşı karşıya kalmışlardır. Üstelik ülke düzeyinde artan işsizlik, kentleşme, ekonomik krizler, yaşlı yoksul ve engelli sayısındaki artış, konut sorunu gibi hem ekonomik hem de toplumsal sorunlar yerel yönetimlerin işleyişini etkilemektedir. Bu sorunlar karşısında yerel halk yerel yönetimlerin etkin, verimli ve kaliteli hizmetler sunmasını beklemektedir.

Yerel yönetim hizmetleri, merkezi yönetim tarafından sunulan hizmetler açısından farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar geçmişten günümüze değişime uğramıştır. 18. ve 19. yy. itibaren klasik yerel yönetim hizmetleri yerini geniş ve kapsamlı hizmetlere bırakmıştır. Bunun meydana gelmesi kamu hizmetlerinin yerelleşmesi ile hizmette yerellik ilkesinin benimsenmesi gösterilebilir. Kamu hizmetinin yerelleşmesinde amaç; ekonomik kalkınmayı destekleyerek yerel aktörlerin harekete geçirilmesini ve yönetime katılmasını sağlamak ve hakla en yakın birimce hizmet sunulmasını gerçekleştirmektir. Kamu hizmetlerinin yerel yönetimlerce sunulması etkinlik ve verimlilik açısından önemli olduğu savunulmaktadır. Bu savın temel noktası yerel yönetimlerin hizmete olan yakınlığı ile hizmette yerellik ilkesinin benimsenmesidir. Birey odaklı bir yaklaşıma sahip olan hizmette yerellik kamu hizmetlerini rasyonel olarak gerçekleştirmek ve demokratik eğilimi artırmak açısından önemli bir işleve sahiptir.

Engelli nüfusunun giderek artması ve engellilerin toplumsal yaşama daha fazla dâhil edilmesi engellilere yönelik hizmet ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Türkiye'de engellilere yönelik hizmetler Batı toplumlarına kıyasla 20-30 yıl geç

başlamıştır. Bunun nedenini Metin (2011) toplumun koruma ve dayanışma temelli yaklaşımı olarak ifade etmektedir. 2000 yılı öncesi ve sonrasında engellilere yönelik hizmetler birbirinin devamı niteliğinde olmuştur. 1950 yılına kadar engellilere yönelik faaliyetler tıbbi bakım ile ilgili, 1950 den sonra da özellikle Sağlık Bakanlığı'ndan MEB'e devredilen özel eğitim hizmetleri engellilerin eğitimsel rehabilitasyon edilmesi önemli bir adım olmuştur. 1976 yılında 2022 sayılı "65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Güçsüz, Kimsesiz Vatandaşlara Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun" ile işsiz ve yoksul olan engellilere aylık bağlanmıştır. Seyyar (2008) bu aylığın engellilerin yaşadığı zorlu şartlar karşısında yetersiz kaldığını ifade etmektedir. Ayrıca 1960 Anayasası ile engellilerin korunması anayasal bir hak olarak tanınmıştır. 1982 anayasası da bu anlayışı devam ettirmektedir. 1981 yılında "Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu" kurumsallaşmaya gidilmede önemli bir adım olmuştur. 1997 yılında ÖZİDA kurularak engellilere yönelik politikalar belirlenmesi amacıyla başkanlığa bağlı Özürlüler Yüksek Kurulu hizmetler vermeye başlamıştır. 1999 yılından itibaren Özürlüler Şurası toplanmaya başlanarak 2000 sonrası dönemde engellilere yönelik kanunun çıkarılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur. Kurumsal olarak ele alınmaya başlanan engellilik konusu 2005 yılında toplanan II. Özürlüler Şurası'nda engelliler ve yerel yönetimler teması altında hem engelli kanunun çıkarılması hem de merkezi ve yerel yönetimlerin engelli politikalarını belirleme de yardımcı görev üstlendiği belirtilmiştir.

Engellilere yönelik hizmet sunulmasında 2000 sonrası dönem için atılan önemli bir adım 2005 yılında 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunu olmuştur. Kanun engellilerin temel hak ve özgürlüklerden yararlanmasını açısından teşvik edici olmuştur. 2011 yılında ÖZİDA kapatılmış ve ÖZİDA'nın görev ve yetkileri Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı "*Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne*" devredilmiştir.

Engelli bireylere sunulan hizmetler, en yakın birimce yerine getirilmesi önemli bir unsurdur. Ancak önce engellilik ile ilgili kavramsal çerçeveyi anlamak ve önemini kavramak gerekir. Engellilik; bireyin sosyal ve kişisel yaşamını etkileyen, doğuştan veya sonradan meydana gelen noksanlık durumu olarak açıklanmaktadır. Engelli birey bedensel, zihinsel, işitsel, görme ve konuşma veya sürekli kronik hastalıklardan herhangi bir veya daha fazlasına sahip kişilerdir. Engelliler günlük ve toplumsal yaşam içerisinde eğitim, bakım ve sağlık, erişebilirlik ve ulaşılabilirlik,

sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ile istihdam başta olmak üzere birçok sorun ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunlar ülkelerin engelli bireylere yönelik hizmet sunma ve geliştirme eğilimlerini artırmaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucunda WHO 2010 verilerine göre dünyada engelli nüfusu %15'tir. Ülkemizde ise engelli nüfusunun oranı %6,9' dur ve bu rakam gün geçtikçe artmaktadır. Yaklaşık 5.515.974 engelli nüfusuna sahip olan Türkiye'de bu nüfusun %5,9'unu erkekler, %7,9 kadınlar oluşturmaktadır. 2011 TÜİK verilerine göre engelli nüfusunun fazla olduğu iller; Giresun, Çorum ve Erzincan iken en az olduğu iller; Ankara, Kocaeli ve Muş'tur. Toplam nüfusa göre engel türünün dağılımı ise en fazla bir şey taşıma, tutma veya hiç yapamayanlar %4,1, merdiven çıkma veya inmede %3,3' tür. Görme bozukluğu yaşayanlar % 1,4, işitme engeli olanlar % 1,1, konuşma engeli olanlar %2,2 ve zihinsel engeli olanlar %2 olarak belirlenmiştir.

Uluslararası kaynaklara bakıldığında başta BM olmak üzere AB ve Avrupa Konseyi tarafından engellilerin yaşadığı sorunlar ile içinde bulunduğu dezavantajlılık ile ilgili durumlar ortaya konularak çözümler aranmıştır. Üyesi olunan ülkelerinde bu durum ile ilgili sorumluluklarını yerine getirme yükümlülüğü ile hareket etmesi gerekmektedir. BM eşitlik ilkesi ile oluşturulmuş bir topluluktur. Engelliler için de eşit bir yaşam ilkesini benimseyen BM, 1945 yılından itibaren engellilik ile ilgili çalışmalara başlamıştır. Türkiye'nin de üyesi olduğu BM, 1981 yılını Uluslararası Engelliler Yılı ilan ederek 1983 yılından itibaren engelliler ile ilgili küresel bir kalkınma oluşturmak için BM Engelliler On yılı ilan etmiştir. Günümüzde halen geçerli olan on yıl, 2013-2022 Asya-Pasifik Engelliler On yılıdır. Türkiye ile birlikte 53 ülkenin kabul ettiği bu On yıl, Asya-Pasifik bölgesinde büyük oranda yoksulluk içerisinde yaşayan 650 milyon engelli bireyin hayat standardını artırmak ve haklarının gerçekleştirilmesi için yapılan çalışmaların izlenmesini sağlamak amacıyla BM'nin engelliler ile ilgili çalışmaları sadece bu ile sınırlı kalmayıp yayınlamış olduğu plan, program, bildirme, sözleşme ve karar ile üye ülkelerin uyması ve uygulaması gerektiği kısıtlara yer vermektedir.

AB'de ayrımcılığın yasaklanması noktasından hareketle engellilik ile ilgili ileri bir hukuki mevzuata sahiptir. AB Temel Haklar Şartı ile AB'nin İşleyişine Dair Anlaşma AB'nin engellilik ile ilgili temel kaynağıdır. Bu şart ve anlaşmada

engellilere yönelik ayrımcılık yasaklanmıştır. Engellilerin karşılaştığı sorunlar karşısında stratejiler ortaya koyarak ilerlemeye çalışan AB, benzer şekilde BM'nin benimsediği hükümler doğrultusunda hareket etmektedir. Türkiye'nin AB'ye girme çalışmalarının başlamasıyla engellik ile ilgili hükümleri yerine getirme durumu ortaya çıkmıştır. Örneğin 2000 yılında kabul edilen "Engelliler İçin Engelsiz Avrupa Tebliği" ile engelli bireylerin toplumsal yaşamda ulaşabilirliğini artırmak için tüm kıta genelinde mücadele edilmesini öngörülmüştür.

Avrupa kıtasında insan hakları ve demokrasinin geliştirilmesi amacıyla oluşturulan Avrupa Konseyi de benzer şekilde engelli bireylerin toplumsal uyum şartlarının oluşturulması ve geliştirilmesi ve engellilerin bağımsız yaşayabilme imkânına kavuşmalarının sağlanması için amacıyla çalışmalar yürütmektedir.

Yerel yönetimlerin sunduğu hizmetler içerisinde önemli bir ayağını engellilere yönelik hizmetler oluşturmaktadır. Bu kapsamda yapılan çalışmalarda amaç engelli bireylerin her türlü ihtiyaçlarını karşılamak ve yapılacak olan alt yapı hizmetlerinde, kentlerin dizaynında bu kişilerin yaşamını kolaylaştıracak şekilde düzenlemeler yapmaktır. Türkiye'de yerel yönetim birimlerinden olan köylere engelliler ile ilgili hizmet sunulması ile ilgili görev verilmemiş olup il özel idaresinin de sadece engellilere yönelik hizmet sunmada uygun yöntemin kullanılması ve hizmet sunmada gönüllülük esaslı katılım programlarının oluşturulması gerektiği ilgili kanunda belirtilmiştir.

Yerel yönetimler denilince ilk akla gelen belediyeler Sezgin'in (2011) ifade ettiği gibi beşikten mezara birçok hizmet sunmakla yükümlüdür. Bu hizmetlerin içerisinde engellilere yönelik hizmetlerde yer almaktadır. Belediye ve BŞB Kanununda engellilere yönelik hizmetler sırayla belirtilmiştir. Belediyeler tarafından oluşturulan Kent Konseyleri Engelliler Meclisi ve Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri de engellilerin sosyal yaşama ve kentsel alana aktif katılımı açısından önemli adımlardır. Böylelikle engellilerin kendilerini toplumdan dışlamadan kendi hak ve taleplerini dile getirebilmesi mümkün olmaktadır.

Tablo 1.7. Yerel Yönetimlerin Engellilere Sunduğu Hizmetler

Hedef	Hizmet Şekli	Sunulan Hizmetler
-------	--------------	-------------------

Kitle		
Engelliler	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tedavi Etme ✓ Rehabilitasyonunu Sağlama ✓ Toplumsal Katılımı Sağlama ✓ Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Sunma 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde sürekli, kısa süreli tedavi, sağlık hizmeti ve bakım, ✓ Günlük yaşamı kolaylaştırmaya yönelik, kentsel alanlarda ve yaşam alanlarında mekânsal düzenlemeler, ✓ Danışmanlık, rehberlik, ✓ Evde bakım ve günlük hayati ihtiyaçların karşılanması, ✓ Engelli yakınlarına bakan akraba, komşu ve arkadaşlara yönelik maddi yardım, ✓ Teknik malzeme temini, bakımı, ✓ Gıda, giyim, yakacak, ulaşım ve teknoloji kullanımına yönelik aynı ve maddi yardımlar, ✓ Meslek edindirme eğitimi, iş edindirme, ✓ Sosyal ve kültürel faaliyetler, sosyal katılım.

İçişleri Bakanlığı, 2000, <http://www.arem.gov.tr/yerel-yonetimler-sosyal-hizmet-rehberi>

Erişim Tarihi: 10.09.2018

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE'DE SOSYAL DEVLET VE SOSYAL BELEDİYECİLİK BAĞLAMINDA ENGELLİ HİZMETLERİ

Araştırmanın bu bölümünde; sosyal devlet ve sosyal belediyeçilik açıklanarak tarihsel süreçte Dünya'da ve Türkiye'de gelişimleri ele alınmıştır. Ayrıca; sosyal belediyeçiliğin işlevleri, engellilere yönelik hizmetlerin yasal dayanakları ve sosyal devlet bağlamında engellilere sunulan hizmetlere değinilmiştir.

2.1. SOSYAL DEVLET

Araştırmanın bu bölümünde sosyal devletin ne olduğu, ortaya çıkışı, Dünya'da ve Türkiye'de gelişimi hakkında bilgi verilmektedir.

2.1.1. Sosyal Devlet Nedir?

“*Sosyal*” (social) sözcüğü Latince kökenli arkadaş, ortak ve yoldaş anlamlarına gelen bir kavramdır (Aydın, 2008:24). Zaman içerisinde farklı anlamlarda kullanılan bu kavram insanların aile veya toplumsal hayattan ayrı olarak yaşamını sürdüremeyeceği temelinde “insanın sosyal bir yaratık” olduğunu ifade etmektedir (Şenyapılı, 1981:4). Günümüzde toplumsal sözcüğüyle aynı anlamda kullanılmakta olan sosyal kavramı, Sosyolojide çevresiyle ve birbiriyle karşılıklı etkileşimde bulunan insanların davranışlarını ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır (Aksoy, 2000:9). Farklı kelimelerle birlikte kullanıldığında yeni bir anlam ortaya çıkmakta olan sosyal kelimesi, sosyal politika, sosyal devlet, sosyal hizmet ve sosyal belediyeçilik gibi birçok farklı kelimelerle kullanılmaktadır. Sözcüğün bu kullanımı toplumsal anlamda, toplumun tamamını hedefleyen anlamlara gelmektedir.

İnsanların zaman içerisinde yapmış oldukları faaliyetler sonucunda meydana gelen çok yönlü ve karmaşık olgu olarak nitelendirilen devlet, toplum yaşamında insanların meydana getirdiği bir örgütlenme ve siyasal organizasyon olarak ifade edilebilir (Keleş, 2008:4). Bu organizasyonda toplumun tamamına yönelik karar alma yetkisi olan, toplumu kapsayıcı ve toplumun üstün yöneticisi olarak nitelendirilen siyasal iktidarın örgütlenmiş şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle belirli bir toprak parçası üzerinde varlığını sürdüren, teşkilatlı

insan topluluklarının ortaya çıkardığı sürekli ve tüzel kişiliği olan varlık devlet olarak tanımlanmaktadır (Bozkurt, 2006:4).

Birtakım farklı ideolojilere sahip devletler kendi aralarında sosyalist, kapitalist, faşist ve sosyal devlet şeklinde ayrılmaktadır (Altunya, 2003). Sosyal devlet, sosyal adaleti ve sosyal barışı sağlama amacı güden sosyal ve ekonomik yaşama müdahale etme zorunluluğunu meşru olarak nitelendiren bir anlayış olarak ifade edilebilir. İlgili literatür incelendiğinde sosyal devlet kavramına yönelik birçok farklı tanım olduğu görülmektedir. Dilnot (1995:1)'a göre sosyal devlet halen açık bir şekilde tanımlanmamış uluslar arası bir kavramdır. Gümüş (2010), çoğu yazar tarafından sosyal devletin zor tanımlanabilecek bir kavram olarak nitelendirildiğini ifade etmektedir. Fakat sosyal devleti tanımlamada bazı çabalar görülmektedir. Sosyal devlet kavramına yönelik pek çok farklı bakış açısıyla yapılan tanımlamalar; sosyal devletin genel amacı ve niteliğinden hareketle, bazı tanımlamalar ise sosyal devletin taşıması gereken özellikler açısından yapılmaktadır. Birtakım yazarlara göre sosyal devlet tanımlanırken "*refah*" kavramı esas alınarak somutlaştırma yapılmaktadır. Diğer bakış açısına göre sosyal devlet tanımlaması sosyal devletin olmadığını dikkate alarak yapılmaktadır.

Doğan (2002) sosyal devletin ekonomik ve sosyal anlamda düşük seviyede olan bireylere yönelik devletin yapıcı hizmetlerde bulunması gerektiğini öne sürmektedir. The Encyclopaedia Britannica'da sosyal devlet; zenginliğin dağılımında adalet, insanlara sunulacak fırsat eşitliği, asgari geçim standartlarına ulaşamayan bireylere karşı kamununun sorumlu olması ilkelerini temel alınarak oluşturulmuş bir kavram olarak görülmektedir (Buğra ve Keyder, 2010:160). Candan ve Erol (2017)'a göre sosyal devlet "*jandarma devlet*"inin karşıtı olarak kurgulanmıştır. Brigs (1961) üç temel özelliğini esas alarak bir sosyal devlet tanımı yapmıştır. Bu özellikler; toplumda iş ve bazı değerli mallara sahip olamayan bireylerin çalışma ve yoksulluk durumlarına bakmadan toplumda yaşamını minimum seviyede devam ettirebileceği gelirin garanti edilmesi, ortaya çıkabilecek bazı olumsuz durumlara (hastalık, yaşlılık ve işsizlik vb.) karşı toplum üyelerinin korunması ve toplumun tüm kesimine ayırım yapılmaksızın en iyi yaşam standartlarının sunulması olarak ifade edilebilir. Ridder (akt. Gören, 2000)'e göre ise sosyal devlet üç boyuta sahip bir yapıdır. İlk boyut; devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını kullanarak sosyal ve hukuki yapının birbirleriyle uyum içerisinde çalışmasını sağlama, ikinci boyut; temel sosyal hakların

toplumun tamamına eşit olarak sağlanması ve üçüncü boyut olarak toplumun demokratik organizasyonunu sağlayarak devlet ve toplumun homojen bir şekle bürünmesini sağlamaktır.

Sosyal devlet tanımlanırken kullanılan bir diğer ifade olan “refah”, sosyal yardımların yerine getirilmesi ve insanların karşılaştıkları olumsuzlukların giderilmesi şeklinde daha kapsamlı bir anlama gelen bir kavramdır. Buradan hareketle sosyal devletin toplumsal sorunları gidermede, sosyal yardımlar sağlamaya çalışan bir yapıdan daha fazlası olduğu düşünülebilir (Beyaztaş, 2002:5). “*Refah devleti* (welfare state)” kavramı ilk olarak, savaş dönemindeki Nazi Almanyası’nda “otoriter devlet (power state)” ile savaş sonrası müttefik devletlerin yeniden inşa edilmesi isteğini ortaya koyan “*refah devleti* (welfare state)” kavramlarını birbirinden ayırmak amacıyla Archbishop Temple tarafından İngiltere’de kullanılmıştır (Pierson, 1991:102 akt. Aktan ve Özkıvrak, 2008: 10). Refah kavramı temelinde yapılan tanımlamalarda sosyal devletin başlangıç seviyesini sosyal devlet giderlerinde Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) oranını temel alan bir ölçünün varlığı görülmektedir (Starken, 2006:115). Ancak temel alınan bu ölçüt her zaman doğru olmayabilir. Nitekim zaman içerisinde sosyal devlet anlayışını benimseyen devletler GSYH’ dan ayrılan payın belirli oranlarda azaltmaları yada sosyal harcamaların azaltılmaması bu ölçütün doğruluğunun her zaman kesin olduğunu ifade etmeyebilir (Pierson, 2001:104).

Sosyal devleti tanımlamaya yönelik farklı bakış açılarının yanında; sosyal devlet yerine refah devleti kavramının da kullanıldığını görülmektedir. Bu nedenle ifade edilen her iki kavram arasındaki bağlantının da açıklanması gerekmektedir. Batı toplumlarında kullanılan “refah devleti” kavramının sosyal devletten farklı bir kavram olmadığı ilgili literatürde görülmektedir (Kapani, 1982:5; Örucü, 1972; Tanör, 1978).

2.1.2. Sosyal Devletin Ortaya Çıkışı ve Dünya da Gelişimi

Eski Yunan ve Roma’da devlet; politikacılar, komutanlar, filozof ve sanatçılar gibi belirli ve dar bir kesimin çıkarlarını koruyan kurum şeklinde görülmektedir. Bu dönemlerde devletin ayrıcalıklı olarak nitelendirilebilecek gruplara hizmet etmesi, toplumsal sorunlara bu kesimler açısından yaklaşması sosyal devlet anlayışına uzak bir yaklaşımda olduğunun göstergesi olarak ifade edilebilir (Talas, 1991).

Orta çağda eski Yunan düşüncesi ile birlikte Hıristiyanlığın toplumsal anlamda etkinliğinin artması bazı tartışmaların meydana gelmesine sebep olmuştur. Eşitlik, çalışma karşılığında alınacak adil ücret, özel mülkiyet ve adil fiyat konularında çıkan tartışmalar hem Hıristiyan öğretisi hem dönemin düşünürleri tarafından birçok farklı açıdan ele alınmıştır. Bazı düşünürler gerekli durumlarda devletin sorunlu alanlara müdahale etmesi gerekliliğini ortaya koyan ifadelerde bulunmuşlardır. Hıristiyan öğretilerinin ve dönemin düşünürlerinin yoksulluk ve muhtaçlık konularında insanlara yardım edilmesini destekler nitelikte olması günümüzün modern sosyal adalet fikrine ve sosyal devlet uygulamalarına yönelik ilk çabalar olarak kabul edilmektedir (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 61-62). Bu düşüncüyü desteklemesi açısından Şenel (1995)'de sosyal devlet anlayışına yönelik ilk belirtilerin orta çağ döneminde ortaya çıktığını ifade etmektedir.

İngiltere'de 1388, 1576 ve 1601 yıllarında ortaya konulan yoksulluk yasaları sosyal devlet anlayışını destekler nitelikte çalışmalar olarak ifade edilebilir. Bu yasalar genel anlamda yoksullardan çalışabilecek durumda olanlara iş temin edilmesini ve çeşitli gruplara ayrılan yoksullara farklı davranılmasını öngörür niteliktedir. Ayrıca 1601 yılında hazırlanan yoksulluk yasası her bölgenin kendi yoksullarından sorumlu olmasını ve güçsüz yoksulların (yaşlı ve hastalar) düşkünler evinde barındırılmasını desteklemektedir. Avrupa'da yakın tarihli savaşların meydana gelmesi ve toplumun uzun yıllar savaş şartlarında yaşaması birtakım sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Enflasyon, işsizlik ve salgın hastalıkların artması ve yoksulluğun yaygınlaşması yerel anlamda bu sorunlara müdahale edilmesine yol açmıştır. Bu yasalar 1800'lü yıllarda sanayileşme çabalarının sonucunda meydana gelen kırdan kente göç hareketleri sebebiyle yetersiz kalmaya başlamıştır (Sözer, 1997; Barr, 1993: 14).

Modern olarak sosyal devlet anlayışının kökenleri 19.yy'ın sonlarına dayanmaktadır (Jakson, 2005). Geçmiş dönemlerde toplumun yoksul kesimlerine yönelik hazırlanan yasalar yaklaşık dört yüzyıl boyunca yürürlükte kalmıştır. 1834 yılında çıkarılan yasa ile daha önce hazırlanan yoksullara yardım yasasında birçok değişiklik meydana gelmiştir. Bu sebeple 1834 yasası daha sonra meydana gelecek gelişmelerin kökenlerinden birisi olarak ifade edilmektedir (Aktan ve Özkıvrak, 2008).

1840 ve 1850'li yıllarda emek gelirlerinde bir durağanlaşma görülürken sermaye gelirleri artış göstermiştir. Emek sahibi işçi sınıfının içinde yaşadığı olumsuz koşullara yönelik tepkileri önemli mücadeleleri beraberinde getirmiştir (Gemalmaz, 2003). 1848 yılında gerçekleşen işçi devrimi o dönemde yaşanan sınıf mücadelesinin somut bir göstergesi olarak dikkat çekmektedir (Akad ve Dinçkol, 2006). Meydana gelen devrim sonrasında hiçbir alana karışmayan devlet anlayışı terk edilerek sosyal ve ekonomik yaşama devletin müdahalesi anlayışıyla birtakım sorumluluklar yüklenmiştir. Yaşanan bu gelişmelerden sonra devlet toplumunun refahını artırmayı hedefleyen sorumluluklarda belli bir artış meydana gelmiştir (Kapani, 1993). 1880'li yıllarda ise yaklaşık yarım yüzyıldır devam eden sanayileşme süreci sermaye sahiplerinin koşullarını iyileştirirken emekçilerin yaşam standartlarında herhangi bir iyileştirme etkisi göstermemiştir. Bu olumsuz ekonomik düzenin sosyalist odaklı yeni arayışlara yönelmesine sebep olmuştur (Piketty, 2014). Nitekim Aydın ve Çakmak (2017) sosyal devleti, oluşumunda sanayi devriminin yoksulluğa sürüklediği işçi sınıfının verdiği yansıma olarak tanımlamaktadır. 19. yy.'ın sonlarından itibaren emek sahiplerinin düzene karşı yaptıkları itirazlar devletin toplumsal yaşama ve bölüşüm ilişkilerine yönelik müdahalede bulunmasının siyasi bir harekete dönüştüğü görülmektedir. Üretim ve paylaşım ilişkilerinin piyasa tarafından belirlenmesine yönelik dile getirilen itirazlar “liberalizmin düşüşü” ve “sosyalizmin gelişimi” olarak ifade edilmiştir (Briggs, 1961: 17-18).

Almanya, sosyal devlet olma hedefiyle birtakım girişimlerde bulunan ilk devlet olarak gösterilebilir (Aydın ve Çakmak, 2017). Bu fikri destekleyici girişimlere ait istatistiksel veriler şu şekildedir; iş kazası sigortası (1871), sağlık sigortası (1883), ve emekli maaşı uygulaması (1889). Sosyal devlet uygulamaları olarak nitelendirebileceğimiz bu girişimler Almanya tarafından ilk olarak gerçekleştirilmiştir ve hatta Hanneson (2015)'a göre 1900'lü yılların başlarında İngiliz liderlerinin benzer programları kendi ülkelerinde uygulama girişimlerinin olduğunu ifade edilmektedir. Ayrıca Bismark (1883) tarafından yürürlüğe konulan sağlık sigortası programı sosyal devletin ilk uygulaması olarak söylenebilir.

Tablo 2.1. Bazı Sigorta Uygulamalarının Devletlerde Başlangıç Tarihi

	Sağlık Sigortası	Emekli Maaşı	İş Kazası Sigortası
Almanya	1883	1889	1871
İngiltere	1911	1908	1897

Fransa	1898	1895	1898
İtalya	1886	1898	1898
ABD	-	1935	1930

Aktan ve Özkıvrak, 2008: 67.

Sosyal devlet 1880'li yıllardan itibaren liberal kapital sistemde olan merkez ülkelerinde uygulamaya konulan sigorta programlarının zamanla genişletilmesi sonucunda ilerleme kaydetmiştir. Birinci dünya savaşının sonlarından itibaren ise merkez ülkelerinden on tanesi toplumu işsizliğin getirilerine karşı güvende tutmayı sağlamak amacıyla devlete sorumluluk yükleyen programları uygulamayı kabul etmişlerdir (Aydın ve Çakmak, 2017).

Sosyal devletin sağlama ve gelişim gösterme dönemi I. Dünya Savaşından sonra başlayan dönemdir. Bu dönemde daha önceki yıllarda sosyal devlet anlayışına yönelik atılan adımların sonuçları ortaya çıkmıştır. Sosyal devlet anlayışına yönelik I. Dünya Savaşı öncesinde yapılan yasal düzenlemeler 1920'li yıllardan itibaren devletlerin sosyal faaliyetlere yönelik harcamalarında önemli bir artış meydana getirmiştir. Aslında bu dönemde devlet sosyal harcamalara belli oranda kısıtlama getirmiş olsa da yapılan hukuki düzenlemeler ve toplumlarda meydana gelen nüfussal değişimler sosyal harcamaların artmasını tetiklemiştir (Aktan ve Özkıvrak, 2008). 1929 yılında meydana gelen ekonomik buhran nedeniyle sosyal harcamalarda bir azalma gerçekleşmiştir. Bu durum sosyal devlet olgusunda bazı aşınmalara neden olmuştur (Öztürk, 2015: 51). Ancak yaşanan ekonomik buhranın ardından devletin piyasaya müdahalede bulunmasını meşru kılan yeni bir teori ortaya (Keynesian Teori) çıkmıştır. İktisadi alanda devleti özne konumunda gören bu teorinin önermeleri ile sosyal devlet anlayışının somutlaştırılmasında gerçekleştirilen uygulamalar ile paralellik göstermektedir. Bu şartlar doğal olarak sosyal devlet anlayışının gelişimine olumlu bir zemin hazırlamıştır (Kara, 2015: 82). Yaşanılan 1929 buhranının ardından ABD'nin benimsediği politikaların sosyal devletin olgunlaşma sürecine katkısı önemlidir. 1930'lu yıllardan itibaren ABD hem yatırım yapan hem de üretici konumunda devleti ön plana çıkarmış ve bu girişimle işsizlik ve ekonomik durgunluğu ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Dönemin Amerikan başkanı Roosevelt “işsizlere devlet yardımı hayırseverliğin ötesinde bir sosyal görev olarak yapılmalıdır” sözü ile devletin sosyal boyutunu ön plana

çıkartmıştır. 1935 yılında çıkarılan sosyal güvenlik yasası ile devletin çalışanlara verdiği güven hukuki bir zemine taşınmıştır (Aydın ve Çakmak, 2017: 12).

Pierson ve diğer bazı düşünürler tarafından "altın çağ" olarak adlandırılan 1945 ile 1975 yılları arasındaki dönem sosyal devletin önemli birçok gelişme gösterdiği dönem olarak gösterilmektedir. Bu dönemde sosyal devletin göstermiş olduğu önemli gelişim çeşitli faktörlere bağlı bir şekilde meydana gelmiştir. Vatandaşların ulusal refahtan aldıkları payın artırılması amacıyla daha geniş ve evrensel bir sosyal devlet düşüncesi benimsenmiştir. Devletlerin elinde bulundurduğu kaynakların artması bireylere ekonomik refahı sağlama noktasında devletlere daha fazla sorumluluk yüklemiştir. Ayrıca devletler ekonomik büyüme ile vatandaşların tam istihdamını dengeli bir şekilde yürüterek geçmişte ortaya çıkan problemlere birtakım önlemler almıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan bu gelişmeler emek ve sermaye sahiplerinin çıkarlarında gösterdikleri uzlaşma ile mümkün olmuştur (Pierson, 2001:121-122).

Japonya, ABD ve Batı Avrupa ülkelerinde 1968 ve 1973 yıllarında üretimden elde edilen kâr giderek azalmış ve Avrupa'da işçiler arasında 1968-1970 arasında grev yapma dalgası yayılmaya başlamıştır. Ayrıca ABD'de bütçe açığına bağlı olan büyümenin çok fazla yükselmesi sonucunda enflasyon da beraberinde artmıştır (Sarıca, 2008: 48). 1970'li yılların ortalarına gelindiğinde ise dünya çapında birinci ve ikinci petrol krizleri ile karşı karşıya kalınmıştır. 1973 yılındaki petrol krizi sonucunda sosyal politika ile sağlanan toplumsal uyum ve uzlaşma ortamı bozulmuştur. Yeni bir ekonomik düzen küreselleşme ve artan rekabet sonucunda ortaya çıkmaya başlamıştır. Devletin ekonomik ve sosyal hayat ile ilgili yaklaşımı yeniden değerlendirilmeye başlanmış ve kârını artırmak isteyen işverenler yeni bir üretim teknik ve tarzını aramaya koyulmuşlardır. Bu süreçte sosyal aktörler arası uzlaşma yerine çatışma ortaya çıkmıştır. Bu değişiklik sonucunda ilk olarak çalışanlar olmak üzere sosyal devletin uyguladığı politikalardan faydalananlar olumsuz etkilenmiştir (Ersöz, 2011: 50).

Sosyal devlet, başta Avrupa'da olmak üzere tüm dünya çapında krize girmiştir. Neoliberalizm anlayışı ve küreselleşmenin de etkisiyle sanayiye dayalı toplum düzeninden bilgi çağına dayalı topluma, ulusal düzeyde kapitalizm

anlayışından küresel çapta kapitalizm anlayışına geçiş, sosyal devlet krizinin ortaya çıkma sebepleri olarak görülmektedir (Özdemir, 2007: 3).

Ayrıca 1970’li yıllarda yaşanan sorunların nedeni olarak sosyal devlet anlayışı ile devletin piyasalara müdahale etmesi, insan gereksinimlerine cevap vermediği, iş gücü yaratmadığı ve yoksulluğu artırdığı gerekçesiyle anti-liberal ve paternalist bir sistem olduğu belirtilmeye başlanmıştır (Ersöz, 2003: 128-129). Yaşanan ekonomik krizler sonucunda sosyal devletin altın çağı sona ermiştir. Artan işsizlik ve ekonomik büyümenin yavaşlamasının etkisiyle sosyal devlet değişmeye başlamıştır (Yay, 2014).

Sosyal devlet anlayışına sahip olan ülkeler içinde buldukları krizden kurtulmak için birtakım uygulamalar gerçekleştirmişlerdir. Bunun en önemli örneği ise reformların ciddi boyutlarda gerçekleştiği İngiltere’dir. İngiltere’de; asgari ücret uygulaması kaldırılmış, haftalık çalışma saatleri serbest hale getirilmiş, işçilerin geceleri ve hafta sonları çalışmaları mümkün kılınmıştır. Sendikalaşma duraksamaya başlamış ve ücret talep etme ve verme ikili görüşmeler ile belirlenmiştir. Kadrolu işçiler yarı zamanlı çalışmaya başlamıştır. Bu durum sadece İngiltere için geçerli değil diğer ülkeler içinde aynı hale gelmiştir. Nitelikli kişiler hariç diğer işçilerin çalışma koşulları uygun değildir. Ayrıca vergilerin artması ve gelirin düşmesi sosyal devletin harcamaları finanse etmesi açısından olumsuz etkilemiştir. Fakat sosyal devlet bu olumsuz gelişmelere rağmen çözüm yolu olarak vergilerin azaltılmasını ve çalışma koşullarının serbestleşmesini denemektedir. Bu durum sosyal devletin yaşadığı krizi aşmaktan ziyade daha da fazla zora sokmaktadır. Çünkü sorunlar sadece bunlar değildir ve sosyal politika tedbirlerini esnek bırakıp sermaye yatırımlarını artırmak çözüm yolu olarak görülmemektedir. Belirsiz bir küreselleşme sürecinde sosyal uzlaşmayı uzak tutmak sosyal devleti tehlikeye atabilir (Çelik, 2008: 308-309).

Altın çağını yaşayan sosyal devlet krizlerin etkisiyle birlikte etkisini yitirirken yeni bir ekonomik düzen anlayışı olarak “Neoliberalizm” veya “Yeni Sağ” gibi söylemler ortaya atılmaya başlanmış ve kapitalist piyasa anlayışı hızla yaygın hale gelmiştir (Marangoz, 2001: 83). 1970’li yılların sonlarında neoliberal anlayış etrafında devletin sosyal ve ekonomik yaşamda etkisinin azalması gerektiği fikri yayılmaya başlamıştır (Yay, 2014).

Neoliberalizm 1980 sonrasında az gelişmiş ülkeleri küresel piyasalara katarak gelişmeye başlamıştır. Küreselleşme, neoliberal ekonomi anlayışıyla birlikte uluslararası finans kuruluşları aracılığıyla az gelişmiş ülkeleri de ekonomiye dâhil etmeyi sağlayacak finans akımları ile gerçekleşmiştir. Yaşanan olumsuz olaylar sonucunda 1980’li yıllar küresel dalganın başlangıç yılları olmuştur. Dönemde alternatifi olmadığı düşünülmesini sağlayan bir takım şartların yanında Sovyetler Birliği’nin dağılması ve sosyal devlet anlayışına sahip ülkelerin neoliberal dönüşüme girmesi ile birlikte küreselleşmenin etkisi karşılıklı bir etkileşimi artırmış ve az gelişmiş ülkelerde “başka alternatif yok” düşüncesinin yaygınlaşmasına etki etmiştir (Şenses, 2004: 3-4).

1980’li yıllarda halkın sosyal devlete ihtiyacı artmaya başlamıştır. Bunun temel nedeni de neoliberal ekonomi anlayışı ve küreselleşmedir. Çünkü bu iki olgunun yerleşmeye başlaması sosyal güvenceyi azaltmış ve yoksulluğu artırmıştır. Devlet bir yandan yeni sosyal güvenlik ile ilgili yasal düzenlemelere yer verirken bir yandan da sosyal politikanın temel uygulamalarını özelleştirmeye başlamıştır. Devlet tarafından yapılmayan ve sosyal politika kapsamında değerlendirilen hizmetler yerel yönetimlere ve STK’lara bırakılmıştır (Aysan, 2008: 64).

1980’den sonra sosyal politika uygulamalarının sivil toplum ve piyasa tarafından yapılması öngörülmüş ancak bu mümkün değilse piyasa şartları etrafında devlete sosyal politika üretme ve dağıtılma sorumluluğu verilmiştir. Daha az devlet sloganı altında devletler küçülmeye ve giderek özelleştirmeye ve kamu harcamalarını kısma yönelik politikalar uygulamaya başlamıştır. Yaşanılanlar karşısında devletlerin sosyal politikaya karşı yaklaşımı, sosyal yardım ve hizmetlere ayrılan kaynakları azaltıcı ve faydalanma koşullarını zorlaştırıcı ve yapılması zorunda kalınan sosyal politikaların da piyasa şartları içerisinde gerçekleşmesi gerektiği yönündedir (Ersöz, 2011: 40-41).

2.1.3. Türkiye’de Sosyal Devletin Gelişimi

Sosyal devlet Batı toplumlarında ortaya çıkmış ve 20. yy.da büyük ilerleme göstermiştir. Sanayileşme hareketleri, ekonomik sıkıntılar ve dönemin şartlarının sosyal devletin oluşumuna ve gelişimine etkisi oldukça fazla olmuştur. Türkiye’de ise durum Batı toplumlarından farklı bir şekilde gerçekleşmiştir. 16. yy.da uygulamaya konulan kapitülasyonlar ile başlayan, 19. yy.dan itibaren ise idari ve askeri alanlarda

yapılan reform hareketleri sosyal devletin ortaya çıkışında etkili olmuştur. Bu yıllarda diğer Batı toplumlarına bezlerlik teşkil edecek şekilde sosyal güvenlik kurumlarının temelleri atılmıştır. Ancak Türkiye'de sosyal devlet anlayışı yönetimde etkin olan grupların ve askeri aydınların yönetsel anlamda modernleşme çabaları sonucunda meydana gelmiştir. Batı toplumlarındaki gibi bir ortaya çıkış süreci olmamıştır. Türkiye'de batılılaşma hedefi Cumhuriyetten itibaren daha açık bir şekilde ifade edilmiş sanayileşme ve kalkınma amacıyla başarısızlıkla sonuçlanan serbest piyasa ekonomisi 1930'lu yıllardan itibaren devletçilik politikalarına yerini bırakmıştır (Sallan Gül, 2006). Nitekim Yay (2014:151) sosyal devlet anlayışını Türkiye'de devlet merkezli, devletin biçimlendirmiş olduğu bir süreç olarak ifade etmektedir.

Türkiye'de devletin ekonomi politikaları Cumhuriyetin ilan edilmesinden önce toplanan İzmir İktisat Kongresi ile belirlenmiştir. Kongrede devlete yönelik yaşanan bu kritik süreçte ülkenin ekonomi politikalarını saptamak amacıyla hükümete tavsiye niteliğinde kararlar alınmıştır. Yapılan bu kongre ile ülkede yaklaşık on yıllık liberal politikaların benimsenmesi gerçekleşmiştir (İnan, 1982: 12). Kongrede amele yerine işçi kelimesinin kullanılması, çalışma koşulları ve sendikalaşma hareketleri, çalışma süreleri ve çalışma yaşı ve kadın işçilere yönelik birtakım kararlar alınmıştır. Asgari ücret uygulamasının hesaplanması ve ödeme takvimi, işçi ücretlerinin ödenme şekli ve hangi zamanlarda ödeneceği, emeklilik hakları ve işçi çocukların eğitimine yönelik alınan tüm bu kararlar kurulan yeni devletin sosyal politika tarihinde önemli yer tutmaktadır. Alınan bu kararların ilerleyen yıllarda geliştirilerek yasal olarak temellendirilmesi Türkiye'de sosyal devletin temellerinin atılmasında önemli bir faktör olmuştur (Koray, 2005). Alınan kararlar ile iş yaşamında ve toplumsal kalkınmayı hedefleyen İktisat Kongresi sosyal devlet anlayışının bir uygulaması olarak değerlendirilebilir (Yay, 2014).

1920 ile 1945 arası dönemde Türkiye'de sosyal politikalar ekonomi politikalarına göre gelişme göstermiştir. Bu dönemde ilk olarak çalışma koşullarına yönelik bazı yasal düzenlemeler görülmektedir. Ülkede yaşayan tüm işçileri kapsayıcı bir yasa olmasa da bölgesel anlamda iş alanlarına dikkat edilerek ayrı yasalar hazırlandığı görülmektedir. Hazırlanan bu yasalar (28.04.1921 tarih ve 114 sayılı Zonguldak ve Ereğli Havza-i Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menafii Umumiyesine olarak Furuhtuna Dair Kanun, 10.09.1921'de 151 sayılı Ereğli

Havza-i Fahmiye Maden Amelesinin Hukukuna Muteallik Kanun) bahsedilen bu dönemde sosyal devlet anlayışı bakımında oldukça önemlidir (Yay, 2014:152). Çıkarılan bu yasalar ilerleyen zamanlarda ortaya çıkacak yeni gelişmelere kaynak teşkil etmiştir. Türkiye'de kurulan ilk sosyal güvenlik kuruluğu olan "Amele Birliği" hazırlanan bu yasalardan hukuki dayanak teşkil edilerek oluşturulmuştur (Dilik, 1943: 95).

1925 yılında işçilerin tatil günlerini belirlemek amacıyla çıkarılan Hafta Tatili Kanunu, aynı yıl çiftçilerin yükünü hafifletmek amacıyla Aşar vergisinin kaldırılması, 1926 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanun'un iş yaşamı ve sosyal güvenliğe yönelik düzenlemeler barındırması, 1930 yılında çocuk ve kadın işçilerin çalışma şartlarını ve işçi sağlığını korumaya yönelik Umumi Hıfzıssıhha Kanunu bu dönemde sosyal devlet anlayışına yönelik yapılan hukuki düzenlemeler olarak ifade edilebilir (Koray, 2005:158). Ayrıca bu dönemde, çeşitli tarihlerde çıkarılan kanunlarla sosyal yardımlarla ilgili bazı düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle Çocuk Esirgeme Kurumu ve Türkiye Kızılay Cemiyeti gibi devletin dolaylı uzantıları olan oluşumlar, sosyal yardım alanında önemli görevler üstlenmişlerdir. Savaş yıllarında Kızılay'ın büyük şehirlerde oluşturduğu aşevleri, bu anlamda iyi bir örnek oluşturmaktadır (Cumhurbaşkanlığı D.D.K., 2009: 110). Bu sebeple, T.C'nin kuruluş aşamasında ciddi boyutlara ulaşmasa da sosyal yardımların önemli bir yere sahip olduğunu söylemek doğru olacaktır (Yay, 2014).

1945 ile 1980 arası yaşanan dönemde Türkiye'de tüm dünyada yaşanan demokratikleşme hareketlerine benzer hareketler meydana gelmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan gelişmelerden etkilenen Türkiye demokrasisinde çok partili yaşama geçilme çabaları sonucunu vermiştir. Bu dönemde ortaya çıkan gelişmeler sosyal devlet anlayışının Türkiye'de gelişim göstermesini desteklediği görülmektedir. Devlet ilk iş olarak işçileri korumak amacıyla gerekli yasal düzenlemeleri gerçekleştirmiştir. 1945 yılında var olan işçi kanununun uygulanması amacıyla çalışma bakanlığı ve işgücü piyasasını düzenlemek amacıyla iş ve işçi bulma kurumu kurulmuştur. 1946 yılında dernek kurma yasağı kaldırılmasının ardından bir yıl sonra ilk sendika kanunu hazırlanmıştır. Hazırlanan bu kanun ile işçilerin haklarının korunması amaçlanmış ve bu hareket sosyal devlet anlayışının gelişim sürecinde kendisine yer bulmuştur (Koray, 2005:162-163).

Bu dönemde uluslar arası alanda meydana gelen gelişmeler yakından takip edilerek Türkiye'de uygulamaya konulmuştur. Örnek olarak, 1949 yılında uluslar arası bir gelişme olan İnsan Hakları Evrensel Bildirisi Türkiye'de kabul edilmiştir. Emekli kanunu, sosyal sigortalar kanunu ve bağ-kur kanunu gibi birtakım düzenlemeler bu dönemde hayata geçirilerek sosyal devlet anlayışına yönelik adımlar atıldığı görülmektedir (Kaya, 2009).

Batı toplumlarında yaşanan sınıf mücadeleleri sonucunda devletin sosyal bir nitelik kazanması Türkiye'de böyle bir çabaya girilmeden yasalarla gerçekleştirilmiştir (Yazıcı, 1999: 33). Öyle ki sosyal devlet anlayışı Türkiye'deki anayasalarda açık bir şekilde görülmektedir. Ancak Cumhuriyet ilan edildikten sonra hazırlanan ilk anayasa sosyal devlet anlayışına uygun olmadığı söylenebilir (Yay, 2014). Sosyal devlet ilkesinin tamamıyla kabul edilmesi ancak 1961 Anayasasında gerçekleşmiştir. İlk olarak 1961 Anayasası ile devletin nitelikleri arasına giren sosyal devlet ilkesi, 1982 Anayasası ile geliştirilmiştir. 1982 Anayasasının "*Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir*" şeklindeki 2. maddesi sosyal devlet anlayışının açık bir şekilde benimsendiğini göstermektedir

1980 yılından günümüze kadar devam eden süreçte o yıllarda meydana gelen askeri darbe ile sosyal devlet anlayışının bir kenara bırakıldığı görülmektedir. Yaşanan bu olumsuz hadise sosyal devlet anlayışını olumsuz şekilde etkilemiştir. 1982 yılında hazırlanan yeni anayasa bir önceki anayasada yer alan sosyal devlet ilkesini korumuş ancak anayasa çerçevesinde kişi hak ve özgürlükleri kısıtlanarak denetim amaçlanmış ve sosyal olan durumlara karşı adım atılmıştır (Aktan, 2003). Yaşanılan bu dönemde meydana gelen 24 Ocak kararları ile başlayan sosyal devletin gerileme süreci iş başına geçen hükümetlerin neo-liberal politikalar benimsemeleriyle önceden kazanılan işçi hakları neredeyse tümüyle unutulmuştur. Devletin kamuda yapacağı harcamalarda sınırlandırmalar, devletin fonksiyonel yapısını küçültmeye gitmiştir (Ekzen, 2009).

1990'lı yıllarda sosyal devlet anlayışı ve sosyal politikalar geçmiş dönemden etkilenerken büyük oranda azalmıştır. Bu dönemden itibaren yapılması hedeflenen sosyal yardımlar, sosyal devletin adımları olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeldan

(2011)'e göre 2000'li yılların hemen başında ortaya çıkan ekonomik kriz devletin kamu harcamalarını israf gören bir anlayış doğurmuştur. Krizin ardından işbaşına gelen hükümet neo-liberal anlayışı sürdürerek devletin küçülmesi fikri önem kazanarak bu yönde adımlar atılmıştır.

2.2. SOSYAL BELEDİYECİLİK

Araştırmanın bu bölümünde sosyal belediyeciliğin ne olduğu, tarihsel gelişimi ve Türkiye’de gelişimi ele alınarak sosyal belediyeciliğin işlevleri hakkında bilgi verilmektedir.

2.2.1. Sosyal Belediyecilik Nedir?

Sosyal devlet anlayışında, ülkede yaşamını sürdüren halkın tamamına asgari yaşam standartlarını sağlamak, bu standartları mümkün olduğu seviyede yükseltmek, fırsat eşitliğini gerçekleştirmek ve kendisine yetemeyecek düzeyde engelli veya yoksul bireyleri korumak gibi konularda devlet sosyal ve ekonomik yaşama müdahale etmektedir. Sosyal Belediyecilik ise, kendi coğrafi alanı içerisinde yaşamını sürdüren bireylere yönelik kamu harcamalarının ve sosyal yardımların gerçekleştirilmesini düzenlemeye yön veren, bireylere yönelik sosyo-kültürel alanlarda hizmet sunumu amacıyla yatırım yapan, sosyal adaleti sağlamak için her türlü tedbir alan ve sosyal kontrol işlevi olan model olarak ifade edilebilir (Öksüz, 2007: 88).

Yapılan uygulamalarda yerel yönetimlerin kendi sorumluluklarını beklenen düzeyde gerçekleştirememesi sonucunda yeniden yapılandırma gündeme gelmiş ve bu duruma yönelik bazı arayışlar çoğu ülkenin gündeminde yer almıştır. Bu arayışların sonucunda uygulamaya konulan sosyal politikalar zaman içerisinde sosyal belediyecilik kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Seyyar (2008:240)'a göre, sosyal politikaları yerel düzeyde başarılı bir şekilde gerçekleştiren belediyeler sosyal devlet anlayışının yerelde yansıması olarak sosyal belediye şeklinde adlandırılmaktadır. Diğer bir tanıma göre sosyal belediyecilik, sosyal devletin vatandaşlara sağlamakta sorumlu olduğu sosyal politikaları yerel düzeyde gerçekleştirerek sosyal hizmet ve yardım sağlama anlayışı olarak ifade edilebilir (Adıyaman ve Demirel, 2011:116). Yerel anlamda belediyelerin sosyal alanlarda plan ve düzenleme işlevlerini üstlenmesi sosyal belediyeciliğin

belediyelere yüklediği anlam olarak karşımıza çıkmaktadır (Akdoğan, 2002). Sosyal belediyeçilik vatandaşlara sunulacak hizmetlerin yakın olarak yerelde gerçekleştirilmesine olanak sağlar (Öztürk ve Gül, 2012). Çelik ve Gültekin (2014) sosyal belediyeçiliği sosyal devletten uzaklaşmanın tersine sosyal devletin sorumluluğunu kendine alan toplumun tüm dezavantajlı gruplarına ayırım yapmadan eşit bir şekilde hizmet sunan anlayış şeklinde açıklamaktadır. Yapılan tanımlar incelendiğinde sosyal belediyeçiliğin üç ana kavram temelinde açıklandığı görülmektedir. Bu kavramların; sosyal politika, sosyal devlet ve yerel şeklinde olduğu ifade edilebilir. Bu kavramlara ek olarak hizmet sunma, fırsat eşitliği yaratma ve toplumun her kesimini ayırım yapmadan kapsama ifadeleri de eklenebilir.

Sosyal belediyeçilik modeli belediyeleri sadece altyapı hizmetlerini gerçekleştiren bir kurum şeklinde değil belde sakinlerinin sosyal ve kültürel yaşamına katkı sağlayan ve bu alanda görev ve sorumluluk üstlenen bir kurum şeklinde görmektedir. Buradan hareketle sosyal belediyeçiliğin yalnızca sosyal yardımlar ile sınırlandırılması doğru bir yaklaşım değildir. Sosyal yardımlar ile sınırlandırılması durumunda bir "*hayır kurumu*" ötesine geçemeyecek olan sosyal belediyeçilik sorumlu olduğu yerel halkın yaşamını devam ettirebilmesi için yeterli koşulları sağlayıcı birçok faaliyetler gerçekleştirmektedir (Sezer ve Önder, 2012).

2.2.2. Sosyal Belediyeçiliğin Tarihsel Gelişimi

Sosyal belediyeçilik veya refah belediyeçiliği olarak adlandırılan anlayışın temelleri 19. yüzyılın sonlarından itibaren modern sosyal devlet anlayışının ortaya çıkmasına dayanmaktadır. Farklı ülkelerde ve farklı dönemlerde değişim gösteren belediyelerin sosyal politika uygulamalarının ana noktada önemli sosyal politika işlevlerini yerine getirdiği söylenebilir. Belediyeler temel olarak kamu hizmeti görevi ile sorumluyken sosyal politikaların uygulanmasında merkezi yönetimin bölgesel anlamda birer temsilcisi olmuşlardır (Sezik, 2016). Yakın tarihlerde neo-liberal politikaların önem kazanması ile sosyal politikanın önemli bir aktörü olan devlet bu alandan çekilmeye başlamıştır. Bu çekilmenin sonucunda kamu ve sosyal hizmetlerde yerelleşme çabaları ortaya çıkmıştır (Güloğlu, 1999). Devletin sosyal politika uygulamalarından uzak kalması sonucunda sosyal politikaların ekonomi politikaları ile uyumu bozulmuş ve sosyal politika yalnızca sosyal yardımlar şeklinde algılanmaya başlamıştır (Karakış, 2009:154).

Kamusal anlamda yapılacak harcamaların belli alanlara ayırmada, işsizliğin çözümüne yönelik politika geliştirmede, dezavantajlı vatandaşların korunması ve maddi olarak desteklenmesinde ve yerel düzeyde sosyal adaletin gerçekleştirilmesinde yardımcı bir model olarak sosyal belediyecilik ön plana çıkmıştır (Kaya, 2003: 68) Keskin (2012) sosyal belediyeciliğin ortaya çıkışını kentlerde zor şartlar altında yaşamını devam ettiren ihtiyaç sahiplerine yönelik hizmet sunulması maksadıyla oluşturulduğunu ifade etmektedir.

2.2.2.1. Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de yerel örgütlenme belediye, il özel idaresi ve köy yönetimi olarak üçlü bir yapılanma şeklinde oluşturulmuştur. Literatürde her ne kadar sosyal “belediyecilik” olarak kullanılsa da, aslında diğer yerel yönetim birimlerinin sosyal alana dönük faaliyetleri de sosyal belediyecilik kavramının kapsamına girmektedir. Bu bağlamda literatürde “*sosyal belediyecilik*” kavramını ikame etmek üzere “*toplumcu belediyecilik*”, “*toplumsal belediyecilik*”, “*yerel sosyal politikalar*”, “*yerel sosyal hizmetler*”, “*yerel yönetimler ve sosyal politika*”, “*yerel yönetimler ve sosyal hizmetler*” kavramlarının kullanıldığı da görülmektedir. Fakat yerel yönetimlerin özellikle dezavantajlı toplum kesimlerine yönelen ve sosyal adaleti güçlendirmeyi hedefleyen faaliyetleri çoğunlukla “sosyal belediyecilik” kavramı çatısı altında incelenmektedir.

Sosyal belediyecilik çalışmalarının ortaya çıkış ve gelişimini 1854 yılından itibaren incelemek daha doğru olacaktır. Çünkü o dönemde Osmanlı İmparatorluğunun ilk belediye örgütü Paris belediyesi örnek alınarak oluşturulmuştur. 1877 yılında hazırlanan Vilayet Nizamnamesi ile devlet bünyesinde olan belediye örgütlerinin taşrada imar, yol ve temizlik işleri gibi birtakım görevleri yerine getirilmesi ile sorumlu tutulmuştur. Ancak devlet açısından dönemin ekonomik şartlarının kötü olması belediyelerin başarılı çalışmalara ortaya koymalarına engel olmuştur (Bostanoğlu, 1990).

Türkiye’de yerel yönetimlerin temellerini oluşturan yasaların ortaya çıkışı Cumhuriyetim ilanından sonra gerçekleşmiştir. 1930 yılında hazırlanan Belediye Yasası uzun zaman yürürlükte kalmış ve yakın zamanda yoğun tartışmalar etrafında ancak değiştirilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında savaş sonrası kentlerde meydana gelen tahribatlar belediyecilik sorununun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu

yıllarda 1580 sayılı Belediye Kanunu belediyelere kentsel hizmetlerin yanında sosyal politika alanında sayılabilecek birçok görevler verdiği görülmektedir (Güleç, 2008).

1946 yılında ülkenin çok partili siyasi yaşama geçmesiyle birlikte önemli hareketlenmeler gerçekleşmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında liberal ekonomi politikalarını benimseyen Türkiye’de özel sektörün ön plana çıkmaya başladığı ifade edilebilir. Bu durumun sonucunda Batı toplumlarında yaşanan kentleşme ve belediyeçilik uygulamalarından etkilenecek Türkiye’nin belediyeçilik anlayışında değişiklik meydana gelmiştir (Aydın, 2008).

1950 yılından itibaren Türkiye’de uygulamaya başlanan ekonomik ve sanayileşmeye yönelik politikaların sonucunda sanayi kentlerinin ortaya çıkması ve kırdan kente göç hareketlerinin meydana gelmesi görülmektedir. Hızlı şekilde meydana gelen göç kentlerin birçok yönden yetersiz kalmasına sebep olmuş ve düzensiz yerleşmelerin artmasını tetiklemiştir. Ortaya çıkan bu olumsuzlukların giderilmesi amacıyla yerel yönetimler kentleşme sorunlarına duyarlılık göstererek bazı çözümler geliştirmeye çalışmıştır (Ataöv ve Osmay, 2007).

1970’li yıllara gelindiğinde ülke şartlarının giderek olumsuzlaşması toplumda ekonomik olarak büyük sıkıntıları meydana getirmiştir. Yerel halk sorunların çözümü için kendisine en yakın birimler olan yerel yönetimlerin sorumlu olduğu düşüncesiyle girişimlerde bulunmuştur. Ancak yaşanan bu dönemde yerel yönetimleri ile merkezi yönetimlerde var olan siyasi görüş ayrılıkları sorunların çözümünde kullanılacak kaynak aktarımında bazı gecikmelere ve sorunlara neden olmuştur. Bu sebeple belediyeler kendi sorumluluğundaki bölgelerde kendilerince daha etkin olmalarının zorunluluğunu görmüşlerdir (Öztürk ve Gül, 2012). Bu şartların yaşandığı dönemde toplumcu belediyeçilik anlayışı genel olarak sol düşünceye sahip iktidarlar tarafından uygulamaya geçirilmiştir. Bu dönemde özellikle Ankara Belediyesinin gerçekleştirdiği sosyal belediyeçilik uygulamaları diğer belediyelere örnek teşkil etmiştir. Bugünkü anlamda, sosyal belediyeçilik uygulamaları 1970’li yıllardan sonra başlamıştır. 1970-1980 arası toplumcu belediyeçilik anlayışı, genel olarak sol düşünceye sahip iktidarlar tarafından uygulanmıştır.

1980 yılı ve sonrasında yaşanan dönemde siyasal yaşamda daha fazla etkin olan muhafazakâr siyasal partilerin benzer etkin çalışmaları yönetimlerini yaptıkları

belediyelerde de görülmektedir. Bu dönemde sosyal belediyeçilik uygulamaları iki farklı bakışta görülmektedir. İlk anlayış sosyal belediyeçilikte gönüllülük ve yardımseverliğin ön plana çıktığı sosyal yardım anlayışının siyasi kaynak olarak görüldüğü diğeri ise sosyal belediyeçiliğin popülist olarak görülmesi şeklindedir (Gürkan, 2011). 1980'li yılların sonrasında belediyeler merkezi yönetimden önemli ekonomik destek sağlamaya başlayınca daha önceleri merkezi yönetimin gerçekleştirdiği daha büyük hacimli uygulamaları yapmaya başlamışlardır (Göymen, 2004:40). Sosyal belediyeçilik uygulamaları büyükşehir belediyelerinde özellikle 1995 yılı ve sonrasında klasikleşen bir hal almıştır. Günümüzde iktidarı elinde bulunduran hükümet dönemi de dahil olmak üzere yerel yönetimler ve diğeri devlet kurumları göç eden ve muhtaç olan bireylere destek olma noktasında ana kaynak olmaktadır (Yıldırım, 2008: 243).

2.2.3. Sosyal Belediyeçiliğin İşlevleri

Sosyal belediyeçilik, belediyelerin sosyal hizmet alanında işlevini artıran ve toplumsal yaşamda hizmetlerin gerçekleştirilmesinde daha etkin bir rol oynamasını sağlayan bir anlayıştır. Bu işlevler Batı toplumlarında gönüllülük esasına dayanan özel sektörün aktif rol oynamasıyla, ülkemiz geçmişinde ise vakıflar aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Devletlerin zaman içerisinde benimsedikleri politikalar sosyal devlet anlayışını ve sosyal belediyeçiliği etkilemiştir. Yakın zamanda daha çok neo-liberal politikaların uygulamaya konulmasıyla merkezi yönetimlerin ekonomik ve sosyal yaşama müdahalesi azalmış ve devlet yerini yerel yönetimlere bırakmıştır.

Klasik anlamda belediyeçilik ve sosyal belediyeçilik şeklinde belediyeçilik anlayışı göz önünde bulundurularak sosyal belediyeçiliğin daha anlaşılır olabileceği düşünülmektedir. Klasik belediyeçilik ile sosyal belediyeçilik anlayışı sahip oldukları düşünce bakımından birbirlerinden farklılık göstermektedir. Sosyal belediyeçilik neo-liberal anlayışa sahipken klasik belediyeçilik devletçi bir anlayışa sahiptir. Diğeri bir farklılık sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları açısındandır. Klasik belediyeçilik uygulamalarında devletçi anlayış benimsenmesi sebebiyle hizmet sunumunu doğrudan belediye tarafından gerçekleştirilir. Ancak sosyal belediyeçilikte neo-liberal politikaların etkisiyle özelleştirme ve piyasacı bir anlayışla hizmetler gerçekleştirilmektedir. Merkeziyetçiliğin daha baskın olması sebebiyle klasik

belediyecilikte demokratik katılımın sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sebeple toplumun tamamına yansız ve adaletli bir şekilde hizmet sunumunda dikkatli olunurken, sosyal belediyecilik anlayışında girişimcilerin ön plana çıktığı ve desteklendiği görülmektedir (Koç, 2015).

Anayasamızda yer alan sosyal devlet kavramının yerel düzeyde tamamlayıcısı sosyal belediyecilik anlayışdır. Zaman içerisinde sosyal belediyeciliğin algılanmasında gecikme yaşanmış olsa da sosyal belediyecilik son yıllarda önemli bir noktaya gelmiştir. Belediyelerin sosyal belediyecilik noktasında işlevleri dört başlıkta ele alınacaktır.

2.2.3.1. Sosyalleştirme, Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon

Sosyalleşme toplumsal yaşam içerisinde gerçekleşen bir süreçtir. Bu süreçte bireyler içinde yaşadığı toplumun bir parçası olma, toplumun beklentilerine ve kendisine ait sorumlulukları anlama ve toplumun diğer üyeleriyle uyumlu şekilde yaşamını sürdürmeyi öğrenirler. Bu anlamda toplumsal problemlerin cezalandırıcı konumunda direk sorumluluk sahibi olan belediyelerin sosyal eğitim işlevini yerine getirdiği söylenebilir. Topluma rahatsızlık veren durumlar ve mahallelerin temizliği gibi durumlar bu eğitim işlevine örnek gösterilebilir. Kısaca vatandaşların toplumda davranışlarının nasıl olması gerektiği konusunda belediyelerin sosyal eğitim işlevi tamamlayıcı bir uygulama olarak ifade edilebilir (Akdoğan, 2006).

Bölge halkının rehabilitasyonu sosyal belediyecilik bakımından önemli olan bir konudur. Rehabilitasyon işlevi yalnızca fiziki hastalıklar veya engellilik durumu olan bireylerin tedavi edilmesi olarak anlaşılmamalıdır. Zaman içerisinde rehabilitasyon uygulamalarında meydana gelen değişiklikler bireysel veya grup olarak rehabilitasyonunun kapsamında bir genişleme meydana getirmiştir. Son dönemde sosyal uyum sorununun rehabilitasyon uygulamalarının kapsamına girmesiyle sosyal belediyecilik anlamında rehabilitasyon uygulamalarını gündeme getirmiştir.

Şehir hayatındaki sosyal yapının rehabilitasyonu (Şen, 2007:4);

- ✓ Vatandaşların kent algılarıyla kendilerini özdeşleştirmeleri,
- ✓ Vatandaşların kente ait ve mensup olma hislerinin gelişimine,

- ✓ Vatandaşların kenti sahiplenme ve kente uyum duygularının güçlenmesine,
- ✓ Vatandaşların "şehircilik bilincinin" artırılmasına,
- ✓ Vatandaşların kenti bir bütün olarak algılamalarına katkıda bulunmaktadır.

2.2.3.2. Mobilize Etme, Yönlendirme, Kılavuzluk ve Rehberlik Etme

Vatandaşların toplumsal anlamda karşılaştıkları problemlerin çözümünde rehberlik etme, vatandaşlara bazı durumlarda yönlendirmelerde bulunma ve vatandaşlara yönelik danışmanlık yapma gibi işlevler sosyal belediyeçilik modelinde gerçekleştirilmektedir.

Halkın sorunlarının ne şekilde ve kimler tarafından giderilebileceği konusunda bireylere yardımcı olmak belediye örgütlenmesinin sosyal hizmet faaliyeti olarak ifade edilebilir. Toplumsal anlamda muhtaç kesimlere yönelik yemek hizmeti, sığınma evleri veya yerel halkın ihtiyacına göre uygulamaya konulan kütüphaneler ve belediyelerin yapmış olduğu diğer buna benzer hizmetler kurumsallık anlamında gerçekleşmektedir (Koç, 2015).

2.2.3.3. Yardım Etme ve Gözetme

Belediyeler kendi alanlarında yardıma muhtaç bireylerin varlığından ve sayısından kolaylıkla haberdar olmaktadır. Kendi kendine yetemeyen vatandaşların asgari geçim standartlarının sağlanması ve bu vatandaşlara yönelik ilaç, gıda, kömür ve tekerlekli sandalyeler gibi yardımlarda bulunmaktadır. Mevsimsel anlamda yaşanan zorlukların en aza indirgenmesi soğuk kış günlerinde bireylerin zor durumlarda kalmamaları için çalışan başka herhangi bir kurumun mevcut yapıda olmayışı bu işlevleri belediyeye yüklemektedir (Uzun, 2013).

2.2.3.4. Yatırım

Mahalli idareler yerel halkın yaşanan geçim sorunlarını ortadan kaldırma amacıyla bazı önlemler alamadığı durumlarda kolaylaştırma amacıyla bazı hizmetler gerçekleştirmektedir. Ekmek fabrikaları, sağlık ocakları, aşevleri ve kütüphaneler bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu hizmetlerin gerçekleştirilmesinde sorumluluk sahibi olan örgütlenmenin bazı yatırımlar gerçekleştirmesi zorunludur (Akdoğan, 2002).

2.3. ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLERİN YASAL DAYANAKLARI

Engellilere yönelik hizmetlerin yasal dayanakları ulusal ve uluslararası olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ulusal dayanaklar; kanunlar, KHK, yönetmelikler, genelgeler, kalkınma planları ve hükümet programlarıdır. Uluslararası yasal dayanaklar ise; BM, AB ve Avrupa Konseyi ile yapılan anlaşma, sözleşme, bildirme ve kararlardır. Araştırmanın birinci bölümünde uluslararası dayanaklar açıklanıp yer verildiği için bu bölümde sadece ulusal dayanaklar hakkında bilgi verilmektedir.

Ülkemizde engellilere yönelik hizmet sunmada temel alınan ilk dayanak anayasadır. İkinci temel dayanak ise kanunlar ve KHK'lardır. Bu birinci ve ikinci temel kaynaklar ile plan, program ve uygulamalar belirlenir ve bunların nasıl uygulanacağı, neye göre düzenleneceği, kimleri veya neyi kapsadığı gibi detaylı açıklamalar da yönetmelikler ve genelgeler ile belirlenir.

2.3.1. 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Türkiye’de engellilerin anayasal hakları bulunmaktadır. 1982 Anayasası’nın 10. maddesinde herkesin kanunlar önünde eşitliği kabul edilmiştir. Ayrıca 2004 yılında Anayasa Referandumu ile birlikte kadın ile erkeğin aynı haklara sahip olduğu ve devletin de bu hakları sağlamakla yükümlü olduğu anayasaya dahil edilmiştir. 2010 yılında yapılan Anayasa Referandumu ile “*çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimler ile birlikte malul ve gaziler*” için alınacak önlemlerin bu eşitlik ilkesine aykırı olmadığı belirtilmiştir.

1982 Anayasası’nda engelli hakları hem dolaylı hem de doğrudan “*Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler*” bölümünde düzenlenmiştir. Dolaylı olarak engelli hakları şunlardır:

- ✓ Devletin aile birliği içerisinde huzur ve refahı sağlamada özellikle anne ile çocuğun korunması için gerekli önlemleri alması (41. Madde),
- ✓ Her çocuğun korunma ve bakımdan yararlanması (41. Madde),
- ✓ Çocuklara karşı her türlü şiddet ve istismara karşı devlet tarafından koruyucu önlemlerin alınması (41. Madde),
- ✓ Eğitim ve öğretim hakkından kimsenin yoksun bırakılmaması (42. Madde),
- ✓ Herkesin çalışma hakkı ve ödevine sahip olması (49. Madde),
- ✓ Herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olması (60. Madde).

1982 Anayasası'na göre doğrudan engelli hakları şunlardır:

- ✓ Özel eğitime ihtiyaç duyulması halinde devletin topluma yararlı olacak önlemler alması (42. Madde),
- ✓ Bedeni ve ruhi yetersizliğe sahip olanların çalışma şartlarına göre özel olarak korunması (50. Madde),
- ✓ Sakatların korunması ve toplumsal yaşama uyum sağlama için önlemler alınması şeklinde ifade edilmektedir (61 madde).

Şişman (2011: 172) anayasamızda yer alan 10., 50. ve 61. maddeleri doğrudan engellilere yönelik düzenlemeler olarak ifade etmiştir. Ancak dolaylı olarak, yukarıda da belirtildiği gibi genellemeler içeren maddeler engellileri kapsayıcı niteliktedir.

2.3.2. Kanunlar

Engellilere yönelik hizmet sunmada önemli bir yere sahip olan ikincil dayanaklar kanunlardır. Engellilerin yaşadıkları olumsuz durumlar karşısında önlemler alma, haklarını savunma, toplumsal yaşama katılımını kolaylaştırma ve gereksinimlerini karşılama bakımından ülkemizde engellilerle ilgili hizmetler sunulmaktadır. Bu hizmetler temelde anayasal olan dayanaklara bakılarak ve ardından kabul edilmiş kanunlar temelli yapılmaktadır.

2005 yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı "Engelliler Hakkında Kanun"un temel amacı birinci maddede şu şekilde açıklanmaktadır; "*engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır.*" Bu madde ile engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımı, toplumun diğer üyeleri ile eşit olmaları ve engel durumlarını ortadan kaldırmaya yönelik bazı tedbirler alınması amaçlanmıştır.

Engelliler yönelik eğitim, bakım ve sağlık, erişebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ile istihdam hizmetlerinin temel aldığı kanunlar başta 5378 sayılı Engelliler Kanunu olmak üzere EK 1. de yer verilmiştir. İlgili hizmetlere yönelik bazı kanunların maddeleri ise şu şekildedir:

Eğitim; olanaklarından yararlanmaları hakkında 5378 sayılı "Engelliler Hakkında Kanun"un 15. maddesi; *"Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelliler, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, yaşadıkları çevrede bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılır."* şeklindedir. Eğitim ortamlarının engelli bireylere uygun şekilde düzenlenmesi, diğer çocuklarla eşit şekilde eğitim imkânlarından yararlanmaları ve yaşam boyu eğitim faaliyetlerini sürdürmeleri amaçlanmaktadır. Toplumun tüm üyelerinin eşit şekilde eğitimden yararlanmaları Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 4. maddesinde; *"Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz."* şeklinde açıklanmaktadır. Aynı kanunda yer alan *"Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır."* şeklindeki 8. madde ile özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin bu ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik tedbirlerin alınması ifade edilmektedir.

Bakım ve sağlık; ile ilgili engellilere yönelik hizmetlerinin sunulması 5378 sayılı "Engelliler Hakkında Kanun" ile belirlenmiştir. Bu kanunun 6. maddesi; *engellilerin öncelikle buldukları ortamda bağımsız yaşayabilmeleri için durumlarına uygun olarak gerekli psikososyal destek ve bakım hizmetleri sunulur"* şeklindedir. Kanuna göre engelli bireylerinin yaşamlarında kendilerine yetebilmeleri için bakım hizmetlerinin sunulmakta olduğu açıklanmıştır. Engelli bireylerin kendilerine yetebilecek becerileri kazandırmak bu becerileri kazanamayan bireylere yönelik bakım hizmetleri sunmakta olan Bakım ve rehabilitasyon merkezleri 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesinin f bendinde şu şekilde açıklanmaktadır; *"bedensel, zihinsel ve ruhsal engellilikleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olan kişilerin, fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmasını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanamayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşları."*

Bireylerin gelişim süreçlerinin doğum anından itibaren izlenmesi, engelli olmalarına sebep olacak hastalıkların erken teşhis edilmesi ve engel durumlarının en az seviyeye indirilmesi ile engel durumlarında yaşanacak ilerlemenin önüne geçilmesi 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun"un 11. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir; *"Yeni doğan, erken çocukluk ve çocukluğun her dönemi fiziksel, işitsel,*

duyusal, sosyal, ruhsal ve zihinsel gelişimlerinin izlenmesi, genetik geçişli ve engelliliğe neden olabilecek hastalıkların erken teşhis edilmesinin sağlanması, engelliliğin önlenmesi, var olan engelliliğin şiddetinin olabilecek en düşük seviyeye çekilmesi ve ilerlemesinin durdurulmasına ilişkin çalışmalar Sağlık Bakanlığınca planlanır ve yürütülür."

Ulaşılabilirlik ve Erişilebilirlik ile ilgili düzenlenen kanunlar arasında 3194 sayılı İmar Kanunu yer almaktadır. Kanuna 1997 yılında 572 sayılı KHK ile *"Fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur."*(İmar Kanunu, 1997, ek madde 1) maddesi eklenmiştir. İlk ulaşılabilirlik düzenlemesi olan bu kanun ile fiziksel çevrenin inşasında görevli ve sorumlu olan kurum ve kuruluşların ulaşılabilirlik ile ilgili ilkelere uyması hüküm altına alınmıştır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2011: 3). Diğer bir önemli kanunda 2005 yılında çıkarılan 5378 sayılı Engelliler Kanunudur. Bu kanun ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik ile ilgili geçici madde 2' de *"Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl²³ içinde engellilerin erişilebilirliğine uygun duruma getirilir."* Hükmü engellilerin kamu kurum ve kuruluşların resmi yapılarında erişilebilirliği ve ulaşılabilirliği sağlanması hedeflenmektedir. Geçici madde 3'te ise belediyeler ve büyükşehir belediyeleri tarafından sunulan ya da denetlenen toplu taşıma hizmetlerinde engellilere yönelik erişilebilirliğin sağlanması için gerekli önlemleri alması hükmü yer almaktadır. Bu araçlar ilgili kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içerisinde erişilebilir hale getirilmesi zorunluluğu getirilmiştir (5378 sayılı Engelliler Kanunu, 2005, geçici madde 2 ve 3)

Sosyal yardım ve sosyal hizmetler; ile engellilerin toplumda muhtaç duruma düşmemeleri açısından 2022 sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun"un 2. maddesinde *"Başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde engelli*

²³ 6353 sayılı Kanun ile 7 yıllık süre 8 yıl olarak değiştirilmiştir.

olduklarını ilgili mevzuatı çerçevesinde alınacak sağlık kurulu raporu ile kanıtlayan, 18 yaşını dolduran Türk vatandaşı engellilerden Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilenlere muhtaçlık hâli devam ettiği müddetçe memur aylık katsayısı ile çarpımından bulunacak tutarda" maaş verilmesi belirtilmektedir (2022 sayılı kanun, 1976, madde 2). Ayrıca bakıma veya yardıma ihtiyacı olan engellilere yönelik sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri gerçekleştiren kuruluşun faaliyetlerine ilişkin esaslar 2828 sayılı "Sosyal Hizmetler Kanunu"nun genel amaçları 1. maddesinde yer almaktadır (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983, madde1).

Sosyal Yaşam; 5378 sayılı "Engelliler Hakkında Kanun" ile engelli bireylerin temel hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlamak, sosyal yaşama diğer bireylerle eşit standartlarda etkin bir şekilde katılmalarını sağlamak için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Kanun kapsamında engelli bireylere yönelik yapılan ayrımcılığın yasaklanması, istismarın önlenmesi, özgür bir şekilde yaşamlarını sürdürmelerinin sağlanması ve toplumsal yaşamda fırsat eşitliği gibi sosyal yaşama yönelik hükümler yer almaktadır (Engelliler Hakkında Kanun, 2005, madde 1 ve 4).

İstihdam; ile ilgili kanunlar arasında yer alan 4857 sayılı İş Kanunu engelli istihdamının sağlanması için işverenlere belli bir kota uygulaması zorunluluğu getirmiştir. Özel sektördeki işverenler 50 ve daha fazla işçi çalışması durumunda %3, kamu işyerlerinde ise %4 engelliye istihdam etme yükümlülüğü getirilmiştir (İş Kanunu, madde 30). 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda da "Kurum ve kuruluşlar bu Kanuna göre çalıştırdıkları personele ait kadrolarda % 3 oranında engelli çalıştırmak zorundadır." engelli istihdamının sağlanması için yükümlülükler getirilmiştir (Devlet Memurları Kanunu, 53. Madde).

2.3.3. Kanun Hükmünde Kararnameler

Engellilere yönelik hizmetlerde temel alınan diğer bir yasal dayanak KHK'lerdir. Engelliler ile ilgili KHK'lere bakıldığında sadece eğitim ile erişebilirlik ve ulaşılabilirlik yer almaktadır.

Eğitim; ile ilgili KHK'ler ve ilgili hükümleri şunlardır:

- ✓ Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK ile engelli bireylerin özel eğitime ihtiyaç durumları ile ilgili hükümler düzenlenmiş ve MEB'in bu konu hakkında görevleri belirtilmiştir.
- ✓ Özel Eğitim Hakkında KHK ile özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin genel ve mesleki eğitim alma haklarını kullanabilmesi amacıyla düzenlenmiştir.

Erişebilirlik ve ulaşılabilirlik; ile ilgili yasal dayanak olarak “Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının²⁴ Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” düzenlenmiştir. Bu KHK'nin 18. maddesinde “*Engellilerin ulaşırma ve haberleşme altyapılarını kolay kullanabilmeleri ve bu hizmetlerden yeterli seviyede yararlanabilmeleri için Bakanlık ilgili hizmet birimleri ve kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yapmak ve koordinasyonu sağlamak.*” bakanlığa bağlı Strateji Geliştirme Başkanlığının görevleri arasında sayılmıştır.

2.3.4. Yönetmelikler ve Genelgeler

Engellilere yönelik yürürlükte olan kanunların uygulanış biçimlerine gösterge olması bakımından yönetmelikler ve genelgeler öneme sahiptir. Türkiye’de engellilere yönelik yönetmelikler ve genelgeler; eğitim, bakım ve sağlık, erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ve istihdam olarak sınıflandırılmış ve EK 2 ve EK 3'te gösterilmiştir. İlgili hizmetlere yönelik bazı yönetmelikler şu şekildedir:

Engellilere yönelik sosyal yardım hizmetleri kapsamında “*65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmeliğe*” göre ilgili mevzuat çerçevesinde yetkili olan hastanelerden alınacak sağlık raporları sonucunda engellilerin engel oranları dikkate alınarak maaş verilmesi gerçekleşmektedir.

Kendi kendisine yetemeyen engellilerin bakım hizmetlerinden yararlanmasına yönelik 2006 yılında yürürlüğe giren “*Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği*” ile resmi kurumlar bünyesinde faaliyete girecek engellilere yönelik bakım merkezlerinin açılma izni, çalışma

²⁴ 2018 yılı Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimi sonucunda yeni hükümet sistemi ile Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı olarak değiştirilmiştir.

koşulları, personellerin durumu, denetlenmeleri ve ücretlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Kamuda istihdam edilen engelli bireylere yönelik 1983 yılında yürürlüğe giren "*Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelik*" ile yetkili kurumlardan alınacak sağlık raporları ile kendisi veya eşi veya bakmakla sorumlu olduğu aile bireylerinin engel durumundan kaynaklanan yer değiştirme talebinin dikkate alınması gerçekleşmiştir.

Engelli bireylerin toplumun tamamının yararlanabileceği tüm yapılar ve açık alanlar ile toplu taşıma araçlarına erişebilirliğinin sağlanması ve denetlenmesine yönelik komisyonlar kurulmaktadır. 2016 yılında yürürlüğe giren "*Erişilebilirlik İzleme Ve Denetleme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*" ile kurulacak olan komisyonlarda asgari düzeyde engellilerin bulunması kararlaştırılmıştır.

2.3.5. Kalkınma Planları

Ülkeler yaşanılan çağa uygun bilimsel ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda gelişme hedeflerini belirlerken belirli planlardan yararlanırlar. Bu planlar ülkelerin toplumsal yapılanması için gerekli hedeflerdir. Ülkemizde de gelişme hedefi olarak "*Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)*" tarafından kalkınma planları hazırlanmaktadır (Akça vd., 2017: 396). 1960 yılında genel olarak iktisadi ve politikaları bilimselleştirmek amacıyla kurulan Başbakanlığa bağlı DPT²⁵ (Özdemir, 2014: 10), günümüze kadar on adet Beş Yıllık Kalkınma Planı (BYKP) hazırlamıştır. Kalkınma planlarının ilkeleri; toplum yararlı yatırımları öncelikli olarak yapmak ve ülkede ulusal olarak tasarrufu artırmaktır (Cengiz ve Somel, 2005: 13).

Beş yıllık kalkınma planları ile ülkemizin sosyo-ekonomik yapısı değişime uğramıştır (Ersungur ve Topçuoğlu, 2014: 300). Engelliler ile ilgili eğitim, bakım ve sağlık, erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ve istihdam gibi önemli hedefler belirlenmiştir. Bu hedefler engellilere yönelik hizmetler uygulanmasında önemli birer yasal dayanak oluşturmaktadır. Aşağıdaki

²⁵ 2011 yılında çıkan kanun hükmünde kararname ile, devlet planlama teşkilatı lağvedilerek görevini kalkınma bakanlığına devretmiştir. (641 sayılı KHK, 2011).

Tablo 2.2'de engelliler ile ilgili atılacak adımların BYKP hangilerinde neler olduğu mevcuttur. Ayrıca Tablonun altında atılan adımlar maddeler halinde sıralanmıştır.

Tablo 2.2. Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Engellilere Yönelik Düzenlenen Alanlar

Kalkınma Planları	Bakım ve Sağlık	İstihdam	Eğitim	Erişebilirlik ve Ulaşılabilirlik	Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet	Sosyal Yaşam
Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)	✓	✓				
İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)	✓	✓	✓		✓	✓
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)					✓	
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)	✓	✓			✓	✓
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)		✓	✓		✓	✓
Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)	✓	✓	✓		✓	✓
Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)	✓		✓	✓	✓	✓
Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)		✓	✓	✓	✓	✓
Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)		✓	✓	✓	✓	✓
Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)		✓		✓	✓	✓

Kalkınma Bakanlığı, 2018.

Tablo 2.2.'de belirtilen Beş Yıllık Kalkınma Planlarında²⁶ engellilere yönelik atılacak adımlar eğitim, bakım ve sağlık, erişebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ve istihdam olarak sınıflandırılmıştır. Atılacak adımlar sırasıyla şöyledir:

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967):

✓ Sakatların işe alıştırılması ile ilgili sosyal meseleler sosyal hizmetin temel hedefleri arasında sayılmıştır.

²⁶ Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) engellilere yönelik atılacak adımlar yer almamaktadır. Mali kolaylık bakımından engellilere ödenen aylık dâhil edildiği için yer almaktadır. Bkz. (<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/7/plan3.pdf>)

✓ Sosyal hizmet yatırımlarında 1963'ten 1967'ye kadar 6000 TL rehabilitasyon merkezi binaları için ve 4000 TL donanım ve gereç için yatırım giderleri ayrılmıştır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972):

✓ Beden ve ruh sağlığı veya sakatlığı bakımından çalışamayanların bakımı, tıbbi ve sosyal rehabilitasyonu ve işe alıştırma gibi kamu programları yapılması sosyal refah hizmetlerinin ilkeleri kapsamında sayılmıştır.

✓ Sakatlığı olan veya az gelişmiş çocuklar için özel eğitim kurumları açılacağı ve bu okullarda iş eğitiminin daha fazla verileceği belirtilmiştir.

✓ Kalkınma planında belirtilen politikalar çerçevesinde işgücünü kaybetmiş olan sakatların mali durumlarını düzelterek sosyal yardım ve sosyal güvenlik tedbirleri yer almıştır.

✓ Bedensel ve ruhsal olarak çalışamayacak durumda olanlar için ihtisas kurumları ve hizmetleri geliştirilecek ve sosyal yardımlar yapılacaktır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983):

✓ Çalışma ve yaşam düzeyine ilişkin politikaların toplumsal güvenlik kısmında sakatlar, geri zekâlılar ve diğer engelli gruplarına sosyal hizmet ve yardımların götürülmesi ve bunun içinde toplumsal hizmet tesisleri kurmak, geliştirmek ve bu hizmetleri tek elde toplayacak bir sosyal hizmetler kurumu kurulacaktır.

✓ Sağlıklı bir toplumsal ilişki ve ruhsal ve bedensel gelişmede adalet sağlanması için engellilere yönelik toplumsal hizmet örgütlenmesi oluşturulacaktır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989):

✓ Sosyal hizmet programları sakatların ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenecektir.

✓ Öncelikli olarak sosyal hizmet programlarının uygulanmasında sakatlara yer verilecektir.

✓ Sakatların istihdamı için ekonomik, psikolojik ve sosyal olarak iyileştirme yapan ilgili kuruluşlar ile ortak çalışmalar yeniden düzenlenecek ve etkili hale getirilecektir.

✓ Sosyal güvenliğin esasında sakatlara da sosyal yardım sağlanması temel alınacaktır.

✓ Özel eğitimde geri ve üstün zekâlılar, konuşma, ortopedik ve işitme özürlüleri ile uyumsuz ve süreli rahatsızlığı olan çocuklar için gereken önem verilecektir. Bu özel eğitime uygun öğretmen ve personel yetiştirilecektir.

✓ Görme, işitme, ortopedik özürlü ve uyumsuz çocuklar için özel eğitim hizmeti veren eğitim kuruluşları sayıca artacak ve nitelikli hale getirilecektir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994):

✓ Sağlık bağlamında ilke ve politikalar olarak özürlülere yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri geliştirilecek ve mevcut hizmetlerin kapasiteleri artırılabilecektir.

✓ Üstün yetenekli, zihinsel, konuşma ve ortopedik özürlü ve uyumsuz çocuklar için özel eğitimin alt yapısı geliştirilecektir.

✓ Boş zaman değerlendirme olarak alan ve tesisler özürlülerin değişik zamanlarda yararlanabileceği şekilde düzenlenecektir.

✓ İstihdam edilmede zorluklarla karşılaşan özürlüler için problemleri giderici gerekli önlemler alınacaktır.

✓ Özürlüler için rehabilitasyon vb. sosyal tesisler için vakıf ve özel kesim girişimleri teşvik edilecektir.

✓ Sosyal hizmetlerde sakatlarla ilgili düzenlemeler yapılarak hizmetlerde öncelik verilecektir. Ayrıca sakatlara verilen aylıklarda ayarlamalar yapılacaktır.

✓ Sakatların rehabilitasyonu ve istihdamı için meslek edindirme ve beceri kazandırma çalışmaları yapılacak ve özel proje ve programlar düzenlenecektir.

✓ Mahalli idareler, gönüllü kuruluşlar ve özel kesimin bir araya gelerek iş birliği içerisinde sakatlara yönelik programlara öncelik verilecektir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000):

✓ Boş zaman değerlendirme olarak alan ve tesisler özürlülerin değişik zamanlarda yararlanabileceği şekilde düzenlenecektir.

✓ Sağlık hizmetlerinde özürlülerin sağlık bakımı, evde bakım hizmetleri, sağlık ve beslenme eğitimi için gerekli programlar geliştirilecektir.

✓ Sosyal güvenlik kapsamında özürlülere ve diğer risk gruplarına yönelik hizmetler hızla geliştirilecek ve öncelikli olarak kamu tarafından üstlenilen sosyal yardım ve hizmetlerin düzenlenmesi yapılacak bunların idaresinden sorumlu Sosyal

Yardım ve Hizmet Kurumu oluşturulacaktır. Özel sektör ve gönüllü kuruluşlarında bu alanda hizmet sunumu için gerekli teşvik ve destekler sağlanacaktır.

✓ Engelli bireye sahip olan ailelerin, engelli bakımı için gerekli eğitim verilerek destek sağlanacaktır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005):

✓ Engelli bireye sahip olan ailelere engelli bakımı için gerekli eğitim verilerek destek sağlanacaktır.

✓ Kentsel ulaşım ile ilgili hizmetler engellilerin durumuna göre düzenlenecektir.

✓ Yerel yönetimlerin hizmet planlaması, projelendirmesi ve uygulamasında engellilerinde ihtiyaçlarını dikkate alan yaklaşımlar meydana getirilecektir.

✓ Çalışma hayatında özel ilgiye ihtiyaç duyan kesimler (sakatlar vb.) için gerekli önlemler alınacaktır.

✓ Özürlülere yönelik sosyal hizmet ve yardımları geliştirmek için kamuya ait yeni bir kurumsal yapı oluşturulacaktır.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013):

✓ Aktif işgücü politikalarının geliştirilmesi dâhilinde özürlülere iş bulma, girişimcilik eğitimleri ve istihdam garantili eğitimler verme programları yer almaktadır.

✓ İşgücü piyasasında özürlüler için fırsat eşitliği sağlanacaktır.

✓ Kırsal kesimde yaşayan özürlülere eğitim sağlanması için destek verilecek ve eğitime erişimleri kolaylaştırılacaktır.

✓ Özürlülere yönelik sosyal ve ekonomik katılımın artması için sosyal ve fiziki çevre koşulları iyileştirilecek ve özel eğitim imkânları ile birlikte çalışma ortamları da özel bir biçimde düzenlenmiş korumalı işyerleri oluşturulacaktır.

✓ Yerel yönetimler ile STK'ların sosyal hizmet ve yardım faaliyetleri desteklenecektir.

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018):

✓ Engelli çocukların ilk ve orta öğretimde okula erişimi sağlanacaktır.

✓ Özel eğitime ihtiyaç duyan engellilerin ve özel yeteneklilerin uygun ortamlarda ders alabilmesi için beşeri ve fiziki altyapı güçlendirilecektir.

✓ Sosyal koruma amaçları dâhilinde engellilere yönelik eğitim, istihdam ve bakım hizmetleri etkin hale getirilecek ve denetimi artırılabacaktır. Bunun için kaynaklar etkin kullanılacak ve fiziki çevre şartları engellilere yönelik düzenlenecektir.

✓ Fırsat eşitliği ve hakkaniyetin sağlanması için mekânsal planlama ve kentsel tasarım engellilere yönelik yaşanabilirliği artıracak şekilde düzenlenecektir.

✓ Engellilerin sosyal ve ekonomik katılımı ve bakım ile diğer sosyal hizmetlere erişimi kolaylaştırılacaktır. Bunun için yerel kamunun hizmet sunumu güçlendirilecek ve yeniliğe uygun modeller geliştirilecektir.

2.3.6. Hükümet Programları

Hükümet programları kamu politikalarının oluşturulmasında önemli bir araçtır. Ülkede yönetme gücünü elinde bulunduran hükümetler toplumsal problemlerin çözümüne yönelik izlenecek yolların politik anlamda taahhütnameleri olan hükümet programlarını ortaya koymaktadır. Bu programlar hükümetler tarafından oluşturulmuş politika gündemleri olarak da düşünülebilir. Hükümetler kendilerince öncelikli meselelerde uygulanacak politikaları bu programlar aracılığıyla ilan etmektedir. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar ülkemizde iş başına gelen hükümetlerin programlarında engellilere yönelik yapılacak faaliyetlerin neler olduğunu görmek çalışma kapsamında önem teşkil etmektedir (Aktel ve Erten, 2017: 169).

Ülkemiz hükümet programları incelendiğinde 30. Hükümet programına kadar yayımlanan programlarda engellilere yönelik hükümlere yer verilmediği görülmüştür. 30. Hükümet ile 65. Hükümet programları arasında yer alan; 33., 34., 35., 36., 38., 49., 50., 51., 52. ve 63. hükümet programlarında engellilere yönelik herhangi bir hüküm bulunmadığı görülmüştür. Burada yer alan hükümetlerden 63. hükümet, ülkemizde ilk kez meydana gelen seçim hükümeti olma özelliği nedeniyle herhangi bir engelli hükümlerine programında yer vermediği bilinmektedir (Aktel ve Erten, 2017: 169).

2000 yılı öncesi görev alan hükümetlerin programları incelendiğinde;

✓ Sakatların durumlarıyla yakından ilgilenilecek ve bunların sıkıntıdan kurtarılmaları için gereken tedbirler alınacaktır. İş gücünü kaybeden sakatlara

sosyal durumlarının düzeltilmesi için mali imkânlarla göre tedbirler alınacaktır (30. Hükümet Programı).

- ✓ Sakatlara yönelik ekonomik ve sosyal tedbirler geliştirilmeye devam edilecektir. Sakat vatandaşlara parasız tedavi hizmeti sunmak temel hedeflerdendir. Sakatların rehabilitasyonu ve kendilerinin fiziki yapılarına göre yeni meslek edinmelerini sağlayan rehabilitasyon merkezleri artırılacaktır (31. Hükümet Programı).
- ✓ Sakatları parasız tedavi hizmetine kavuşturmak hükümetin temel hedefleri arasındadır (32. Hükümet Programı).
- ✓ Gelirsiz kalan sakatlara özel ilgi gösterilecektir (37. Hükümet Programı).
- ✓ Sakatların ıstıraplarını dindirecek tedbirler alınacaktır. Sakat ve eski hükümlülere iş verilmesini öngören hükümlerin uygulanışı dikkatle takip edilecek ve bu gibi kimseler için vakıf şeklinde işyerleri kurulacaktır (39. Hükümet Programı).
- ✓ Çalışamayacak durumdaki özürlü kişilere devletçe yeterli düzeyde aylık sağlanacaktır. Özürlü kişilerin meslek ve sanat eğitimi ve iş bulma olanakları genişletilecektir. Özürlü kişilerin eğitime, toplumsal ve ekonomik sorunlarının çözümüne ve iş bulmalarına devletçe büyük özen gösterilecektir (40. Hükümet Programı).
- ✓ Sakatları özel tedbirlerle ve öncelikle himaye etmek, milli ve insani bir görev olarak kabul edilmektedir (41. Hükümet Programı).
- ✓ Sakatlarla eski hükümlülerin yeniden işe alıştırılmaları ve iş bulma olanakları genişletilecektir. Sakatlara yeterli sosyal yardımlar yapılacak, sakatlar için rehabilitasyon merkezleri yaygınlaştırılacaktır (42. Hükümet Programı).
- ✓ Sakat vatandaşların devlet tarafından korunmasını sağlayacak olan Sosyal Hizmetler Kanununun bir an önce çıkarılmasına çalışılacaktır. Sakatlar mutlaka korunacaktır (43. Hükümet Programı)
- ✓ Korunmaya muhtaç gruplara (sakat, yaşlı, çocuk vb.) götürülecek sosyal hizmetlere önem verilecektir (44. Hükümet Programı)
- ✓ Çalışamayacak derecede malul ve sakatların yeterli seviyede sosyal yardıma kavuşturulmaları; eğitim ve öğretimde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması, bütün vatandaşlarımızın sağlık hizmetlerinden yararlanmaları sosyal güvenlik anlayışının esaslarını meydana getirecektir (45. ve 46. Hükümet Programı)

- ✓ Toplumsal olarak korunması gereken sakatlara yönelik hizmetlerin koordinasyonu ve istihdamı hususlarına ayrı bir önem verilecek, eski hükümlülerin istihdam alanlarında değerlendirilmesi temin edilmek suretiyle topluma yararlı birer kişi olmaları sağlanacaktır (47. Hükümet Programı)
- ✓ Sakatların topluma kazandırılmaları, eğitim öğrenimlerine öncelik verilerek bunlara istihdam hizmetleri temini başlıca çalışmalar arasındadır (48. Hükümet Programı)
- ✓ Sakatlara yönelik hizmetlerin koordinasyonu ve istihdamı hususlarına ayrı bir önem verilerek eski hükümlülerin istihdam alanlarında değerlendirilmesi temin edilmek suretiyle topluma yararlı birer kişi olmaları temin edilecektir (48. Hükümet Programı)
- ✓ Herkesin devletin sunduğu hizmetlerden yararlanma durumuna göre ücret alınmasında özürllüler korunacaktır. Sosyal politika uygulamalarında merkezi plan ve programları yanında yerel yönetimler ile birlikte sivil toplum kuruluşlarıyla (STK) iş birliği zorunludur. Sakat ve özürllülere yönelik sosyal hizmetlerde bu yeni yaklaşımlar ile yapılacaktır. Ayrıca özürllüler için yasal ve sosyal düzenlemeler meydana getirilecektir (53. Hükümet Programı).
- ✓ Herkesin devletin sunduğu hizmetlerden yararlanma durumuna göre ücret alınmasında özürllüler korunacaktır. Toplumsal yaşama katılmalarını sağlanması için özürllülerle ilgili sosyal ve yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesine önem verilecektir (54. Hükümet Programı).
- ✓ Bedensel engellilerin spor faaliyetlerine katılımı için gerekli önlemler alınacaktır. Özürllü vatandaşlara hizmet sağlamada düzenli, etkili ve verimli bir sistemle yapılacaktır. Özürllüler ile ilgili yasal düzenlemeler hayata geçirilecek ve mesleki eğitim faaliyetleri için merkezler kurulacaktır. Tüm bunlar özürllü vatandaşlar için sosyal, ekonomik ve günlük yaşama katılmalarını sağlayacak ve kolaylaştıracak zemin oluşturacaktır (55. Hükümet Programı).
- ✓ Özürllü vatandaşlara yönelik eğitime önemli olacaktır. Bakıma muhtaç olan özürllülerin sağlıklı ve güvenli bir şekilde hayat sürdürmeleri için devlet her çabayı gösterecektir. Özürllüler ile ilgili yasal mevzuatlar hızla uygulamaya konulacaktır (56. Hükümet Programı).

2000 yılı öncesinde incelenen hükümet programları arasında engellilere yönelik en çok hükümlerin yer aldığı programlar; 31., 39., 40., 53. ve 55. Hükümet programlarıdır. Hükümet programlarında 2000 yılı öncesinde engelliler ifade edilirken, özürlü, sakat vb. tanımlar kullanılmıştır. Engellilere olan genel yaklaşım; toplumsal yaşama kazandırılması, rehabilitasyonunun sağlanması, istihdam edilmesi ve özürülüler ile ilgili yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi üzerine olmuştur. Ayrıca 53. Hükümet programında engellilere yönelik hizmetlerin uygulanmasında merkezin yanında sivil toplum ve yerel yönetimlerinde dahil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

2000 yılı sonrasında kurulan hükümetlerin programları ise Tablo 2.3.'te gösterilmiştir. Tablo 2.3'te yer alan hükümet programlarının engellilere yönelik sunulacak hizmetler maddeler halinde sunulmuştur.

Tablo 2.3. 2000 Sonrası Hükümet Programlarında Engellilere Yönelik Sunulacak Hizmetler

Hükümet Programları	Engellilere Yönelik Sunulacak Hizmetler
---------------------	---

<p>57. Hükümet Programı</p> <p>V. Ecevit Hükümeti (1999-2002)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Engellilere yaşama uyum sağlamaları için çaba gösterilecektir. ✓ Engelli istihdamı için getirilen yasal zorunluluklara uyulması sağlanacaktır. ✓ Kaynaştırılmalı eğitimden faydalanamayan engelli çocuklara yönelik temel eğitim kurumlarının sayısı artacaktır. ✓ Mesleki ve teknik eğitimi engellilere ulaşmasını önem verilecektir
<p>58. Hükümet Programı</p> <p>Gül Hükümeti (2002-2003)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Engellilerin kendi yaşamlarını sağlayabilmesi, bilgi ve kültür düzeyine ulaşabilmesi, meslek edinip üreten vatandaş olabilmesi ve çevre ile sağlıklı ilişkiler kurup toplumsal yaşama katılımlarını sağlanması devletin birer anayasal görevi sayılacaktır. ✓ Engellilere yönelik eğitim, rehabilitasyon, sağlık, hukuk ve yönetim ile ilgili alanlarda ihtiyaçlarını devlet sağlayacaktır. ✓ Hükümetin engellilere yönelik temel politikası içerisinde yer alan bedensel ve zihinsel engeli nedeniyle insan arası ayrıma izin verilmeyeceği ilkesinin uygulanması için gerekli önlemlerin alınacaktır.
<p>59. Hükümet Programı</p> <p>I. Erdoğan Hükümeti (2003-2007)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Engellilerin kendi yaşamlarını sağlayabilmesi, bilgi ve kültür düzeyine ulaşabilmesi, meslek edinip üreten vatandaş olabilmesi ve çevre ile sağlıklı ilişkiler kurup toplumsal yaşama katılımlarını sağlanması birer devletin birer anayasal görevi sayılacaktır. ✓ Engellilere yönelik eğitim, rehabilitasyon, sağlık, hukuk ve yönetim ile ilgili alanlarda ihtiyaçlarını devlet sağlayacaktır. ✓ Hükümetin engellilere yönelik temel politikası içerisinde yer alan bedensel ve zihinsel engeli nedeniyle insan arası ayrıma izin verilmeyeceği ilkesinin uygulanması için gerekli önlemlerin alınacaktır. ✓ Tüm vatandaşların refah ve mutluluğunu gözeten hizmetler sunulacaktır. ✓ ... Engellileri gözeten ve insan onuruna yakışır şekilde yaşamlarını sağlayan bir sosyal devlet anlayışı ortaya konulacaktır.
<p>60. Hükümet Programı</p> <p>II. Erdoğan Hükümeti (2007-2011)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Engellilere yönelik hizmetler artmış, Engelliler Kanunu çıkarılmıştır. Buradan hareketle; engelliler ilgili yapılan reformsal düzenlemelerin hayata geçirilecektir. ✓ Engellilerin yaşama dahil olması ve toplumsal bütünleşmenin sağlanabilmesi için yeni düzenlemeler yapılacaktır. ✓ Engelli istihdamını daha fazla olması için özel sektöründe çalıştıracağı engellilerin sosyal sigorta primlerinin hazineden karşılanacaktır.
<p>61. Hükümet Programı</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kamu ve özel sektörde engellilere ait kontenjanların doldurulmasına yönelik tedbirler alınacaktır.

<p>III. Erdoğan Hükümeti (2011-2014)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Engelli vatandaşların güvenlik hizmetine erişimini kolaylaştıran politikaların devam edecektir. ✓ Yeni Kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (günümüzde Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı) ile sosyal hizmet ve yardımlarda yeni programlar insanlara ulaşacaktır. Böylece aile bütünlüğü içerisinde engellilere... sahip çıkılacaktır. ✓ Engellilere yönelik kurumsal düzenleme ve alt yapı destekleri artırılabilecektir. ✓ Sosyal yardımlar, sosyal hizmetler ile eş zamanlı olacaktır. Yani engelli bireyi olan aileye sosyal yardım verilecek ve aynı zamanda başvuru yapılmadan engelli bireye rehabilitasyon hizmeti de verilecektir. ✓ Engellilere aylık asgari ücret imkanı sağlanılmaktadır. ✓ Engelli çocukların özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz yararlanması sağlanılmaktadır. ✓ Dört ilde başlayan Engelsiz Kent Projesi genişletilecektir. ✓ Mevcut dönem içerisinde engelliler başvurmaksızın rehabilitasyon ve sosyal destek olarak ASDEP²⁷ hizmet verecektir. ✓ Belli büyüklükteki yerel yönetim birimlerinde özel bir engele sahip engellilerin taşınması için donanımlı araçlar tahsis edilmesi sağlanacaktır. ✓ Kamu hizmet binaları ile birlikte kültürel ve sosyal alanların engeli vatandaşlara uygun olmasını sağlayacak projelerin yapılması sağlanacaktır. ✓ Engellilerin, yaşlıların, hareket kısıtlılığına sahip kişiler gibi özel ilgi gerektiren kesimler için kentsel erişim kolaylığı sağlanacaktır. ✓ Engelliler için amaçlanan hedefler arasında toplumsal yaşamda dışlanmayı önlenecek, sağlık, ulaşım, barınma ve istihdam koşullarına yönelik asgari yaşam standartları sağlanacak ve bunların hepsi tüm ülke genelinde yaygınlaşacaktır (61. Hükümet Programı, 2014).
<p>62. Hükümet Programı I. Davutoğlu Hükümeti (2014-2015)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Adalet hizmet binaları engelliler de dahil tüm kullanıcıların memnuniyetine uygun olarak tasarlanması hedeflenmiştir. ✓ Engelli vatandaşların güvenlik hizmetine erişimini kolaylaştıran politikaların devam edilecektir. ✓ Özel yetenekli ve engelli çocuklara yönelik çalışmalar artacaktır. ✓ Belli büyüklükteki yerel yönetim birimlerinde özel bir engele sahip engellilerin taşınması için donanımlı araçlar tahsis edilmesi sağlanacaktır. ✓ Kamu hizmet binaları ile birlikte kültürel ve sosyal alanların engeli vatandaşlara uygun olmasını sağlayacak projelerin yapılması sağlanacaktır.

²⁷ Aile Sosyal Destek Programı

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Engelliler için amaçlanan hedefler arasında toplumsal yaşamda dışlanmayı önlenecek, sağlık, ulaşım, barınma ve istihdam koşullarına yönelik asgari yaşam standartları sağlanacak ve bunların hepsi tüm ülke genelinde yaygınlaşacaktır. ✓ Engelliler, yaşlılar, hareket kısıtlılığına sahip kişiler gibi özel ilgi gerektiren kesimler için kentsel tasarım ilkelerini ve uygulamalarını erişimi kolay olacak şekilde geliştirilecektir. ✓ Kamu ve özel sektörde engellilere ait kontenjanların doldurulmasına yönelik tedbirler alınacaktır (62. Hükümet Programı).
<p>64. Hükümet Programları</p> <p>III. Davutoğlu Hükümeti (2015-2016)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Adalet sisteminde engellilere yönelik kolaylaştırıcı uygulamalar hayata geçirilecektir. ✓ Engelli vatandaşların güvenlik hizmetine erişimini kolaylaştıran politikaların devam edilecektir. ✓ Engelli bireylerin (genç ve çocuklar) bakımı için “Engelli Yaşam Merkezi” kurulacak Toplumsal yaşamı kolaylaştırmak ve toplumsal bütünleşmeyi sağlamak için engelli gençlere yönelik fiziksel ve sosyal alt yapıyı güçlendirilecektir. ✓ Engelli genç katılımı sağlamak için toplumsal alan ve hizmetlerini uygun şekilde düzenlenecektir. ✓ Engelliler, yaşlılar, hareket kısıtlılığına sahip kişiler gibi özel ilgi gerektiren kesimler için kentsel tasarım ilkelerini ve uygulamalarını erişimi kolay olacak şekilde geliştirilecektir.
<p>65. Hükümet Programı</p> <p>Yıldırım Hükümeti (2016- 2018)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Adalet sisteminde engellilere yönelik kolaylaştırıcı uygulamalar hayata geçirilecektir. ✓ Engelli vatandaşların güvenlik hizmetine erişimini kolaylaştıran politikaların devam edecektir. ✓ Engelli bireylerin (genç ve çocuklar) bakımı için “Engelli Yaşam Merkezi” kurulacak Toplumsal yaşamı kolaylaştırmak ve toplumsal bütünleşmeyi sağlamak için engelli gençlere yönelik fiziksel ve sosyal alt yapıyı güçlendirmektir. ✓ Engelli genç katılımı sağlamak için toplumsal alan ve hizmetlerini uygun şekilde düzenlenecektir. ✓ Engellilerin, yaşlıların, hareket kısıtlılığına sahip kişiler gibi özel ilgi gerektiren kesimler için kentsel tasarım ilkelerini ve uygulamalarını erişimi kolay olacak şekilde geliştirmektir.
<p>Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi (100 Günlük İcraat</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Engelli Sağlık Kurulu Raporları nedeniyle yaşanan sorunların giderilmesi ve hak edilen sosyal desteğe daha etkin ulaşılması sağlanacaktır. ✓ Engellilerin daha fazla istihdama katılması için 1 milyar 84 milyon

<p>Programı) (3 Ağustos 2018)</p>	<p>ilave destek sağlanacaktır.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Engelli veritabanı oluşturulacaktır. ✓ Engelli bireylerin gençlik ve spor faaliyetlerine erişiminin kolaylaştırılması kapsamında “60 Adet Engelsiz Otobüsü” üretimi ve tedariki için işlemlerin başlatılacaktır.
--	--

Kaynak: <https://www.tbmm.gov.tr.>, Erişim Tarihi: 03.08.2018

61. ve 62. Hükümet programlarında engellilere yönelik sunulacak hizmetlerin yanında faaliyete geçirilmiş birtakım hizmetlere yer verilmiştir. Bunlar;

- ✓ 2000-2010 yılına kadar kamu kurumlarında çalışan engelli memur sayısı 6.103’ten 19 bine, kamu ve özel sektörde çalışan engelli işçi sayısı da 10. 883’ten 32.257’ ye artmıştır.
- ✓ Engellilerin eğitim ve rehabilitasyonu için harcanan kaynak 2002 yılından 2011 yılına kadar 16 kat artmıştır.
- ✓ Eğitim gören engelli kişi sayısı 10 kat artmıştır.
- ✓ Evde, özel kuruluşlarda ve SHÇEK²⁸ de bakım programları uygulanmıştır.
- ✓ ÖDES²⁹ ile engelli vatandaşların projelerinin hayata geçirilmesi sağlanmıştır.
- ✓ Eğitim kurumlarına engellileri taşımak için hizmetler verilmiştir.
- ✓ Özel eğitim programları uygulanmıştır.
- ✓ Maddi imkanı uygun olmayan engellilere 2002’den 2011 yılına kadar her yıl yaklaşık 1 milyon 300 bin kişiye toplam 12 milyar 800 bin TL kaynak ayrılmıştır (61. Hükümet Programı).
- ✓ 2006 dan 2014 yılına kadar engelli bireylerin eğitim ve rehabilitasyonu için 8 milyar bütçeden kaynak ayrılmıştır.
- ✓ 1311 engelli öğretmen bakanlık bünyesinde istihdam edilmiştir.
- ✓ Engelli maaşı alanların sayısı iki katına çıkarılmıştır.
- ✓ Kamuda engelli çalışanı beş katına çıkarılmıştır.
- ✓ Engelli çocuğu olan annelere erken emeklilik sağlanmıştır.
- ✓ İstihdamda engellilere yer veren işverenlere prim teşviki sağlanmıştır.
- ✓ Engellilere emeklilikte kolaylıklar sağlanmıştır.
- ✓ Kamuda çalışan memur sayısı 6.103’ten 34. 088’e, kamu ve özelde çalışan işçi sayısı da 45.621’den 89.980’e çıkarılmıştır (2002-2014).

²⁸ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

²⁹ Özürlü Destek Programı

- ✓ 1,9 milyon engelli için 7 milyar 700 bin kaynak ayrılarak eğitim kurumlarına taşınma hizmeti ile özel eğitim programlarından yararlanma hizmeti sağlanmıştır.
- ✓ 447 bin engelli yakınına aylık asgari ücret tutarında maaş verilmektedir.
 - ✓ EDES³⁰ ile engelli vatandaşların projelerinin hayata geçirilmesi sağlanmıştır.
- ✓ Engelli çocukların özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz yararlanılması sağlanılmaktadır.
- ✓ Engelli Bakım ve Rehabilitasyon merkezlerinde 4500 engelliye bakım hizmet verilmekte ve 11 bin engellinin özel bakımı yapılmakta ve ücret alınmamaktadır.
- ✓ Kentin fiziki çevre yapısını engellilerin yaşamına uygun olmasını sağlayan projeler yürütülmektedir (62. Hükümet Programı).

2.4. SOSYAL DEVLET BAĞLAMINDA MERKEZİ YÖNETİM TARAFINDAN SUNULAN ENGELLİ HİZMETLERİ

Toplumlar tarih boyunca dezavantajlı vatandaşlarına yönelik bazı tutum ve davranışlar geliştirmişlerdir. Toplumsal kurallar oluşturularak geçimini sağlamada zorluk yaşayan insanlara yardıma bulunmak, eğitim olanaklarını tüm insanların ulaşabileceği bir şekilde düzenlemek, yardıma muhtaç insanlara hizmet etmesi için kurumlar tesis etmek gibi birçok hizmet, dezavantajlı gruplara sağlanan imkânlar olarak ifade edilebilir. Bilgin (2000: 38), engelli vatandaşların topluma kazandırılması amacıyla birtakım sosyal politikaların oluşturulması ve geliştirilmesinin gerekli olduğunu ifade etmektedir.

6223 sayılı Kanun³¹ gereğince Bakanlar Kurulu'nca alınan karar sonucunda 2011 yılında kurulan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ülkemizin sosyal devlet anlayışına sahip olması açısından büyük önem taşımaktadır (Yay, 2014: 159). 633 sayılı KHK³²'nin 2. maddesinde Bakanlığın görevleri arasında engellilere yönelik görevlerde belirtilmiştir. Bu görevler şunlardır;

- ✓ ... Engellilerin ve yaşlıların karşılaştığı ihmal ve dışlanma karşısında ayrımcılık yapılmadan toplum hayata katılımını ve etkin olmasını sağlamak; şehitlerin, gazilerin ve yakınlarının mağduriyet ve mahrumiyetini korumak için ulusal çapta politika ve stratejiler belirlemek, koordine etmek,

³⁰ Engelli Destek Projesi

³¹ Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev ve Yetkileri İle Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu.

³² Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.

faaliyetlerde bulunmak ve bu amaçlar için kamusal ve gönüllü kuruluşlar ile işbirliği yapmak,

- ✓ Sosyal hizmet ve yardımlarda ulusal çapta politika ve strateji oluşturmak, uygulamak, bunları takip etmek ve yenilikçi modellere uygun güncellemeler yapmak,
- ✓ Sosyal yardım ve korunma gereksinimi duyan kişilere bu gereksinimlerini temin edici faaliyetler yapmak, yoksullukla mücadele etmek için ulusal çapta politika ve stratejiler belirlemek, koordine etmek, faaliyetlerde bulunmak ve bu amaçlar için kamusal ve gönüllü kuruluşlar ile işbirliği yapmak,
- ✓ Aile bütünlüğünü korumak; çocuğun aile içinde büyümesi ve desteklenmesi için aileye gerekli eğitim, sosyal yardım ve danışmanlık hizmetleri vermek; aile yapısı dağılmış olan korunmaya, bakıma ve yardıma gereksinim duyan bireylerine ihtiyati her türlü maddi, manevi ve sosyal destek sağlamak ve gerekli eğitim ve planları yapmak,
- ✓ Bakıma, korunmaya ve yardıma muhtaç olan kişileri (engelliler, yaşlılar, kadınlar vd.) belirlemek, korumak ve bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonu için hizmetler sunmak ve bun hizmetler için gerekli yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşu işletmek ve kurmaktır.

Ülkemizde merkezi yönetim tarafından sunulan engellilere yönelik hizmetler; eğitim, bakım ve sağlık, ulaşılabilirlik ve erişebilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ve istihdam olmak üzere Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün sunduğu hizmetler temel alınarak oluşturulmuştur. Sunulan hizmetler; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2014-2017³³ yılları arası faaliyet raporları ve stratejik planları kapsamında değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın resmi web sitesinde (<https://www.aile.gov.tr/>) yer alan uygulanmış ve uygulanmakta olan plan, program ve projeler dikkate alınarak sunulan hizmetlere yer verilmiştir.

2.4.1. Eğitim

Engelli bireylere yönelik eğitim alanında sunulan hizmetlerin temel amacı engellilerin eğitime katılım oranını artırmaktır. Bu amaç doğrultusunda Aile, Çalışma

³³ 2017 yılı faaliyet raporu hem Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığının resmi sayfasında hem de Kalkınma Bakanlığının resmi sayfasında yer almadığı için değerlendirmeye alınmamıştır.

ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile ilgili diğer kurumlar birlikte plan, faaliyet ve programlar gerçekleştirmektedirler (<https://eyh.aile.gov.tr>, Erişim Tarihi:05.06.2018).

Engellilere yönelik eğitim hizmetleri genel olarak örgün eğitim ve taşınmalı eğitim olmak üzere iki grupta değerlendirilmektedir. Örgün eğitim Milli Eğitim Kanununun 18. maddesinde “*okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsayan*” eğitim olarak tanımlanmıştır (Milli Eğitim Kanunu, md. 18). Engelli öğrencilerde örgün eğitim içerisinde kaynaştırma yoluyla eğitim alabilmektedirler. Kaynaştırma eğitimi; özel gereksinimli çocukların özel eğitim yardımıyla ve normal sınıflarda kendi yaşlılarıyla birlikte gerekli materyallerin sağlanmasıyla eğitim görmesidir. Engelli çocuklar eğitimini hem özel eğitim okullarında hem de normal eğitim sınıflarında almaktadır. Özel eğitim engelli çocukların toplumsallaşmasının tek yolu olarak gösterilmektedir (MEB, 2013: 4-5). Tablo 2.4.’te özel eğitim kurumlarında örgün eğitim alan öğrencilerin yıllara göre sayıları verilmiştir.

Tablo 2.4. Özel Eğitim Kurumlarında Örgün Eğitim Alan Öğrencilerin Yıllara Göre Dağılımı

Öğretim Yılı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			
			Özel Eğitim Okullarında	Özel Eğitim Sınıflarında	Kaynaştırma Eğitiminde	Toplam
2017-2018	1.395	12.846	50.025	45.815	257.770	353.610
2016-2017	1.362	12.009	48.212	42.900	242.486	333.598
2015-2016	1.268	11.595	49.206	36.742	202.541	288.489
2014-2015	1.254	10.596	43.796	32.265	183.221	259.282
2013-2014	1.248	9.733	40.505	29.094	173.117	242.716
2012-2013	1.261	10.344	33.877	25.477	161.295	220.649
2011-2012	814	7.607	42.896	20.968	148.753	212.617
2010-2011	753	6.843	40.189	18.576	93.000	151.765
2009-2010	700	6.005	36.599	15.712	76.204	128.515
2008-2009	670	5.695	30.671	13.015	70.685	114.371
2007-2008	561	4.758	28.252	9.252	58.504	96.008
2006-2007	537	4.979	27.439	9.643	55.096	92.178
2005-2006	495	4.680	25.238	8.921	45.532	79.691
2004-2005	480	4.524	22.082	8.130	42.225	72.437
2003-2004	441	3.441	19.895	7.405	35.625	62.925
2002-2003	490	3.385	17.988	6.912	31.708	56.608
2001-2002	342	2.834	17.320	6.912	29.074	53.306

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018.

Diğer bir engellilere yönelik hizmetlerden olan taşınmalı eğitim özel eğitime ihtiyaç duyan engelli öğrencilerin ücretsiz olarak okullara taşınmalarını sağlayan bir hizmettir. Bu hizmet Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın Sosyal

Yardımlar ile Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve MEB iş birliği içerisinde yürütülmektedir. 2004 ve 2005 eğitim ve öğretim yılında sadece bu uygulama zihinsel engelli ve otistik engel gruplarını kapsamıştır. Ancak 2005-2006 eğitim ve öğretim yılında görme, işitme, ortopedik, otistik, zihinsel ve özel eğitim sınıfları da dâhil edilmiştir (Aile ve Sosyal Politikalara Bakanlığı, 2015 yılı Faaliyet Raporu). Tablo 2.5.'te taşınmalı eğitimden yararlanan engelli öğrencilerin yıllara göre sayıları gösterilerek aktarılan kaynağın miktarı verilmiştir.

Tablo 2.5. Taşınmalı Eğitimden Yaralanan Engelli Öğrenci/Kursiyerlerin Sayısı ve Aktarılan Kaynağın Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Öğrenci Sayısı	Gerçekleşen Ödenek (Milyon TL)
2016-2017	86.836	306,7
2015-2016	81.121	240,5
2014-2015	69.954	179,6
2013-2014	60.901	135,2
2012-2013	47.737	96,1
2011-2012	41.088	70,0
2010-2011	36.245	56,2
2009-2010	31.982	43,6
2008-2009	27.145	34,8
2007-2008	24.314	27,3
2006-2007	21.813	18,9
2005-2006	16.171	9,7
2004-2005	6.901	1,9

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018.

Engellilere yönelik eğitim hizmetleri kapsamında sunulan diğer hizmetlerde bulunmaktadır. Bu hizmetler Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının faaliyet raporu ve stratejik planlarında aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

Türkiye’de ilk engelsiz çocuk dergisi olan “*Sevgi Bir Kuş*” adlı çocuk dergisi sesli betimleme ve işaret dili çevirileri ile birlikte www.sevgibirkus.com web adresinde erişime sunulmuştur (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2015 yılı Faaliyet Raporu).

Engelli bireylere yönelik farkındalık yaratmak amacıyla çeşitli kitaplar basılarak dağıtımını gerçekleştirilmiştir. Böylece hem engellilerin hem de ailelerin engellilik konusunda bilgilendirilmesi sağlanmıştır. Örneğin 2015 yılında;

- ✓ Türk İşaret Dili Dilbilgisi Kitabı 3000 adet basılarak dağıtımını sağlanmıştır.
- ✓ Ortopedik Hazır ve Ismarlama Protez Ortez Teknik El Kitabı illere ve kütüphanelere dağıtılmıştır.

- ✓ İşitme, Görme Ve Zihinsel Engelli Çocuklar, Motor Fonksiyonel Bozukluğu Olan Çocuklar İle Ruhsal Duygusal Bozukluğu Olan Çocuklar adlı beş kitap Aile Eğitim Rehberi Seti kapsamında 10.000 adet basılarak dağıtımı gerçekleştirilmiştir.
- ✓ Otizm Spektrum Bozukluğu Alan yazın Kitabı ve Otizmi Bireye Sahip Ailelere Yönelik Aile Bilgilendirme Rehberi 1000 adet basılarak dağıtımı sağlanmıştır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2015 yılı Faaliyet Raporu).

UNICEF Türkiye Temsilciliği ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2014-2015 yılları arasında Çalışma Planı hazırlayarak; engellilere yönelik iletişim kampanyası, engelli çocukların bakımı, katılımı ve korunması, engelli çocukların kaynaştırmalı eğitim alması için güçlendirme projesi ve erken tanı olarak ilgili çalışmaları gerçekleştirmişlerdir. Bu kapsamda yürütülen çalışmalar şunlardır;

- ✓ Herkes İçin Bütüncül Eğitim Projesi ile Çankaya, Gölbaşı ve Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı 10 okul seçilerek yönetici, eğitimci ve ailelerle bütüncül eğitim ile ilgili seminerler düzenlenmiştir.
- ✓ Otizm Tanılı Bireyler İçin Rehabilitasyon Modeli Oluşturulması- Kısa Süreli Ulusal Bireysel Danışmanlık Projesi ile hizmet içi eğitim verilmesi sağlanmış ve eğitim materyalleri ortaya konularak bunlara yönelik basım ve dağıtım yapılmıştır.
- ✓ Türk İşaret Dili Araştırma Projesi ile ulusal bir işaret dili standardının oluşturulması amacına yönelik bölgelerarası farklılıkların ortadan kaldırılması, işaret dili veri tabanının oluşturulması, bu veriler ile Türk İşaret Dili Dil bilgisi Kitabı ve Sözlüğünün hazırlanarak yayımlanması sağlanmıştır.
- ✓ Bir Sen Daha Var İletişim Kampanyası Projesi ile engelli çocukların ve ailelerini toplumsal ortama olan mesafesini azaltmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu proje ile Ankara Atatürk Kültür Merkezi Alanı'nda "Çocuklar İçin Gökyüzü" kapsamında engelli çocuklar ile engelli olmayan çocuklar birlikte etkinliklere ve oyunlara katılmışlardır.
- ✓ Üçüncü Kulak Bilişim Projesi ile işitme engellilere yönelik sosyal yaşama katılımın artırılması ve iletişim ile ilgili problemlerin çözülmesi amaçlanmıştır. Bu amaç için işaret dili tercümanlarından oluşan çağrı merkezi aracılığıyla telefon veya internet üzerinden görüntülü iletişim ile

işaret dili eğitimi ve bilgiye erişim hizmeti işbirliği içerisinde yürütülmüştür (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2015 yılı Faaliyet Raporu).

Yükseköğrenim görmekte olan engelli vatandaşların öğrenim yaşamlarında ortaya çıkabilecek problemleri gidermek ve eğitim sürecine tam olarak katılımlarını sağlamak amacıyla “Yükseköğretim Kurulu Engelli Öğrenciler Komisyonu, Engelli Öğrenciler Danışma ve Koordinasyon Birimi, ÖSYM Engelli Öğrenciler Danışma ve Koordinasyon Birimi” ve bu kurumlar kapsamında engelli birimleri oluşturulmuştur (Küçükali, 2014: 61).

2.4.2. Bakım ve Sağlık

Ülkemiz aile yapısının korumacı yaklaşımı, engelli bakımı ve korumasında ortaya çıkacak sorunların giderilmesinde önemli bir faktör olmuştur. Ancak engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımları için aile ve toplum üyelerinin yeterli işlev görmedikleri bilinmektedir. Bununla birlikte engelli bireylerin bakım, sağlık ve eğitim konularında ihtiyaçlarının karşılanması aile desteğinin yetersiz kaldığı diğer alanlar olarak görülmektedir. Aile içinde zamanla meydana gelecek olumsuzlukların engelli bireylere de yansıtacağı gerçeği, sosyal devlet anlayışını benimseyen devletimizin bireylere sağlayacağı sağlık, eğitim, bakım, ulaşım ve istihdam gibi topluma katılım sağlayıcı hizmetlerde engelli bireylere yönelik hizmet sunmayı mecbur kılmaktadır (Metin, 2011). Engellilere yönelik bakım ve sağlık hizmetlerinin, engellinin ailesi yanında ve çevresel ortamdan koparılmadan sağlanması Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının öncelikli olarak yer verdiği bir ilkedir (<https://eyh.aile.gov.tr>, Erişim Tarihi:05.06.2018).

Engelli hizmetleri kapsamında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüklerinin belli başlı kuruluşları bulunmaktadır. Bu kuruluşlar engellilerin bakım ve sağlık hizmetlerinin karşılanmasına yönelik hizmetler sunmaktadır ve bu hizmetlerin koordinasyon ve idaresini resmi ve özel kuruluşlar ile yürütmektedirler. Bakım kapsamında hizmet yürüten kuruluşlar şunlardır (<https://eyh.aile.gov.tr>, Erişim Tarihi:05.06.2018);

- ✓ Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri (Yatılı),
- ✓ Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezleri (Gündüzlü),
- ✓ Umut Evleri,

- ✓ Engelsiz Yaşam Merkezleri,
- ✓ Özel Bakım Merkezleridir.

Bakım hizmeti hem evde hem de kurumda olmak üzere iki türlü olarak gerçekleştirilmektedir. Evde bakım hizmeti 2007 yılından itibaren engelli bireye bakanlıkça görevlendirilen personel tarafından evinde bakımı yapılmaktadır. Tablo 2.6.'da evde bakım hizmetinden yararlanan engelli sayısı ve bu hizmete ayrılan kaynağın yıllara göre dağılımı verilmiştir (<https://eyh.aile.gov.tr>, Erişim Tarihi:05.06.2018).

Tablo 2.6. Evde Bakım Hizmetinden Yararlanan Engelli Sayısı ve Aktarılan Kaynağın Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Engelli Sayısı	Evde Bakım Ayrılan Ödenek Miktarı (Milyon TL)
2018 (Eylül)	511.915	-
2017	499.737**	5.720
2016	481.141*	5.198
2015	508.481	4.470
2014	450.031	4.056
2013	427.434	3.544
2012	398.335	2.944
2011	347.756	2.214
2010	284.595	1.580
2009	210.320	964
2008	120.000	417
2007	30.638	35

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018.

*2016 Aralık ayında evde bakım yardımından yararlananların sayısını ifade etmektedir.

** Yıl içerisinde ulaşılan en yüksek sayıyı ifade eder.

Sürekli bakım ve rehabilitasyon hizmeti ile ailesi yok olan ya da ailesi yanında mevcut bakımı gerçekleştirilemeyen engelli bireylere yatılı resmi ve özel bakım merkezlerinde bakım ve rehabilitasyon hizmeti sunulmaktadır. Resmi Yatılı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinde engelli bireylere gelir durumu dikkate alınmadan ücretsiz olarak bakım hizmeti verilmektedir. Engelli bireylere ayrıca geçici ve misafir olarak da bakım hizmeti sağlanmaktadır. Bu hizmet 1 yıl içerisinde toplam 30 günlüktür (<https://eyh.aile.gov.tr>, Erişim Tarihi:05.06.2018). Tablo 2.7.'de yatılı ve gündüzlü resmi bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin yıllara göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 2.7. Yatılı ve Gündüzlü Resmi Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Yatılı		Gündüzlü	Toplam
	Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	Umutevi		
2018 (Eylül)	97	142	7	246
2017	97	138	6	241
2016	93	128	6	227
2015	87	111	5	203
2014	85	84	5	174
2013	81	48	6	135
2012	80	17	7	104
2011	77	7	7	91
2010	69	3	7	79
2009	61	1	10	72
2008	56	1	15	72
2007	47	-	17	64
2006	41	-	25	66
2005	35	-	33	68
2004	32	-	29	61
2003	22	-	26	48
2002	21	-	26	47

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018.

Umud Evleri; sürekli olarak bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde kalan engellilerin küçük gruplar halinde müstakil bir evde ya da apartman dairesinde yaşamaları uygun olanların diğer komşuları ile birlikte hayatını devam ettirebilmeleri için oluşturulmuş kuruluşların ek bir ünitesi olarak hizmet vermektedir. Bu evler engellilerin hem toplumsal yaşamda aktif katılım sağlaması hem de bakımının sağlanması amacıyla oluşturulmuştur. Tablo 2.7.'de umud evlerinin yıllara göre dağılımı gösterilmiştir (<https://eyh.aile.gov.tr>, Erişim Tarihi:05.06.2018).

Tablo 2.8.'de resmi bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin kapasiteleri ile merkezden faydalanan engellilerin sayılarının yıllara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 2.8. Resmi Bakım Ve Rehabilitasyon Merkezlerinin Kapasiteleri ile Merkezden Faydalanan Engellilerin Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Yatılı	Gündüzlü	Toplam	Yatılı Kapasite
2018 (Eylül)	7.255	449	7.704	7.038
2017	7.240	459	7.699	7.925
2016	7.096	411	7.507	7.458
2015	6.494	432	6.926	6.992
2014	5.827	457	6.284	6.682
2013	5.451	441	5.892	6.293
2012	5.112	460	5.586	6.055
2011	4.708	454	5.162	5.833
2010	4.490	415	4.905	5.468
2009	4.190	379	4.569	4.758
2008	3.802	470	4.272	4.098
2007	3.458	634	4.092	3.434
2006	3.070	1.584	4.654	3.027
2005	2.658	2.287	4.945	2.755
2004	2.441	1.978	4.419	2.415
2003	2.162	2.768	4.930	2.086
2002	1.843	2.065	3.908	1.943

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018.

Özel Bakım Merkezlerinde de toplam 219 birimde engellilere bakım hizmeti sunulmaktadır. Tablo 2.9.'da özel bakım merkezlerinin sayısı, kapasitesi ve bakım alan engellilerin sayıları ile aktarılan kaynak miktarının yıllara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 2.9. Özel Bakım Merkezlerinden Yararlanan Engelli Sayısının ve Aktarılan Kaynağın Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Merkez Sayısı	Kapasite	Bakılan Engelli Sayısı	Kurumda Bakım Ödeme Miktarı (Milyon TL)
2018 (Eylül)	219	20.039	16.205	-
2017	196	17.690	14.080	400
2016	161	14.236	11.923	256
2015	156	13.656	10.823	222
2014	149	13.443	10.319	202
2013	147	13.325	10.173	186
2012	148	12.869	9.328	137
2011	100	8651	6.707	84
2010	77	7065	4.331	45
2009	44	3744	2.144	17
2008	20	2003	768	5
2007	10	915	351	1

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018.

Engelsiz Yaşam Merkezleri, engelli bireylerin bakımını sağlamak üzere oluşturulan ve ülke genelinde 32 birimde hizmet veren merkezlerdir. Bu birimler engellilerin yaşamına uygun olarak dizayn edilmiş ve her birim toplam 12 engelli kişiye bakım hizmeti verilmek üzere oluşturulmuştur. 2009 yılında başlatılan bu uygulama ile kaliteli yatılı bakım hizmeti sağlanmaktadır. Aile Danışma ve

Rehabilitasyon Merkezleri gündüz hizmet veren bu resmi kuruluşlar yarım ve tam gün olmak üzere bakım hizmeti sunmaktadır. Bu hizmet, engelli ailelerinin rahatlatılması, kendilerine zaman ayırmalarının sağlanması ve engelli bireylerin daha fazla merkezden yararlanması amacıyla yürütülmektedir (<https://eyh.aile.gov.tr>, Erişim Tarihi:05.06.2018).

Ekonomik gücü yetmeyen engelli ebeveyni olan çocuklara “*Ücretsiz Bakım Hizmeti*” kapsamında özel kreş ve gündüz bakım evleri ile özel çocuk kulüplerinden ücretsiz olarak yararlanmaları sağlanmaktadır (<https://eyh.aile.gov.tr>, Erişim Tarihi:05.06.2018).

Sağlık Bakanlığı tarafından çocuk ve ergenler için özel gereksinim raporu çalışmaları 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Engellilik durumu ile ilgili derecelendirmeler belirtilerek “Çocuk ve Ergenler İçin Özel Gereksinim Raporu” hazırlanmıştır. Ayrıca Otizm Eylem Planı Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planı (2016-2019) 2016 yılında kabul edilerek yürürlüğe girmiştir (<https://eyh.aile.gov.tr>, Erişim Tarihi: 05.06.2018).

Engelli Bireyler İçin Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu ve Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu, WHO’ nun teknik desteği ile 2014 yılında yapılmıştır. Bu proje ile “*Toplum Temelli Sosyal Bakım Hizmetleri*” ve “*Birey Merkezli Planlama ve Toplum İçinde Yaşama Eğitimi*” eğitici hizmetleri WHO uzmanlarınca verilmiştir. Eğitimciler ilgili alanlarda hizmet veren idareci ve meslek elemanlarına eğitimler vermiş ve 2014 yılının Nisan ayında projenin kapanış konferansı gerçekleştirilmiştir. “Türkiye’deki Ruhsal ve Zihinsel Engelli Bireylere Yönelik Toplum Temelli Hizmetlerin Sürdürülebilir Gelişimine Dair Öncülük Konferansı” adı altında toplum temelli bir bakım politikasının yaygınlaştırılması sağlanmıştır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2014 yılı Faaliyet Raporu).

Yaşam Boyu Destek Projesi; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Anadolu Üniversitesi arasında 2012 yılında imzalanan protokol ile yürütülmektedir. Bu proje ile hem engelli hem de yaşlı kişilerle çalışan bakım elemanları ve ailesinde bakım hizmeti verenler için “Bakım Elemanları Uzaktan Eğitimi” başlatılmıştır. Bu kapsamda profesyonel olarak bakım hizmeti verenlere “*e-sertifika programı*”, ailesi tarafından verilen bakım hizmeti için “*e-okul ve e-belge programı*” yöntemleri

kullanılarak sertifika verilmesi “*Bakım Hizmetlerinde E-Sertifika Programı*” ile yürütülmektedir (<https://eyh.aile.gov.tr>, Erişim Tarihi:05.06.2018).

2.4.3. Erişebilirlik ve Ulaşılabilirlik

Erişebilirlik ve ulaşılabilirlik alanına yönelik sunulan hizmetlerin temel amaçları engellilerin; ulaşılabilir toplu taşıma araçlarının sayısını artırmak, ulaşılabilir kamu binalarının sayısını artırmak ve erişebilir sosyal yaşam alanları sağlamaktır. Bu amaçları gerçekleştirmek için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile ilgili diğer kurum ve kuruluşlar işbirliği içerisinde birtakım proje, faaliyet ve uygulamalar gerçekleştirmektedir. İlgili alanlara yönelik bu düzenlemelerden bazıları şu şekildedir (<https://eyh.aile.gov.tr>, Erişim Tarihi:05.06.2018):

Erişebilirlik Destek Projesi (ERDEP); 2012 yılında uygulamaya konulan bu proje ile seçilen illerin belirli pilot hastanelerinin erişilebilir duruma getirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla genel bütçeden kaynak aktarımı gerçekleştirilmiştir. ERDEP kapsamında gerçekleştirilecek projelerin süresi en fazla 2 yıl ile sınırlandırılmıştır. Projenin uygulanma aşamasında görevlendirilecek kişilere gerekli eğitim ve tanıtım uygulamaları Bakanlıkça verilmiştir. 2012 yılından itibaren bu proje kapsamında çalışmalar devam ettirilmektedir.

Engelsiz Bilişim Projeleri İşbirliği Protokolü; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı birlikte Üçüncü El Projesi gerçekleştirmiştir. Bu proje ile engelli bireyler arasında ellerini ve kollarını kullanamayanlara hem bilgisayar faresi hem de bilgisayar klavyesi yerine özel olarak üretilmiş gözlük şeklinde kafaya takılan tablet bilgisayarların dağıtılması, bu şekilde eğitim olanaklarına erişebilirliklerinin sağlanması ve bilişim ile ilgili alanlarda engellerin kaldırılması amaçlanmıştır. Bu sayede 2015 yılında MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nce 1000 adet cihaz ve tablet bilgisayar teslimi ve dağıtımı planlanarak yapılmıştır. 2016 yılında da bu proje devam etmiştir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2015 yılı Faaliyet Raporu).

Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı; engelli bireylerin toplumsal yaşamda diğer bireyler ile birlikte, hayatın tüm alanlarında var olan hak ve hizmete

ulaşabilmesi ve bunlardan yaralanabilmesi için 2010 yılında yürürlüğe konulmuş olup 2012 yılında tamamlanmıştır. Bu plan ile yapılan çalışmalar ise şunlardır (<https://eyh.aile.gov.tr>, Erişim Tarihi:05.06.2018):

- ✓ Eylem Planının Mevzuat Düzenlemeleri Eksenine; Plan kapsamında gerçekleşen toplantılar sonucunda farkındalık esaslı Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu ve MEB yaptıkları faaliyet alanlarında mevcut durum tespiti ve var olan eksikliklerin ortadan kaldırılmasına yönelik genelgeler yayımlamışlardır.
- ✓ Engelliler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler için Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere; Standartların Revizyonu kapsamında gerçekleşen bu düzenleme TSE tarafından meydana getirilmiştir.
- ✓ Eylem Planının Toplumsal Bilinçlendirme Eksenine; “Engellilik ve Ulaşılabilirlik”, “Herkes İçin Ulaşılabilir Türkiye Eğitim Programı” teknik personellere yönelik ulaşılabilirlik ve bununla ilgili mevzuatları bilinçlendirmek üzere eğitimler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca yöneticilere de “Ulaşılabilirlik Bölgesel Paylaşım Toplantıları” ile eğitimler verilmiştir.
- ✓ Eylem Planının Uygulama Eksenine; Yapılı çevrelerin ve hizmetlerin ulaşılabilirliği açısından açık alanlar ile binaların tespitleri yapılmıştır.
- ✓ Hissedilebilir Yüzey Çalıştayı Değerlendirme Raporu I ve II; Görme engellilerin kamusal alanda hissedilir yüzeylerin standardı oluşturulmuştur.
- ✓ “Engelsiz Turizm Kenti Alanya” Uygulama ve İşbirliği Protokolü; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Alanya Belediye Başkanlığı, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası ve Alanya Turistik İşletmeciler Derneği arasında imzalanmıştır.
- ✓ Bilgiye Erişebilirliğinin Artırılması; Bu amaç doğrultusunda ilgili kurumların web sayfalarının engelli bireylere uygun olup olmadığı ve bu kurumların engelli bireyleri bilgilendirilmesi ile birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalandırılmasına yönelik araştırmalar yaptırılmıştır.

Ulaşılabilirlik Destek Projesi (UDEP); Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Erişebilirliğin kentin ve ülkenin tüm geneline

yayılması amaçlanan bu proje 2012 yılında başlatılarak farklı kentsel alanlarda uygulamaya konulmuştur (<https://eyh.aile.gov.tr>, Erişim Tarihi:05.06.2018).

2018-2022 yılı Stratejik Planında erişebilirlik üzerine “Çocuklar İçin Erişebilirlik Rehberi” hazırlanarak kreş ve çocuk, bakımevleri, eğitim ve sağlık kurumları ilk başta olmak üzere engelli çocuklar için erişimin sağlanması amacıyla çalışmalar başlatılmaktadır.

2.4.4. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet

Engelli bireylere yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmetler, çalışma imkanı bulunmayan ve yardıma muhtaç engellilerin sosyal yardım ve sosyal hizmetler alanına dâhil edilmesi aktif olarak istihdam hizmetlerinin mümkün olmadığı durumlarda ortaya çıkan faaliyetlerdir (Seyyar, 2011: 353). Bu kapsamda ülkemizde engelli bireylere yönelik birtakım faaliyet ve uygulamalar gerçekleştirilmektedir. İlgili alana yönelik bu düzenlemelerden bazıları şu şekildedir:

Engelliler İçin Kimlik Kartı: Engelli bireylerin toplumsal yaşamda karşılaştıkları problemleri azaltmak ve bireylerin bazı imkânlardan faydalanmasını sağlamak amacıyla başlatılan bir uygulamadır. Engelli kimlik kartı ile engelli bireyler; farklı kurum ve kuruluşlardan talep edilecek bilgi ve belgeleri elde etme sorunundan muaf olacak, gelir vergisi indiriminden yararlanacak, yapacakları seyahatlerde Devlet Demir Yolları’nı kullanmaları durumunda %50’ye kadar ulaşan indirimden yararlanabilecek, diğer ulaşım imkanlarından faydalanmada ise yaşadıkları engel oranına göre indirim fırsatından yararlanabilecek, birine bağımlı şekilde hareket kabiliyeti olan engelli vatandaşların ve bağlı oldukları kişilerin kamuya ait toplu ulaşım araçlarından ücretsiz olarak yararlanma imkanı sağlayabilecek, yerel yönetimlerin kendi inisiyatifinde olmasına rağmen alacakları kararlar ile belediye otobüslerinden ücretsiz veya belli oranda indirimli ulaşım imkanı sağlayabilecek, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmak amacıyla açılan merkezi sınavlarda engel durumunu kanıtlayarak kamuda çalışma fırsatı yakalayabilecek, bazı iletişim kuruluşlarının (Turkcell ve Vodafone) sağladığı indirimlerden yararlanabilecek, Ankara’da yaşayan engelli vatandaşları için kademeli olarak su faturalarında sağlanan indirimlerden yararlanma imkanı bulacaklardır (Alsancak vd., 2013: 14-15).

Engellilere ve engelli yakınlarına maaş verilmektedir. 2022 sayılı³⁴ Kanun kapsamında engellilere ve yakınlarına (18 yaş altı) yönelik üçer aylık dönemler halinde Mart, Haziran, Eylül ve Aralık aylarında aylık verilmektedir. Tablo 2.10'da engellilere verilen maaşların miktarları ve bu hizmetten yararlanan engelli sayılarının yıllara göre dağılımı verilmiştir

Tablo 2.10. Engelli Maaşı Alan Engelli Bireylerin Ve Ayrılan Kaynak Miktarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Bakıma Muhtaç Engelli (%70 ve Üzeri)		Engelli (%40-%69)		Engelli Yakını Aylığı (18 Yaş Altı)		Silikozis	
	Kişi Sayısı	Tutar (Milyon TL)	Kişi Sayısı	Tutar (Milyon TL)	Kişi Sayısı	Tutar (Milyon TL)	Kişi Sayısı	Tutar (Bin TL)
2017	284.625	1.748	335.769	1.399	94.268	366	177	1.849
2016	284.951	1.577	338.814	1.278	91.478	327	189	1.731
2015	280.288	1.383	338.588	1.142	89.631	281	195	1.617
2014	268.038	1.259	332.432	1.069	87.084	262	201	1.155
2013	225.457	1.089	300.242	984	64.445	241	197	1.477
2012	201.670	847	298.617	848	59.517	167	200	1.251
2011	187.711	689	293.141	753	59.558	145	153	305
2010	168.559	616	290.558	728	55.727	151		
2009	142.288	565	275.028	632	44.541	141		
2008	114.518	396	255.990	581	28.631	91		
2007	92.904	299	239.110	516	8.877	26		
2006	82.891	159	233.910	377				
2005	84.072	88	243.519	251				
2004	79.811	53	220.600	149				
2003	72.805	48	204.332	136				
2002	68.598	19	193.780	56				

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018.

Engelli İhtiyaç Yardımları; 3294 sayılı Kanun³⁵ gereğince yürütülen yoksul engellilere yönelik toplumsal uyum sağlanması amacıyla ihtiyaçları olan araç ve gereçlerin temin edilmesini sağlayan bir sosyal yardım programıdır. Buna yönelik iş ve işlemler Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından gerçekleştirilmektedir. Ancak genel yardımlar içerisinde ayrıca engelli ihtiyaç yardımı için kaynak gösterilmemektedir. Ayrıca Aşevleri tarafından engelliler de dâhil olmak üzere işsizliğin ve yoksulluğun olduğu yerlerde günlük sıcak yemek yardımı verilmektedir.

Gelir Vergisi İndirimi; Gelir vergisi kanununda çalışma gücünü belirli oranda kaybetmiş engellilerin gelir vergisi indiriminden engel oranına göre yararlanmasıdır. Çalışma gücünü %80 oranında yitirmiş olan birinci derece engellilerin her ay çalışma

³⁴ 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun

³⁵ Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu

ücretlerinden 900 TL, %60 oranında yitirmiş olan ikinci derece engellilerin her ay çalışma ücretlerinden 460 TL ve %40 oranında çalışma gücünü yitirmiş üçüncü derece engellilerin her ay çalışma ücretlerinden 210 TL gelir vergisi indirimi hizmeti gerçekleştirilmektedir. Tablo 2.11.'de gelir vergisinden faydalanan engelli bireylerin çalışma gücü kayıp oranlarına göre verilen rapor sayılarının yıllara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 2.11. Gelir Vergisi İndiriminden Yararlanan Engelli Bireylerin Çalışma Gücü Kayıp Oranlarına Göre Verilen Rapor Sayısı

Çalışma Gücü Kayıp Oranlarına Göre Verilen Rapor Sayısı				
Yıllar	%40-59	%60-79	%80-100	Toplam
2017 (Ocak-Aralık)	31.889	12.798	8.705	53.392
2016 (Ocak-Aralık)	27.515	11.344	7.884	46.743
2015 (Ocak-Aralık)	27.347	11.752	7.434	46.533
2014 (Ocak-Aralık)	25.148	10.666	6.376	42.190
2013 (Ocak-Aralık)	22.022	9.875	5.723	37.620
2012 (Ocak-Aralık)	15.026	7.134	4.358	26.518

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018.

2.4.5. Sosyal Yaşam

Engellilik sosyal dışlanma unsuru olarak kabul edilebilir. Engellilerin toplumsal yaşama kazandırılması açısından sosyal yaşam hizmetleri oldukça önemlidir. Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler, sosyal yaşamda meydana gelen hareketlilik ve toplumsal gelişmelerin sonucunda engellilerin toplumla bütünleşme çabaları toplumun diğer üyeleri tarafından dikkat edilir bir hale gelmiştir. Engellilerin sosyal yaşamdan uzaklaşarak yaşamını sürdürmeleri onlar için ikinci bir engel durumudur. Bu durumu ortadan kaldırmak amacıyla sosyal yaşam hizmetleri, sosyal dışlanmayla karşılaşan engellilerin sosyo ekonomik yaşama katılımında engel olabilecek faktörleri en aza indirip, engellilerin yaşam standartlarını toplumun diğer üyelerin tarafından kabul edilebilecek bir seviyeye çıkararak toplumla bütünleşmelerinin sağlanmasını hedeflemektedir (Genç ve Çat, 2013: 365).

Engelliler Destek Programı (EDES); engelli haklarının araştırılıp ve geliştirilmesi ile engellilere yönelik projeler yapılmasını desteklemek ve katkı sağlamak amacıyla ilgili çalışmalar yürütmektedir. Bu programın amacı yerel düzeyde harekete geçirilmek üzere engellilik konusunda farkındalık yaratma, engellilerin psiko-sosyal ve tıbbi rehabilitasyon ve engelliliğin önlenmesine katkı sağlamaktır. EDES, valiliklerin yetki ve sorumluluğunda kamu kurum ve

kuruluşlarını, il özel idarelerini, belediyeleri, meslek odalarını ve üniversiteleri kapsamaktadır. 2011 yılında başlayan bu program yıllara göre uygulanan iller değişkenlik göstermiştir³⁶:

✓ 2011 yılı Özürlüler Destek Programı (ÖDES); Amasya, Artvin, Bayburt, Çorum, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Samsun, Tokat ve Trabzon.

✓ 2012 yılı ÖDES; Amasya, Artvin, Bayburt, Çorum, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Samsun, Tokat ve Trabzon.

✓ 2013 EDES; Amasya, Artvin, Bartın, Bayburt, Bolu, Çorum, Düzce, Giresun, Gümüşhane, Karabük, Kastamonu, Ordu, Rize, Samsun, Sinop, Tokat, Trabzon ve Zonguldak.

✓ 2014 EDES; Amasya, Artvin, Bartın, Bayburt, Bolu, Çankırı, Çorum, Düzce, Giresun, Gümüşhane, Karabük, Kastamonu, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Ordu, Rize, Samsun, Sinop, Tokat, Trabzon ve Zonguldak.

✓ 2015 EDES; Afyon, Bilecik, Burdur, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Denizli, Edirne, Giresun, Isparta, Karaman, Kırıkkale, Kırklareli, Kırşehir, Kütahya, Muğla, Nevşehir, Tekirdağ, Uşak, Yalova'dır.

Engellilerin Toplumsal Entegrasyonunun Geliştirilmesi Projesi; AB Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA-I) kapsamında oluşturulmuştur. Bu projenin amacı, engellilik ile ilgili faaliyet gösteren STK'ların çalışmaları ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının faaliyetlerini geliştirmektir. 2014 yılında başlatılan bu proje ile STK'lar toplam 23 proje hazırlamış ve kabul edilmiştir. Projenin ilk aşamasında 2015 yılında STK'lar ile Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü arasında güçlü iletişim sağlanması ve sivil toplumun engellilik alanında bilgi, tecrübe, fikir ve önerilerini yansıtabilmelerinde kapasitelerinin geliştirilmesi amacıyla 16 ilde bölgesel çaplı sivil toplum eğitimleri gerçekleştirilmiştir. Projenin ikinci aşaması ise Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün alt yapısını teknik olarak geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu amaç için 2015 yılında çalışmalar düzenlenerek 2 yıllık süren hibe programı tamamlanmıştır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2015 yılı Faaliyet Raporu).

³⁶Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Erişim Adresi: <https://eyh.aile.gov.tr/engelliler-destek-programi>

Arap Atı Tanıtım ve Hippoterapi Merkezlerinin Kullanımı Hakkında İşbirliği Protokolü; Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü arasında yapılarak engellilerin ve çocukların tesislerden binicilik ve hippoterapi faaliyetlerinden yararlanması amaçlanmıştır. Böylece hem fiziksel hem de psiko-sosyal rehabilitasyonun aktif şekilde yararlanmaları sağlanacaktır. 2015 yılından itibaren bu hizmetler sunulmaya başlanmıştır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2015 yılı Faaliyet Raporu).

STK'ların Kapasite Gelişim Seminerleri Projesi; engellilik alanında faaliyet gösteren STK'ların kapasitelerini eğitim programlarıyla güçlendirmektedir. Bu proje ile STK'ların engellilik ile ilgili sorunlara nitelikli şekilde çözümler üretmesi ve alanda etkili olarak işlev sağlamaları için yürütülmektedir. Böylece kamu ve sivil toplum arasında geliştirilerek STK Kapasite Gelişimi Eğitim Seminerleri yapılmıştır. Bu proje ile Denizli, Antalya, Bolu ve Konya illerinde çevre illerin katılımıyla dört bölgesel toplantı yapılmıştır. Bu toplantılara hem STK hem de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, üniversiteler ve belediye gibi kurumlar katılmıştır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2016 yılı Faaliyet Raporu).

Avrupa Gönüllü Hizmeti Projesi; AB Bakanlığı tarafından bakanlığa sunulmuş ve 2013 yılında kabul edilmiştir. Avrupa Gönüllü Hizmeti için Sistem ve Jenerasyon Derneği koordinatörlüğüne başvuruda bulunulmuştur. Nesiller Buluşması Projesi kapsamında kabul edilen bu proje ile 2014 yılının Şubat ayında Avrupa'dan 20 gönüllünün Ankara'ya gelerek engelli ve yaşlılarla buluşması sağlanmıştır. Ankara Saray Engelsiz Yaşam Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile huzurevlerinde proje dâhilindeki çalışmalar 2016 yılında da devam etmiştir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2016 yılı Faaliyet Raporu).

Engellilere Yönelik Gençlik Kampları Koordinasyonu; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında yapılan protokol sonucunda bakanlığa bağlı olan engelli çocuk ve gençlere yönelik gerçekleştirilen kamplarda kontenjan ayrılmasını sağlamaktadır. 2016 yılı içerisinde bu kontenjanların sürekliliği için de adımlar atılmıştır. Bu kamplarda ayrıca engellilere

yönelik aktiviteler de yapılmaktadır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2016 yılı Faaliyet Raporu).

2.4.6. İstihdam

İstihdama yönelik sunulacak hizmetlerin başında işgücü piyasasında engellilerin karşılaştıkları sorunlarda fırsat eşitliği sağlamaktır. Ayrıca toplumda sosyal ve ekonomik eşitsizliğin önlenmesi amacıyla da engelli girişimci ve engelli istihdamını artırmak engellilere yönelik istihdam hizmetleri arasında yer almaktadır. (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2013-2017 Stratejik Planı, 2012: 56). Bu amaçları gerçekleştirmek üzere Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve diğer kurumlar arasında iş birliği içerisinde plan, proje ve faaliyetler yapılmaktadır. Yapılan plan, proje ve faaliyetlere aşağıda yer verilmiştir.

4857 sayılı İş Kanununun 30. Maddesinde işverenlerin ve kamu işyerlerinin engelli bireyleri meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun olan işlerde çalıştırmakla yükümlü olduğu kotalar belirlenmiştir. İşverenler; 50 veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör kurumları için %3, kamu kurumlarında; %4 engelli bireyi çalıştırmak zorundadırlar. Tablo 2.12.'de kamu ve özel işyerlerinde çalıştırmakla yükümlü olunan engelli birey sayısı ile çalışan engelli sayılarının yıllara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 2.12. Engelli Çalıştırmakla Yükümlü İşyerlerinde İşçi Olarak Çalışan Engelli Birey Sayısının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Çalıştırmakla Yükümlü Olunan Engelli Birey Sayısı		Çalışan Engelli Birey Sayısı	
	Kamu	Özel	Kamu	Özel
2018 (Ağustos)	15.860	107.135	12.519	92.138
2017	7.834	110.672	10.268	96.720
2016	8.206	104.966	10.822	92.413
2015	8.432	99.262	10.696	84.370
2014	8.417	101.823	10.422	84.706
2013	9.514	97.689	11.804	80.434
2012	10.246	97.322	12.358	77.547
2011	10.496	86.607	12.347	71.088
2010	11.718	79.943	12.603	66.359
2009	12.086	70.550	12.653	58.876
2008	11.593	70.326	11.286	55.077

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018.

Devlet Memurları Kanununun 53. Maddesine göre kurum ve kuruluşlar çalıştırdıkları personele ait kadrolarda %3 oranında engelli çalıştırmak zorundadır. Amaç engelli istihdamının artırılmasını sağlamaktır. Tablo 2.13.'de 2002 yılından itibaren istihdam edilen engelli memurların sayısının yıllara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 2.13. Kamu Kurumlarında Engelli Kotasında İstihdam Edilen Memurların Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Engelli Memur Sayısı
2018 (Mart)	51.814
2017	49.873
2016	48.134
2015	40.656
2014	34.078
2013	32.787
2012	27.314
2011	20.829
2010	18.787
2009	10.357
2008	9.966
2007	9.193
2006	8.915
2005	8.717
2004	8.717
2003	6.727
2002	5.777

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018.

Ulusal İstihdam Stratejisi ve Eylem Planı; 2014 yılında kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Başta Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı³⁷ ve diğer ilgili kurumlar tarafından 2014-2016 yıllarını kapsayan bir eylem planı hazırlanmıştır. Bu plan “Özel Politika Gerektiren Grupların İstihdamının Artırılması Temel Politika Eksenini” kapsamında engellilerin istihdama katılım oranının ve iş gücüne katılımının artırılması amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmaları Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İŞKUR, Devlet Personel Başkanlığı iş birliği içerisinde yapmıştır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2014 yılı Faaliyet Raporu).

Korumalı İşyerleri Projesi; İŞKUR ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı işbirliği içerisinde iş gücüne dâhil olması zor olan zihinsel, ruhsal ve duygusal engelli kişilere istihdam oluşturulması amacıyla başlatılmıştır. Bu amaçla hem hibe desteği sağlanması hem de engelli işçilere bir yıl süreli maaş giderlerinin karşılanması hedeflenmiştir. Proje kapsamında 2014 yılı içerisinde 12 proje kabul

³⁷ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2018 yılında yayınlanan 703 sayılı KHK ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesine alınmıştır.

edilmiş ve 2 tane işyeri “korunmalı işyeri” statüsüne sahip olmuştur (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2014 yılı Faaliyet Raporu).

İş Hayatına Atıl Projesi; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Garanti Bankası A.Ş. işbirliği içerisinde destekli istihdam modelinin yaygınlaştırılması amacıyla başlatılmıştır. Proje Ankara, İstanbul, Sakarya, Samsun ve Gaziantep illerini kapsayarak 300 engelli bireyin 60 iş koçu yardımıyla kimseye bağlı kalmadan ücretli olarak çalışmasını sağlamayı hedeflemiştir. Bu kapsamda engelli bireylerin istihdam edilme aracılığıyla toplumsal yaşamda etkin şekilde katılması sağlanmıştır. Proje öncelikli olarak Ankara’da başlatılmış ve diğer illerde devam etmiştir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2014 yılı Faaliyet Raporu).

Engelli ve eski hükümlü çalıştırmayan işverenlerden tahsil edilen idari para cezalarını kullanmaya yetkili komisyon’a üye olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından kendi işini kurmak isteyen engellilerin istihdam edilmesini sağlamak ve sürdürülebilir bir politika izlemek amacıyla çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda girişimcilik eğitimine sahip olan engellilere hibe desteği verilmektedir. Ayrıca engellilere yönelik istihdam edilmesini sağlayacak, mesleki eğitim ve rehabilitasyonu amaçlayacak ve iş ile ilgili uyuma, hazırlanmasına yardımcı olacak projelere de destek verilmektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2014 yılı Faaliyet Raporu).

Küçükali’ye (2014) göre toplumsal yaşamda istihdam ve eğitim hizmetleri aracılığıyla engelli vatandaşların üretken ve verimli olmalarının sağlanarak topluma kazandırılması önemlidir. 2012 yılında uygulamaya konulan Engelli Kamu Personeli Sınavı (EKPSS) ile engelli memur istihdamı merkezi sınav sistemi ile yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda 2014 yılında çıkartılan yönetmelikle memurluğa alım şartları, sınav ve yerleştirme, eğitim ile engel durumuna göre kura usulü yerleştirme esasları düzenlenmiştir. EKPSS, 2014 yılında ilk kez uygulanmaya konulmuştur. “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)” birlikte imzaladıkları işbirliği protokolü ile EKPSS uygulamasının öncesinde ve sonrasında yapılan iş ve işlemleri birlikte yürütmektedir. Tablo 2.14’de EKPSS ile 2012 yılından itibaren kamu kurumlarına yerleşen aday memurların dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 2.14. EKPS ile kamu kurumlarına yerleşen aday memurların öğrenim düzeylerinin yıllara göre dağılımı

Dönem	Öğrenim Düzeyi				
	İlkokul/İlköğretim (Kura)	Ortaöğretim	Önlisans	Lisans	Toplam
2012	988	2.174	1.093	999	5.254
2013	591	3.378	1.343	614	5.926
2014/1	0	426	384	806	1.616
2014/2	234	1.383	990	1.344	3.951
2015/1	470	2.595	609	647	4.321
2015/2	210	1.549	126	65	1.950
2016	1.220	2.466	1.233	893	5.812
2017	246	386	458	1.273	2.363
2018	329	502	465	854	2.150
Toplam	4.288	14.859	6.701	7.495	33.343

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018.

2.5. SOSYAL BELEDİYECİLİK BAĞLAMINDA YEREL YÖNETİMLER TARAFINDAN SUNULAN ENGELLİ HİZMETLERİ

Türkiye’de engellilere yönelik hizmetlerde merkezi yönetimin yanında yerel yönetimler de önemli bir işleve sahiptir (Tekeli, 1983: 3). Gün geçtikçe yerel yönetimler genelde var olan sosyal politika ve ilkelerin yerele aktarılmasında daha aktif rol almaktadır. Yerel halkın gereksinimleri doğrultusunda ve buna yönelik politikalar oluşturulmasında halkın katılımının sağlandığı gibi bunların da birçok avantaja sahip olduğu kabul edilmekte ve yerelleşmenin etkinliği ve verimliliği ortaya konulmaktadır (Kesgin, 2012: 172).

Geçmişte yerel yönetimler sadece teknik olarak yerel nitelikteki belli başlı hizmetleri yerine getirirken günümüzde sosyal belediyecilik anlayışıyla bazı hizmetler de sunmaya başlamıştır (Kesgin, 2012). Sosyal belediyecilik anlayışına göre belediyeler yalnızca alt yapı hizmetlerini değil aynı zamanda belde halkının sosyal ve kültürel yaşamına katkıda bulunan ve bu amaçla çeşitli görev ve sorumlulukları yerine getiren kurumlardır (Sezer ve Önder, 2012). Yerel yönetimler içerisinde önemli işleve sahip olan belediyeler gerçekleştirdikleri hizmetlerle belde halkının yaşam standartlarını artırarak sosyal barış ve adaleti sağlamakta, diğer yandan yerel anlamda sosyal kalkınmaya katkıda bulunmaktadır (Aygen, 2014:174).

Sosyal belediyeciliğin sunması gereken hizmetler bulunmaktadır. Belediyelerin kurumsal yapısı içerisinde yer alan “*Kültür ve Sosyal İşler*”, “*Sağlık İşleri*”, “*Sosyal Hizmet İşleri*”, “*Gençlik ve Spor İşleri*” gibi isimler ile adlandırılan hizmet birimleri aracılığıyla yürütülen engellilere yönelik sosyal belediyecilik hizmetleri kısaca şöyledir (Pektaş, 2010: 15-16):

- ✓ Engellilerin sağlık ve rehabilitasyon ihtiyaçlarını karşılamak,
- ✓ Engellilerin karşılaştığı sorunları (ulaşım, eğitim vb.) önleyici tedbirler almak,
- ✓ Mesleki beceri edindirme ve sanat kursları açmak,
- ✓ Kötü alışkanlıklara sahip olanlara ve kimsesiz çocuklara yönelik koruyucu, topluma kazandırıcı ve meslek edindirici merkezler kurmak,
- ✓ Rehberlik edici hizmetler sunmak,
- ✓ Sağlık alanı ile ilgili hizmetler sunmak,
- ✓ Danışma ve psikolojik yardım kuruluşları açmak (engellilere, geçlere ve kadınlara yönelik),
- ✓ Hastane yakınlarına misafirhaneler açmak (hasta yakınları için),
- ✓ İhtiyaç sahiplerinin birincil (giyim, beslenme, aş evi ve imarethane kurma gibi) gereksinimlerini karşılamak,
- ✓ Bakımevi, huzurevi ve yurtlar açmak, evde bakım hizmeti sunmaktır.

Çalışmanın bu bölümünde sosyal belediyecilik bağlamında yerel yönetimler tarafından sunulan engelli hizmetleri; eğitim, bakım ve sağlık, ulaşılabilirlik ve erişebilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ile istihdam başlıkları altında açıklanmıştır.

2.5.1. Eğitim

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi tarafından 1991 yılında yayınlanan Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Raporunda yerel yönetimler; eğitim ve öğretim hizmetinin verimli, etkili ve halkın katılımı açısından en etkili ve yararlı kuruluş olarak belirtilmiştir (Kamu Yönetimi Araştırma Projesi, 1992).

5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı BŞB Kanununda doğrudan engellilere yönelik eğitim hizmetleri yer almamıştır. Engelli merkezlerinin kurulması ile ilgili hüküm verilerek bilinçlendirme yönlendirme amaçlı eğitim faaliyetlerinin

verileceği belirtilmiştir. Ancak BŞB tarafından kurulması zorunlu olan engelli birimi eğitim alanına yönelik faaliyetlerde bulunabilmektedir.

2.5.2. Bakım ve Sağlık

Engellilere yönelik yerel bakım ve sağlık hizmetleri yöre halkının problemlerinden bağımsız olarak düşünülemez (Seyyar, 2015). Bakım ve sağlık hizmetleri konusunda yerel yönetimlerin gerçekleştirmesi gereken birçok hizmet bulunmaktadır. WHO tarafından 1990 yılında İtalya'da sağlıklı kentler grubundaki belediye başkanlarının katılımlarıyla gerçekleşen toplantılar sonunda "*Sağlığa Uygun Kentler Bildirisi*" ortaya çıkmıştır. Ayrıca 1998 yılında Yunanistan'da Avrupa kentleri belediye başkanlarının katılımlarıyla gerçekleşen toplantı sonunda "*Atina Sağlıklı Kentler Deklarasyonu*" yayınlanmıştır. Ortaya çıkan bildiri ve deklarasyonlar çerçevesinde yapılan değerlendirmelerin, yerel yönetimlerin sağlık kapsamında yapacağı hizmetleri oldukça önemli kılmaktadır (Kök ve Sayım, 2011).

5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı BŞB Kanununda doğrudan engellilere yönelik bakım ve sağlık hizmeti sağlanacağı belirtilmemiştir. BŞB Engelli Hizmet Birimi Yönetmeliğinde "*bakıma muhtaç olan engellilere bakım hizmeti sunmak*" engelli hizmet biriminin görevleri arasında yer almıştır.

2.5.3. Erişebilirlik ve Ulaşılabilirlik

Yapılandırılmış bir çevrenin temel özelliklerinden biri ulaşılabilirliktir. Ulaşılabilirlik, insan hakları bakımından Kent Hakkı'nın yerine getirilmesi önemini taşımaktadır (Şat ve Gover, 2017: 527).

Yerel yönetimler erişebilir ve ulaşılabilir bir kent yapısının oluşturulmasında önemli işleve sahiptirler. Yerel yönetimler teknik ve sosyal alt yapı sayesinde kentsel alanın şekillenmesine etki etmektedirler. Engelli bireylerin kent içerisinde ulaşımı, kentteki açık alan ve yapıların erişebilirliği yerel yönetimler tarafından sağlanarak engellilere yönelik fırsat eşitliğinin sağlanması açısından önemli bir yere sahiptir (Öztürk, 2011: 29).

5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı BŞB Kanununda doğrudan engellilere yönelik erişim ve ulaşım hizmetine yer vermemiştir. Ancak BŞB Engelli Hizmet Birimi Yönetmeliğinde hizmet biriminin görevleri arasında gereksinim

duyan engellilere özel araçlar ile bir yerden bir yere götürülmesini sağlama hizmeti yer almaktadır.

2.5.4. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet

Toplumun kendi elinde olmayan sebeplerle muhtaç durumda olan engelli bireylere asgari yaşam standartlarını sağlamak için yerel yönetimlerce sosyal yardım hizmetleri sunulmaktadır. Geleneksel toplum anlayışından modern topluma dönüşümlerin yaşandığı günümüzde sosyal yardım ve sosyal hizmet sunumunda yerel yönetimlerin ön plana çıkmasına neden olmuştur (Negiz, 2011). Sosyal yardım ve sosyal hizmetler engellilerin yoksulluk ile karşı karşıya kalması durumunda mücadele etmesine yardımcı olan ve yaşamını devam ettirmesini sağlayan bir hizmettir.

5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı BŞB Kanununda doğrudan engellilere yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet sağlanacağı belirtilmiştir. Ayrıca BŞB Engelli Hizmet Birimi Yönetmeliğinde “*ekonomik sıkıntı yaşayan engellilere ayni ve nakdi yardımlar yapmak*” engelli hizmet biriminin görevleri arasında yer almıştır.

2.5.5. Sosyal Yaşam

Engellilerin toplumsal yaşamda dışlanmasının önüne geçecek birtakım faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Bireylerin engel durumlarına sosyal yaşamdan uzaklaşma problemleri de eklendiğinde daha büyük sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Genç (2015) bu durumun önüne geçebilmek için engellilerin sosyal yaşamda yer edinebilmeleri hatta gerektiği durumlarda engellilere yönelik pozitif ayrımcılık yapılması ve yerel yönetimlerin engelli bireylerin sosyal yaşama dahil edilmesi amacıyla yapılacak hizmetlere öncelik verilmesi gerektiğini belirtmektedir.

5393 sayılı Belediye Kanununda engellilere yönelik sosyal yaşam ile ilgili bir hüküm belediyelerin görevleri arasında yer verilmez iken 5216 sayılı BŞB Kanununda doğrudan engellilere yönelik sosyal yaşam hizmeti sağlanacağı belirtilmiştir. “... *Engellilere yönelik her türlü sosyal ve kültürel olarak hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçlar için sosyal tesisler kurmak*” BŞB'nin görevleri arasında sayılmıştır. Ayrıca BŞB Engelli Hizmet Birimi Yönetmeliğinde;

- ✓ Toplumsal yaşama katılımın sağlanması,
- ✓ Toplum temelli rehabilitasyon hizmetlerinin uygulanması,
- ✓ Psikolojik ve sosyal danışmanlık ile rehberlik hizmeti verilmesi,
- ✓ Engelliğin önlenmek üzere çalışmalar yapılması engelli hizmet biriminin görevleri arasında yer almıştır.

2.5.6. İstihdam

Günümüzde yerel yönetimlerin hizmetleri giderek artmaktadır. Artan bu hizmetlerin başında hayat boyu öğrenme kapsamında meslek edindirme kursları gelmektedir. Özellikle belediyelerin eğitim merkezleri eğitim alanında birçok faaliyette bulunmaktadır. Türkiye’de belediyelerin yaygın eğitim olarak verdiği kurslarının sayısının artması, açılan kursların branşları ve kurslara olan talepler sonucunda artış göstermektedir. Belediyeler eğitim merkezleri sayesinde vatandaşlara meslek edindirme amaçlı hizmet vermektedirler (Bağlan ve Yardımcıoğlu, 2017: 64).

Büyükşehir Belediye Kanununu 7. Maddesinde BŞB'nin engellilere yönelik meslek edindirme kursları açması gerektiğini belediyenin görev ve sorumlulukları içerisinde belirtmiştir. BŞB Engelli Hizmet Birimi Yönetmeliğinde hizmet biriminin görevleri arasında “istihdama kazandırmak için mesleki rehabilitasyon ve eğitimleri sunmak” yer almaktadır.

2.6. GENEL DEĞERLENDİRME

Sosyal devlet, insanların sosyal ve ekonomik yaşamına müdahale etmeyi kendisine meşru kılan devlet anlayışıdır. Sosyal devlet anlayışı refah devleti ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak refah insanların karşılaştıkları sorunların ortadan kaldırılması ve sosyal yardımın sağlanması gibi geniş bir alanı içine almaktadır. Bu sebeple sosyal devlet sorunların ortadan kaldırılması ve sosyal yardımın sağlanmasının ötesinde geniş bir anlama sahiptir.

Sosyal devletin ortaya çıkışı Orta çağa olarak kabul edilmektedir. Ancak modern anlamda sosyal devlet anlayışı 19. yy.’ın sonlarında ortaya çıkmıştır. İngiltere’de 1300’lü yılların ortalarından 1800’lü yılların ortalarına kadar dört asırlık bir dönemi kapsayan “*Yoksulluk Yasaları*” yapılmıştır. İngilizlere göre çalışmadan yaşamını devam ettiremeyen herkes yoksul olarak nitelendirilmiş yani halka, yoksul

denilmiştir (Rakıcı ve Kurşun, 2016: 137). 1880’li yıllara kadarki dönemde İngiltere tarafından yayınlanan yoksulluk yasaları dönemin sosyal devlet anlayışını yansıtmaktadır. Ancak 1880 yılından sonra sosyal devlet gelişmeye başlamıştır. Pierson (2001) ifade ettiği gibi sosyal devlet 1880-1914 yılları modern sosyal devletin ortaya çıkışı; I. Dünya Savaşı ile 1975 yılları arası dönem ki bu dönem sosyal devletin büyüme (1918-1945) ve altın çağının yaşandığı (1945-75) dönem; 1975 sonrası dönem sosyal devlet anlayışının altın çağının sonlandırıldığı dönem olmuştur. 1975 yılından sonraki dönem neoliberal politika anlayışı ve küreselleşmenin etkisiyle birlikte 1970 sonrası yaşanan petrol krizleri toplumsal yaşamda uyum ve uzlaşmayı bozmuştur. Devletin sosyal ve ekonomik alandan çekilmeye başlaması düşüncesi yaygınlaşmaya başlayarak 1980 yılından sonra devletler küçülmeye başlamış ve özelleştirme uygulamalarının yaygınlaşması ve kamu harcamalarının azaltılmasına yönelik politikalar izlenmeye başlamıştır.

Türkiye’de sosyal devlet anlayışı ise Batı toplumlarında meydana gelen sanayileşme gibi faktörlerin etkisiyle değil, 19. yy askeri ve idari reform hareketlerinin etkisiyle ortaya çıkmış ve gelişmeye başlamıştır. Batılılaşma eğilimleriyle başlayan serbest piyasa ekonomisi Türkiye’de başarısızlıkla sonuçlanınca 1930 yılından itibaren devletçilik politikaları uygulanmaya başlamıştır. 1945- 1980 yılları arasında Türkiye’de meydana gelen siyasal değişimin (çok partili yönetim) sosyal devlet anlayışına etkisi olumlu olmuştur. Sosyal devlet anlayışı Türkiye’de anayasal olarak güvence altına alınmaya başlamıştır. Batı toplumlarında meydana gelen sınıf mücadeleleri sonucunda devlet sosyal nitelik kazanırken Türkiye’de bu durum yaşanmamıştır. 1961 anayasası ile sosyal devlet anlayışı açıkça benimsenmiş ve halen yürürlükte olan 1982 T.C Anayasası da sosyal devlet anlayışını devam ettirmektedir. Ancak 1980’li yıllardan itibaren Dünya’da yaşanan neoliberal politikalar ve küreselleşme hareketleri Türkiye’yi de etkileyerek sosyal devlet anlayışı azalmaya başlamıştır. 2000 yılında yaşanan ekonomik krizde kamu harcamalarını israf olarak yansıtarak devletin küçülmesi eğilimine gidilmeye başlanmıştır.

Sosyal kelimesinin kullanıldığı alanlar arasında yer alan sosyal devlet, sosyal politika gibi kavramların yanı sıra sosyal belediyecilikte önemli bir yere sahiptir. Sosyal belediyecilik sosyal devlet anlayışının yerel yönetimlerdeki izdüşümüdür (Pektaş, 2010: 5). Akdoğan (2002: 15), sosyal belediyeciliği “*mahalli idareye sosyal*

alanlarda planlama ve düzenleme işlevi yükleyen, kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca yönlendiren; işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun tesis edilmesi ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan altyapı yatırımlarının yapılması için bilinçli politikalar üretmesini öngören; bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet mevhumunu güçlendirmeye yönelik olarak mahalli idarelere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevleri yükleyen bir modeldir.” şeklinde tanımlamaktadır.

Sosyal belediyecilik anlayışı belediyelerin sosyal alanda etkin olması ve sosyal faaliyetlerini artırması demektir. Sosyal faaliyetleri gerçekleştirme gelişmiş ülkelerde özel kesim ve sivil toplum sayesinde yapılırken ülkemiz tarihinde geleneksel olarak vakıflar üstlenmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde (Türkiye vd.) sivil toplumun yeterince gelişmediği ve devletin sosyal ve kültürel alanda etkisiz olduğu için yerel yönetimler bu faaliyetleri üstlenmektedirler (Şenkal, 2005: 43).

Ülkemizde sosyal belediyecilik anlayışı sosyal devlet anlayışından ziyade şehir yaşamından kaynaklanan zor şartlardan dolayı hayat mücadelesi vermekte olan yoksul bireylerin günlük, acil ve mecburi gereksinimlerini karşılamak üzere ortaya çıkmıştır. Yani bu durum teorikten ziyade mecburi ihtiyaçlardan ve fiili durumlardan kaynaklanmıştır. Bu bakımdan halka yakınlık ve kolay ulaşılabilirliğinden hareketle kurumların başında belediyelerin gelmesi “sosyal belediyecilik anlayışının” kaynaklandığı noktayı göstermektedir (DPT, 2004: 77). Sosyal belediyecilik 1970’li yıllarda yerel yönetimlerde kısmen kurumsallaşmaya ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu dönemde belediyeler katılımsal (kooperatifler, birlikler ve şirketler ile) olarak aktifleşmeye başlamış ve STK’lar ile birlikte meslek örgütü ve sendikaları da yönetime dâhil ederek yeni bir belediyecilik anlayışını uygulamaya başlamışlardır (Kesgin, 2008: 97).

1990’lı yıllara gelindiğinde başta büyükşehir belediyeleri olmak üzere görev ve fonksiyonlarda artış olmuştur. Yasal değişiklik olmadan ve belediye gelirlerinde artış yaşanmadan meydana gelen bu görev ve fonksiyon artışı 1994 tarihinde yapılan mahalli idareler seçimi sonrası başa gelen başkanların kişiliklerinden kaynaklanmıştır. İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediyeleri olmak üzere Refah

Partisi adaylarınca yönetilen bu belediyeler kentsel hizmetler başta olmak üzere sosyal hizmet ve yardımlar ile eğitim, konut, sağlık gibi sosyal politika alanlarında hizmetler sunmaya başlamışlar. Bugüne kadar görülmeyen bu hizmetler diğer partili başkanları etkilemiş ve uygulamaya başlamışlardır. Belediyeler bilhassa “yaşlılar, engelliler, kadınlar, çocuklar, yoksullar ve ivedi yardıma gereksinim duyan kişilere” yönelik hizmet sağlayan kurumlar oluşturmaya başlamışlardır. 2000’li yıllara gelindiğinde ise temeli atılmış olan sosyal belediyeçilik anlayışının ilerlemesi hız kazanmış ve görev ve yetkilerde artış meydana gelmiştir (Ersöz, 2011: 144).

Sosyal belediyeçiliğin dört temel işlevi bulunmaktadır. Bunlar “Sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon; Mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme; Yardım etme, gözetme; Yatırım Yapma”dır (Toprak ve Şataf, 2009: 16).

Engellilere yönelik hizmetlerin yasal dayanakları bulunmaktadır. Hem merkezi yönetim hem yerel yönetimler bu yasal dayanaklar çerçevesinde hizmet sunmaktadırlar. Bu dayanaklar arasında yer alan ulusal dayanaklar; başta 1982 T.C Anayasası olmak üzere; eğitim, bakım ve sağlık, erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ve istihdam ile ilgili kanun, KHK, yönetmelik ve genelgeler; kalkınma planları ve hükümet programlarıdır.

Sosyal devlet ve sosyal belediyeçilik bağlamında engellilere yönelik sunulan hizmetler; eğitim, bakım ve sağlık, erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ve istihdam olmak üzere sınıflandırılarak yer verilmiştir.

Sosyal devlet bağlamında merkezi yönetim tarafından sunulan engelli hizmetleri Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nce yerine getirilmektedir. Bakanlık tarafından sunulan hizmetlerin temel hedefleri bulunmaktadır. Bu hedefler;

- ✓ *Eğitimde* engellilerin eğitimine katılımın artırılması,
- ✓ *Bakım ve sağlıkta* engellinin ailesi yanında ve çevresel ortamdan koparılmadan yapılması,

- ✓ *Erişebilirlik ve ulaşılabilirlikte* ulaşılabilir toplu taşıma araçlarının ve kamu binalarının sayısının artırılması ve erişebilir sosyal yaşam alanlarının sağlanması,
- ✓ *Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerde* imkânı bulunmayan ve yardıma muhtaç engellilere yardım edilmesi,
- ✓ *Sosyal yaşamdaki* engellilerin sosyal yaşama daha fazla dâhil edilmesi,
- ✓ *İstihdamda* işgücü piyasasında engellilerin karşılaştıkları sorunlarda fırsat eşitliğinin sağlanması, engelli girişimci ve engelli istihdamının artırılmasının sağlanmasıdır. Bu hedefler doğrultusunda merkezi yönetim engellilere yönelik hizmetler sunmaktadır.

Sosyal belediyecilik bağlamında yerel yönetimler tarafından sunulan engelli hizmetleri şöyledir;

- ✓ *Eğitim ile ilgili hizmetler;* Keskin (2008) ifade ettiği üzere sağlık hizmetleri kadar önemli olduğu ve bu hizmetin yerel yönetimler tarafından verilmesi gerektiğini belirtmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı BŞB Kanununda doğrudan engellilere yönelik eğitim hizmetleri yer almamıştır. Engelli merkezlerinin kurulması ile ilgili hüküm verilerek bilinçlendirme yönlendirme amaçlı eğitim faaliyetlerinin verileceği belirtilmiştir. Ancak BŞB tarafından kurulması zorunlu olan engelli birimi eğitim alanına yönelik faaliyetlerde bulunabilmektedir.
- ✓ *Bakım ve sağlık ile ilgili hizmetler;* 393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı BŞB Kanununda doğrudan engellilere yönelik bakım ve sağlık hizmeti sağlanacağı belirtilmemiştir. BŞB Engelli Hizmet Birimi Yönetmeliğinde “bakıma muhtaç olan engellilere bakım hizmeti sunmak” engelli hizmet biriminin görevleri arasında yer almıştır.
- ✓ *Ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik ile ilgili hizmetler;* 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı BŞB Kanununda doğrudan engellilere yönelik erişim ve ulaşım hizmetine yer vermemiştir. Ancak BŞB Engelli Hizmet Birimi Yönetmeliğinde hizmet biriminin görevleri arasında gereksinim duyan

engellilere özel araçlar ile bir yerden bir yere götürülmesini sağlama görevi yer almaktadır.

- ✓ *Sosyal yardım ve sosyal hizmet ile ilgili hizmetler;* 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı BŞB Kanununda doğrudan engellilere yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet sağlanacağı belirtilmiştir. Ayrıca BŞB Engelli Hizmet Birimi Yönetmeliğinde “ekonomik sıkıntı yaşayan engellilere ayni ve nakdi yardımlar yapmak” engelli hizmet biriminin görevleri arasında yer almıştır.
- ✓ *Sosyal yaşama ilişkin hizmetler;* 5393 sayılı Belediye Kanununda engellilere yönelik sosyal yaşam ile ilgili bir hüküm belediyelerin görevleri arasında yer verilmez iken 5216 sayılı BŞB Kanununda doğrudan engellilere yönelik sosyal yaşam hizmeti sağlanacağı belirtilmiştir. “... Engellilere yönelik her türlü sosyal ve kültürel olarak hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçlar için sosyal tesisler kurmak” BŞB'nin görevleri arasında sayılmıştır.
- ✓ *İstihdam ile ilgili hizmetler;* meslek edindirmeye yöneliktir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununu 7. Maddesinde BŞB'nin engellilere yönelik meslek edindirme kursları açması gerektiğini belediyenin görev ve sorumlulukları içerisinde belirtmiştir. BŞB Engelli Hizmet Birimi Yönetmeliğinde hizmet biriminin görevleri arasında “istihdama kazandırmak için mesleki rehabilitasyon ve eğitimleri sunmak” yer almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLER: BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

3.1.BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE ENGELLİLER

Araştırmanın bu bölümünde Bursa ili genel tanıtımı ve tarihçesi, engelli nüfusunun cinsiyete ve engel türüne göre dağılımı ve Bursa BŞB'nin organizasyonel yapısı incelenmiştir.

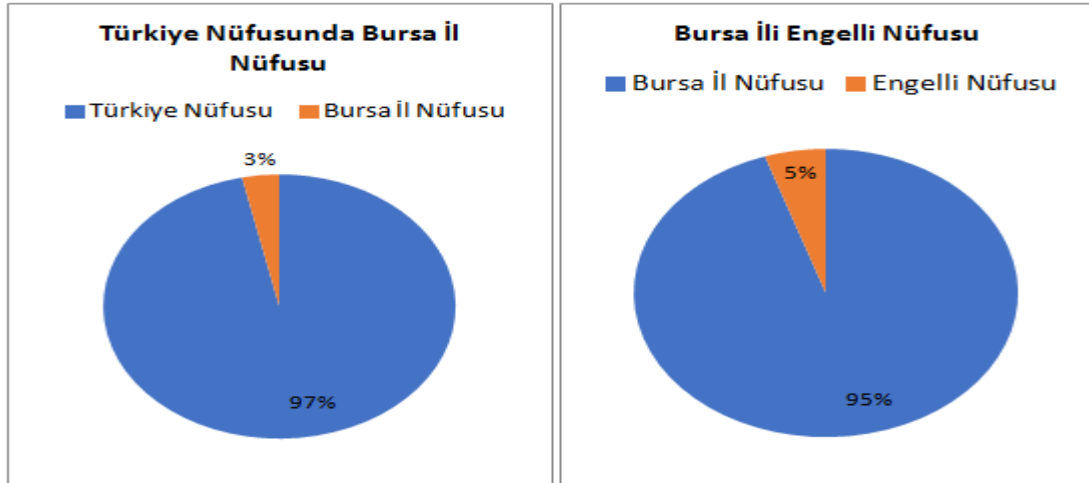
3.1.1.Bursa İlinin Genel Tanımı ve Tarihçesi

Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olan Bursa; geçmişi geleceğe bağlayan uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Aynı zamanda dinlerin ve tacirlerin buluşma merkezi olmasından dolayı Bursa, insanlığı kucaklayıcı bir misyon üstlenmiştir. Gerek ulusal, gerekse uluslararası alanda rekabet gücüne sahip, tanınırlığı ve prestiji yüksek firma ve markalara kucak açan Bursa; Osmanlı'nın ilk Sultan Külliyelerine ve ilk hastanesine yani insanlığa yön veren zengin kültüre ev sahipliği yapmaktadır. Bursa, Marmara Denizi'nin güneydoğusunda yer alır ve nüfusu yaklaşık 2.500.000 olup, Türkiye'nin 4. büyük kentidir. Doğusunda Bilecik ve Adapazarı, kuzeyinde İzmit, Yalova, İstanbul ve Marmara Denizi, güneyinde Eskişehir ve Kütahya, batısında ise Balıkesir şehirleri bulunmaktadır. Denizden yüksekliği 155 metre olan Bursa, genelde ılıman bir iklime sahiptir. Kentin en sıcak ayları Temmuz ve Eylül, en soğuk ayları ise Ocak ve Mart aylarıdır. Bursa'yı bulunduğu konum itibarıyla Anadolu'nun Batı'ya açılan kapısı olarak görmek mümkündür. Kestanesi, geleneksel el sanatları, İskender kebabı, İnegöl Köftesi, Çinisi, ipeği, Havlusu, Kadifesi, Çileği, Erguvanı, Şeftalisi, Bıçağı, Zeytini, Kemalpaşa Tatlısı, Karagözü, Külliyesi ve Türbeleri gibi önemli tarihi ve kültürel mirasları, kendine has özellikleri barındırmaktadır. Bursa; tarih öncesi devirlerden bu yana yerleşim yeri olmuş, tarihi ve kültürel dokusu, termal kaynakları, inanç turizmi, doğal güzellikleri ve kış turizmi açısından Marmara Bölgesi'nde alternatif turizm potansiyeline sahip bir şehirdir (Kaplanoğlu ve Cengiz, 2009).

Tarihimizde önemli bir yere sahip olan Bursa kenti Osmanlı İmparatorluğu döneminde kent yönetimi hakkında kanun çıkarılan ilk yerlerden biridir. Ekonomisini son yıllarda büyük oranda sanayinin oluşturduğu Bursa, tarım alanlarının genişliği ve verimliliği ile göze çarpmaktadır. Otomotiv, mobilya ve dokuma sanayisinin ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Bursa, yönetsel yapılanma anlamında kurulan ilk belediye yapılanmalarından birisi olma özelliği ile dikkat çekmektedir. 1867 yılında çıkarılan belediye yasası sonrası kurulan ilk 3 belediye arasında yer almaktadır. Bursa'da Cumhuriyet dönemine kadar 10, Cumhuriyet döneminden 1987 yılına kadar 32 belediye başkanı görev yapmıştır. Bursa 1987 yılında BŞB statüsü kazanmıştır (www.bursa.bel.tr Erişim Tarihi: 17.07.2018).

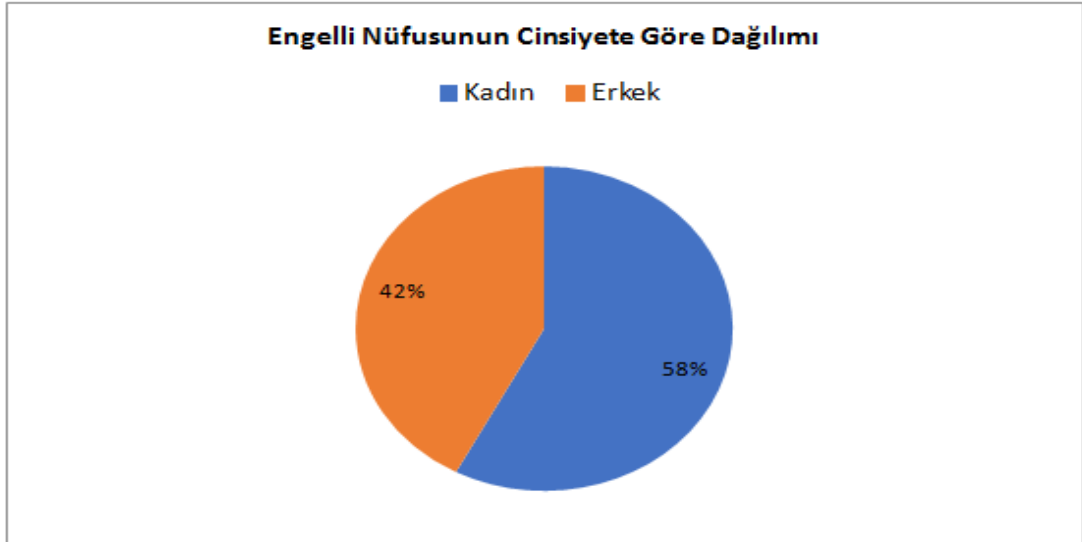
3.1.2. Bursa İli Engelli Nüfusu Dağılımı

2011 TÜİK verilerine göre Türkiye'nin nüfusu 74.724.269 ve Bursa ilinin nüfusu, 2.640.000'dir. Bursa ilinin engelli nüfusu ise 143.000'dir. Engelli nüfusu hesaplanırken en az bir engeli bulunanlar ve 3 yaşında ve üstündekiler dahil edilmiştir.

Şekil 3.1. Türkiye-Bursa Engelli Nüfusunun Oransal Dağılımı (TÜİK, 2011).

Bursa'da engelli nüfusunun cinsiyete göre dağılımı Şekil 3.2'de verilmiştir. Toplam nüfusun %5,'lik kısmını oluşturan 143.000 engellilerin oransal olarak %58 kadın, %42 erkektir. Şekilde Bursa ilinin engelli nüfusunun 3 ve daha yukarıdaki yaşındakiler yer almaktadır (TÜİK,2011).

Şekil 3.2. Bursa Engelli Nüfusunun Cinsiyet Göre Oransal Dağılımı (TÜİK, 2011).

Bursa’da engelli nüfusunun engel türüne göre dağılımı TÜİK verilerine Tablo 3.1.’de belirtilmiştir.

Tablo 3.1. Bursa Engelli Nüfusunun Engel Türüne Göre Dağılımı Tablo³⁸

Engel Türü	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
	(bin)			(%)		
Görme Engelli	27	14	12	1,0	1,1	0,9
İşitme Engelli	25	13	12	0,9	1,0	0,9
Merdiven Çıkmada veya İnmede Zorluk Yaşayan Engelli	15	6	9	0,6	0,5	0,7
Taşımada veya Tutmada Zorluk Yaşayan Engelli	86	54	32	3,4	4,3	2,5
Öğrenmede, Basit Dört İşlem Yapmada, Hatırlamada veya Dikkatini Toplamada Zorluk Yaşayan Engelli	33	19	14	1,3	1,5	1,1

Engelli nüfusunun Bursa ili içerisinde dağılımı hesaplanırken en az bir engeli olan engelli nüfusu dâhil edilmiştir. Tablo 3.1.’de engel türüne göre dağılım verileri en az bir engeli olanlar gözetilmeksizin görme, işitme, bedensel rahatsızlık yaşayan engelliler ile zihinsel engellilere yer verilmiştir.

³⁸ TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması, 2011, Erişim: <https://eyh.aile.gov.tr/uploads/pages/nufus-ve-konut-arastirmasi-2011/nufus-ve-konut-arastirmasi-engellilik-arastirma-sonuclari-linki-indirmek-icin-tiklayin.pdf>

3.1.3. Bursa Büyükşehir Belediyesi Organizasyonel Yapısı

Bursa BŞB'nin organizasyonel yapısı içerisinde engellilere yönelik doğrudan faaliyet yapan tek birim Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı'na bağlı olan Engelliler Şube Müdürlüğü'dür. 2012 yılında kurulan müdürlük 2014 yılına kadar Engelliler Şube Müdürlüğü olarak hizmet vermiştir. Ancak 2014 yılından sonra Engelli Hizmet Birimi olarak hizmetler sunmaya devam etmiş ve 2018 yılı Şubat ayından itibaren de Engelliler Şube Müdürlüğü olarak hizmetlerini gerçekleştirmektedir.

Bursa BŞB Engelliler Şube Müdürlüğü; "Engelsiz Yaşam Merkezi" hizmetini sunmakla ve bu doğrultuda bu Merkezin açılmasını ve işletilmesini sağlamakla ve engelli hizmetlerini yürütmekle görevlidir. Bu hizmetler³⁹;

- ✓ Bursa ilinde yaşayan engellileri tespit etmek,
- ✓ Engellilerin yaşamlarını devam ettirebilmede kimseden yardım almadan başta belediye ve kamu kurumlarında olmak üzere engellilere yönelik fiziki engellerin kaldırılması ve kentsel yapı ve mimari düzenlemelerin uygun şekilde düzenlenmesi için her türlü hizmeti sağlamak,
- ✓ Ulaşımında engellilerin rahatça toplu taşımayı kullanabilmesini ve bu araçlardan indirimli veya ücretsiz yararlanabilmesini sağlamak,
- ✓ Sivil toplum ile işbirliği yapmak ve düzenlenecek sosyal ve kültürel etkinliklere katılmak,
- ✓ Engellilere yönelik kamu kuruluşlarınca gerçekleştirilen projelerde yer almak ve işbirliği içinde olmak,
- ✓ Engellilere yönelik yapılan hizmetleri takip ve koordine etmek,
- ✓ Engellilere yönelik çalışma alanlarıyla ilgili BŞB'yi bilgilendirmek (ön bilgi sunmak),
- ✓ Engellilerin meslek edinmesi amacıyla sanat ve mesleki eğitim kurslarından yararlanmalarını sağlamak,
- ✓ Engellilere sosyal yardım kapsamında; tekerlekli sandalye, akülü araç, Braille veya konuşan saat, işitme cihazı vb. protez ve ortezleri temin edip dağıtmak,
- ✓ Engellilere sağlık desteği vermek,

³⁹ Bursa Büyükşehir Belediyesi Yazı İşleri Ve Kararlar Dairesi Başkanlığının Görev, Yetki ve Sorumluluk Esaslarını Belirleyen Yönetmelik (18. Madde).

- ✓ Hem engelliye hem de ailelerine psiko-sosyal danışmanlık ve rehberlik hizmeti vermek ve engellilerin durumu ile ilgili bilgilendirme amacıyla sempozyum, bildiri vb. faaliyetler düzenlemek,
- ✓ İhtiyaç duyan engellilere bakım hizmeti sunmak,
- ✓ Engelli manuel ve akülü araçların tamir, bakım ve onarım hizmetleri ve akü dolum şarj istasyonları işlerini yürütmek,
- ✓ İhtiyaç duyan engellilerin okul, hastane ve rehabilitasyon merkezlerine ulaşımını sağlamak,
- ✓ İhtiyaç duyan engellilere ayni nakdi yardım yapmak, evde bakım hizmeti sağlamak
- ✓ Üniversite, meslek odaları veya STK ile engellilere yönelik yapılacak bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, eğitim, danışmanlık vb. hizmetleri ile engellilerin hayatlarını kolaylaştıran çalışmalar yapmak ve toplum temelli rehabilitasyon programları oluşturmak,
- ✓ Zihinsel engellilere yönelik sevgi çipi yani elektronik takip sisteminin dağıtılması ve yaygınlaştırılmasını sağlamak,
- ✓ Daha verimli bir hizmet uygulaması için belediye tarafından engellilere yönelik hizmetlerde valilik, ilçe belediye başkanları, muhtarlıklar ve STK ile toplantılar gerçekleştirmek,
- ✓ Engellilere yönelik sosyal, kültürel, sanatsal, sportif, eğitsel vb. hem ulusal hem de uluslararası kuruluşlar ile projeler geliştirmek ve uygulamak,
- ✓ Engellilere yönelik çalışan personele mesleki ve hizmet içi eğitim vermek,
- ✓ İstihdama dâhil olamayan engellilere belediye otopark, dinlenme ve eğlence merkezleri gibi yerlerin kiralanmasında fırsat eşitliği kapsamında öncelikli olarak yer vermek,
- ✓ Engelliliği önlemek amacıyla kitap, dergi, broşür gibi basılı, sesli ve görsel yayınlar hazırlamak, yayımlamak ve dağıtmak,
- ✓ Engellileri nitelikli iş gücüne dahil etmek için mesleki rehabilitasyon ve eğitim programlarına dahil edip, değerlendirip uygun mesleki rehabilitasyon ve eğitim vermektir.

Bursa BŞB'nin engellilere yönelik hizmetler sağlama da yönetim birimi olan (ilgili birimler arasında yer alan) Bursa Kent Konseyi'nin Engelliler Meclisi'de engellilere yönelik hizmetlerde ön plana çıkmaktadır.

Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi; Kent Konseyi Yönetmeliğinin 6. maddesinin (ğ) bendinde; kent konseyinin görevleri arasında “...engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini artırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak” yer almaktadır. Kent Konseyleri görev alanına giren konularda meclis oluşturulabilmektedir. Engelliler Meclisi de kent konseylerini görev alanına giren alan üzerine oluşturulmuştur (Kent Konseyleri Yönetmeliği, 2006, madde 6).

Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi engellilerin ve engelliler ili ilgili STK'ların, kamu kurumlarının ve üniversite temsilciliklerinin oluşturdu demokratik bir yapılanmadır. Bu meclisin amacı;

- ✓ Engellilerin eğitim ve üretim kapasitelerinin geliştirilmesi,
- ✓ Toplumsal yaşam içinde aktif olarak yer alması,
- ✓ Kent yönetimine daha fazla katılması,
- ✓ Engellilere yönelik sorunlarda çözüm ortaya konulmasını sağlamaktır
(<http://www.bursakentkonseyi.org.tr>., Erişim Tarihi: 30.07.2018).

3.2.BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ALAN ARAŞTIRMASI

Bu başlık altında Bursa BŞB'nin engellilere yönelik sunulan hizmetleri; eğitim, bakım ve sağlık, erişebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmetler, sosyal yaşam ve istihdam olmak üzere sınıflandırılmış ve bu hizmetlere yönelik yaptığı ve devam ettirdiği projelere yer verilmiştir. Bu hizmet ve projeler 2014-2017 yılları arası faaliyet raporları, yapılan mülakat sonucunda elde edilen verilerden ve Bursa BŞB ile Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi web sitelerinde yer alan bilgilerden oluşmaktadır.

3.2.1. Sunulan Hizmetler

Bursa BŞB'nin kurumsal örgütlenmesi içerisinde Engelliler Şube Müdürlüğü ve Kent Konseyi Engelliler Meclisi'nde görevli kişiler ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere araştırmanın bu bölümünde yer verilmiştir. Ayrıca ilgili kurumlardan elde edilen dokümanlar (broşür, kitap, rapor vb.) incelenerek Bursa BŞB'nin engellilere yönelik sunduğu hizmetler belirtilmiştir. 2015-2019 yılları stratejik

planlarında engellilere sunulması amaçlanan hizmetlerin gerçekleşme durumu 2014-2017 yılları arasındaki Faaliyet Raporları incelenerek araştırma kapsamında yer verilmiştir.

2015-2019 Stratejik Planı'nda engellilere yönelik uygulanacak hizmetlerin temel hedefleri aşağıda belirtilmiştir. Bu hizmetlerin hangi amaç doğrultusunda uygulanacağı ile ilgili doğrudan yer verilen stratejik hedefler, engellilere yönelik yapılacak olan performans programlarının ve faaliyet raporlarının temel gerekçeleridir.

Tablo 3.2. 2015-2019 Yılları Stratejik Planında Yer Alan Amaç ve Hedefler

Ana Hedef	Alt Hedef
Dezavantajlı Grupların Yaşam Kalitesinin Artırılması	Engelli ve Engelli Yakını Olan Vatandaşlarımızın, Kapasitelerini Geliştirerek, Bağımsızlaşmalarına Destek Olmak, Toplumsal Gelişmelerden Faydalanmalarını Sağlayarak Yaşam Kalitelerini Yükseltmek

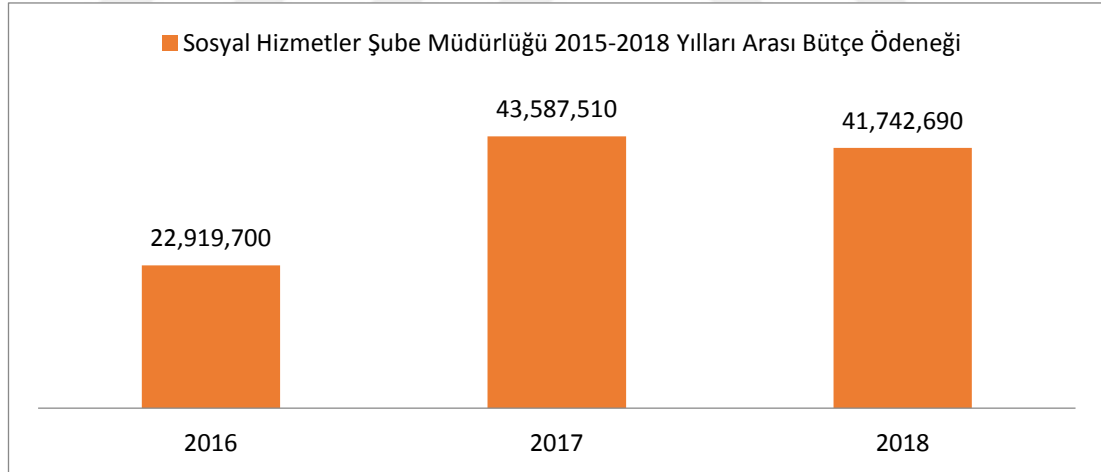
Kaynak: Bursa BŞB 2014-2019 Stratejik Planı, <https://www.bursa.bel.tr/>, Erişim Tarihi: 15.06.2018

Bursa BŞB tarafından uygulanacak olan hizmetlerin ana hedefi dezavantajlı gruplar adı altında toplanmıştır. Bu hedefini sosyal belediyeçilik anlayışı ekseninde gerçekleştiren BŞB, 2015 ve 2019 yılları arasında engellilere yönelik faaliyet/uygulamalarını “Engelli Hizmetleri” kapsamında yapmaktadır. Bu hizmetler:

- ✓ Engelli Merkezi yaparak rehberlik, refakat, psiko-sosyal destek ve rehabilitasyon hizmetlerini gerçekleştirmek,
- ✓ Engellilerin tespit edilmesi ve envanter güncellemesi yapılması,
- ✓ Engellilere evde temizlik hizmeti sağlamak,
- ✓ Engellilere sosyal yardım sağlamak,
- ✓ Engellilere yönelik sosyal aktiviteler oluşturmak,
- ✓ Engellilerin toplu taşıma hizmetinden faydalanması için ulaşım hizmeti sağlamak,
- ✓ Engellilerin evden hastaneye, hastaneden eve hasta nakillerinde destek olmaktır.

Bursa BŞB'nin 2015-2019 Stratejik Planı'nda engellilere yönelik sunulan hizmet alanı %51 düzeyinde olduğu belirtilmiştir. Bu oran Orhaneli ve Keles'te %70 olup Karacabey'de %62'dir. Sunulan hizmetlerin yeterlilik seviyesi %70-80 arasında değişim göstermektedir (Bursa BŞB, 2015-2019 Stratejik Plan).

2014-2018 yılları arası engellilere yönelik hizmetlere ayrılan bütçe; 2014 yılı engellilere yönelik sunulacak hizmetlerin genel bütçesi 602.520 TL'dir. 2015 yılı bütçesinde ise Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı'nın 53.305.000 TL olan bütçesinden 805.000 TL'si Engelliler Şube Müdürlüğü'ne ayrılmıştır. 2016-2018 yılları arasında engelliler yönelik yapılacak hizmetlerde ne kadar bütçe ayrıldığı ayrı bir kalem olarak bütçede gösterilmemiştir. BŞB ile yapılan görüşme neticesinde Engelliler Şube Müdürlüğü kurulduğundan dolayı 2019 yılı içerisinde engellilere yönelik hizmetlerin genel bütçesinin belirtildiği ifade edilmiştir. 2014 yılından 2018 yılı Şubat ayına kadar Engelli Hizmet Birimi olarak gerçekleşen tüm faaliyetler Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü'ne bağlı olarak gerçekleştirilmiştir. 2016-2018 yılları arası Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü'nün bütçesine ise Şekil 3.3.'te yer verilmiştir.

Şekil 3.3. Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü'nün 2016-2018 Yılları Arası Bütçe Ödeneğinin Dağılımı (<https://www.bursa.bel.tr/?sayfa=yayinlar#tab-7>)

3.2.1.1. Eğitim Hizmetleri

Doğrudan engellilere yönelik eğitim hizmeti verilmemektedir. Tüm kişilere engellilik hakkında eğitimler verilmektedir. Farkındalık yaratma ve bilinçlendirme amaçlı yapılan bu hizmet önce ilköğretimde MEB ile işbirliği içerisinde başlatılmıştır. Yapılan görüşme neticesinde anaokullarına da engelliler hakkında

farkındalık seminerleri verilecektir. Ayrıca isteyen diğer gruplara da eğitim seminerleri verilmektedir.

Eğitim ve psikolojik danışmanlık hizmeti; farkındalık eğitimleri ile İlkokul çağı öğrencilerinin engelliler ve engellilik durumu ile ilgili empati becerilerinin ve engelli bireylere yönelik farkındalığın artırılması amacıyla hizmetler verilmektedir.

Rehberlik-danışmanlık hizmetleri; ile engelli kişi ve aile bireylerine uzman psikolog tarafından hizmet verilmektedir. Danışanlar, psikolog tarafından randevu olarak görüşmeye çağrılmakta ve görüşmeler düzenli olarak takip edilmektedir. Görüşmeler neticesinde ihtiyaç ve talebe göre yönlendirmeler yapılmaktadır.

Engelli danışmanlık ve yönlendirme hizmetleri; BŞB Engelliler Şube Müdürlüğü'ne başvuran engellilerin ve yakınlarının engellilere yönelik haklar, kamu kurum ve kuruluşlarından nasıl faydalanacağına dair danışmanlık hizmeti verilmektedir.

“*Duymayanlara Duyuralım Projesi*” ile işaret dilinin sosyal yaşam alanlarında yaygınlaşması, ticari işletmelerde işitme engelli bireylere uygun iletişim metotları geliştirilmesi konusunda farkındalık yaratılması ve işitme engellilerin herkesle eşit şekilde yaşayabilmesi amacıyla Duymayanlara Duyuralım Projesi kapsamında 20 kişiye eğitim verilmiştir. Bu proje 2016 yılında tamamlanmış ve toplamda 100 kişiye işaret dili eğitimi verilmiştir (Bursa BŞB, 2014-2017 Faaliyet Raporları).

“Bursa Engelsiz Mobil Eğitim Projesi (BENMEP)”, sosyal belediyeçilik kapsamında Bursa BŞB'si tarafından başlatılan Türkiye’de bir ilk uygulamadır. Bu proje özel bilgisayar dersliği haline getirilmiş ve dizaynları ayarlanmış bir otobüsün içerisinde kendi alanında uzman eğitimciler ile mahalle mahalle gezerek ücretsiz “Grafik Tasarımı ve Bilgisayarlı Muhasebe Temel Eğitimleri” vermek için dönüştürülmüş bir yetişkin eğitim programıdır. Bu programa ayrıca e-devlet üzerinden <https://e-belediye.bursa.bel.tr/online> web adresi ile de erişim sağlanmaktadır. 2013 yılında başlayan bu proje 5 yıl içerisinde 64 farklı eğitim noktasında ve 11 farklı içerisinde 2109 mezun verilmiştir. 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında 3 farklı ilçede eğitim verilmiştir (Bursa BŞB, 2014-2017 Faaliyet Raporları).

2018 yılında da devam eden bu proje ile bilgisayar kursu ve İngilizce kursu da verilmektedir. Şu anda araçlarla sağlanan bu hizmet BŞB'nin kendi bünyesinde sabit olarak devam ettirilmeyi hedeflenmektedir (Kişisel Görüşme, Pelin Hanım,2018).

“Dalmak Özgürlüktür Projesi” kapsamında 8-16 yaş arası engelli gençlere yüzme ve dalış eğitimlerinin verilmektedir. Bu proje Uludağ Üniversitesi Sualtı Topluluğu işbirliği ile çerçevesinde gerçekleştirilmektedir (Bursa BŞB, 2014-2017 Faaliyet Raporları).

Engellilere yönelik yürütülen eğitim hizmetleri kapsamında 2015 yılında “Alaaddinbey Mithat Era Zihinsel Engelli Meslek Lisesi Yemekhane Projesi (Nilüfer)” hazırlanmıştır (Bursa BŞB, 2014-2017 Faaliyet Raporları).

2014 yılında yeni nesillerin farkındalık bilincini erken yaşta oluşturmak, engelli bireylerin engelsiz bireylerden farksız olduklarını ve ayrımcılığın olmadığı toplumsal düzeninin yer aldığı bilincinin yerleşmesini sağlamak amacıyla “farkındalıklarla yaşamak” adı altında eğitimler düzenlenmiştir. 5. sınıf öğrencilerinden 4378 kişiye 2015 yılında engelli farkındalığı sunumu gerçekleştirilmiştir. Zabıta Daire Başkanlığı ve İl Emniyet Müdürlüğü personeline 2014 yılında engellilere yönelik farkındalık sağlamak amacıyla eğitim sunumları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca engelli vatandaşlara ve ailelerine psikolojik rehberlik ve danışmanlık destek hizmeti verilmektedir (Bursa BŞB, 2014-2017 Faaliyet Raporları).

Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi personeli Samet Bey ile Bursa BŞB Engelliler Şube Müdürü Pelin Hanım yapılan görüşmede farkındalık eğitimi ile ilgili ayrıca şu bilgilere ulaşılmıştır.;

“Eğitim açısından dönem dönem okullara öğrencilere engellilik hakkında eğitimler veriyoruz. Engelliyi tanıyor musunuz? sunumları farkındalık için. Ek ders koyarak engellilikle ilgili, zaman zaman BŞB kendisi de yapıyor. Engelliler şube müdürlüğünün de yaptığı bu tarzda çalışmaları var. Onun haricinde 2011 yılıydı yine Engel sizsiniz diye bir proje yaptık. Hedefte işte engelliler arasından 25 kişi, 1100 kamu görevlisine engellileri eğitici eğitimler verilerek engelliyi tanıyor musunuz? engellilik hakkında engelliye davranış biçimleri şeklinde bir eğitim düzenledik şey yaptık daha doğrusu bir proje düzenledik. Bu engelliler birkaç dernekte vardı. Faaliyetin içinde BŞB bunun içerisinde seçilen o eğitici eğitimi alan 13 arkadaşla birlikte 1100 hedefi olan kamu kuruluşlarının 1400 tane kamu görevlisine eğitim verdik. Buna havaalanı var, kamudaki bütün belediyeler başta olmak üzere engelliye nasıl davranmalılar? engelliler ile iletişimleri, engellinin sağlık hakkı, engellilik nedir? engelli olunmaz engelli oldurulur gibi böyle tabirlerle aslında engelli biz değiliz engelleyen sizlersiniz sloganlarla eğitimleri verdik. (Kişisel Görüşme, Samet Bey, 2018)”

“Örneğin itfaiye şoförlerine ve can kurtaranlarda onun altına bağlı yaz dönemlerinde can kurtaran olarak çalışanlarda dahil saydıklarımın hepsine engelli bireyler ile iletim kurma, engellilik ve davranışla ilgili eğitimler vermekteyiz. Bu eğitimler diğer birimlere de geçerli örneğin Bursa'da belediye bünyesindeki tüm otobüs şoförlerinin engellilere yönelik eğitimini gerçekleştirdik 2018 yılında yaklaşık 800 küsür civarında şuan tam sayıyı hatırlayamıyorum tamamını. Bu eğitim BURULAŞ ile işbirliği çerçevesinde yapıldı (Kişisel Görüşme, Pelin Hanım, 2018)”

Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi 2014 yılında; e-KPSS hazırlık kursu, BUSMEK ile işbirliğinde İşaret Dili Kursu, Sesler, Renkler ve Düşler Engelsiz Hikâyeler Projesi, askerlik eğitimi ve Gönüllü Aile Danışmanları Projesi gerçekleştirmiştir. 2017 yılında; Osmangazi Halk Eğitim Merkezi işbirliği içerisinde engelli memur adaylarına ücretsiz kurs verilmiştir. Sınav Kaygıları ve Kurtulmanın Yolları adlı seminer gerçekleştirilmiştir (Bursa BŞB, 2014-2017 Faaliyet Raporları).

Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi mülakatında Samet Bey ile yapılan görüşmede eğitim açısından sosyal kültürel faaliyetler gerçekleştirdiklerini şöyle ifade etmiştir;

“Eğitim açısından biz sosyal kültürel olarak faaliyetler düzenliyoruz genelde işte koro ritim grubu bu tarz eğitimlerimiz var dart işte resim yani sanatsal ve kültürel faaliyetleri destekleyici eğitimler veriyoruz şuan kişisel gelişimi destekleyici eğitimler. Onun haricinde bizim zaman zaman okuma yazma kurslarımız hiç okuma yazma bilmeyen engelli arkadaşlarımıza yaptığımız dönemseller okuma yazma kurslarımız ayrıca her yıl engelli kpss (EKPSS) öncesinde bir 8 ay öncesinden başladığımız bir hazırlık sürecimiz var. Askerlere kına gecesi düzenlenmesi gibi onlar hep sosyal faaliyet. Hepsini bizim yaptığımız faaliyetler (Kişisel Görüşme, Samet Bey, 2018).

3.2.1.2. Bakım ve Sağlık Hizmetleri

Evde bakım hizmeti; engelli vatandaşlardan evde sağlık hizmeti ihtiyacı duyanlara muayene, tetkik, tahlil, tedavi, tıbbi bakım ve rehabilitasyonları evinde ve aile ortamında sağlanarak kişilere ve aile bireylerine sosyal ve psikolojik destek hizmetleri verilmektedir. Bu hizmet bir bütün halinde gerçekleştirilmektedir. Hizmetten sorumlu birim Sağlık Hizmeti Daire Başkanlığı'dır. 17 ilçede evde hasta bakım hizmeti verilmektedir. Ayrıca engelli hastalara evden hastaneye, hastaneden eve hasta nakil hizmeti verilmektedir (Bursa BŞB, 2014-2017 Faaliyet Raporları).

Görsel 1. Bursa BŞB Evde Bakım Merkezi

Kaynak:<https://www.bursa.bel.tr/buyuksehir-den-evde-hasta-bakim-hizmeti>

Bursa BŞB Engelliler Şube Müdürü Pelin Hanım bakım hizmetine yönelik detaylı bir şekilde şu açıklamalarda bulunmuştur;

"Bakım ve sağlık hizmeti belediyede sağlık hizmeti daire başkanlığı altında veriliyor. Evde bakım hizmetleri adı altında. O da etkili hizmetlerimizden bir tanesi. 17 ilçede veriliyor. Ama engelli, yaşlı ve yatalak olan kişilere fizyoterapist, doktor, hemşire öz bakımına yönelik hizmet veriliyor. Evde bakım hizmetleri adında bir birim var bu birim kapsamında bu hizmet veriliyor. Hizmet sunulacak kişinin evine gidiliyor bunun için bir ekip var hemşire, fizyoterapist, psikolog, sosyolog, doktor ve hasta bakıcısından oluşan bir ekip (Kişisel Görüşme, Pelin Hanım, 2018)"

Bebek emzirme ve bakım üniteleri; Bursa'nın 9 farklı yerinde bulunmaktadır. Bu merkezden faydalanabilmek için üye kart sistemi bulunmakta ve bakım hijyen ve bebek emzirme ortamı ve malzemeleri ücretsiz olarak karşılanmaktadır. Engelli vatandaşlarında faydalandığı bu üniteler engellilerin bakıma ihtiyaç anında ücretsiz olarak faydalanabildiği ünitelerdir.

Görsel 2. Bebek Bakım ve Emzirme Odası

<https://www.olay.com.tr/buyuksehir-belediyesinden-bebek-bakim-ve-emzirme-odalari-27798h.htm>

Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi 2017 yılında; “Engellilerde Enfeksiyon Hastalıkları ve Çözüm Yolları”, “Engellilerde Göğüs Hastalıkları Paneli” ve “Engellilerde Fizik Tedavi” konulu programlar düzenlemiştir (Bursa BŞB 2017 Faaliyet Raporu).

Engelli hizmetleri bilgi sistemi; engellilerin tespit edilmesi ve durumlarının kayıt altında tutulmasının sağlanarak sunulacak hizmetlerin ivedilikle ulaştırılması için engelli envanteri çalışması yapılmaktadır. 2012-2017 yılı içerisinde toplam kayıtlı engelli sayısı 8782’dir. Bu sayı engellilere doğrudan ulaşıldığı ve hizmetlerden yararlanan kişi sayısıdır (Kişisel Görüşme, Pelin Hanım, 2018).

Görsel 3. Engelli Hizmetleri Bilgi Sistemleri

Kaynak: <http://akillisehir.bursa.bel.tr/e-belediye-engelli-hizmetleri-bilgi-sistemi/374/>

3.2.1.3. Erişebilirlik ve Ulaşılabilirlik Hizmetleri

17 ilçe de sandalyeye bağımlı olan öncelikli hastalara (engellilere, yaşlılar vb.) hasta işleri olmak üzere ulaşım hizmeti verilmektedir. Engelliler Şube Müdürlüğü'ne ait olan bu hizmetten faydalanmak isteyen vatandaşlar bir gün öncesinde başvuruda bulunarak lif sistemli rampalı engelli araçları ile ulaşımı sağlanmaktadır.

Görsel 4. Lif Sistemli Rampalı Engelli Aracı

Kaynak: <https://www.bursa.bel.tr/bursada-oy-kullanmaya-engel-yok/haber/26037>

“Engelsiz Kent Ulaşılabilir Bursa” hedefi doğrultusunda BŞB sınırları içerisinde bordür-tretuvar, rampalar, üst yapı inşaatı, yönlendirme levhaları, sesli sinyalizasyon ve görme engelliler tretuvar çalışmaları TSE standartlarına uygun

olarak düzenlenmiştir. Müzik Akademisi tarafından engelli öğrencilere müzik eğitimine gidip gelmesi için servis hizmeti sağlanmıştır.

Erişebilirlik hizmetleri kapsamında 2014 yılında engellilere yönelik projeler arasında Yıldırım ilçesinde Arabayatağı Mahallesi'nde yaya üst geçidine ve Nilüfer ilçesindeki Merkez Camiine engelli asansörü yapımına ilişkin proje çalışmaları tamamlanmıştır (Bursa BŞB 2014 Faaliyet Raporu).

“Sevgi Çipi” hizmeti ilk kez 2016 yılında başlatılmıştır. Bu hizmet hem Alzheimer hem de zihinsel engelli vatandaşlar için yakınlarıyla daha rahat ve kolay şekilde iletişim kurabilmelerini desteklemek üzere elektronik sistem erişebilir kent amacıyla 107 aileye dağıtılmıştır. İçindeki data hattı sayesinde cihazı üzerinde veya cebinde taşıyan her kişi ev dışına çıktığında yakınları onları Türkiye ve dünyanın her yerinde 24 saat internet ortamında her an takip edebilmektedirler. 2017 yılında da 116 aileye dağıtım yapılmıştır. Genel olarak 2016 yılından itibaren toplam 700 kişiye sevgi çipi dağıtılmıştır (Bursa BŞB 2014-2017 Faaliyet Raporları).

Görsel 5. Sevgi Çipi Projesi Tanıtım Broşürü

Kaynak: <http://akillisehir.bursa.bel.tr/sevgi-cipi/13820>. Erişim Tarihi: 15.11.2018

Butonlu yaya kavşakları; Bursa Kent İçi Sinyalizasyon Sistemi içerisinde 101 adet butonlu yaya sinyalizasyonu bulunmaktadır. Bu sinyalizasyon ile yaya olmadığı zamanlarda araç trafiğinin akışı sağlanmaktadır. Ayrıca engelli vatandaşlar için kabartmalı yaya butonları ve ortam gürültüsüne göre ses şiddetini otomatik olarak

ayarlayan yaya sesli uyarı cihazları mevcuttur (www.bursa.bel.tr Erişim Tarihi: 15.07.2018).

Görsel 6. Bursa Kent İçi Sinyalizasyon Sistemi

Kaynak: <http://akillisehir.bursa.bel.tr/project/butonlu-yaya-kavsaklari/>

Fiziki alan, çevre inceleme çalışmaları; kentte erişilebilirlik ile ilgili çalışmaları yol ve kaldırım yönlendirmeleri ile çeşitli sosyal kalkınma projeleri yapma v izleme çalışmaları yürütülmektedir.

“Altın Kapak Projesi” Bursa kent konseyi engelliler meclisi tarafından yürütülen, şişe kapak toplanması ile 100 akülü araç temin edilmesi hedeflenen bir projedir (www.bursa.bel.tr Erişim Tarihi: 15.07.2018).

2016 yılında Akü Şarj Dolu İstasyonu kurulmuştur. Bu istasyon sayesinde akülü aracı ile seyahat eden engelli vatandaşlara Şhreküstü Metro İstasyonunda akü dolu hizmeti verilmektedir (Bursa BŞB 2016 Faaliyet Raporu). Bu hizmetin Bursaray istasyonlarında da kurulması hedeflenmektedir (Kişisel Görüşme, Pelin Hanım, 2018).

Görsel 7. Akü Şarj Dolum İstasyonu

2014 yılında “Kenyap Projesi” kapsamında engelli vatandaşların kullandıkları manüel ve akülü tekerlekli sandalyelerin engelliler tarafından tamir edilmesi için atölye oluşturulmuştur. Akülü Araç Tamir ve Bakım Atölyesi; engelli araçların bakım ve onarımlarının ücretsiz olarak yapıldığı, akü alım ve takım işleri, manüel ve akülü araç temini sağlandığı bir hizmet noktasıdır. 2016 yılında Akülü Sandalye Tamir Bakım Atölyesinde 395 tane sandalye tamiri gerçekleştirilmiştir. 2017’de 405 tane sandalye bakımı yapılmıştır (Bursa BŞB 2014-2017 Faaliyet Raporları).

Görsel 8. Akülü Araç Tamir ve Bakım Atolyesi

Kaynak:<https://www.bursa.bel.tr>.

Erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik hizmetleri önceliğinde olan Bursa BŞB, Engelliler Şube Müdürü Pelin Hanım ile yapılan görüşme de engellilere yönelik hizmetlerde erişebilirliği ve ulaşılabilirliği şu şekilde ifade etmiştir;

“Erişebilirlik ve ulaşılabilirlik hizmetlerinde gerçekten özellikle uzak ilçelere daha çok hizmet veriyoruz. Merkezlerde sürekli yararlanıyor ama diğerlerinin hizmetini biz götürüyoruz. Bunu bırak başka şehirlerden bile talep ediliyor. Hem akü ile ilgili atölyemizden hem de diğer faaliyetlerden talep ediliyor. Sayısının tabi artırılması gerekiyor biz kendimizi iyileştirmek için şeyler yapıyoruz ama şuanda var olan şey Bursa ili dışında da talebi biraz fazla yani olabiliyor. Yakın şeylerde mesela Dr. Ayten BOZKAYA spastik çocuklar hastanesi Türkiye'de tek Bursa'da var. Oraya çocukların eriştirebilmek için burada yatılı kalması gereken aileler oluyor. Onlara da veriyoruz hizmetleri. Geliş gidişlerinde yapıyoruz yani en kötüsü terminalden alıp oraya götürmek ve oradan alıp terminale götürmek. Sadece Bursa'da yaşıyor olmak ve Bursalı olmanın dışında da Bursa'daki hizmetlerden yararlanırken de yapıyoruz aynı şeyleri hizmetleri sunuyoruz bütün engellilere. Yine az tabi daha fazla olması gerekiyor (Kişisel Görüşme, Pelin Hanım, 2018).”

Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi mülakatında Samet Bey ile yapılan görüşmede erişebilirlik ve ulaşılabilirlik açısından gerçekleştirdikleri faaliyetleri şöyle ifade etmiştir;

“2011 yılında Türkiye'de ilk erişebilirlik fiziksel incelemeyi biz yaptık. Yani tüm ulusal çapta ilk incelemeyi biz yaptık. O zaman dönem valisinin izniyle özel bir izniyle 205 kamu 30 özel kuruluşa şey incelemeye gittik. İşte bu 30 özel kuruluş içerisinde AVM'ler de var, bazı kurumlar var bizden özel inceleme talep eden kurumlar var, hastanelerden var 205 tane de kamu kurumu var yani Jandarmasından tutun cezaevine, cezaevinden tutun polis nezarethanesine olduğu yere kadar girdik. 205 kurum içerisinde tabi ki 1 tane kurum vardı uygun olan o da şey mecbur olarak uygun olma zorunluluğunda bırakılan havayolları, havaalanı yani onun zaten uluslar arası bir çerçevede uygunluğu söz konusu onun bile eksikleri vardı. Yani biz gittiğimizde %70'lerdeydi bizim yönlendirmelerimizle %100'e kadar uygunluğa kadar şey yaptık. Onun haricinde o yıl uygun olmaya müsait olan yada %50'yi geçen bir 16 kuruma erişebilir kurum şeyi verdik bayrağı verdik. 16 kurum o yıl bizden erişebilir bayrağı aldı. Ondan sonraki yıllarda zaten iş Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına devroldu (Kişisel Görüşme, Samet Bey, 2018).”

3.2.1.4. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler

Sosyal servis hizmeti; dilekçe ile talepte bulunan engelli kişi veya ailesinin ev ziyareti yapılarak sosyal incelemeler gerçekleştirilmektedir. Sosyal İnceleme Raporu hazırlanarak Sosyal Yardım Komisyonuna sunularak değerlendirilmekte ve talep karşılanmaktadır. Bu kapsamda; tıbbi araç gereç, akü- manuel araç, akü, gıda, yakacak, giysi, ev eşyası, eğitim araç gereçleri gibi yardımlarla engelli ihtiyaç sahiplerine destek verilmektedir. Ayrıca engelli hizmetleri kapsamında ev temizliği hizmeti 2015 yılında başlamıştır. Evde temizlik hizmeti engellilere, yaşlılara ve hastalara 17 ilçede uygulanmaktadır.

3.2.1.5. Sosyal Yaşam Hizmetleri

2011 yılında Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü tarafından Eşitlik Birimi kurulmuştur. Bu birim toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olarak başta kadınlar olmak üzere yaşlı, çocuk ve engelli sorunlarına ve gereksinimlerine yönelik

hizmetler gerçekleştirmektedir. Bu hizmetleri yönetim anlayışı çerçevesinde belediye ve yerel kurumlar, meclisler ve dernekler ile iş birliği içerisinde yapmaktadır.

Engelli dernekleri ile aylık koordinasyon ve işbirliği toplantıları; 17 ilçeden dernek temsilcileri yapılmakta ve aylık faaliyet ve projeler karara bağlanmaktadır. Her ay düzenli olarak engellilere yönelik proje ve faaliyetler görüşülüp karara bağlanmakta ve mecliste görüşülmesi üzerine Büyükşehir Belediye Meclisi Engelliler Komisyonuna sunulmaktadır. Engelliler Şube Müdürü Pelin Hanım bu alana yönelik ilgili soruya detaylı olarak şöyle açıklamıştır;

"Her ay düzenli olarak ayın belli günlerinde belli saatinde engelli sivil toplum kuruluşları başkanlarıyla toplantılar gerçekleştiriyoruz. Gündemi de beraber belirliyoruz. İlimizde yaşanan sorunlar, yapılması gerekenler, projeler ve diğer çalışmalarını birlikte hareket ederek karar verip biz bunu başkanlık ve meclise taşıyoruz ve alanda birlikte gerçekleştiriyoruz. Dolayısıyla bu kuruluşlar da belli grupları temsil ettiği için sorunlar böylece masaya yatırılmış oluyor. Bu toplantılarda STK başkanları yer alıyor (Kişisel Görüşme, Pelin Hanım, 2018)"

2014 yılında engelli dernekleri ile toplantılar düzenlenmiştir. Bu toplantılarda engellilere yönelik projelere destek verilmiş ve katılım sağlanmıştır. Engelli envanteri çalışması kapsamında her yıl engelli envanteri güncellemesi yapılmaktadır (Bursa BŞB 2014-2017 Faaliyet Raporları).

2015 yılı itibariyle: engelli bireylerin piknik organizasyonunun güvenli şekilde yapılması amacıyla üniformalı ve silahsız 8 özel güvenlik görevlisi görevlendirilmiştir (Bursa BŞB 2015 Faaliyet Raporu).

Parklar ve Bahçeler Şube Müdürlüğü tarafından engelli spor/fitness grubu montajı yapılmaktadır. Bursa BŞB Şehir Tiyatrosu tarafından ilk kez 2015 yılında görme engellilere yönelik Tiyatro Okuması gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Engelli Yapılarımız Konulu Resim Sergisi yapılmıştır (Bursa BŞB 2014-2017 Faaliyet Raporları).

2016 yılında; ilk kez 2014 yılında başlatılan Beyaz Ay Derneği ile ortaklaşa gerçekleştirilen engelliler Yaz Kampı ile engelli ve engelli ailelerine 4'er günlük sosyal, kültürel ve eğitim faaliyetleri içeren kamp hizmeti sağlamıştır.

Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi tarafından 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında;

- ✓ Bursa ili Engelli Meclisleri ve Engelliler Başkanlarla Buluşuyor toplantısı yapılmıştır. Ayrıca 14. Kaynaştırma Şenliği ve Kadın Engelli Buluşması programı yapılmıştır.
- ✓ Bursa Sanat ve Meslek Eğitim Kursları (BUSMEK) ile işbirliği içinde İşaret Dili Kursu, Temsili Askerlik Kına Gecesi, Mektup Yarışması, STK ziyaretleri yapılmıştır.
- ✓ THM korosu çalışmaları, Ritim Grubu çalışmaları, Dans Grubu çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Bursa BŞB 2014-2017 Faaliyet Raporları)

“Engelli Dostu Plaj Projesi” ile 2018 yılının ilk yarısında başlatılan bu proje ile Kumsaz sahilinden başlanarak, Eşkel ve Mudanya sahilinin engelli kullanıma uygun hale getirilmesi projelendirilmiştir.

“Engeller Eurodesk ile Aşılır Projesi”nin yazımı ve uygulaması 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu proje Bursa Kent Konseyi Gençlik Meclisi ve Engelliler Meclisi ile iş birliği içinde yapılmıştır. Eurodesk Temas Noktaları Destek Hibe Programı kapsamında hazırlanan bu proje ile öncelikle işaret dili tercümesi kullanarak anlatım yapılmış ve ardından görme ve fiziksel engelli gençlere yönelik bilgilendirme yapılmıştır. 2015 yılında da Avrupa Eurodesk Ödülleri kapsamında ödül kazanılmış ve projenin sunumu için İspanya’da toplantıya katılım sağlanmıştır. Bu proje halen daha devam etmektedir (Bursa BŞB 2014-2017 Faaliyet Raporları).

“Engelsiz Yaşam Merkezi” Bursa BŞB tarafından engelli bireylerin toplumla bütünleşmesini sağlamak ve farkındalık oluşturmak amacıyla hayata geçirilen bir projedir. Temmuz 2018’de açılan bu merkez de BŞB ile işbirliği içinde çalışan Engelli STK’larının faaliyetleri de yer almaktadır. Merkezde beş engel grubuna yönelik (görme, işitme, zihinsel, bedensel, süregen hastalıklar) yönelik iş, hobi ve meslek edindirme atölyelerini bulunduran; futbol sahaları, yüzme havuzu ve hidro terapi, atlı terapi, açık ve kapalı sosyal ve kültürel etkinliklerin yapılacağı mekanlar bulunmaktadır. Ayrıca merkez otizmli ve down sendromlu kişilerin hizmet vereceği mutfak ve kafenin içerisinde yer aldığı, uzman ekiple hizmet verecek bir yaşam kompleksidir (<https://www.bursa.bel.tr>, Erişim Tarihi: 22.11.2018). Merkez faaliyetlerine devam etmektedir.

Görsel 9. Bursa BŞB Engelsiz Yaşam Merkezi

Kaynak:<https://www.bursa.bel.tr/engelsiz-yasam-merkezinde-ilktoplanti/haber/26550>

Engelsiz Yaşam Merkezi içerisinde yer alan “Dart Sporü” milli spor olarak yapılmaktadır. Engellilere yönelik ilk kez yapılan bu spor milli sporcunun antrenörlüğünde faaliyetlerini devam ettirmektedir. Ayrıca bedensel engellilerin basketbol takımı ve görme ve bedensel engellilerin futbol takımları bulunmaktadır. Bursa BŞB amatör spor kulüpleri hem de engelli spor kulüpleri ile iş birliği içerisinde. Böylece yeni engelli bireylerin yetiştirilmesinde Engelsiz Yaşam Merkezlerini kullanabilmektedirler.

Engelsiz Yaşam Merkezi’den faydalanan 2018 Aralık yılı itibariyle 256 kişidir. Açılan kurslar; müzik, halk oyunları, kick box, jimnastik, yiyecek-içecek hizmetleri, pastacı çıraklığı, el sanatlarıdır. Hedeflenen kurslar ise; fotoğrafçılık, Arapça ve bahçecilik kurslarıdır (Kişisel Görüşme, Pelin Hanım, 2018).

Tarımda Engelleri Aşıyoruz Projesi Bursa Valiliği ile BŞB tarafından desteklenen ve dezavantajlı grupların tarımla üretim yaparak hayata dahil olmalarını saylayan bir projedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler, Milli Eğitim ve Tarım ve Orman il müdürlükleri ile Bursa Engelliler Federasyonu’nun birlikte yürüttüğü bu proje engelli vatandaşların meslek lisesinde kendileri için ayrılan alanda tarım

yaparak çeşitli gıda ürünlerini üretmesini sağlamaktadır. Temmuz 2018’de ilk mahsulü toplanan bu tarımsal faaliyet devam etmektedir.

Görsel 10. Tarımla Engelleri Aşıyoruz Projesi Kapsamında Hazırlanan Sera

Kaynak: <https://www.bursa.bel.tr/engelleri-tarimla-astilar/haber/26138#gallery-7>

3.2.1.6. İstihdam Hizmetleri

Engellilerin istihdam edilmesi amacıyla 2017 yılında ilk defa “Bursa Engelliler İstihdam Buluşması” gerçekleştirilmiştir. Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi, İŞKUR ve Bursa Engelliler Federasyonu işbirliği içerisinde gerçekleştirilen bu organizasyonda firmaların açtığı 30 dan fazla stantta engelliler iş başvurusunda bulunmuşlardır. Firma sahipleri ile engellilerin buluşmasını sağlayan bu organizasyon ile engellilerin bazıları iş sahibi olmuşlardır. Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi tarafından edinilen bilgi doğrultusunda 2019 yılı içerisinde ikincisi planlanmaktadır.

“Farklı Ben Tasarlarım Projesi” 2017-2018 yılları arası Bursa ilinde yaşayan ve istihdamda yer almak isteyen 18-40 yaş arası 20 bedensel engelli için 9 aylık bir engelli istihdamına yönelik çalışmadır. Proje, engellilerin toplumsal yaşama daha fazla dâhil olabilmelerini sağlamak, kişisel gelişimlerine destek olmak, mesleki beceri kazandırarak özgüvenli olmalarını sağlamak ve işverenlerin kalifiye eleman ihtiyacını sağlamak amaçlarıyla yapılmıştır. Proje ile ilgili detaylı bilgileri Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi personeli Samet Bey şöyle açıklamıştır;

Bursa Kent Konseyi ve BŞB proje ortaklarıdır. Farkı Ben Tasarlarım Projesinde de hedef olarak engelli 20 engelli bireye başladık ama toplamda 37 engelli bireye grafik tasarımı, web tasarımı hizmeti verdik. Totalde çoğul olarak sayarsak 45 yani ortak eğitimi alanlar da oldu. Ama tekil olarak sayarsak 37 kişiye engelli bireye eğitim verdik. Bunların %70'i veya %80'i tekerlekli sandalyeli bireyler yani benim 11, 12 kişilik sınıfımda 8-9 kişisi tekerlekli sandalye kullanıyordu. Yani 37 kişi yazabilirsiniz. 37 engelli bireye web tasarımı ve grafik tasarımı alanında 8 ay boyunca süren eğitimler verdik. 67.000 lira kadar bir hibe ile işte yaptık. Devamlılığı da sağlanacak bir proje bu. Şuan onun devamlılığı için çalışmalar yapıyoruz hatta İŞKUR'da var işin içerisinde, iç işleri bakanlığı ve görünmeyen paydaşları Milli Eğitim'de var. Aslında İŞKUR aynı olarak görünse de yaklaşık 60.000 lira para harcadı bu işe. Engelli bireylere cep harçlığı vererek. Biz 67.000 lira diyoruz ama bu projenin aslında totalde 160.000 liraya yakın bir şeyi oldu yani maliyeti oldu (Kişisel Görüşme, Samet Bey, 2018)"

Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi ile yapılan mülakat sonucunda “Farkı Ben Tasarlarım Projesi”nin 2019 yılında da tekrar devam edeceğini ve geri dönüşlerin olumlu sonuçlandığı bir proje olduğunu ifade edilmiştir (Kişisel Görüşme, Samet Bey, 2018).

Bursa Ulaşım Toplu Taşıma İşletmeciliği bünyesinde 2014 yılında 11, 2015 yılında 13 engelli kişi çalıştırılmaktadır (Bursa BŞB 2014 Faaliyet Raporu).

3.3. GENEL DEĞERLENDİRME

Bu bölümde çalışma kapsamında Bursa BŞB'nin engellilere yönelik sunduğu hizmetlerin genel değerlendirilmesi yapılmıştır.

Tablo 3.3. Bursa Büyükşehir Belediyesi Tarafından Sunulan Hizmetler

Hizmet Türü	Engellilere Sunulan Hizmetler
Eğitim	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Eğitim ve psikolojik danışmanlık hizmeti, ✓ Rehberlik-danışmanlık hizmeti, ✓ Engelli danışmanlık ve yönlendirme hizmeti.
Bakım ve Sağlık	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Evde bakım hizmeti, ✓ Bakım üniteleri hizmeti, ✓ Engelli hizmetleri bilgi sistemi hizmeti.
Erişebilirlik ve Ulaşılabilirlik	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ulaşım hizmeti (lif sistemli rampalı engelli araçları ile), ✓ “Sevgi Çipi” hizmeti, ✓ Butonlu yaya kavşakları hizmeti, ✓ Fiziki alan, çevre inceleme çalışmaları, ✓ Akü Şarj Dolu İstasyonu hizmeti, ✓ Akülü Araç Tamir ve Bakım Atölyesi hizmeti.
Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ev temizliği hizmeti, ✓ Sosyal servis hizmeti.
Sosyal Yaşam	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Engelsiz Yaşam Merkezi tarafından gerçekleştirilen hizmetler
İstihdam	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Proje bazlı istihdam hizmeti, ✓ Meslek edindirme kursları hizmeti.

Kaynak: <https://www.bursa.bel.tr> Erişim Tarihi: 20.06.2018

Bursa BŞB tarafından sunulan hizmetler Tablo 3.3.'te özetlenmiştir. “Erişebilir ve ulaşılabilir Bursa” hedefiyle engellilere yaklaşan BŞB bu alanda hizmetlerini yoğunlaştırmıştır. Engelsiz Yaşam Merkezi'nin açılmasıyla sosyal yaşama dair hizmetler de artmaya başlamıştır. BŞB eğitim alanında farkındalık yaratmak amacıyla hizmetler de vermektedir. Engellilerin toplumda etkin olması amaçlanarak, diğer bireylere de engelli farkındalığına yönelik hizmetler sunulmaktadır. Engellilerin toplumsal dışlanma yaşamamaları adına meslek edindirme, ulaşım da kolaylık ve çevre düzenlemeleri gibi birçok uygulama yapılmaktadır. Bilinçli bir toplum yaratmak ve engellileri topluma kazandırmak amacıyla hem psikolojik hem de rehberlik hizmetleri sunulmaktadır.

2014-2017 yılları arası faaliyet raporlarında, 2014-2018 yılları arası performans programlarında⁴⁰ belirtilen hedeflere yönelik hizmetlerin gerçekleştirme durumu Tablo 3.4'da gösterilmektedir.

⁴⁰ Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan performans programları stratejik planın yıllara göre gerçekleşmiş olan hedeflerini göstermek için hazırlanmaktadır. Bu programlarda engellilere yönelik stratejik planda hedeflenen amaçların yıllara göre dağılımı gösterilmektedir. Engellilere

Tablo 3.4. Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin 2014-2017 Yılları Arası Faaliyet Raporlarının İncelemesi Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Hizmet Türleri	Hizmet Verilen Kişi/Adet/Hane/Paket/m ²			
	2014	2015	2016	2017
Hasta nakil hizmeti (kişi)	5	18	6375 ⁴¹	17139 ⁴²
Engelsiz Mobil Eğitim hizmeti (kişi)	144	743	846	1152
Engelli envanteri güncelleme (kişi)	100	180	163	226
Engelli dernekleri ile görüşme (adet)	10	-	-	-
Araç-gereç yardımı	20	-	623 ⁴³	-
Psiko-sosyal danışmanlık hizmeti (kişi)	-	1524	2497	-
Evde temizlik	-	378	60	-
Sosyal yardım hizmeti (kişi)	-	-	660	70339 ⁴⁴
Sosyal etkinlik ve faaliyetlerden yararlanma hizmeti (kişi)	-	7870	15000	18000
Hizmet Binalarının engelli kullanıma uygun hale getirilmesi (proje sayısı)	2	-	-	-
Engelli spor/fitness	10	10	-	-

Kaynak: Bursa Büyükşehir Belediyesi 2014, 2015, 2016 ve 2017 Faaliyet Raporları,

<https://www.bursa.bel.tr>, Erişim Tarihi: 20.06.2018

Tablo 3.4'de yer alan ifadeler şu şekilde açıklanabilir;

- ✓ 2015 ve 2016 yıllarının performans programlarında engelli taksi hizmetinden yararlanacak kişilerin sayıları belirtilmesine rağmen faaliyet raporlarında gösterilmemiştir.

yönelik uygulanacak hizmetlerin 2014-2018 yılları performans programlarındaki gösterimine aşağıdaki EK 6 da yer verilmiştir.

⁴¹ Engelli olmayan diğer hastalarda yer almaktadır.

⁴² Engelli olmayan diğer hastalarda yer almaktadır.

⁴³ Çeşitli tıbbi cihaz yardımı sağlanmıştır. Bunun içerisinde tekerlekli-akülü sandalye de dahildir.

⁴⁴ Vatandaşlardan uygun olanlara sosyal yardım hizmeti verilmesi (gıda, giysi, yakacak, eşya, eğitim seti, engelli araç-gereçleri, çocuk besin desteği, oyuncak vs.) de yer almıştır.

- ✓ *Hasta nakil* hizmetinin verilmesi hususunda 2014 ve 2015 faaliyet raporlarında performans programlarının aşağısında kalınmasına rağmen 2016 ve 2017 raporlarında belirtilen hedefe ulaşılmıştır.
- ✓ *Engelsiz Mobil Eğitim* hizmetinden yaralanacak kişi sayısı 2014 yılı performans programında belirtilenin aşağısında kalmıştır. 2015, 2016 ve 2017 performans programlarında ise yer verilmemesine rağmen faaliyet raporlarında yararlanan kişi sayısı yıllara göre artış göstermiştir.
- ✓ *Envanteri güncellenecek engelli sayısı* performans programlarında gösterilen hedefin altında kalsa da düzenli olarak gerçekleşmiştir.
- ✓ *Engelli dernekleri ile görüşme* hedefi sadece 2014 yılı performans programında gösterilmiş ve belirtilen hedefe ulaşılmıştır.
- ✓ *Engellilere araç gereç yardımı* 2014 yılında belirtilen performans programı hedefine ulaşmış ve 2016 yılı performans programında engelli araç gereci belirtilmemesine rağmen 2016 yılı faaliyet raporlarında yaşlılar, yardıma muhtaç kimseler olmak üzere diğer dezavantajlı gruplara yapılan araç gereç yardımı içerisinde engelli araç ve gereçleri de yer almıştır. Ayrıca 2015 ve 2017 yılında engellilere araç gereç yardımına performans programlarında yer verilirken stratejik planda belirtilmemiştir.
- ✓ *Psiko-sosyal danışmanlık* hizmetinden yaralanacak kişi sayıları performans programlarında belirtilmemesine rağmen 2015 ve 2016 yıllarında hizmetten yararlanan kişiler faaliyet raporlarında belirtilmiştir.
- ✓ *Evde temizlik* hizmetinden yararlanma 2014 ve 2017 yılları performans programında belirtilmemiş ve uygulanmamıştır. Ancak 2015 ve 2016 yılları performans programlarında yer verilmiş 2015 faaliyet raporunda hedefe ulaşılmış, 2016 yılında ulaşamamıştır.
- ✓ *Sosyal yardım* hizmeti 2014 yılı faaliyet raporunda belirtilmemiştir. 2015 yılında hedef gösterilmesine rağmen faaliyet raporunda yer verilmemiştir. 2016 yılı performans programındaki hedefe ulaşılmıştır. 2017 yılında ise performans programı hedefine ulaşamamıştır.
- ✓ *Sosyal etkinlikler ve faaliyetlerden* yararlanma hususunda 2015 ve 2017 yılları performans programlarındaki hedefin üstüne çıkılmıştır. 2016 yılında ise gösterilen hedefin altında kalmıştır.
- ✓ *Engelli merkezinin kurulmasına* performans programlarında yer verilmesine rağmen 2014 ve 2017 yılları arasında bu hedefe ulaşamamıştır. Dolayısıyla

merkezden yararlanacak kişi sayısı askıda kalmıştır. Ancak Temmuz 2018' de Engelsiz Yaşam Merkezi kurularak toplam da 256 engelli kişiye hizmet vermektedir.

- ✓ 2014 ve 2015 yıllarında performans programlarında yer almamasına rağmen engellilerin parklarda rahatça spor yapması ve fitnesssten yararlanabilmesi amacıyla bu hizmetler sağlanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yerel yönetimler, halka en yakın yerel birimlerdir. Yerel yönetimin kavramsal olarak tanımı ülkelerin devlet yapısına göre farklılık göstermektedir. Geleneksel anlamda yerel yönetimler; belli bir alanda (coğrafi bölgede), yerel topluluğun ortak gereksinimlerini karşılamak üzere, karar verme organlarının yerel halk tarafından doğrudan seçtiği, özerk ve demokratik özelliğe sahip yerel kamu hizmeti sunan kamu tüzel kişileridir. Tarihsel gelişim açısından yerel yönetimlerin ortaya çıkışının kesin bir tarihi bilinmese de devletin ortaya çıkışı ile eş zamanlı olduğu kabul edilebilir. Batı’da yerel yönetimler Antik Çağ’a kadar uzanan bir geçişe sahip iken Türkiye’de, Osmanlı Devleti’nin sahip olduğu merkeziyetçi ve mutlakıyetçi siyasal yapısından kaynaklı bir anlayış yerel yönetimlerin gelişimini sınırlandırmıştır. Osmanlı’da yerel hizmetler ilk belediye teşkilatının kuruluşuna kadar merkezi yönetim tarafından görevlendirilen kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Yerel yönetimler; coğrafi alan, tüzel kişilik, yerel seçilmiş organlar, yerel personel, mal varlığı, yerel hizmetler ve yerel özerklik olmak üzere özelliklere sahiptirler. Bu özellikler yerel yönetimleri merkezi yönetim karşısında konumunu belirlemektedir. Merkezi yönetim ile yerel yönetimler birbirleri ile sürekli ilişki içerisinde olması bu özelliklerin niteliğini ve sınırını çizmektedir. Kamu yönetiminin ana karakterlerini temsil eden bu ilişki toplumsal, ekonomik ve siyasal yapının etkileşimiyle meydana gelmektedir.

Merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki denetim ilişki idari vesayet ile açıklanmaktadır. İdari vesayet, idarenin bir bütün olması ve kamu düzeni ile ilgilidir. Kamu yönetiminin bir bütün olarak düşünülmesi ve merkezi yönetiminde bu bütünlüğü ve kamu düzenini sağlaması için yerel yönetimler üzerinde idari vesayet denetimine sahiptir. Diğer ilişki ise yetki genişliğidir. Bu ilişki merkezi yönetimin yetki ve görevlerini yine merkeze bağlı alt bir birime aktarması demektir. Ülkemizde bunun en güzel örneği ise il özel idaresine tanınan yetki genişliğidir. İl özel idaresinin başı olan valiler merkezi yönetim adına karar alma ve hizmet sunmaya yetkilidirler. Diğer bir ilişki de yerel özerklik, merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki sınırı belirleyen bir ilişkidir. AYYÖŞ’de “*yerel makamların kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi*

sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkânı” olarak ifade edilmektedir. Yerel özerklik siyasal ve yönetsel olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Üniter yapıli ülkelerde yönetsel, federal yapıli ülkelerde ise siyasal özerklik vardır. Ülkemizin üniter yapıli olması yerel yönetimleri yönetsel açıdan özerk kılmaktadır.

Dinamik bir yapıya sahip olan kamu yönetimi küreselleşme ile birlikte değişen dünya şartlarına ayak uydurmak durumunda kalmaktadır. Kamu yönetiminin değişime uğraması merkezi ve yerinden yönetimi de bu değişime dâhil etmesini ifade etmektedir. Kamu yönetimi Türkiye’de merkezi yönetim ve yerinden yönetim olarak iki şekilde kendini göstermektedir. Merkezi yönetim ülkenin tümü hakkında söz sahibi olurken yerinden yönetim belli bir coğrafi alanda söz sahibi olmaktadır. Yönetim biçimi olarak yerinden yönetimi benimseyen Türkiye idari yerinden yönetim esasına dayalı hizmet ve coğrafi yönden örgütlenme göstermiştir. Coğrafi yönden yerinden yönetim birimlerini göstermek üzere Keleş (2009) mahalli idareleri yerel yönetim birimleri olarak kabul etmektedir. Türkiye’de yerel yönetimler; il özel idaresi, belediye ve köy olmak üzere 3’e ayrılmaktadır. Belediyeler de büyükşehir statüsüne sahip olmayan illerde “*normal belediye*”, sahip olan illerde ise “BŞB” olarak ikiye ayrılmaktadır. Yerel yönetimler içerisinde “*yerel ortak ihtiyaçların karşılanması amacıyla örgütlenmiş yerel kuruluş*” (Çukurçayır, 2011:189) olan belediyeler yerel hizmet sunmada ön plana çıkmaktadır.

Yerel yönetimler merkezden ayrı kamu hizmeti sunmaktadırlar. Küreselleşmenin etkisiyle birlikte endüstrileşmenin, kentleşmenin ve kent nüfusunun artması sonucunda kente yönelik hizmetler de sorunlar meydana gelmeye başlamıştır. Klasik hizmetleri (alt yapı, ulaşım, çevre vb.) sunan yerel yönetimler 18. yüzyıldan itibaren geniş kapsamlı hizmetler sunmaya başlamıştır. Halka en yakın birim olan yerel yönetimler bu yakınlıklarından dolayı hizmet sunmada ilk basamaktır. Kamu hizmeti sunmak bir bütün olarak gerçekleşir. Merkezi yönetimin sunduğu hizmetler “*genel kamu hizmeti*” olarak ifade edilirken yerel yönetimlerin sunduğu hizmetler “*yerel kamu hizmeti*” olarak ifade edilmektedir. Kamu hizmetleri 1970’li yıllarda neoliberal politikalar, özelleştirme uygulamaları ve kamu harcamalarının kısılması yönünde değişime uğramıştır. Bu değişim hem merkezi yönetimi hem de yerel yönetimi etkileyerek kamu hizmetlerinin sınırlandırılmasını gündeme getirmiştir. Ancak 21. yüzyılda küreselleşme ve uluslararası örgütlerin

etkisiyle merkezi yönetimin sunduğu hizmetler de daralmalar meydana gelirken yerel yönetimlerin sunduğu hizmetler artmıştır.

Bu durum kamu hizmetlerinin yerelleşmesini ortaya çıkarmıştır. Demokratik olma ve etkinlikleri ile ön plana çıkan yerel yönetimler merkezi yönetimin sunduğu hizmetleri üstlenmektedir. Sınırlandırılan merkezi yönetim hizmetleri yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarıyla görülmeye başlanmıştır. Yerelleşmenin birçok farklı boyutu bulunmaktadır. Yetki genişliği, özelleştirme ve sivilleştirme gibi örnekleri bulunan yerelleşme ile yerel yönetimler bu politikalar ile güç kazanmakta ve yerel aktörleri etkin kılmayı hedeflemektedir.

1970'li yıllarda yaygın bir tartışma konusu olan yerelin hizmet sunması yani hizmette yerellik halkın katılımı ve demokratiklik açısından öneme sahiptir. Kamu hizmetlerinin vatandaşa en yakın birimlerce sunulması olarak ifade edilen hizmette yerellik merkezi planlama ile kalkınma sağlamanın halk katılımıyla gerçekleşeceği ve bunda ancak yerelleşme ile mümkün olacağı ifade edilmiştir. Hizmette yerellik; optimum ölçekle hizmet sunulmasını ve verimliliği sağlama açısından AYYÖŞ'te (1985) ve AB Sözleşmesinde (1992) kabul edilmiş bir ilkedir.

Sonuç olarak; hizmetin yerel birim tarafından sunulması verimlilik ve kaynak kullanımının rasyonelliği açısından öneme sahiptir. Çeşitlenen yerel yönetim hizmetleri arasında dezavantajlı gruplarında yer aldığı yani engellere yönelik hizmetler son yıllarda gündeme gelmeye başlamıştır. Engellilik, bireyin günlük ve toplumsal yaşamına dair gerçekleştirmesi gereken faaliyetleri, fonksiyonları veya hareketleri gerçekleştirememesi durumudur. Bu durum engelliliğin nedenlere (doğum öncesi, esnası ve sonrası nedenler) göre değişim göstermektedir. Engelli bireyler, sahip olduğu engel türüne göre toplumsal ve günlük yaşamında tam ve etkin bir katılım sağlayamazlar. Türkiye özürülüler araştırmasında engelli türleri; ortopedik, zihinsel, işitme, görme, dil ve konuşma ve süregen hastalıklar olmak üzere altı başlıkta sınıflandırılmıştır. Her engel türünün günlük ve toplumsal yaşama tam ve etkin katılımında birçok sorun ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunlar eğitim, bakım ve sağlık, erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ve istihdam olmak üzere sınıflandırılmıştır.

Gün geçtikçe artan engelli nüfusu 2010 WHO verilerine göre dünyanın yaklaşık %15' ini oluşturmaktadır. Türkiye'de TÜİK 2011 verilerine göre engelli

nüfusu ise tüm nüfusun %6,9'dur. Hem dünyada hem Türkiye'de artan engelli nüfusu bu alana yönelik hizmet sunma, faaliyetler gerçekleştirme ve toplumun tümüne eşit imkânlar sağlama konusunda adımlar atılmasının gerekliliğini göstermektedir. Uluslararası kaynaklarda engelliler hakkında yasal düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. Bu düzenlemelerin temel amacı engelli haklarının korunması ve ayrımcılığın önlenmesidir. Her ülkenin engellilere yönelik benimsediği politika ve bu politikalar doğrultusunda gerçekleştirdiği hizmetler vardır. Bunları yaparken küresel bir yapının gerektirdiği konjektürel etkiyle yapmaktadır. Uluslararası kuruluşların da benimsediği ilkeler doğrultusunda yapılan bu hizmetler yasal kaynaklar içerisinde uluslararası kaynaklar ile gösterilmektedir. Üye olan veya olmak isteyen ülkelerin dikkate aldığı bu uluslararası kuruluşlar tezde BM, AB ve Avrupa Konseyi olarak belirtilmiştir. Herkes için eşitlik ilkesini benimseyen BM, ayrımcılığın önlenmesini temel alan AB ve toplumsal uyumun sağlanması ve bağımsız yaşayabilmeyi amaçlayan Avrupa Konseyi engellilere yönelik bir takım plan, program, karar ve genelgeler yayımlamaktadırlar. Bunlar sayesinde Türkiye'de olduğu gibi ülkeler kendi hedef ve stratejilerini belirlemektedirler.

Türkiye'de engellilere yönelik hizmetlerin kurumsallaşması tarihsel gelişim içerisinde 2000 yılı öncesi ve sonrası dönem olarak ikiye ayrılmıştır. Bunun nedeni 2000 sonrası atılan adımların 2000 yılı öncesine göre daha kapsamlı olmasıdır. 2000 yılı öncesinde engellilere yönelik hizmetler; 1950'li yıllara kadar tıbbi bakım alanında hizmetler olmuş, eğitim ve rehabilitasyon alanında ise herhangi bir hizmet uygulanmamıştır. 1951 yılından sonra eğitim hizmetleri MEB ile yürütülmeye başlanmış, 1961 T.C Anayasası'nda engellilerin korunması anayasal olarak temellendirilerek engellilere yönelik hizmetler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. 1972 yılı 2022 sayılı Kanun ile engellilere ve ailelerine sosyal yardım kapsamında aylık bağlanmış, her ne kadar yeterliliği tartışılsa da engellilerin gereksinimlerini karşılaması için destek olmuştur. 1981 tarihinde "*Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu*" oluşturularak engellilere yönelik hizmet sunumunu ve koordinasyonunu sağlamıştır. 1986 yılında kurulan "*Türkiye Sakatlar Konfederasyonu*" da engelli sorunlarının araştırılması ve bunların siyasalara aktarılacak gündeme getirilmesi açısından öneme sahiptir. Dönemin en önemli gelişmelerinden olan 1994 tarihli ÖZİDA ulusal çapta engelli politikalarının oluşturulması amacıyla kurulmuştur. Dönemin son gelişmesi olarak ta I. Engelliler

Şurası düzenlenmesidir. Bu döneme kadar olan hizmetler genel anlamda soyut kalmıştır. Engelliler ile ilgili kanun eksikliği, merkezi yönetimlerin ve yerel yönetimlerin spesifik olarak engellilere yönelik sunacağı hizmetlere yer vermemesi gerekçe olarak gösterilebilir.

2000 sonrası dönemde; insan hakları ve ayrımcılık konulu engelli anlayışı ile hizmetler sunulmaya ve artmaya başlanmıştır. 2005 yılında II. Engelliler Şurası toplanmış ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun çıkarılarak engellilerin temel hak ve özgürlüklerden yararlanması amaçlanmıştır. Engelliler Şurası 2011 yılına kadar toplanmaya devam etmiş ve ÖZİDA kapatılarak yerine Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Müdürlüğü kurulmuştur. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olan bu birim engellilere yönelik hizmetleri belirlemede ve uygulamada önemli bir yere sahiptir. Merkezi yönetimin birer ayağı olan bu birim merkezi yönetim adına hizmetleri gerçekleştirmektedir. Bu dönemde ayrıca 2004 ve 2005 yıllarında kabul edilen BŞB ve belediye kanunları engellilere yönelik sunulacak hizmetlere yer verilmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanununda kent konseylerinin oluşturulması ve bu konseylerinde engellilerle ilgili çalışmalar yapması gerektiği belirtilmiştir. 5216 sayılı BŞB yasasında da BŞB'lerin engelli hizmet birimi oluşturulması zorunlu kılınmıştır. Hem merkezi yönetimin hem de yerel yönetimlerin yasal düzenlemeler bağlamında engellilere yönelik hizmetleri güvence altına alınmıştır.

Engellilere yönelik hizmetler; engellilerin karşılaştıkları ya da karşılaşılabileceği sorunlar ile başa çıkmak için devlet önemli bir yere sahiptir. Devlet bu sorunları merkezi yönetim ve yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetler ile gerçekleştirmektedir. Halka en yakın birim olan yerel yönetimler engellilere yönelik hizmetlerde ilk basamaktır. Engellilerin karşılaştığı sorunlar karşısında ilk başvuru yapacağı birim olan yerel yönetimler küreselleşme gibi faktörler ile hizmet sunumunda çeşitlilik göstermeye başlaması sonucunda bu sorunlara yönelik hizmetleri de gerçekleştirmektedirler.

Türkiye'de engellilere yönelik hizmet sunmada yerel yönetimlerin bir takım görevleri bulunmaktadır. Köyler; ile ilgili kanunlarda engellilere yönelik herhangi bir hükme yer verilmemiştir. İl özel idaresi; engellilere uygun yöntem ile hizmet sunulmasını, giderler arasında engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar yer almasını ve engellilere yönelik hizmetlerde gönüllük esaslı bir katılıma yönelik

programlar yapılmasını yasal sorumluluk benimsemiştir. İl özel idaresinin doğrudan engellilere yönelik hizmetleri sayılmamıştır. Belediyeler; engellilere yönelik hizmetlerde öncü yerel yönetim birimleridir. 5393 sayılı Belediye Kanununda engellilere yönelik hizmet sunmada görevli oldukları hükümlere yer vermiştir. Bunlar: “*Engellilere yönelik uygun yöntemle hizmet sunulması*”, “*belediye başkanının engelliler ile ilgili hizmetleri yürütmekle ve engelliler merkezini kurmakla görev ve yetkili olduğu*”, “*belediye giderleri arasında engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar yer alması ve engellilere yönelik faaliyetlerde gönüllülük esaslı katılıma yönelik programlar uygulamasıdır.*” Büyükşehir belediyeleri; ise “engellilere yönelik her türlü sosyal ve kültürel olarak hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçlar için sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak ve bu hizmetleri yaparken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve STK ile iş birliği yapmak” ve “engellilere yönelik yapılacak hizmetlere destek olmak için engelli merkezleri kurmakla” görevlidirler. Ayrıca büyükşehir belediyeleri engelli hizmet birimi oluşturmakla da yükümlüdürler. Bu birim engellilere yönelik “bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon” yapmakla yükümlüdür. Kent Konseyleri; kente dair çalışmalar yapmaktadır. Belediyelerin kurmakla zorunlu olduğu bu konseyin “engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak” görevlerindedir. Konsey tarafından engellilere yönelik alınan kararlar belediye meclislerine sunulmaktadır.

Sosyal devlet anlayışı, devletin sosyal adalet ve sosyal barışı sağlamak için ekonomik ve sosyal yaşama müdahalelerde bulunması zorunluluğunu meşrulaştıran bir anlayıştır. Sosyal devlet demek Doğan’ın (2002) ifade ettiği gibi ekonomik ve sosyal olarak düşük seviyelerde olan birey/vatandaşa yapıcı hizmetler sunmak demektir. Asgari yaşam düzeyinin altında kalan insanlara yönelik hizmetler sunulması, zenginliği adil olarak dağıtılması ve insanlara fırsat eşitliğinin sunulması sonucu ortaya çıkan bu anlayış Dünyada ve Türkiye’de farklı gelişim aşamaları ve dönemleri geçirmiştir. Dünya’da sosyal devlet anlayışı Orta çağda hem Hıristiyan öğretisi hem de dönemin düşünürleri tarafından devletin sorunlu alanlara yönelik müdahale etmesi öngörülmüştür. Ardından 1388 yıllarında İngiltere’de Yoksulluk Yasaları çıkarılarak yoksullara yönelik iş temin etme ve hizmetler sunma gibi

hükümlere yer vermiştir. 1800'lü yıllara kadar devam eden Yoksulluk Yasaları sanayileşmenin etkisiyle kentleşmenin artması sonucu yetersiz kalmaya başlamıştır.

Modern anlamda Dünyada sosyal devlet anlayışı 19. yy. başlamıştır. Emek sahibi ile işçi arasında gelirlerdeki düzensizliklerden dolayı sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Bu durum beraberinde işçi devrimi meydana getirerek devleti ekonomik ve sosyal yaşama müdahale etmesi anlayışını ortaya çıkarmıştır. Bu gelişmeler sonucunda devlet ekonomik ve sosyal alana müdahalelerde bulunarak toplumun refahının artırılmasına yönelik hizmetler sunmaya başlamıştır. 1900'lü yıllara kadar sosyal devlet anlayışı giderek benimsenmeye başlamış ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra sağlam temellerini atmıştır. Bu dönemde sosyal harcamalar artmaya devam etmiştir. Ancak 1929 Buhranı ile bu harcamalara sınırlılıklar gelse de sonrasında ortaya atılan Keynesyen Teorisi devleti ekonomik alanda baş aktör olarak konumlandırmıştır. Sosyal devlet anlayışı altın çağını da 1945-75 yılları arasında yaşamış ve vatandaşların ulusal refahtan aldıkları payın artırılması amacıyla daha geniş ve evrensel bir sosyal devlet düşüncesi hâkim olmuştur. Bu yükselişin ardından gelen 1970'li yıllarda birinci ve ikinci petrol krizleri sosyal devlet anlayışını sekmeye uğratmıştır. Sosyal devletin sağladığı sosyal politikalar ile toplumsal uyum ve uzlaşma sona ererek çatışma ortaya çıkmıştır. Bunun nedenlerini, devletin ekonomik alana müdahalesi sonucu insan gereksinimlerine cevap vermemesi; iş gücü yaratmadığı ve yoksulluğu arttığı; neoliberal anlayışın ve küreselleşmenin sanayiye dayalı toplumdan bilgi çağına dayalı topluma geçiş; ulusal çaptaki kapitalizm anlayışından uluslararası kapitalizm anlayışına geçiştir. 1980'li yıllara gelindiğinde dönemin Neoliberal anlayışı tüm dünyayı etkisi altına almış ve sosyal devlet anlayışından uzak durulmuştur. Ekonomik ve sosyal alanda insanların ihtiyaç duyduğu bu yıllarda sosyal devlet anlayışı ancak piyasa koşulları içerisinde sosyal yardım ve sosyal hizmet gerçekleştirilmesi gerektiği düşüncesini yaygınlaşmaya başlamıştır.

Türkiye'de sosyal devlet anlayışı Batı toplumlarından farklı bir şekilde, 19. yy askeri ve idari alanda meydana gelen reform hareketlerinin etkisiyle ortaya çıkmış ve gelişmeye başlamıştır. Batı toplumlarında meydana gelen sınıf mücadeleleri sonucunda devlet sosyal nitelik kazanırken Türkiye'de yaşanan yönetsel anlamdaki değişiklik sosyal devletin gelişiminde etkili olmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1930'lu yıllardan itibaren devletçi politikaların uygulanmaya başladığı görülmektedir. II. Dünya Savaşının sonrasında başlayan süreçte

Türkiye'de ortaya çıkan çok partili yaşama geçilmesi gibi bazı siyasal gelişmeler sosyal devlet anlayışının gelişimine olumlu katkılarda bulunmuştur. Ülkemizde sosyal devlet anlayışı uygulamaya anayasal olarak ilk kez 1961 Anayasası ile girmiştir. 1982 Anayasası'nda da yerini koruyan bu anlayış devlet eliyle sosyal adalet ve sosyal barışın sağlanması için sosyal ve ekonomik hayata müdahaleler yapılması gerektiğini ifade etmektedir. 1982 Anayasası'nın ikinci maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti (...) sosyal bir hukuk Devletidir" ifadesi sosyal devlet olmanın gerektirdiği yükümlülüğü yerine getirme görevi yüklemektedir. Ayrıca Anayasa'nın "Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler" kısmında yer alan "ailenin korunması, çevre hakkı, sağlık hakkı, sosyal güvenlik hakkı, çalışma hakkı, konut hakkı, eğitim ve öğrenim hakkı" gibi hakların yer alması ve sosyal devlet anlayışı gereğince devletin temel görevlerinden sayılması sosyal bir hukuk devleti olmasını açıklamaktadır (Pektaş, 2010: 9-10).

Küreselleşmenin etkisiyle birlikte sınırların ortadan kalkması, devletlerin ulus üstü kuruluşlar ile birbirlerinin gelişimlerine katkı sağlamaktadırlar. Sosyal devlet anlayışının günümüzde ortaya çıkan neoliberal politikalar ile sorumluluklarını yerel yönetimlere bırakması sosyal belediyeciliğin gelişiminde önemli bir aşama olarak düşünülmektedir. Sosyal belediyecilik yöre halkının toplumsal barışını korumak amacıyla toplumun tüm ihtiyaç sahiplerine yönelik birtakım hizmetler yerine getirmektedir. Engelliler toplumda dezavantajlı gruplar olarak bilinmektedir. Engelli bireylerin toplumsal katılımlarının sağlanması ve yaşamlarında kendilerine yetecek düzeye gelmeleri amacıyla yerel yönetimler tarafından hizmet almaktadır. Sosyal belediyecilik anlayışı; eğitim, bakım ve sağlık, erişebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yaşam ve sosyal hizmet ile istihdam konularında engelli bireylere yönelik hizmetler sunmaktadır.

Sosyal belediyecilik anlayışı belediyelerin sosyal alanda etkin olması ve sosyal faaliyetlerini artırması anlamına gelmektedir. Belediyeler bu anlayışı benimseyerek sosyal faaliyet göstermektedirler. 1970'li yıllarda kısmen kurumsallaşmaya başlayan sosyal belediyecilik anlayışı 2000'li yıllara gelinde ilerlemesi hız kazanmış ve görev ve yetkilerinde artış olmuştur. Belediyelerin kurumsal yapısı içerisinde doğrudan engellilere yönelik gerçekleştirilmesi gereken hizmetleri Pektaş (2010) sağlık ve rehabilitasyon ihtiyaçlarını karşılamak ve karşılaştığı sorunlara yönelik önleyici tedbirler almak şeklinde ifade etmiştir.

Türkiye’de engellilere yönelik hizmetleri merkezi ve yerel yönetimler ulusal ve uluslararası dayanaklar doğrultusunda gerçekleştirmektedir. Ulusal dayanaklar: başta 1982 T.C Anayasası olmak üzere; eğitim, bakım ve sağlık, erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sosyal yaşam ve istihdam ile ilgili kanun, KHK, yönetmelik ve genelgeler; kalkınma planları ve hükümet programlarıdır. Ulusal kaynaklar içerisinde yer alan 5378 sayılı Engelliler Kanunu engellilere yönelik hizmet sunmada önemli bir gelişmedir. 2005 yılında kabul edilen bu kanun ile engellilerin temel yasal dayanağı bir nebze de olsa oluşturulmuştur. Uluslararası dayanaklar ise: BM, AB ve Avrupa Konseyi’dir. Özellikle AB ile başlayan müzakereler engellilik ile ilgili uyulması gereken yasal mevzuatın oluşturulmasında ve stratejilerin belirlenmesinde önemli adımların başlangıcı olmuştur.

Sosyal devlet anlayışıyla merkezi yönetimin ve sosyal belediyeçilik anlayışıyla yerel yönetimlerin (belediyelerin) engellilere yönelik hizmetleri şöyle özetlenebilir;

Hizmet Türü	Merkezi Yönetimin Engellilere Yönelik Hizmetleri ⁴⁵	Yerel Yönetimlerin (Belediyelerin) Engellilere Yönelik Hizmetleri ⁴⁶
Eğitim	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kaynaştırma eğitimi hizmeti (Engelli öğrencilerde örgün eğitim içerisinde kaynaştırma yoluyla eğitim) ✓ Özel eğitim hizmeti, ✓ Taşınmalı eğitim hizmeti (ücretsiz olarak engelli öğrencilerin okullara taşınması) ✓ Farkındalık yaratma amacıyla yapılan eğitim hizmetleri (seminer, panel, proje vb.), ✓ Bilgilendirme amaçlı eğitim hizmetleri (kitap basım ve dağıtım vb.), 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bilinçlendirme yönlendirme amaçlı eğitim hizmeti
Bakım ve Sağlık	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Evde bakım hizmeti, ✓ Sürekli bakım ve rehabilitasyon hizmeti, ✓ Geçici ve misafir olarak 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bakıma muhtaç olan engellilere bakım hizmeti

⁴⁵ Bu hizmetlere çalışmanın 120-140 sayfaları arasına bk.

⁴⁶ Bu hizmetlere çalışmanın 140-149 sayfaları arasına bk

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ bakım hizmeti, ✓ Yatılı bakım hizmeti, Yarı ve tam günlük bakım hizmeti, ✓ Ücretsiz bakım hizmeti (Ekonomik gücü yetmeyen engelli ebeveyni olan çocuklara yönelik), ✓ Bakım ve sağlık alanına yönelik projeler (Yaşam Boyu Destek Projesi gibi) 	
Erişilebilirlik ve Ulaşılabilirlik	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Erişilebilir toplu taşıma hizmeti, ✓ Ulaşılabilir kamusal binaların artırılmasına yönelik hizmetler, ✓ Erişilebilir sosyal yaşam hizmetleri, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Gerekşinim duyan engellilere özel araçlar ile bir yerden bir yere götürülmesini sağlama hizmeti,
Sosyal Yardım ve Sosyal Yaşam	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Engelliler İçin Kimlik Kartı hizmeti, ✓ Engellilere ve engelli yakınlarına maaş desteği, ✓ Engelli İhtiyaç Yardımları (ihtiyaçları olan araç ve gereçlerin temin edilmesini sağlayan bir sosyal yardımlar), 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Engellilere yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet, ✓ Ekonomik sıkıntı yaşayan engellilere ayni ve nakdi yardımlar yapma hizmeti
Sosyal Yaşam	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Psiko-sosyal, tıbbi rehabilitasyon ve engelliliğin önlenmesine yönelik hizmetler, ✓ Toplumsal entegrasyonunun geliştirilmesine yönelik hizmetler, ✓ Sosyal yaşama dair hizmetler (kültürel ve spor faaliyetleri) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Her türlü sosyal ve kültürel olarak hizmetler sunma ve bu alana yönelik sosyal tesisler kurma hizmeti, ✓ Psikolojik ve sosyal danışmanlık ile rehberlik hizmeti, ✓ Toplum temelli rehabilitasyon hizmeti
İstihdam	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Engelli girişimci ve engelli istihdamını artırmak engellilere yönelik istihdam hizmetleri (EKPSS ile engelli memur alımı, kota sistemiyle işverenlere engeli çalıştırma yükümlülüğü vb.) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Meslek edindirme amaçlı meslek edindirme kursları, ✓ İstihdama kazandırmak için mesleki rehabilitasyon ve eğitim hizmeti

Araştırma sonucunda elde edilen bu bilgiler engellilere yönelik hizmetlerde merkezi yönetimin ülke genelini kapsayan hizmetleri üstlendiği ve yerel yönetimlerinde belediye sınırları içerisinde yaşayan yöre halkına yönelik hizmetler sunduğu görülmektedir. Birbirleri ile paralellik gösteren bu hizmetler yerel yönetimler açısından derinlemesine incelenen Bursa BŞB engellilere yönelik hizmetleri ile ilgili bulgular aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Araştırma kapsamında engellilere yönelik yerel yönetim hizmetleri Bursa BŞB örneği ile incelenmiştir. Bursa: Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış; birçok tarihi ve kültürel özelliği bünyesinde barındıran; Türkiye'nin 4. Büyük kenti olmasıyla dikkat çekmektedir. Kent yönetimine ilişkin Osmanlı Devleti'nde ilk yasal düzenleme yapılan şehir olan ve yönetsel yapılanma bakımından ilk kurulan belediyeler arasında yer alan Bursa 1987 yılında büyükşehir statüsü kazanmıştır. Yaklaşık 151 yıllık belediye yapılanmasında 31 yılını büyükşehir olarak devam ettirmektedir. Uzun soluklu bir BŞB deneyimine sahip olan Bursa toplumun tüm kesimlerine hizmet sunduğu gibi bu kesimler içerisinde engellilere yönelik hizmetlerde sunmaktadır.

Bursa ilinde yaşayan engelli sayısı 2011 verilerine 143.000 ve bu sayısı genel nüfusun %5'lik kısmını oluşturmaktadır. Engelli kadın nüfusu oranı %58 iken engelli erkek nüfusu oranı %42'dir. TÜİK 2011 yılında yaptığı araştırma da Bursa ilinde yaşayan engellilerin engel türüne göre dağılımını; görme engelli, işitme engelli, merdiven çıkmada veya inmede zorluk yaşayan engelli, taşımada veya tutmada zorluk yaşayan engelli, öğrenmede, basit dört işlem yapmada, hatırlamada veya dikkatini toplamada zorluk yaşayan engelli olarak sınıflandırılmıştır. Bu gruplandırma içerisinde bir veya daha fazla engeli olan kişilerde dahil edilmiştir. En fazla taşımada veya tutmada zorluk yaşayan engelli bireyler (bedensel engelli olarak ifade edilebilir), ardından öğrenmede, basit dört işlem yapmada, hatırlamada veya dikkatini toplamada zorluk yaşayan engelli bireyler (zihinsel engelli olarak ifade edilebilir) ve görme, işitme ve merdiven çıkmada veya inmede zorluk yaşayan engelli bireyler olarak sıralanmaktadır.

Bursa BŞB de bu bireylere yönelik hizmetler sunmada görevli olan yerel yönetim birimlerindedir. Bursa BŞB'nin kurumsal yapısı içerisinde engellilere hizmet sunmada görevli birimler bulunmaktadır. Doğrudan engellilere yönelik

hizmetleri sunan birim “Engelliler Şube Müdürlüğü’dür.” 2018 Şubat ayından itibaren hizmetler sunan bu birim 2012-2014 yılları arasında Müdürlük olarak hizmetlerini yürütürken 2014-2018 Şubat ayına kadar “Engelli Hizmet Birimi” olarak hizmetlerini gerçekleştirmiştir. BŞB’ nin ayrıca ilgili kuruluşlarından olan Bursa Kent Konseyi’ de engellilere yönelik hizmetlerde katkılar sağlamaktadır. Konsey içerisinde 2005 yılından itibaren Engelliler Meclisi çalışmalar yürütmektedir. Mecliste görevli ve üyesi olan Samet Şahin ile yapılan mülakat sonucunda meclisin çoğunluğu engelli bireylerden olmak üzere ortalama 500 üyeden oluştuğu bilgisine ulaşılmıştır. Diğer üyeleri de STK, üniversiteler ve kamu kurumlarının temsilcileri ile gönüllü kişilerdir. BŞB’nin ayrıca meclis içerisinde “Engelliler Komisyonu” da bulunmaktadır.

Bursa BŞB’nin 2015-2019 yılları arası 5 yıllık stratejik hedefi “Engelli ve engelli yakını olan vatandaşların, kapasitelerini geliştirerek, bağımsızlaşmalarına destek olmak, toplumsal gelişmelerden faydalanmalarını sağlayarak yaşam kalitelerini yükseltmektir.” Bu hedef doğrultusunda araştırmanın temel problem durumu olan Bursa BŞB’nin engellilere yönelik ne tür hizmetler sunmaktadır? sorusunun cevabına; eğitim, bakım ve sağlık, erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik, sosyal yardım ve sosyal hizmetler, sosyal yaşam ve istihdam başlıkları altında şu sonuçlarla ulaşılmıştır:

Eğitim hizmeti; Eğitim ve psikolojik danışmanlık hizmeti, rehberlik-danışmanlık hizmetleri ve engelli danışmanlık ve yönlendirme hizmetleri verilmektedir. Farkındalık yaratma ve bilinçlendirme amaçlı eğitimler (hastalıklara yönelik konferanslar ve paneller ile bilinçlendirme hizmeti gibi) düzenlenmektedir. BENMEP ile engelli bireylere özel donanımlı araçlarla bilgisayarlı muhasebe, grafik tasarımı, İngilizce ve bilgisayar kursu verilmektedir.

Bakım ve sağlık hizmeti; Evde bakım hizmeti, hasta nakil hizmeti, bebek emzirme ve bakım ünitelerinde engelli bireylerinde bakımlarını yapabildiği ücretsiz faydalanma hizmeti verilmektedir. Ayrıca engelli hizmetleri bilgi sistemi (envanter çalışması) ile il kapsamında engellilerin sayısı kayıt altına alınmaktadır. 2012 yılında başlatılan bu çalışma ile 30.197 kişiye ulaşılmıştır. Ancak Bursa BŞB ile yapılan mülakatta bu sayı düşürülerek sadece hem engelli birey veya ailesinin doğrudan belediyeye ulaştığı hem de hizmetlerden doğrudan faydalandığı sayıyı 8752 olarak

belirtmişlerdir. Şubat 2018 ve Kasım 2018 arasındaki dönemde 525 engelli birey ilgili envantere kayıt olmuştur. Bu bireylerden 154'ü bedensel, 55 örme, 56 işitme, 116 zihinsel, 11 otizm, 3 down sendromlu, 164 kronik-süreğen ve diğer engellilerdir. Bursa BŞB özgü olan bu hizmet ile ivedilik ile hizmetler sunulması hedeflenmiştir.

Erişebilirlik ve ulaşılabilirlik hizmeti; Engelsiz Kent Ulaşılabilir Bursa hedefiyle hareket eden Bursa BŞB yapılan görüşmede hizmetler arasında özellikle erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik ile ilgili hizmetlerde yoğunlaştıklarını ifade etmişlerdir. 17 ilçe de sandalyeye bağımlı olan öncelikli hastalara ulaşım hizmeti verilmektedir. Sevgi Çipi hizmeti de Bursa BŞB özgü bir hizmettir. Bu hizmet zihinsel engelli bireylerin yanında taşıdıkları çip yardımıyla Türkiye'nin ve Dünyanın her yerinde takip edilebilmesini sağlamaktadır. Butonlu yaya kavşakları hizmeti ve fiziki alan, çevre inceleme çalışmaları yapılarak kentte erişilebilirlik ile ilgili yönlendirmeleri yapma ve çalışmaları izleme sağlanmaktadır. Akü Şarj Dolum İstasyonu, akülü aracı ile seyahat eden engelli vatandaşlara şarj dolum hizmeti verilmektedir. Akülü Araç Tamir ve Bakım Atölyesi ile engelli araçların bakım ve onarımlarının ücretsiz olarak yapılmakta, akü alım ve takım işleri, manüel ve akülü araç temini sağlanmaktadır. Bursa BŞB erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik hizmetlerini sadece tüm ilde yaşayanlara değil aynı zamanda dışarıdan gelen misafir engellilere de hizmet sunmaktadır.

Sosyal yardım ve sosyal hizmetler; Sosyal servis hizmeti ve evde temizlik hizmeti verilmektedir. Sosyal servis hizmeti ile tıbbi araç gereç, akü- manuel araç, akü, gıda, yakacak, giysi, ev eşyası, eğitim araç gereçleri gibi yardımlar sağlanmaktadır.

Sosyal yaşam hizmeti; Engelsiz Yaşam Merkezi Bursa'da faaliyet gösteren birer sosyal yaşam merkezidir. Rehabilitasyon merkezi olmayan bu merkezde 7 den 70'e herhangi bir yaş grubu ayrımı ve engel grubu ayrımı olmadan faaliyetler gerçekleştirilmektedir. İçerisinde birçok kursu barındırarak engellilere yönelik sosyal yaşam hizmetleri gerçekleştirilmektedir.

İstihdam; Meslek edindirmeye yönelik kurslar ile engellilerin istihdamı desteklenmektedir. Proje bazlı bir sistemle yaklaşan BŞB "Farklı Ben Tasarlarım" projesi ile 37 engelli bireye istihdam edilmesine yönelik grafik tasarımı ve web tasarımı hizmeti vermiştir.

Bursa BŞB'nin engellilere yönelik hizmetlerinde erişebilirlik ve ulaşılabilirlik hizmetleri üzerine yoğunlaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Engelsiz Kent Ulaşılabilir Bursa hedefini gerçekleştirmek üzere çalışmalar yapan Bursa BŞB bu amacını destekleyen hizmetler ile faaliyetlerini yürütmektedir. Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi ile yapılan görüşmede de elde edilen bulguda ilk erişebilirlik çalışmalarını Bursa BŞB yapması bu alana yönelik hizmetlere önem verdiği ve yoğunlaştığını doğrulamaktadır. Yeterliliği her ne kadar tartışılır olsa da yasal mevzuattan uygulamaya geçirilmiş çalışmaların yer alması Şat ve Göver (2017)'in, “*Engelliler İçin Belediyelerin Erişilebilirlik Sorumlulukları: Çorum Engel Haritası Projesi*” adlı çalışmalarında elde ettiği uygulama sorununun var olduğu sonucu, çalışmanın sonucu ile zıtlık göstermektedir. Diğer üzerinde durulan hizmet ise 2018 Temmuz ayında faaliyete geçen Engelsiz Yaşam Merkezi hizmetidir. Bu merkez ile birçok sosyal ve kültürel faaliyeti yürütülerek sosyal yaşama dair engellilerin toplumsal yaşama katılımı sağlanmakta ve sorsal faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Solmaz (2018), “*Belediyelerin İstihdam Odaklı Sosyal Hizmet Uygulamaları*” adlı makalesinde belediyelerin istihdam odaklı çalışmalarda engellilerin istihdamına yönelik projeler de uyguladığını ve sosyal belediyeçilik anlayışıyla toplumdaki dezavantajlı gruplara yönelik istihdam odaklı sosyal hizmet uygulamaları yapıldığı ama yetersiz kaldığı sonucu Bursa BŞB ile benzerlik göstermektedir. Her ne kadar karşılaştırmalı bir çalışma olmasa da ilgili literatür incelendiğinde belediyeler/büyükşehir belediyeleri engellilerin istihdamına yönelik meslek edindirme kursları ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Bursa BŞB de benzer hizmetler sunmaktadır. Ancak istihdama yönelik projeler ile bu hizmetler desteklenmektedir.

Bu hizmetler, Fırat (2006), “*Belediyelerin Engellilere Dönük Sosyal Hizmet Projeleri*” adlı çalışmasında sosyal belediyeçilik açısından bakıldığında belediyelerin yerel halka olan yakınlıklarının hizmet avantajı sağladığı ile benzer sonuçlar göstermektedir.

Araştırmanın temel problem durumu olan Bursa BŞB'nin engellilere yönelik sundukları hizmet türleri projeler ile desteklenmektedir. Bursa BŞB hizmetlerini engelli dernekleri gibi STK'ları, Engelliler Meclisi ve ilgili diğer birimler ile işbirliği içerisinde gerçekleştirmektedir. Bu iş birliğini ayrıca BŞB'nin kurumsal yapılanmasında yer alan birimler ile de aktif olarak yapılmaktadır. Bu sonuca

görüşmede elde edilen 2018 yılı içerisinde 83 kurum ve kuruluş ile yapılan toplantı ile ulaşılmaktadır.

Engellilerin karşılaştıkları sorunları her ay düzenli olarak STK'lar ile yapılan toplantılar ile belirlenmektedir. Engellilerin karşılaştıkları sorunlara ve hizmet önceliğine göre kaynakları kullanan BŞB bu hizmetleri kalite yönetimi sistemiyle gerçekleştirmektedirler. Sunulan hizmetlerin memnuniyetine yönelik kalite yönetimi memnuniyet anketleri ile geri bildirim sağlanmaktadır. Ayrıca yerel yönetimlerce uygulanacak hizmetlerin ulusal mevzuatta yer alan yasal dayanakları Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından dikkate alındığı ve bu yönde hizmetlerin sunulduğu görülmektedir.

Öneriler

Uygulayıcılar ve yeni araştırmacılar için öneriler şunlardır:

- ✓ Bu çalışma Bursa BŞB ile diğer BŞB-belediyeler karşılaştırılarak genişletilebilir.
- ✓ Bursa BŞB tarafından sunulan engelli hizmetlerine yönelik engelli bireylerin tutum ve davranışları farklı çalışmalar ile ortaya konulabilir.
- ✓ Bursa BŞB tarafından yürütülen engelli envanteri çalışması diğer belediyeler ile iş birliği içerisinde yaygınlaştırılabilir.
- ✓ Bursa BŞB erişebilirlik ve ulaşılabilirlik hizmeti ile sosyal yaşam hizmetinin yanı sıra diğer alanlara yönelik hizmetlerini çeşitlendirebilir.
- ✓ Bursa BŞB tarafından engellilere yönelik hizmetleri destekleyici projeler çoğaltılabilir.
- ✓ Bursa BŞB'ye özgü "*akülü araç bakım atölyesi, sevgi çipi uygulaması, engelli envanteri çalışması ve bebek emzirme ve bakım atölyeleri*" uygulamaları diğer belediyeler tarafından örnek alınabilir, geliştirilerek sunulabilir.
- ✓ Engellilere yönelik hizmetlerin niceliği ve niteliğinin artırılmasında yarar görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıyaman, A. T. ve Demirel, S. (2011). Sosyal Belediyecilik Üzerine Bir İnceleme: Ankara Büyükşehir Örneği. *Dış Denetim Dergisi*, 115-129.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2012). 2013-2017 Stratejik Planı. <http://afyonluoglu.org> adresinden 27.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı. (2014). Faaliyet Raporu. sgb.aile.gov.tr adresinden 20.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı. (2015). Faaliyet Raporu. idbb.aile.gov.tr adresinden 22.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı. (2016). Faaliyet Raporu. idbb.aile.gov.tr adresinden 22.06.2018 tarihinde alınmıştır. idbb.aile.gov.tr adresinden 23.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018). Ulusal ve Uluslar arası Engelli Hakları. (<https://eyh.aile.gov.tr> adresinden 17.05.2018 tarihinde alınmıştır).
- Ak, A. (2015). Yetki genişliği (tevsî-i mezûniyet) prensibinin mer'î hukukla mukayeseli olarak İslam idare hukuku ekseninde analizi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (39), 147-180.
- Akad, M. ve Dinçkol, B. (2006). Genel kamu hukuku. İstanbul: Der Yayınları.
- Akça, Y., Şahan, G. ve Tural, A. (2017). Türkiye'nin kalkınma planlarında eğitim politikalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 394-403.
- Akdemir, N. ve Akkuş, Y. (2006). Rehabilitasyon ve hemşirelik. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 82-91.
- Akdoğan Y. (1999). Sosyal belediyecilik. *İstanbul Dergisi*, Mart sayısı. 12.
- Akdoğan, Y. (2002). Ulusal soruna yerel çözüm. *Sosyal Belediyecilik. Eminönü Bülteni*, Şubat Sayısı.

- Akdoğan, Y. (2006). Sosyal belediyeçilik. *Yerel Siyaset Dergisi*. 1(3), 44-46.
- Aksoy, M. (2000). Sosyal bilimlere ve sosyolojiye giriş. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Aksoy, Ş. (1998). Yeni sağ, kamu yönetimi ve yerel yönetim: eleştirel bir yaklaşım, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 7 (1),3-13.
- Aktan, C. C. (2003). Moderniteden postmoderniteye değişim. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aktan, C. C. ve Özkıvrak Ö. (2008). Sosyal refah devleti. İstanbul: Okutan Yayınları.
- Aktel, M. ve Erten, Ş. (2017). Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin engellilik alanına yaklaşımı: hükümet programları üzerinden bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 165-177.
- Akyıldız, A., N. (2017). Avrupa Birliği'nde engelli politikası. *Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(13), 48-59.
- Akyılmaz, B. (1988). Büyükşehir belediyelerinin kurulması. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(1), 134-135.
- Alsancak, H., Çatana, N., Dolamaç, N., Tomruk, H. ve Türkekul, A., (2013). *Engelli hakları başucu kitapçığı*, Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Altunya, N. (2003). Vatandaşlık bilgisi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Arıkboğa, E. (1999). Yerel yönetim açısından mahalle muhtarlığına bir bakış. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 8(3), 103-125.
- Arslan, C. (2009). Türkiye'de yerel yönetimler ve 2004 sonrası yerel yönetim reformu. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara.
- Arslan, N, T. (2005). İdari ve mali paylaşım açısından merkezi yönetim yerel yönetim ilişkileri, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (33), 189-208.
- Arslan, S. (1978). Türkiye'de ve İngiltere'de merkezi idarenin mahalli idareler üzerindeki denetimi. Ankara: Kalite Matbaası.

- Asya-Pasifik Bölgesinde Engelli Bireyler için Hakların Gerçeğe Dönüştürülmesine Yönelik Incheon Stratejisi (2012). <https://eyh.aile.gov.tr> adresinden 17.05.2018 tarihinde alınmıştır.
- Ataöv, A. ve Sevin, O. (2007). Türkiye’de kentsel dönüşüme yöntemsel bir yaklaşım. Ankara: METU, 24(2), 57-82.
- Aycan, Z. (2005). Türkiye’de engellilerin iş hayatına katılımını etkileyen bireysel, kurumsal ve toplumsal faktörler. Koç Üniversitesi Psikoloji Bölümü, İstanbul.
- Aydın, M. (2008). Sosyal politika ve yerel yönetimler. İstanbul: Yedirenk yayınları.
- Aydın, M. K. ve Çakmak, E. E. (2017). Sosyal devletin dönüşümü. *Sakarya İktisat Dergisi*, 6(4). 1-11.
- Aydın, Y. (2011). *Türkiye’de yerel yönetimlerin gelişim süreci*. Alıntı: <http://docplayer.biz.tr/30284-Turkiye-de-yerel-yonetimlerin-gelisim-sureci.html>. Erişim Tarihi: 14 Nisan 2018.
- Aygen, M. (2014). Sosyal belediyecilik üzerine bir inceleme: Elazığ belediyesi örneği. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, (1), 173-192.
- Aykara, A. (2011). Kaynaştırma eğitimi sürecindeki bedensel engelli öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen etmeler ve okul sosyal hizmeti, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 22(1), 63-84.
- Aysan, M. F. (2006). Küreselleşme Bağlamında Türkiye’de Sosyal Politikaların Dönüşümü. Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu: Hedefleri ve Geleceği Sempozyumu Sunum Kitabı içinde, Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayınları.
- Aysoy, M. (2004). Avrupa birliği sürecinde özürülüler politikası. İstanbul: Bilge Matbaacılık.
- Aytaç, S. (2000). Özürülü rehabilitasyonunun artan önemi, dokuz eylül üniversitesi (elektronik versiyon). *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 9-18.

- Babaoğlu, C. (2018). Türkiye’de anakentlerde engellilere yönelik hizmetler ve sorun alanları, TESAM Akademi Dergisi, Yerel Yönetimler Özel Sayısı, 79-110.
- Bağlan, D. ve Yardımcıoğlu, F. (2017). Meslek edindirme kurslarının etkinliği: Samek Örneği. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 63-87.
- Barr, N. (1993). *The Economics of the Welfare State*. Second Edition. California: Stanford University Press.
- Batal, S. (2010). Yeni kamu yönetiminde yönetişim kavramı ve Türkiye’de yerel yönetimler alanındaki uygulama örnekleri. *Mevzuat Dergisi*, 13(145).
- Berk, A. (2003). Yerel hizmet sunumu ve belediye iktisadi teşebbüsleri. *Sayıştay Dergisi*, 49, 47-63.
- Bilgin, K. U. (2000). Özürlülerin çalışma hayatındaki sorunları ve çözüm önerileri. *Kamu - İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 5(4), 21-38.
- Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (2009). Resmi Gazete: 27288, <http://www.resmigazete.gov.tr> adresinden 16.05.2018 tarihinde alınmıştır.
- Bostanoğlu, Ö. (1990). Türk belediyeciliğinde güncel tarihsellik. *Amme İdaresi Dergisi*, 23(2) 74-93.
- Bozkurt, E. (2006). *Anayasa hukuku*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2010). *Sosyal politika yazıları*. (4. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Burcu, E. (2015). Türkiye’de yeni bir alan: engellilik sosyolojisi ve gelişimi. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 52, 319-341.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi (2014). Faaliyet raporu. https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/faaliyet_2016.pdf adresinden 15.06.2018 tarihinde alınmıştır.

- Bursa Büyükşehir Belediyesi (2015). Faaliyet raporu. https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/faaliyet_2016.pdf adresinden 15.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi (2016). Faaliyet raporu. https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/faaliyet_2016.pdf adresinden 15.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi (2017). Faaliyet raporu. https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/faaliyet_2016.pdf adresinden 15.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi (2015-2019). Stratejik plan. https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/180521012109_2015-2019.pdf adresinden 15.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (21.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Candan, H. ve Erol, M. A. (2017). Türkiye’de sosyal adaletin temininde sosyal devletin rolü. *Sayıştay Dergisi*, (106), 87-119.
- Cengiz, E. ve Somel, A. (2005). Türkiye’de planlama ve planlama anlayışının değişimi. Ankara Üniversitesi, SBF-GETA, Tartışma Metinleri, No 81.
- Coşkun, B. (1996). Türkiye’de idari vesayet denetimi ve yerel yönetimler özerkliği. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 5(3), 39.
- Crew, D. F. (1988). *Germans on Welfare: from Weimar to Hitler*, New York: Oxford University Press US.
- Çağdaş, T. (2011), Türkiye’de yerel yönetimlerde idari özerklik, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 30(1), 391-416.
- Çakmak, S. (2011). Görme engeli olan bireyler için hazırlanan otobüse binme becerisi öğretim materyalinin etkililiği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 94-111.
- Çelik, A. (2008). AB sosyal politikası (2. Baskı). İstanbul: Kitap Yayınları.

- Çelik, A. ve Aykanat, Ş. (2007). Komünlerin (Belediyelerin) Ortaya Çıkışı Ve İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 101-115.
- Çelik, A. ve Gültekin, N. (2009). Yoksulluğu Önlemede Bir Sivil Toplum Yaklaşımı Olarak Mikro Kredi Uygulaması: Şanlıurfa Örneği. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi*, 8(32), 233-241.
- Çelik, V., Çelik, F. ve Usta, S. (2008). Yerel demokrasi ve yerel özerklik ilişkisi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 96-97.
- Çetin, Ö. Z. (2015). Türkiye’de il özel idaresi sisteminin dönüşümü ve 6360 sayılı kanunun dönüşüme etkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(2), 25.
- Çınarlı, S. (2008). *Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde engelli hakları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çiçek, Y. (2014). Geçmişten günümüze Türkiye’de yerel yönetimler. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 53-64.
- Çukurçayır, M. A. (2011). *Yerel Yönetimler- Kuram, Kurum ve Yeni Yaklaşımlar*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Demir, H. ve Karakütük, M. (2003). Yerel Yönetimler ve Hizmette Yerellik: Subsidiarite İlkesi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 65-77.
- Derdiman, R. C. (1995). Kamu yönetiminde yetki genişliği. *Amme İdaresi Dergisi*, 28(4), 65-80.
- Dikmen, B, Ç. (2011). Avrupa kentsel şartı ulaşım ve dolaşım ülkeleri kapsamında engellilerin kentsel alan ve yapılara erişebilirliklerinin sorgulanması: Yozgat örneği. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(4), 838-858.
- Dilik, S. (1943). Atatürk döneminde sosyal politika. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 40(1), 94-96

- Dilnot, A. (1995). The Assesment: The Future of the Welfare State. Oxford Review of Economic Policy 11(3).
- Doğan, İ. (2002). Özgürlükçü ve totaliter düşünce geleneğinde sivil toplum. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Dönümcü, Ş. (2006). Kentler Yaşlılarındır. bianet.org/bianet/toplum/79804-kentler-yaslilarindir adresinden 11.09.2018 tarihinde alınmıştır.
- Ekzen, N. (2009). Türkiye kısa iktisat tarihi: 1946'dan 2008'e iliştirilmiş ekonomi, Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2018). Engelli ve yaşlı bireylere ilişkin istatistiki bilgiler. eyh.aile.gov.tr adresinden 15.10.2018 tarihinde alınmıştır.
- Ersoy, M. (2012). *Kentsel planlama ansiklopedik sözlük*. İstanbul: Ninova Yayıncılık.
- Ersöz, H. Y. (2003). Doğuştan günümüze sosyal politika anlayışı ve sosyal politika kurumlarının değişen rolü. *İktisat fakültesi Dergisi*, 53(2).
- Ersöz, H. Y. (2011). Sosyal politikada yerelleşme. İstanbul: İTO Yayınları.
- Ersungur, M, Ş. ve Topçuoğlu, A. (2014). Kalkınma planlarının yoksulluğu azaltmadaki etkisi üzerine bir analiz. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 299-317
- Ertan, B. (2002). Yerel Yönetimler ve Demokrasi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 11(1), 22-30.
- Erten, M. (1999). *Nasıl bir yerel yönetim*. İstanbul: Anahtar Kitapları.
- Ertürk, H. (1995). Kent ekonomisi. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Eryılmaz, B. (2010). Kamu Yönetimi. 3.Baskı. Ankara: Erkam Matbaası.
- European Commission (2012). AB' ye Üye Olan ve Avrupa Ekonomik Alanı İçinde Yer Alan Ülkelerdeki Engelli Nüfusları ve Toplam Nüfus İçinde Oranları. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> adresinden 04.05.2018 tarihinde alınmıştır.

- Fidan, A. (2004). Yerel yönetimlerde kaynakların etkin ve verimli kullanımını engelleyen faktörler ve Balıkesir yöresindeki yerel yönetimler için çözüm önerileri, *Mevzuat Dergisi*, 15 Haziran 2018 tarihinde <http://www.basarmevzuat.com/dergi/2004-01/a/02.htm> adresinden alınmıştır.
- Fırat, S. A. (2008). Belediyelerin engellilere dönük sosyal hizmet projeleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 19(1), 89-100.
- Gemalmaz, M. S. (2003). Ulusalüstü insan hakları hukukunun genel teorisine giriş. İstanbul: Beta Yayınları.
- Genç, Y. (2015). Engellilerin sosyal sorunları ve beklentileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 15(35/2), 65-92.
- Genç, Y. ve Çat, G. (2013). Engellilerin İstihdamı ve Sosyal İçerme İlişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(1), 363-393.
- Giresunlu, G. ve Akıncı, V. (2011). *Engellinin el kitabı*. İstanbul: Destek Yayınevi.
- Gören, Z. (2000) Sosyal devlet Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını.
- Görmez, K. (2005), Küreselleşme ve Yerelleşme. (Ed: Görmez, K.), Küreselleşme ve Yerelleşme, Ankara: Odak Yayınları.
- Göymen, K. (2004). Yerel kalkınma Önderi ve Paydaşı Olarak Belediyeler. Uluslar arası Sempozyum, Pendik Belediyesi Kültür Yayını, İstanbul.
- Gözübüyük, A. Ş. (2006). *Yönetim hukuku*, Ankara: Turhan Kitapevi.
- Gül, S. S. (2006). Sosyal devlet bitti yaşasın piyasa! Yeni liberalizm ve muhafazakarlık kısılcığında refah devleti, Ankara: Ebabil Yayınları.
- Gülan, A. (1988), Kamu hizmeti kavramı, *İdare Hukuku ve İlimler Dergisi*, 9(1-3), 147-159.
- Güleç, S. (2008). 1945-1980 yılları arasında Türkiye'de refah devleti. *Yerel Siyaset Dergisi*, (13), 48-55.
- Güler, B. A. (1994). Yerel Yönetimler Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım. Ankara: TODAİE Yayınları.

- Güler, E. G. (2005). Önbüro ve Kat Hizmetleri Departmanlarında Etik Davranışlar Nasıl Olmalıdır?, Geleneksel Turizm Paneli: Nevşehir
- Güloğlu, T. (1999). Yaşlı nüfusun sosyal güvenliği, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Gümüş, A. T. (2010). Sosyal devlet anlayışının gelişimi ve dönüşümü. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Günday, M. (2004) İdare hukuku, Ankara: İmaj Yayınevi.
- Gürkan, A. (2011). Adalet ve Kalkınma partisinin muhafazakâr demokrat kimliğinin oluşumunda sosyal politikanın etkileri. *Uluslar arası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 204-218.
- Hacıbebekoğlu, A., Yiğitbaşı, O, G., Hacıbebekoğlu, M., Kaynar, T. ve Muratdağı, S. (2015). Nazilli'de engellilerin memnuniyet analizi. Güney Ege Kalkınma Ajansı, Referans No: TR32/14/DFD/0028.
- Hannesson, R. (2015). Debt, democracy and the welfare state: are modern democracies living on borrowed time and money, New Jersey: Princeton University Press.
- Henden, B. ve Henden, R. (2005). Yerel yönetimlerin hizmet sunumlarındaki değişim ve e-belediyecilik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (14), 48-66.
- İBB. (2012). *Özürlüler yerel hizmet rehberi İSÖM modeli*. İstanbul: İBB Basımevi.
- İçişleri Bakanlığı 2016 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, <https://www.e-icisleri.gov.tr>, Erişim Tarihi: 11.02.2018
- İçişleri Bakanlığı 2017 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, <https://www.e-icisleri.gov.tr> Erişim Tarihi: 11.02.2018.
- İçişleri Bakanlığı. (2000). Yerel Yönetimlerin Engellilere Sunduğu Hizmetler. <http://www.arem.gov.tr/yerel-yonetimler-sosyal-hizmet-rehberi> adresinden 14.09.2018 tarihinde alınmıştır.
- İnan, A. A. (1982). İzmir iktisat kongresi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- İnce, O. H., Babaoğlu, C. ve Akkaya, Y. A. (2016). Belediye hizmetleri ve engelli vatandaşların beklentileri üzerine ampirik bir araştırma. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 86-109.
- İzci, İ. (2014). Katılımcı yerel yönetime genel bir bakış. İ. İzci (Ed.). *Katılımcı yerel yönetim*. (s.24). İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Jackson, B. (2005). The Conceptual History of Social Justice. *Political Studies Review*. 3(3), 356–373.
- Jasinski, T., Lemetti, H. & Kappa, I. (2014). OP0123-PARE Local government services for disabled people in tartu and the role of tartu rheumatism association in mediating the services, *Annals of the Rheumatic Diseases*, 71(3).
- Jones, H. H. & Allain, L. (2009). Integrating services for disabled children and their families in two English local authorities, *Journal of Interprofessional Care*, 22(5), 534-544.
- Kalkınma Bakanlığı (1963). 1. Kalkınma Planı. <http://www3.kalkinma.gov.tr> adresinden 16.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Kalkınma Bakanlığı (1968). 2. Kalkınma Planı. <http://www3.kalkinma.gov.tr> adresinden 16.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Kalkınma Bakanlığı (1973). 3. Kalkınma Planı. <http://www3.kalkinma.gov.tr> adresinden 15.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Kalkınma Bakanlığı (1979). 4. Kalkınma Planı. <http://www3.kalkinma.gov.tr> adresinden 14.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Kalkınma Bakanlığı (1985). 5. Kalkınma Planı. <http://www3.kalkinma.gov.tr> adresinden 14.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Kalkınma Bakanlığı (1990). 6. Kalkınma Planı. <http://www3.kalkinma.gov.tr> adresinden 13.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Kalkınma Bakanlığı (1996). 7. Kalkınma Planı. <http://www3.kalkinma.gov.tr> adresinden 13.06.2018 tarihinde alınmıştır.

- Kalkınma Bakanlığı (2001). 8. Kalkınma Planı. <http://www3.kalkinma.gov.tr> adresinden 12.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Kalkınma Bakanlığı (2007). 9. Kalkınma Planı. <http://www3.kalkinma.gov.tr> adresinden 11.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Kalkınma Bakanlığı, (2014). 10. Kalkınma Planı. <http://www3.kalkinma.gov.tr> adresinden 10.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde yer alan engelli bireylere yönelik ibarelerin değiştirilmesi amacıyla bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair kanun (6462 S. K), <https://eyh.aile.gov.tr> adresinden 17.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Kapani, M. (1982). Sosyal bir devletin belirgin özellikleri ve ekonomik ve sosyal alanlardaki başlıca ödevleri, Çağdaş Anayasalarda ekonomik ve sosyal haklar ve ödevler. İstanbul: İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.
- Kapani, M. (1993). Kamu hürriyetleri. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kaplanoğlu, R. ve Cengiz, İ. (2009). Bursa kent rehberi. Bursa: Seçil Ofset.
- Kara, U. (2015). Sosyal devletin yükselişi ve düşüşü, Adana: Karahan Kitabevi.
- Karaaslan, M. (2012). Nasıl bir yerel yönetim? 6360 sayılı kanun üzerine bir değerlendirme. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(26), 123-162.
- Karakaya, A. (2014). *Hasta hakları ile engelli haklarının incelenmesi ve bursa il merkezindeki engellilere yönelik hizmetler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karakış, E. (2009). Küreselleşen dünya yönetiminde yerel yönetimler bağlamında sosyal politika, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- Kaya, E. (2003) Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma. İstanbul: İlke Yayıncılık.

- Kaya, E. (2009). Yoksullukla mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin sosyal yardım modeli. Yayınlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Keleş, R. (2012). Yerinden yönetim ve siyaset. İstanbul: Cem Yayınevi
- Keleş, S. (2008). Türkiye'de sosyal belediyeçilik uygulamaları ve Ankara büyükşehir belediyesi örneği, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyonkarahisar.
- Kesgin, B. (2008). Yerel sosyal politika oluşturmada yerel yönetimler ve uygulama sorunları. Uluslar Arası Yoksulluk Sempozyumu Bildirileri, (1), İstanbul.
- Kesgin, B. (2012). Yoksulluğa yerel müdahale sosyal belediyeçilik. Bursa: Etkin Yayınları.
- Kesik, O., Demirci, A. ve Karaburun, A. (2012). *Analysis of Pavements for Disabled Pedestrians in Metropolitan Cities Case of Şişli District in İstanbul*. Germany: Lap Lambert Academic Publishing.
- Kılınç, G. (2010). Çeyrek asırlık bir tecrübe: Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin yapılanması ve Kayseri büyükşehir belediyesi örneği, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 19(1), 67-89.
- Kırışik, F. ve Sezer, Ö. (2006). Türk anayasalarında yerel yönetimler. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 15(2), 22.
- Kırılıoğlu, K. İ. ve Karakuş, Ö. (2015). Türkiye'de zihinsel engelliler özelinde engelli bireylerin karşılaştıkları sorun alanları. *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(6), 77-86.
- Koç, M. T. (2015). Sosyal Belediyeçilik Anlayışı Çerçevesinde Kayseri Büyükşehir Belediyesi Bünyesinde Yapılan Sosyal Faaliyetler. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Koçak, S. Y. (2009), Ankara Anlaşması'ndan Müzakerelere Avrupa Birliği Mali Yardımları, *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16(2), 133-146.
- Koray, M. (2005), Sosyal politika. Ankara: İmge Kitabevi.

- Kök, M. ve Sayım, F. (2011). Sağlı hizmetlerinde yerel yönetim yatırımları. Uluslararası Sağlıkta Performans ve Kalite Kongresi.
- Köse, Ö. (2003). Küreselleşme sürecinde devletin yapısal ve işlevsel dönüşümü, *Sayıştay Dergisi*, (49), 3-46.
- Küçükali, A. (2014). Engellilere uygulanan sosyal politikaların değerlendirilmesi: Atatürk üniversitesi örneği. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(1), 59-86.
- Küçükali, A. (2015). Engellilere uygulanan sosyal yardımlar. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 35, 100-115.
- Luhmann, N. (2002). Sosyal devletin siyaset teorisi. (Çev: Beyaztaş, M.). İstanbul: Bakış Yayınları.
- Marangoz, Ş. (2001). Refah devleti, gelişimi, oluşumu, modelleri ve güncel değişimler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Metin, O. (2011). Sosyal politika açısından AKP dönemi:sosyal yardım alanında yaşananlar. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1(2011), 179-200.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). Aile ve Tüketici Hizmetleri Engelli Bireylerde Toplumsal Uyum. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). Hasta ve yaşlı hizmetleri engelli bakım hizmetleri. Ankara.
- Mitchell, E. (2011). - The Provision of Services for Disabled Children. R (LH and MH) v. London Borough of Lambeth
- Nadaroğlu, H. (2001). *Mahalli idareler*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Negiz, N. (2011). Sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetleri açısından Isparta belediyesi: farkındalık, yararlanma ve değerlendirme açısından bir araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(2), 323-341.
- Okur, F. ve Çakıcı, A.B. (2007). Küreselleşme sürecinde yerelleşme ve yerel demokrasi, *Akademik Bakış Dergisi*, (11), 1-12.

- Onar, S. S. (1996). *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, İstanbul: Halk Kitapevi
- Ortaylı, İ. (1985). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e yerel yönetim geleneği (1840- 1878). İstanbul: Hil Yayınevi.
- Ökmen, M. ve Çağatay, U. (2014). Kamu hizmeti- yerel hizmet ilişkisi ve açılımları üzerine notlar. *Yerel Politikalar Dergisi*, (6), 77-104.
- Ökmen, M. ve Parlak, B. (2010). Kuramdan uygulamaya yerel yönetimler. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Ökmen, M. ve Parlak, B. (2015). Yerel yönetimlerle ilgili güncel gelişmeler ve uluslararası belgeler. (s.51-96). *Yerel Yönetimlerde Güncel Gelişmeler*, (Ed:M.Ökmen), Bursa: Ekin Yayınevi.
- Ökmen, M. ve Yılmaz, A. (2004), Kamu yönetimi, Ankara: Gazi Kitapevi.
- Öksüz, Ö. (2007). Yerel yönetimimizin çoğu, altyapı açısından yerel sosyal politikalar uygulamaya hazır ve müsait değil. *Sosyal Politikalar Dergisi*, (2), 88-90.
- Önen, S. M. ve Eken, İ. (2016). Yerel yönetimler üzerinde uygulanan idari vesayet yetkisinin irdelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(56), 216-234.
- Örücü, E. (1972). Sosyal refah devletinde bir sosyal kamu hizmeti konut, İstanbul: İ.Ü.H.F. Yayını.
- Özdemir, S. (2007). Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Özdemir, S. (2017). Engelli bireylerin mânevî rehabilitelerinde iletişimin önemi, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 38, 137- 159.
- Özdemir, Volkan (2014). Türkiye'de Planlı Kalkınma Deneyimleri, Marmara Üniversitesi.(https://dumludag.files.wordpress.com/2013/09/ozdemir_planlama.pdf) adresinden 12.10.2018 tarihinde alınmıştır.

- Özgökçeler, S. ve Alper, Y. (2010). Özürlüler kanunu'nun sosyal model açısından değerlendirilmesi. *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 33-54.
- Özgür, H. ve Yavuzçehre, S. P. (2016). Türkiye'nin büyükşehir belediyesi sistemi: 1982-2015. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 912.
- Özmüş, L. (2005). Desantralizasyon ve yeni kamu yönetimi anlayışı, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara.
- Öztürk, H. ve Gül, H. (2012). Sosyal belediyecilik sosyal devlete ve sosyal haklara bir alternatif mi?. IV. Sosyal Haklara Ulusal Sempozyumu, Sıtkı Kocaman Üniversitesi, 18-19 Ekim, 377-392 , Muğla.
- Öztürk, M. (2011). *Türkiye'de engelli gerçeği*, İstanbul: Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği Cep Kitapları.
- Öztürk, Ş. (2015). Sosyal yatırım devleti. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Parlak, B. (2014). Avrupa Birliği Perspektifinden Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkileri. *TESAM Dergisi*, 1(1): 1-40.
- PCM. (2008). Union of BC Municipalities. Local Government In BC:A Community Effort, s.5, http://www.ubcm.ca/assets/Services/Documents/2015_CommunityEffortBooklet.pdf adresinden 10.05.2018 tarihinde alınmıştır.
- Pekşen, S. N. (2014). Sosyal belediyecilik çerçevesinde engellilere sunulan hizmetler: Ankara büyükşehir belediyesi örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya
- Pektaş, K. E. (2010). Türkiye'de sosyal belediyecilik uygulamaları ve temel sorunlar, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(1), 4-22.
- Pierson, C. (1991). *Beyond The Welfare State? The New Political Economy of Welfare*, (First Edition). Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.

- Pierson, C. (2001). *Beyond The Welfare State? The New Political Economy of Welfare*. Cambridge: Polity Press.
- Piketty, T. (2014). *Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital* (Çev: Koçak, H.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Powell M. & Hewitt, M. (2002). *Welfare state and welfare change*, Buckingham: Open University Press.
- Pratchett, L. (2004). Local Autonomy, Local Democracy and The New Localism. *Political Studies*,(52), 358-375.
- Psiru, D. H. (2014). Kamu Hizmetleri Ne İşe Yarar?, www.bts.org.tr/sayfalar/bilgi_belge/kamuhizmetleri_ise_yarar adresinden erişilmiştir.
- Rakıcı, C. ve Kurşun, A. (2016). Sosyal refah devletinin tarihi süreci ve günümüz bazı refah devletlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 2(2), 135-156.
- Reyhan, C. (2007). Osmanlı'da iki tarz-ı idare: Merkeziyetçilik-adem-i merkeziyetçilik. 1. Baskı, Ankara: İmge Yayınları.
- Robertson, R. (1999). *Globalization Social Theory And Global Culture*, (Çev: Ümit Hüsrev Yolsal), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- San, C. (1996). Çağdaş demokrasi anlayışı ve idari vesayet denetimi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1-2), 285-297.
- Sencer, M. (1986). *Türkiye'nin yönetim yapısı*. İstanbul: Alan Yayınları.
- Sevinç, İ. ve Çay, M. (2017). Fiziksel engelli bireylerin üniversite eğitimi sırasında karşılaştıkları sorunlar (Akdeniz üniversitesi örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 13, 219-238.
- Sevinç, Ş., Aslan, F. ve Özkan, B. (2015). *İşitme engelliler için öğretmen için öğretmen kılavuz kitabı*. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Seyidoğlu H. (1992). *Ekonomik terimler ansiklopedik sözlük*. İstanbul: Güzem yayınları.

- Seyyar, A. (2006). *Özürlülere adanmış sosyal politika yazıları*. (1. Baskı). Adapazarı: Adapazarı Büyükşehir Belediyesi.
- Seyyar, A. (2008). Bağcılar'da engelli politikaları ve engellilere yönelik uygulamalar. (Bozlağan, R. Ed.). *Bağcılar perspektifi*. İstanbul: Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları.
- Seyyar, A. (2011). *Sosyal politika bilimine giriş*. (1. Baskı), İstanbul: Sakarya Yayıncılık.
- Seyyar, A. (2015). *Dünya'da ve Türkiye'de engelli dostu sosyal politikalar*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Sezer, Ö. (2007). Hizmette halka yakınlık ilkesi ve yerelleşmeye etkisinin türkiye'de yerel yönetim reformları açısından değerlendirilmesi. *Yerel Siyaset Dergisi*, 2(13).
- Sezer, Ö. ve Önder, Ö. (2012). Sosyal belediyeçilik bağlamında yerel hizmetlere gönüllü katılımın incelenmesi. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(12), 255-279.
- Sezer, Ö. ve Vural, T. (2010). Kamu hizmetlerinin sunumunda devletin değişen rolü ve merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında yetki ve görev paylaşımı, *Maliye Dergisi*. (159), 207.
- Sezgin, M. (2011). Belediyelerde halkla ilişkiler ve halka dönük yönetim. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 95.
- Sezik, M. (2016). Türkiye'de sosyal belediyeçiliğin gelişimi ve sorun alanları. İnönü Üniversitesi Uluslar arası Sosyal Bilimler Dergisi, 5(2/10), 171-186.
- Sivrekli, E. (2015). Türkiye'de merkezi yönetim ile belediyeler arasındaki mali ilişki Şanlıurfa örneği. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (46), 21-42.
- Sobacı, M. Z. (2005). Yeniden yapılandırma sürecinde il özel idarelerin dünü, bugünü ve geleceği üzerine değerlendirmeler. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 14(4), 34-36.

- Solmaz, U. (2018), Belediyelerin İstihdam Odaklı Sosyal Hizmet Uygulamaları, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16).
- Sönmez, V. ve Alacapınar, G. F. (2016). Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri (4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, A. N. (1997). Sosyal devlet uygulamaları: Almanya, İngiltere, Hollanda, Türkiye. İzmir: Cemiyet Yayınları No: 8.
- Starke, P. (2006). The politics of welfare state retrenchment: A literature review, *Social Policy Administration*, 40(1), 115.
- Stoker, G. (1996). Redefining Local Democracy. *Local Democracy and Local Government*, (Ed: L.Partchett and D.Wilson) Basingstoke: Macmillan, pp.188-209.
- Şat, N. ve Göver, T. (2017). Engelliler için belediyelerin erişebilirlik sorunları. *Hittit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 521-541.
- Şeker, S. ve Aslan, M. (2011). Engellilere yönelik toplumsal algı ve dışlanmışlık (Siirt Örneği). *Sosyal Haklar Uluslar arası Sempozyumu*, 449-463.
- Şemşit, S., Uçar, A. ve Yüksel, M, A. (2016). Avrupa birliği politikaları perspektifinden Türkiye’de belediyelerin sunduğu engelli hizmetleri. *Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı*, 205-223.
- Şen, M. (2007). Kültürel Belediyeciliğe Giden Yolda Bir Aşama: Sosyal Belediyecilik. *Sosyal Politikalar Dergisi*, (2), 4.
- Şenel, A. (1995). Siyasal düşünceler tarihi (Tarih öncesinde ilkçağda orta çağda ve yeniçağda toplum ve siyasal düşünüş). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Şengül, R. (2011). *Yerel yönetimler*. (2. Baskı). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Şenkal, A. (2005). *Küreselleşme çağında sosyal politika*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Şenses, F. (2004). Neoliberal Küreselleşme Kalkınma için Bir Fırsat mı, Engel mi?. *Working Paper In Economic*, 4(09). 1-27.
- Şenyapılı, Ö. (1981). *Toplum ve iletişim*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- Şişman, Y. (2011). Türkiye’de özürllülere yönelik yasal düzenlemeler, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 60(1), 169-221.

- Talas, C. (1991). Öğretilerde sosyal devlet. İnsan Hakları Yıllığı, 13, 91-102.
- Tanör, B. (1978). Anayasa hukukunda sosyal haklar. İstanbul: May Yayınları.
- TBMM. (2013). Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 1(24 Nisan 1920 – 22 Mayıs 1950). www.tbmm.gov.tr adresinden 03.07.2018 tarihinde alınmıştır.
- TBMM. (2013). Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 2 (22 Nisan 1950 – 20 Kasım 1961)). www.tbmm.gov.tr adresinden 03.07.2018 tarihinde alınmıştır.
- TBMM. (2013). Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 3 (20 Kasım 1961-27 Ekim 1965). www.tbmm.gov.tr adresinden 03.07.2018 tarihinde alınmıştır.
- TBMM. (2013). Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 4 (27 Ekim 1965-26 Mart 1971). www.tbmm.gov.tr adresinden 03.07.2018 tarihinde alınmıştır.
- TBMM. (2013). Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 5 (26 Mart 1971-17 Kasım 1974). www.tbmm.gov.tr adresinden 03.07.2018 tarihinde alınmıştır.
- TBMM. (2013). Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 6 (17 Kasım 1974-12 Kasım 1979). www.tbmm.gov.tr adresinden 03.07.2018 tarihinde alınmıştır.
- TBMM. (2013). Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 7 (12 Kasım 1979-9 Kasım 1989). www.tbmm.gov.tr adresinden 03.07.2018 tarihinde alınmıştır.
- TBMM. (2013). Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 8 (9 Kasım 1989 - 30 Ekim 1995). www.tbmm.gov.tr adresinden 03.07.2018 tarihinde alınmıştır.
- TBMM. (2013). Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 10 (11 Ocak 1999 -). www.tbmm.gov.tr adresinden 03.07.2018 tarihinde alınmıştır.

- T.C. 1982 Anayasası (1982). (2709 K.N). www.tbmm.gov.tr adresinden 12.03.2018 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA), (2010), Özürlülüğe Dayalı Ayrımcılığın Ölçülmesi ve Araştırması, s.75-103. http://eyh.aile.gov.tr/data/55100c5e369dc5c9d8afa563/ozida_turkce_rapor.pdf adresinden 10.09.2018 tarihinde alınmıştır.
- Tekeli, İ. (1983). Yerel yönetimlerde demokrasi ve Türkiye’de belediyelerin gelişimi. *Amme İdaresi Dergisi*, 16(2), 7.
- Topal, A. K. (2000). Optimal yerel yönetim büyüklüğü ve belediyelerin konsolidasyonu. Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Derneği Yayın No: 13.
- Toprak, D. ve Şataf C. (2009). Türkiye’de yerel yönetimler reformu çerçevesinde sosyal belediyeçilik yaklaşımı. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(1), 11-24.
- Toprak, Z. (2013). Güncel Sorunlar Işığında, Türkiye’de Yerel Yönetimler, Yerel Yönetimler Sempozyumu, Yenimahalle Belediyesi, ODTÜ ve TUIÇ düzenlemesi, 21-22 Şubat 2013, Ankara.
- Toprak, Z. (2014). *Yerel yönetimler* (9.Baskı). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Tortop, N. (1991). *Mahallî idareler* (4.Baskı). Ankara: TODAİE Yayınları.
- Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H. ve Özer, M. A. (2006). Mahalli idareler, Ankara: Nobel Yayınları.
- Tozlu, A. (2017). Daha verimli hizmet ve hizmette yerellik tartışmaları düzleminde yeni büyükşehir modeli. *Emek ve Toplum Dergisi*, 6(15), 235-258.
- Turan, M. ve İzci, F. (2013). Türkiye’de büyükşehir belediyesi sistemi ve 6360 sayılı yasa ile büyükşehir belediyesi sisteminde meydana gelen değişimler: Van örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 12-125.
- TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması. (2011). <http://www.tuik.gov.tr> adresinden 18.06.2018 tarihinde alınmıştır.

- TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması. (2011). <http://www.tuik.gov.tr> adresinden 18.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Türe, F. (2000). Türkiye'de yerel yönetimlerin kökeni: Osmanlı İmparatorluğu'nda Yerel yönetimler. *Yerel Gündem Dergisi*, 2(5), 34-41.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). <http://www.mevzuat.gov.tr> adresinden 11.04.2018 tarihinde alınmıştır.
- Ulaş, S. C. ve Uçku, R. (2012). Services for the disabled in Turkey, TAF preventive Medicine Bulletin, 11(4).
- Usta, S. ve Bilgiç, E. (2016). Yerel Yönetimlerde Hizmet Sunumu: Kamu Özel Ortaklığı Modeli. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(23), 249-268.
- Uzun, U. (2013). Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Kağıthane Belediyesi Örneği. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ünal, F. (2011). Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye'de yerel yönetimlerin yasal ve yapısal dönüşümü, *Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 241- 248.
- Wolman H. & Goldsmith M. (1992). Urban Politics and Policy, London:Blackwell.
- Yay, S. (2014). Tarihsel süreçte Türkiye'de sosyal devlet. *21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 3(9), 147-161.
- Yazıcı, E. (1999). Sendikal Hareket ve Yeni Misyon Arayışları, Ankara: Şeker-İş Yayınları, Yayın No. 96.
- Yeldan, E. (2001). Küreselleşme sürecinde Türkiye ekonomisi: bölüşüm, birikim, büyüme, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, U. ve Göktürk, İ. (2008). Toplumsal sorunların çözümünde yeni belediyecilik anlayışı: Sosyal belediyecilik yaklaşımı. 1. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Sakarya.

- Yılmaz, D. (2007). Yetki genişliği ilkesi üzerine bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1/2), 1245-1254.
- Yılmaz, G. (2005). Türkiye’de hizmette yerellik ilkesine duyarlılık. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*. 1, 137-142.
- Yörükoğlu, F. (2009). Türk Belediyeciliğin Gelişimi. *Mevzuat Dergisi*, (135), 7-8.
- Yurdakul, N., Dinçer, M. ve Coşkun, G. (2011). Belediyelerde halkla ilişkiler yönetimi: İzmir ili belediyelerine yönelik bir araştırma, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2, 198-229.
- Yücel, B. ve Avcı, M. (2009). İdari ve mali mevzuat. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Matbaa.
- Yüksel, F. (2004). Çağdaş kent yönetimi ve yönetici vizyonu, Ankara: Detay Yayınları.
- Yüksel, F. (2007). Sosyal devletin dönüşüm sürecinde yerel yönetimlerin yeni işlevleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62(1), 279-298.
- Zengin, O. (2014). Büyükşehir belediyesi sisteminin dönüşümü: Son on yılın değerlendirmesi, *Ankara Barosu Dergisi*, (2).
- Sachs, R. (2003), Integrating Disability Studies into Existing Curriculum; Paradigms of Disability. <https://cms.montgomerycollege.edu/EDU/Plain.aspx?id=27413> adresinden 02.06.2018. tarihinde alınmıştır.
- WHO. (2011). Dünya Engellilik Raporu: Yönetici Özeti. www.who.int adresinden 14.09.2018 tarihinde alınmıştır.

**Kanunlar, Kanun Hükmünde Kararnameler, Genelge ve Yönetmelikler,
Raporlara Yönelik Kaynaklar**

- "Zonguldak ve Ereğli Havza-i Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menafii Umumiyesine olarak Furuhtuna Dair Kanun (114 S.K)", Resmi Gazete, 8040, 21.02.1952.
- "Ereğli Havza-i Fahmiye Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun (151 S.K)", Resmi Gazete, Tertip: 3, Cilt: 2, Sayfa: 91, 10.09.1937.
- "Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 S.K)", Resmi Gazete, 14574, 24.06.1973.
- "Sosyal Hizmetler Kanunu (2828 S.K)", Resmi Gazete, 18059, 27.05.1983.
- "İmar Kanunu (3194 S.K)", Resmi Gazete, 18749, 09.05.1985.
- "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (572 KHK)", Resmi Gazete, 23011, 06.06.1997.
- "İş Kanunu (4857 S.K)", Resmi Gazete, 25134, 10.06.2003.
- "Devlet Memurları Kanunu (657 S.K)", Resmi Gazete, 12056, 23.07.1965.
- "Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (652 KHK)", Resmi Gazete, 28054, 14.09.2011.
- "Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (665 KHK)", Resmi Gazete, 28102 (Mükerrer), 01.11.2011.
- "Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği", Resmi Gazete, 26244, 30.07.2006.
- "Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelik", Resmi Gazete, 18088, 25.06.1983.
- "Erişilebilirlik İzleme Ve Denetleme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik", Resmi Gazete, 29834, 21.09.2016.
- "Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin Ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum Ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev Ve Yetkileri İle Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu (6223 S.K)", Resmi Gazete, 27923, 03.05.2011.

- "Sosyal Hizmetler Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (633 KHK)", Resmi Gazete, 27958, 08.06.2011.
- "On Dört İilde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (6360 S.K)", Resmi Gazete, 28489, 06.12.2012.
- "Büyükşehir Belediyesi Kanunu (5216 S.K)", Resmi Gazete, 25531, 23.07.2004.
- "Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (6462 S.K)", Resmi Gazete, 28636, 03.05.2013.
- "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (2022 S.K)", Resmi Gazete, 15642, 01.07.1976
- "Özel Eğitim Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname (573 S. K.H.K)", Resmi Gazete, 23011, 06.06.1997.
- Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (1985).
- "Köy Kanunu (442 S.K)", Resmi Gazete, 68, 18.03.1924.
- "İl Özel İdaresi Kanunu (5302 S.K)", Resmi Gazete, 25745, 04.03.2005.
- "Belediye Kanunu (5393 S.K)", Resmi Gazete, 25874, 13.07.2005.
- "T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (2009/5 Sayılı Denetleme Raporu)", 27.08.2009.
- "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği", Resmi Gazete, 30471, 07.07.2018.
- "Kent Konseyi Yönetmeliği", Resmi Gazete, 26313, 08.10.2006.

EKLER

EK. 1: “Engellilere Yönelik Yerel Yönetim Hizmetleri: Bursa Büyükşehir Belediyesi” Konulu Tez Çalışmasına Yönelik Bursa Büyükşehir Belediyesi’ne Yönetilen Sorular

- 1) Şube Müdürlüğünüzün amacı, misyonu ve vizyonu nedir?
- 2) Engellilere yönelik hizmetleri tek birim altında mı gerçekleştiriyorsunuz? BŞB kurumsal yapısı içerisinde diğer birimler ile engellilere yönelik hizmet sunmada iş birliği yapıyor musunuz? Örneğin; Engelsiz Yaşam Merkezi, Engelli Hizmet Birimi, Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi gibi.
- 3) Şube Müdürlüğünüzde çalışan görevli kişi sayısı kaçtır? Siz ve görevliler engelliler ile ilgili herhangi bir eğitime sahip misiniz, ne kadar süredir bu görevi yapıyorsunuz, önceki göreviniz nedir?
- 4) Şube Müdürlüğünüz veya engelliler ile ilgili alınmış Meclis Kararları nelerdir?
- 5) Şube Müdürlüğünüz tarafından yapılan faaliyetlerin çerçevesini çizen yasal ve idari düzenlemeler nelerdir?
- 6) 6360 sayılı BŞB’lerde değişiklik yapan Kanun ile birlikte Müdürlüğünüzün kurumsal örgütlenmesinde ve hizmet sunumunda değişiklik meydana geldi mi? Geldiyse bu değişiklikler nelerdir?
- 7) BŞB tarafından tespit edilen ve ulaşılan engelli sayısı kaçtır ve bunların dağılımı (cinsiyet, yaş vb.) nasıldır?
- 8) Engelliler mi size başvuruyor, siz mi onlara ulaşıyorsunuz?
- 9) BŞB tarafından belirlenen engellilerin karşılaştıkları sorunlar nelerdir? Siz bu sorunları nasıl tespit ediyorsunuz? Engellilerin sorunlarını öğrenmek için bir çalışma yapılıyor mu? Yapılıyorsa ne sıklıkla yapılmaktadır?
- 10) 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda doğrudan engellilere yönelik eğitim hizmetleri yer almamıştır. Engelli merkezlerinin kurulması ile ilgili hüküm verilerek bilinçlendirme yönlendirme amaçlı eğitim faaliyetlerinin verileceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda siz engellilere yönelik eğitim hizmeti sunuyor musunuz? Sunuyorsanız bu hizmetler nelerdir?
- 11) 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda doğrudan engellilere yönelik bakım ve sağlık hizmeti sağlanacağı belirtilmemiştir. Bu doğrultuda siz

engellilere yönelik bakım ve sağlık hizmeti sunuyor musunuz? Sunuyorsanız bu hizmetler nelerdir?

- 12) 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda doğrudan engellilere yönelik erişim ve ulaşım hizmetine yer vermemiştir. Bu doğrultuda siz engellilere yönelik erişebilirlik ve ulaşabilirlik hizmeti sunuyor musunuz? Sunuyorsanız bu hizmetler nelerdir?
- 13) 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda doğrudan engellilere yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet sağlanacağı belirtilmiştir. Siz engellilere yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmetler sunuyor musunuz? Sunuyorsanız bu hizmetler nelerdir?
- 14) 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda "... Engellilere yönelik her türlü sosyal ve kültürel olarak hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçlar için sosyal tesisler kurmak" büyükşehir belediyesinin görevleri arasında sayılmıştır. Siz engellilere yönelik sosyal yaşam hizmeti sunuyor musunuz? Sunuyorsanız bu hizmetler nelerdir?
- 15) 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununu 7. Maddesinde büyükşehir belediyesinin engellilere yönelik meslek edindirme kursları açması gerektiğini belediyenin görev ve sorumlulukları içerisinde belirtmiştir. Siz engellilerin istihdam edilmesine yönelik hizmet sunuyor musunuz? Sunuyorsanız bu hizmetler nelerdir?
- 16) Sunulan hizmetlerden geri bildirim (feedback) alıyor musunuz? Alıyor iseniz ne şekilde yapıyorsunuz?
- 17) Sunduğunuz hizmetlerde belli bir standardınız mevcut mudur, mevcut ise bunlar nelerdir, yayınladınız mı?
- 18) BŞB tarafından sunulan hizmetler tüm il ölçeğinde eşit olarak sunuluyor mu?
- 19) Yıllık düzende plan hazırlanırken, bütçenizin ne kadarı miktar ya da oransal olarak bu hizmetlere ayrılıyor?
- 20) Kaynakları kullanırken sorun odaklı bir yaklaşıma sahip misiniz ya da hizmet önceliğiniz mevcut mudur?
- 21) Bursa BŞB' ye özgü bir engelli hizmeti var mıdır? Var ise bu hizmetler nelerdir?
- 22) Diğer BŞB'lerin Engelli Hizmet/Engelliler Şube Müdürlüğü tarafından sunulan hizmetler takip ediliyor musunuz? Örnek aldığınız bir proje ya da hizmet var mıdır?

- 23)** STK'lar, merkezi yönetim kurumları ve diğer yerel otoriteler ile işbirliği içinde misiz? İşbirliği içinde geliştirdiğiniz, hizmetler, çalışmalar ve projeler var mı? Var ise bunlar nelerdir?
- 24)** Son olarak bugüne kadar yürütülen ve devam etmekte olan projelerinizden bahsedebilir misiniz?

EK2. “Engellilere Yönelik Yerel Yönetim Hizmetleri: Bursa Büyükşehir Belediyesi” Konulu Tez Çalışmasına Yönelik Bursa Kent Konseyi Engelliler Meclisi’ne Yönetilen Sorular

- 1) Engelliler Meclisi ne zaman oluşturuldu? Meclisin kaç tane üyesi var? Bu üyelerin kaç tanesi engelli bireylerden oluşmaktadır?
- 2) Engelliler Meclisi tarafından alınan kararlar Belediye Meclisine hangi sıklıklar ile gönderiliyor? Belediye Meclisi bu kararları dikkate alıyor mu?
- 3) Engellilerin eğitim ve üretim kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik hangi hizmetler sunuyorsunuz? (Eğitim, sağlık ve bakım, erişilebilirlik gibi)
- 4) Engellilerin toplumsal yaşam içinde aktif olarak yer alması ve kent yönetimine daha fazla katılması amacıyla ne gibi faaliyetler/projeler/uygulamalar gerçekleştiriyorsunuz? Bunlar nelerdir?
- 5) Engellilere yönelik sorunlar ile karşılaştığınızda çözüm yönteminiz/yöntemleriniz nelerdir? (Toplantı yapılması, çalıştay kurulması vb.)
- 6) Diğer meclisler ile yürüttüğünüz engellilere yönelik hizmet veya projeler var mıdır? Var ise bunlar nelerdir?
- 7) STK’lar, merkezi yönetim kurumları ve diğer yerel otoriteler ile işbirliği içinde misiniz? İşbirliği içinde geliştirdiğiniz, çalışmalar, projeler var mı? Var ise bunlar nelerdir?
- 8) Son olarak bugüne kadar yürütülen ve devam etmekte olan projelerinizden bahsedebilir misiniz?

EK 3. Engelliler İle İlgili Kanunlar

İlgili Alanlarda Kanunlar	
Sağlık ve Bakım	
✓	Engelliler Hakkında Kanun
✓	Kalıtısal Hastalıklarla Mücadele Kanunu
✓	Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu
✓	Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
Eğitim	
✓	Milli Eğitim Kanunu
✓	Özel Eğitim Kanunu
İstihdam	
✓	Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
✓	Belediye Gelirleri Kanunu
✓	Deniz İş Kanunu
✓	Devlet Memurları Kanunu
✓	İş Kanunu
✓	İşsizlik Sigortası Kanunu
✓	Kurumlar Vergisi Kanunu
✓	Mesleki Eğitim Kanunu
✓	Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanunu
✓	Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu
✓	Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu
Erişebilirlik ve Ulaşılabilirlik	
✓	Ceza Muhakemesi Kanunu
✓	Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu
✓	Elektronik Haberleşme Kanunu
✓	Evrensel Hizmet Kanunu
✓	Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
✓	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
✓	Karayolları Trafik Kanunu
✓	Kat Mülkiyeti Kanunu
✓	İmar Kanunu
Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler	
✓	65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun
✓	Sosyal Hizmetler Kanunu
✓	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu
✓	Sosyal Hizmetler Kanunu
✓	Başarılı Sporculara Aylık Bağlanması ile Devlet Sporcusu Unvanı Verilmesi Hakkında Kanun
✓	Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun
✓	İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref

<p>Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ✓ Katma Değer Vergisi Kanunu ✓ Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu ✓ Özel Tüketim Vergisi Kanunu ✓ Terörle Mücadele Kanunu
Sosyal Yaşam
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Belediye Kanunu ✓ Büyükşehir Belediyesi Kanunu ✓ Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ✓ İl Özel İdaresi Kanunu ✓ Noterlik Kanunu ✓ Nüfus Hizmetleri Kanunu ✓ Pasaport Kanunu ✓ Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun ✓ Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ✓ Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ✓ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ✓ Türk Ceza Kanunu ✓ Türk Medenî Kanunu

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Kanunlar.aspx> Erişim Tarihi: 11.05.2018

EK. 4. Engelliler İle İlgili Yönetmelikler

İlgili Alanlarda Yönetmelikler	
Bakım ve Sağlık	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmi Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği ✓ Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği ✓ Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği ✓ Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği ✓ Kamu Kurum ve Kuruluşları Bünyesinde Açılacak Huzurevlerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik ✓ Sosyal Hizmet Kuruluşlarında Bakımı Sağlanan Engelli ve Yaşlı Bireylere Harçlık Ödenmesine İlişkin Yönetmelik ✓ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik ✓ Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik ✓ Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Gelir Tespiti, Tescil ve İzleme Sürecine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ✓ Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği ✓ İsmarlama Protez ve Ortez Merkezleri ile İşitme Cihazı Merkezleri Hakkında Yönetmelik ✓ Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği ✓ Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik ✓ Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği ✓ Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırılması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik ✓ Sağlık Bakanlığı Ve Bağlı Kuruluşları Tarafından Evde Sağlık Hizmetlerinin Sunulmasına Dair Yönetmelik ✓ Sürücü Adayları ve Sürücülerde Aranacak Sağlık Şartları ile Muayenelerine Dair Yönetmelik 	
Eğitim	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Parasız Yatılılık, Burs ve Sosyal Yardımlar Hakkında Yönetmelik ✓ Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği ✓ Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği ✓ Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği ✓ Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ✓ Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulmasına ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik ✓ Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği. 	
İstihdam	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği ✓ Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin 	

<p>Yönetmelik</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Engelli Kamu Personel Seçme Sınavı ve Engellilerin Devlet Memurluğuna Alınmaları Hakkında Yönetmelik ✓ Engelli ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Ceza Olarak Kesilen Paraları Kullanmaya Yetkili Komisyonun Kuruluşu İle Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ✓ Engelli ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Tahsil edilen İdari Para Cezalarını Kullanmaya Yetkili Komisyona Dair Yönetmelik ✓ Kamu Kurum ve Kuruluşlarına İşçi Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ✓ Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik ✓ Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri Hakkında Yönetmelik ✓ Terörle Mücadele Kanunu Kapsamında Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İstihdam Edilecekler Hakkında Yönetmelik ✓ Türk Silahlı Kuvvetleri İzin Yönetmeliği ✓ Yurtiçinde İşe Yerleştirme Hizmetleri Hakkında Yönetmelik
<p>Erişebilirlik ve Ulaşılabilirlik</p>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Araçların İmal, Tadil ve Montajı Hakkında Yönetmelik ✓ Bankacılık Hizmetlerinin Erişilebilirliğine Dair Yönetmelik ✓ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik ✓ Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Yönetmeliği ✓ Elektronik Haberleşme Sektöründe Tüketici Hakları Yönetmeliği ✓ Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği ✓ Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği ✓ İşaret Dili Tercümanlığı Hizmeti Verecek Personelin Yetiştirilmesi ile Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik ✓ Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik ✓ Karayolları Trafik Yönetmeliği ✓ Karayolu Taşıma Yönetmeliği ✓ Otopark Yönetmeliği ✓ Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulmasına ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik ✓ Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkilî, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
<p>Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler</p>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik ✓ Evrensel Posta Hizmetleri Yönetmeliği ✓ İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Parasız Yatılılık, Burs ve Sosyal Yardımlar Hakkında Yönetmelik ✓ Sakatlık İndiriminden Yararlanacak Hizmet Erbabının sakatlık Derecelerinin Tespit Şekli ile Uygulanması Hakkında Yönetmelik ✓ Ücretsiz veya İndirimli Seyahat Yönetmeliği ✓ Ücretsiz Seyahat Kapsamında Yapılacak Gelir Desteği Ödemesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

✓ Vakıflar Yönetmeliği
Sosyal Yaşam
<ul style="list-style-type: none">✓ Bükükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği✓ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik✓ Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Yönetmeliği✓ Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği✓ Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik✓ Karayolları Trafik Yönetmeliği✓ Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Sayısal Oyunlar Yönetmeliği✓ Özürlüler Veritabanı Oluşturulmasına ve Özürlülere Kimlik Kartı Verilmesine Dair Yönetmelik✓ Sürücü Adayları ve Sürücülerde Aranacak Sağlık Şartları ile Muayenelerine Dair Yönetmelik

EK.5. Engelliler İle İlgili Genelgeler

İlgili Alanlarda Genelgeler	
Bakım ve Sağlık	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ 2014/11 sayılı Zihinsel ve Ruhsal Engellilere Yönelik Özel Bakım Merkezleri hakkında genelge ✓ 2014/10 sayılı Özel Bakım Merkezlerine Yerleştirmede Öncelik hakkında genelge ✓ 2014/07 sayılı Engellilerin Evde Bakımına Destek İçin Verilen Sosyal Yardımlar hakkında genelge ✓ 2014/01 sayılı Özel Bakım Merkezinde Çalıştırılması Zorunlu Personel ve İzinli/Refakatçi Olma Durumu hakkında genelge ✓ 2013/20 sayılı Özel Bakım Merkezlerinin İhtiyaç Programı Erişilebilirlik Standartları hakkında genelge ✓ 2013/11 sayılı İlk Kabul ve Müdahale Birimi hakkında genelge ✓ 2013/08 Sayılı Evde Bakım Hizmetinden Yararlanan Engelli Bireylerin Diğer Hizmetlerden Yararlanması hakkında genelge ✓ 2013/02 sayılı Özel Bakım Merkezleri hakkında genelge ✓ 2012/26 Sayılı Evde Bakım Ücreti Geri Ödemeleri hakkında genelge ✓ 2010/13 Sayılı Bakmakla Yükümlü Olunan Bireyler konulu Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü genelgesi ✓ 2010/12 Sayılı Geçici ve Misafir Olarak Bakım Hizmeti konulu Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü genelgesi ✓ 2008/07 Sayılı Bakıma Muhtaç Özürlülerin Acil Yerleştirme İşlemleri konulu Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü genelgesi ✓ 2008/06 Sayılı Özel Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevleri Hizmet Binası Bünyesinde Bakıma Muhtaç Özürlüler İçin Özel Bakım Merkezleri Açılması konulu Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü genelgesi. ✓ 2013/08 Sayılı Evde Bakım Hizmetinden Yararlanan Engelli Bireylerin Diğer Hizmetlerden Yararlanması hakkında genelge ✓ 2010/73 Sayılı Poliklinik Hizmetlerinde Öncelik Sırasına ilişkin Sağlık Bakanlığı genelgesi ✓ 2010/31 Sayılı Sağlık Kurulu Raporlarının Ücretlendirilmesi konulu Sağlık Bakanlığı Genelgesi 	
Eğitim	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ 2008/60 sayılı Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları konulu M.E.B. genelgesi 	
İstihdam	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ 2006/15 sayılı Özürlülerin İstihdamı hakkındaki Başbakanlık genelgesi ✓ 2004/28 sayılı 2005 Özürlülerin İstihdam Yılı Konulu Başbakanlık genelgesi ✓ 2002/58 sayılı Özürlülerle İlgili Başbakanlık genelgesi 	
Erişebilirlik ve Ulaşılabilirlik	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ 2013/20 sayılı Özel Bakım Merkezlerinin İhtiyaç Programı Erişilebilirlik Standartları hakkında genelge ✓ 2011/01 Sayılı Engellilere Yönelik Güvenlik Hizmetlerine ilişkin İçişleri 	

<p>Bakanlığı genelgesi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ 2010/79 sayılı Özürlü Kişilere Yönelik Sağlık Hizmetlerinin Sunumuna İlişkin Sağlık Bakanlığı genelgesi ✓ 2009/12 sayılı Sendikal Gelişmeler Doğrultusunda Alınacak Önlemler hakkında Başbakanlık genelgesi ✓ 2006/18 sayılı Kamu Binaları, Kamuya Açık Alanlar ve Toplu Taşıma Araçlarının Özürlülerin Kullanımına Uygun Duruma Getirilmesi ile ilgili Başbakanlık genelgesi ✓ 2002/58 sayılı Özürlülerle İlgili Başbakanlık genelgesi ✓ Malul, Gazi ve Engellilere Ait Araçların Park Etmeleri konulu İçişleri Bakanlığı genelgesi ✓ Toplu Taşıma Hizmetleri hakkında İçişleri Bakanlığı genelgesi
Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler
<ul style="list-style-type: none"> ✓ 2013/09 sayılı Yaşlı ve Engelli Aylıklarında Sosyal İnceleme hakkında genelge ✓ 2010/31 Sayılı Sağlık Kurulu Raporlarının Ücretlendirilmesi konulu Sağlık Bakanlığı Genelgesi ✓ 2002/58 sayılı Özürlülerle İlgili Başbakanlık genelgesi ✓ 2002/58 sayılı Özürlülerle İlgili Başbakanlık genelgesi ✓ 2014/29 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı genelgesi
Sosyal Yaşam
<ul style="list-style-type: none"> ✓ 2014/10 sayılı Özel Bakım Merkezlerine Yerleştirmede Öncelik hakkında genelge ✓ 2013/08 Sayılı Engelli Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu hakkında Başbakanlık genelgesi ✓ 2011/01 Sayılı Engellilere Yönelik Güvenlik Hizmetlerine ilişkin İçişleri Bakanlığı genelgesi ✓ 2010/79 sayılı Özürlü Kişilere Yönelik Sağlık Hizmetlerinin Sunumuna İlişkin Sağlık Bakanlığı genelgesi ✓ 2010/02 sayılı Sendikal Gelişmeler Doğrultusunda Alınacak Önlemler hakkında Başbakanlık genelgesi ✓ 2009/12 sayılı Sendikal Gelişmeler Doğrultusunda Alınacak Önlemler hakkında Başbakanlık genelgesi ✓ 2008/60 sayılı Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları konulu M.E.B. genelgesi ✓ 2002/58 sayılı Özürlülerle İlgili Başbakanlık genelgesi ✓ Malul, Gazi ve Engellilere Ait Araçların Park Etmeleri konulu İçişleri Bakanlığı genelgesi

EK 6 Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin 2014-2017 Performans Programları

Tablo 1. Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin 2014 Yılı Performans Programı ve Engellilere Yönelik Yapılması Hedeflenen Hizmetler

Hedefler	İlgili Alanları	2012	2013	2014	İlgili Müdürlük
2010-2014 Yılları Arasında Engelli Hizmetleri Vermek ve Desteklemek	Engelli Dernekleri İle Düzenlenecek Toplantı (adet)	-	-	10	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Engelli Envanteri İçin Gerçekleştirilecek Hane Ziyaret	-	-	100	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Engelli Envanterinin Artış (%)	%6	%6	%6	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Engellilere Yapılan Araç, Gereç Yardım (adet)	-	-	20	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Kamu Kurumları İle Yapılacak Koordinasyon Toplantı (adet)	10	10	10	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Kamu Kurumları İle Yapılacak Koordinasyon Toplantı (adet)	-	10	10	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Kurulacak Engelli Merkezi (adet)	1	1	1	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Kurulacak Engelli Merkezinin Hizmet Vereceği Yıllık Kişi Sayısı	300	300	300	Engelliler Şube Müdürlüğü
Bursa Halkının Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi İçin Sağlık, Sosyal Ve Bireysel Gereksinimlerini Karşılaman Hizmetlerin Verilmesi	Engelsiz Mobil Eğitim Projesi (Katılımcı Sayısı)	-	-	480	Sosyal İşler Şube Müdürlüğü

Kaynak: Bursa Büyükşehir Belediyesi 2014 Performans Programı, <https://www.bursa.bel.tr>, Erişim Tarihi: 15.06.2018

Tablo 2. Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin 2015 Yılı Performans Programı ve Engellilere Yönelik Yapılması Hedeflenen Hizmetler

Hedefler	İlgili Alanları	2013	2014	2015	İlgili Müdürlük
2010-2014 Yılları Arasında Engelli Hizmetleri Vermek ve Desteklemek	Engelli Hizmet Merkezi Projesinin Tamamlanma (Oranı)	-	-	% 100	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Engelli Taksi Hizmetinden Yararlanacak (Kişi Sayısı)	-	-	120	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Envanteri Güncellenecek Engelli (Kişi Sayısı)	-	-	10000	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Evde Temizlik Hizmetinden Yararlanacak Engelli (Kişi Sayısı)	-	-	20	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Sosyal Etkinlik Ve Faaliyetlerden Yararlanacak Engelli (Kişi Sayısı)	-	-	6300	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Sosyal Yardımdan Yararlanacak Engelli (Kişi Sayısı)	-	-	70	Engelliler Şube Müdürlüğü
Toplumdaki Sosyo - Ekonomik Eşitsizliği Azaltmak	Hasta Nakil Hizmeti Verilecek (Kişi Sayısı)	-	-	2600	Sağlık İşleri Şube Müdürlüğü
	Vatandaşlardan Uygun Olanlara Sosyal Yardım Verilmesi (Gıda, Giysi, Yakacak, Eşya, Eğitim Seti, Engelli Araç-Gereçleri, Çocuk Besin Desteği, Oyuncak Vs.) ⁴⁷ (kişi sayısı)	-	-	40000	Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü

Kaynak: Bursa Büyükşehir Belediyesi 2015 Performans Programı, <https://www.bursa.bel.tr>,

Erişim Tarihi: 18.06.2018

⁴⁷ Sosyal yardım alan diğer dezavantajlı gruplarda yer almaktadır.

Tablo 3. Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin 2016 Yılı Performans Programı ve Engellilere Yönelik Yapılması Hedeflenen Hizmetler

Hedefler	İlgili Alanları	2014	2015	2016	İlgili Müdürlük
Engelli ve Engelli Yakını Olan Vatandaşlarımızın, Kapasitelerini Geliştirerek, Bağımsızlaşmalarına Destek Olmak, Toplumsal Gelişmelerden Faydalanmalarını Sağlayarak Yaşam Kalitelerini Yükseltmek	Engelli Taksi Hizmetinden Yararlanacak (Kişi Sayısı)	-	-	80	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Envanteri Güncellenecek Engelli (Kişi Sayısı)	-	-	600	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Evde Temizlik Hizmetinden Yararlanacak Engelli Sayısı	-	-	130	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Sosyal Etkinlik Ve Faaliyetlerden Yararlanacak Engelli (Kişi Sayısı)	-	-	20000	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Sosyal Yardımdan Yararlanacak Engelli (Kişi Sayısı)	-	-	80	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Hasta Nakil Hizmeti Verilecek (Kişi Sayısı)	-	2600	2600	Sağlık İşleri Şube Müdürlüğü
Toplumdaki Sosyo-Ekonomik Eşitsizliği Azaltmak	Vatandaşlardan Uygun Olanlara Sosyal Yardım Verilmesi (Gıda, Giysi, Yakacak, Eşya, Eğitim Seti, Engelli Araç-Gereçleri, Çocuk Besin Desteği, Oyuncak Vs.) ⁴⁸ (kişi sayısı)	-	40000	60000	Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü

Kaynak: Bursa Büyükşehir Belediyesi 2016 Performans Programı, Erişim: <https://www.bursa.bel.tr>, Erişim Tarihi: 19.06.2018

⁴⁸ Sosyal yardım alan diğer dezavantajlı gruplarda yer almaktadır.

Tablo 4. Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin 2017 Yılı Performans Programı ve Engellilere Yönelik Yapılması Hedeflenen Hizmetler

Hedefler	İlgili Alanları	2015	2016	2017	İlgili Müdürlük
Engelli ve Engelli Yakını Olan Vatandaşlarımızın, Kapasitelerini Geliştirerek, Bağımsızlaşmalarına Destek Olmak, Toplumsal Gelişmelerden Faydalanmalarını Sağlayarak Yaşam Kalitelerini Yükseltmek	Engelsiz Yaşam Merkezinden Yararlanan (Kişi sayısı)	-	-	1000	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Envanteri Güncellenecek Engelli (Kişi Sayısı)	10000	-	600	Engelliler Şube Müdürlüğü
	Sosyal Etkinlik ve Faaliyetlerden Yararlanacak Engelli (Kişi Sayısı)	6300	-	20000	Engelliler Şube Müdürlüğü
Toplumdaki Sosyo - Ekonomik Eşitsizliği Azaltmak	Hasta Nakil Hizmeti Verilecek (Kişi Sayısı)	2600	2600	5000	Sağlık İşleri Şube Müdürlüğü
	Vatandaşlardan Uygun Olanlara Sosyal Yardım Verilmesi (Gıda, Giysi, Yakacak, Eşya, Eğitim Seti, Engelli Araç-Gereçleri, Çocuk Besin Desteği, Oyuncak Vs.) ⁴⁹ (kişi sayısı)	40000	60000	60000	Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü

Kaynak: Bursa Büyükşehir Belediyesi 2017 Performans Programı, <https://www.bursa.bel.tr>, Erişim Tarihi: 19.06.2018

⁴⁹ Sosyal yardım alan diğer dezavantajlı gruplarda yer almaktadır.

EK 7. Araştırmanın Uygulama Safhasında Alınan İzinler

Ek 7.1. Uşak Üniversitesi Etik Kurul İzin Belgesi

Evrak Tarihi ve Sayısı: 14/09/2018-E.5197

T.C.
UŞAK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 58066181-100-5197
Konu : Bilgi ve Belge Talebi

14/09/2018

İLGİLİ MAKAMA

İlgi : İlgili öğrencinin 13.09.2018 tarihli dilekçesi.

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Hatice AY 'ın "Engellilere Yönelik Yerel Yönetim Hizmetleri: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği" konulu tez çalışması doğrultusunda Bursa ilinde konuyla ilgili görüşmeler yapmak istemektedir. Gerekli kolaylıkların sağlanması hususunu bilgilerinize arz ederim.

Enstitü Sekreteri

Ek 7.2. Bursa Büyükşehir Belediyesi İlgili Birimlerce Görüşme Talep Dilekçesi**BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ BAŞKANLIĞINA****BURSA**

Uşak Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bölümü Tezli Yüksek Lisans öğrencisiyim. Yapmakta olduğum "Engellilere Yönelik Yerel Yönetim Hizmetleri: Bursa Büyükşehir Belediyesi" başlıklı tez çalışmam için büyükşehir belediye bünyesinde Engelliler Şube Müdürlüğüne yapılan çalışmalar hakkında bilgi edinmek amacıyla görüşme yapmak istiyorum. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden çalışma yapabileceğime dair alınan gerekli izni ekte sunuyorum.

Gereğini Arz Ederim.

19.11.2018

Maticce Ay

ADRES: Ünalın Mahallesi Akarcalı Sokak No:5 Daire: 13 Merkez/UŞAK

TEL: 542 265 2392

EKLER:

1- Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Talebi.